REGELE CAROL AL II-LEA AL ROMÂNIEI

ÎNSEMNĂRI ZILNICE. 1937-1951

VOLUMUL II
13 martie - 15 decembrie 1939
(Caietele 8-10)

Ediţie îngrijită, note, glosar şi indice de
NICOLAE RAUŞ

Studiu introductiv de
IOAN SCURTU

– REEDITARE –

Editura SCRIPTA
Bucureşti
2003

CAROL AL II-LEA – AVATARURILE SUVERANULUI ŞI OMULUI POLITIC

Cel de-al treilea rege al României, Carol al II-lea, a fost şi a rămas o personalitate controversată, acţiunile sale – multe dintre ele insolite – generând opinii contradictorii, atât din partea oamenilor politici, cât şi a istoricilor. Controversele au început încă din vremea când Carol era principe-moştenitor, în calitatea sa de fiul mai mare al regelui Ferdinand I.

Constituţia României din 1923 nu conţinea referiri speciale privind atribuţiile politice ale principelui-moştenitor. Doar Articolul 72 menţinea, între membrii de drept ai Senatului, pe **„Moştenitorul Tronului, de la vârsta de 18 ani împliniţi; el însă nu are drept de vot deliberativ decât de la vârsta de 25 de ani împliniţi".** [1] *Totuşi, în virtutea Statutului Casei Regale, acesta lua parte, alături de suveran, la anumite manifestări publice şi deţinea unele funcţii onorifice, venind în contact cu realităţile statului pe care urma să-l conducă.*

Principele Carol – moştenitorul de drept al Coroanei – a încercat să se implice direct în unele activităţi politice, dar tentativele sale au eşuat. Astfel, în primăvara anului 1925, când regele Ferdinand I s-a îmbolnăvit şi a plecat la tratament în străinătate, neputându-şi exercita pentru câteva săptămâni prerogativele, Carol a pretins să execute el atribuţiile suveranului. N. Iorga nota că principele luase **„tonul de stăpân în Palatul care era să fie al lui şi în care n-aveau ce să caute**

---

1 "Monitorul oficial", nr.282 din 29 martie 1923.

suspecte influențe străine și față de miniștrii de care ar fi avut a se servi". [2] *În consecință, el a încercat să aducă „la ordine" pe Ion I.C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, și să-l îndepărteze de la Curte pe Barbu Știrbey, dar inițiativele sale au fost rapid anihilate, deoarece – potrivit normelor constituționale – în cazul absenței sau indisponibilității regelui, prerogativele acestuia treceau asupra Consiliului de Miniștri.*

Treptat, principele Carol a ajuns la concluzia că **„este nu numai sabotat în acțiunile sale, dar și înduşmănit în funcțiile pe care le îndeplinea"**[3]. *Această stare de spirit era amplificată și de relațiile cu soția sa, principesa Elena, care nu se putea acomoda cu exigențele lui sexuale. Tocmai în această perioadă, la 14 februarie 1925, principele Carol a cunocut-o pe Elena Lupescu, care, așa cum aprecia Constantin Argetoianu, „l-a îngenuncheat pe viață"*[4].

La 12 decembrie 1925, Carol a renunțat pentru a treia oară la prerogativele sale de moștenitor al Coroanei – o mai făcuse în 1918 și 1919 –, rămânând în străinătate cu Elena Lupescu. În ziua de 31 decembrie, Consiliul de Coroană, prezidat de regele Ferdinand, a luat act de această renunțare, iar la 4 ianuarie 1926, Adunarea Națională Constituantă a adoptat legile prin care se accepta renunțarea lui Carol și se recunoștea că succesiunea la tron revenea principelui Mihai[5].

Declanșarea crizei dinastice a generat ample frământări politice, partidele din opoziție – îndeosebi Partidul Țărănesc și Partidul Național – acuzând guvernul liberal și, în special, pe Ion I.C. Brătianu că l-au „silit" pe Carol se semneze scrisoarea de renunțare. În fața acestei situații, principele a trimis, la 2 februarie 1926, o scrisoare patriarhului Miron Cristea, în care preciza: **„Mulți cred că am fost victima unui complot, că am fost silit să fac pasul cunoscut. Pot asigura pe I.P.S.Ta că am acționat după singura mea voință și complect**

2 N. Iorga, **Istoria contimporană de la 1908 la 1930. Supt trei regi**, București, 1932, p.396.

3 Nae Ionescu, **Despre „alungarea" principelui Carol**. În: „Cuvântul" din 2 octombrie 1929.

4 Constantin Argetoianu, **Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri**, vol. VII, partea a VI-a (1923-1926). Ediție și indice de Stelian Neagoe, București, Editura „Machiavelli", 1996, p. 234.

5 Vezi pe larg: „Dezbaterile Adunării Deputaților" (în continuare –„ D.A.D."), nr. 41, ședința din 4 ianuarie 1926.

conştient de fapta mea" [6].

După moartea regelui Ferdinand, la 20 iulie 1927, principele Carol a înţeles că putea să revină asupra deciziei sale din 1925 şi să obţină anularea actului de la 4 ianuarie 1926. În ziua de 31 iulie 1927, el a făcut o declaraţie ziarului parisian „Le Matin" în care afirma că a fost **„silit de împrejurări grave de către persoane şi prin mijloace asupra cărora cred de cuviinţă să mă abţin de a da astăzi lămurire"** *să renunţe la prerogativele sale de moştenitor al Coroanei. El a declarat că* **„legendele de ordin sentimental"** *ce au fost răspândite* **„nu au nici o legătură cu botărârea mea".** *În finalul declaraţiei, Carol ţinea să se ştie că* **„niciodată n-aş pregeta de a mă supune poporului meu şi de a răspunde chemării sale, când ea s-ar îndrepta către mine".** *Era prima declaraţie publică prin care Carol revendica Tronul. La 20 august 1927, ministrul de Interne, I.G. Duca, a semnat documentul intitulat* **„Instrucţiuni permanente în vederea unei eventuale reîntoarceri clandestine în ţară a fostului principe Carol",** *prin care cerea organelor de ordine să interzică intrarea acestuia în România, iar dacă era depistat în interiorul ţării, să fie imediat arestat. Instrucţiunile precizau că, în eventualitatea în care Carol ar opune rezistenţă,* **„se va face uz de armă până la sfărâmarea completă a rezistenţei"** [7]. *Cu alte cuvinte, el putea fi împuşcat.*

În octombrie 1927, guvernul Ion I.C. Brătianu a hotărât să dea o „lovitură decisivă" susţinătorilor fostului principe, prin arestarea lui Mihail Manoilescu, unul dintre cei mai înfocaţi carlişti. El era acuzat că a încercat să ***„tulbure ordinea constituţională a statului"*** [8]. *Cu cel arestat s-au solidarizat toţi liderii partidelor politice din opoziţie, care au găsit prilejul nimerit pentru a lovi în guvernul Brătianu. Procesul s-a încheiat la 14 noiembrie, prin achitarea lui Mihail Manoilescu, ceea ce a însemnat o încurajare pentru mişcarea carlistă. Prin moartea lui Ion I.C. Brătianu, la 24 noiembrie 1927, carliştii scăpau de cel mai redutabil adversar al lor.*

În campania sa vizând răsturnarea liberalilor de la putere, Partidul

6 **Acte şi corespondenţă relative la renunţările la Tron ale fostului principe-moştenitor, Bucureşti, 1926, p.19.**

7 Arhivele Naţionale Istorice Centrale (Arh. N.I.C.), fond. Casa Regală. Carol Caraiman, dos. 5/1927, f.186.

8 **M. Manoilescu a fost depus astăzi la Jilava.** În: „Viitorul" din 26 octombrie 1927.

Național-Țărănesc nu a ezitat să agite problema revenirii lui Carol. Mai mulți fruntași național-țărăniști l-au vizitat pe principe la Paris, asigurându-l de sprijinul partidului lor; a fost elaborat și un plan secret, potrivit căruia Carol urma să vină în România la 6 mai 1928, când Partidul Național-Țărănesc organiza o mare „adunare națională" la Alba Iulia. Carol s-a deplasat la Londra, unde a lansat un manifest adresat românilor, în care afirma: **„Vreau să mă înapoiez, prin voința voastră, spre a conduce România la locul ce i se cuvine în lume și spre a continua opera celor doi mari regi ai noștri".** *În dimineața zilei de 6 mai, autoritățile engleze – alertate de guvernul de la București – au interzis decolarea avionului care urma să-l transporte pe Carol în România. Astfel, „surpriza senzațională", de care vorbeau național-țărăniștii, nu s-a produs, iar prima încercare a principelui de a veni în țară a eșuat.*

Ajungând la guvern, în noiembrie 1928, Partidul Național-Țărănesc și-a nuanțat atitudinea față de criza dinastică. Iuliu Maniu a continuat legăturile secrete cu principele Carol, căutând să obțină din partea acestuia „angajamente solemne" că se va despărți de Elena Lupescu, își va reface căsătoria cu principesa Elena și va respecta Constituția din 1923, în spiritul și litera ei. Carol a evitat să-și asume asemenea angajamente și a căutat să atragă de partea sa fruntași politici din cât mai multe partide [9].

Criza economică declanșată în 1929 a avut ca efect deteriorarea gravă a situației materiale a populației și ascuțirea conflictelor sociale, precum și ample frământări politice. O bună parte a cetățenilor României a început să-și îndrepte speranțele spre principele Carol. În primăvara anului 1930, numai Partidul Național- Liberal, condus de Vintilă Brătianu, susținea cu energie actul de la 4 ianuarie 1926.

Apreciind că avea șanse de reușită, Carol a decis să vină în țară, punând factorii politici în fața faptului împlinit. În seara zilei de 6 iunie 1930, el a sosit în București, fiind întâmpinat cu bucurie de fratele său, principele-regent Nicolae, la Palatul Cotroceni [10]. *De aici a telefonat lui Iuliu Maniu, președintele Consiliului de Miniștri, care a acceptat să*

9 Vezi, pe larg: Ioan Scurtu, **Criza dinastică din România (1925-1930)**, București, Editura Enciclopedică, 1996 (Cap. II și III).

10 **A.S.R. principele Carol a sosit aseară în Capitală.** În: „Cuvântul" din 8 iunie 1930.

se deplaseze la Cotroceni pentru a discuta cu cel care – în mod evident – venise pentru a modifica ordinea dinastică existentă. Gestul lui Iuliu Maniu este cel puțin discutabil, deoarece, în decembrie 1925, Carol se angajase în scris să nu se întoarcă în țară **„timp de zece ani, fără a fi chemat de cei în drept şi fără autorizația suveranului"** [11]. *Or, în acel moment, el nu fusese chemat de nimeni şi intrase ilegal în țară, cu pașaport fals, pe numele Eugèn Nicolas* [12]. *De asemenea, Iuliu Maniu, cu prilejul formării guvernului național-țărănist, în noiembrie 1928, depusese jurământul de credință față de regele Mihai, a cărei situație devenea incertă o dată cu acceptarea venirii lui Carol în țară. În timpul discuțiilor de la Cotroceni, Iuliu Maniu a insistat să obțină „angajamente solemne" din partea lui Carol, promițând să sprijine alegerea lui în Regență, iar într-o etapă ulterioară, să fie proclamat rege. Carol a evitat să se angajeze față de „domnul prezident" şi a lăsat să se înțeleagă că a venit în țară pentru a ocupa tronul părintesc. Ceilalți oameni politici invitați la Cotroceni în noaptea de 6/7 iunie – între care şi fruntaşi național-țărăniști – s-au pronunțat pentru urcarea lui Carol pe Tron* [13].

La 8 iunie 1930, Parlamentul a anulat legile din 4 ianuarie 1926, astfel că, în temeiul Constituției, **„succesiunea Tronului României se cuvine de drept Alteței Sale Regale principele Carol, coborâtor direct şi legitim în ordine de progenitură bărbătească a regelui Ferdinand"** [14]. **Se realiza astfel „restaurația", adică revenirea la situația inițială, în privința succesiunii de domnie. După depunerea jurământului, regele Carol al II-lea a ținut un discurs în care, deşi a insistat că nu venise cu gânduri de răzbunare şi că a şters din inimă „şi cea din urmă umbră de mâhnire",** *a ținut să afirme că* **„pribegia"** *i-a fost silită* **„de aceia care au încercat prin acțiunea lor nechibzuită să rupă legătura indisolubilă dintre mine şi tot ce simte românește".** *El şi-a exprimat hotărârea de a strânge* **„într-un mănunchi pe toți cei care au voința şi puterea de a colabora pentru propăşirea patriei"** *şi a adresat un apel tuturor românilor,* **„fără**

11 Arh.N.I.C., fond. Casa Regală. Principele Carol, dos.2/1925, f.146-147.
12 **Ibidem**, fond. Carol II. Arh. personală, dos.18/1930, f.1.
13 Ioan Scurtu, **Op.cit.**, p.222-229.
14 "D.A.D.", nr.42, ședința din 8 iunie 1930.

deosebire de opinie politică", *să se strângă în jurul Tronului* [15]. *Acest apel avea să fie mereu invocat de Carol al II-lea ca un adevărat program politic, care se întemeia pe colaborarea tuturor celor ce puteau contribui la dezvoltarea României. În acel moment, numai Partidul Național-Liberal era ostil restaurației* [16].

În discuția avută cu Nicolae Iorga chiar la 8 iunie, Carol al II- lea a precizat: **„Vreau un ministeriu [guvern] de concentrare supt o conducere care să nu fie a unui şef de partid [...] Vreau ca ministeriul să nu fie dat în arendă unui şef de guvern; miniştrii care mă reprezintă pe mine, eu să-i numesc"** [17]. *Cu această idee, noul rege a însărcinat pe generalul Constantin Prezan să constituie un guvern de uniune națională. Dar liderii Partidului Național-Țărănesc au declarat că vor participa la acest guvern cu condiția menținerii Parlamentului, în care ei aveau 348 din cele 387 de mandate; aceasta însemna că guvernul se afla, practic, la discreția național-țărăniştilor. Deoarece nu putea dizolva Parlamentul în fața căruia abia depusese jurământul, Carol al II-lea a apelat la Iuliu Maniu, care, la 13 iunie, a constituit un guvern de partid.*

În perioada crizei de guvern, regele a luat unele măsuri cu importante consecințe pentru viața politică: a numit în fruntea Poliției Capitalei pe col. Gabriel Marinescu, a instituit funcția de secretar particular al suveranului, care a fost atribuită lui Constantin (Puiu) Dumitrescu, a stabilit domiciliul reginei Maria la Balcic. După formarea guvernului, Carol a cerut ca fosta lui soție şi mama principelui Mihai, devenit „Marele Voievod de Alba Iulia" – să aibă titlul de **Maiestatea Sa**, *iar nu de* **regină**. *Iuliu Maniu a acceptat toate deciziile şi propunerile suveranului, inclusiv în ceea ce priveşte lista civilă a membrilor familiei domnitoare* [18].

În ziua de 12 august 1930, a venit în țară Elena Lupescu, stabilindu-şi, inițial, domiciliul la Castelul Peleş din Sinaia şi apoi în palatul

---

15 **Cuvântările M.S. Regelui Carol II**, Bucureşti, 1940, p.13-15.

16 I.G. Duca declara că preferă să-şi încheie cariera politică decât să întindă mâna lui Carol. („Viitorul" din 8 iunie 1930). Dar peste mai puțin de o lună el avea să ceară audiență regelui Carol al II-lea.

17 N. Iorga, **Învingătorul**. În: „Neamul românesc" din 15 iunie 1930.

18 Ioan Scurtu, **Istoria Partidului Naţional-Ţărănesc**,ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1994, p.149-151.

din Aleea Vulpache (Bucureşti). Ea a devenit principala figură a camarilei regale, din care mai făceau parte Mihail Manoilescu, Constantin (Puiu) Dumitrescu, Nae Ionescu, col. Gabriel Marinescu, Aristide Blank, Felix Wieder, Nicolae Malaxa, Max Auschnitt şi alţii. Camarila urmărea să influenţeze din umbră viaţa politică a României, să compromită sistemul democratic şi să instaureze un regim de autoritate monarhică.

Iuliu Maniu a sesizat de la început această tendinţă şi a cerut respectarea strictă a Constituţiei, care preciza că **„Nici un act al regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act"** [19]. *Intrat în divergenţă cu regele în privinţa modului de asumare a guvernării, în octombrie 1930 Maniu a prezentat demisia guvernului. Pamfil Şeicaru aprecia că* **„a fost un moment decisiv, când se putea impune regelui cămaşa de forţă a simţului de răspundere, ceea ce implica şi teama de reacţia spiritului public"** [20]. *Dar preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc a preferat să declare că a demisionat din motive de sănătate şi nu a făcut publice divergenţele sale cu Carol al II-lea.*

La sfârşitul anului 1930, presa înfeudată camarilei a declanşat o amplă campanie împotriva partidelor politice, cerând un „ritm nou" în conducerea statului, întemeiat pe „autoritatea neştirbită" a suveranului [21]. *Pe acest fond, la 16 aprilie 1931 s-a constituit guvernul de „uniune naţională" prezidat de N.Iorga. Lista acestui guvern fusese alcătuită de rege, pe care Iorga a acceptat-o, considerând că* **„Aceasta, sau oricare alta, îmi era indiferent"**, [22] *deoarece* **„Nu era vorba ca un guvern al meu, cu oamenii mei, care să mă cunoască, să mă stimeze şi să mă iubească, de a avea o iniţiativă în toate ministerele, ci numai de a încerca sfaturi prieteneşti pe care le primeşte cine vrea"**[23]. Un contemporan sesiza că guvernul Iorga **„constituie replica pe care regele o dădea partidelor politice care nu au înţeles să răspundă la apelurile ce li s-au adresat şi era, în acelaşi timp, o**

19 "Monitorul oficial", nr.282 din 29 martie 1923.

20 Pamfil Şeicaru, **Istoria partidelor Naţional, Ţărănesc şi Naţional-Ţărănesc**, vol. II, Madrid, Editura „Carpaţi", 1963, p.172.

21 „Universul" din 30 noiembrie 1930.

22 N. Iorga, **Doi ani de restauraţie**, Vălenii de Munte, 1932, p.39.

23 **Ibidem**, p.44.

lecție pentru ele, arătându-le că țara se poate conduce la nevoie și cu un guvern în afara partidelor " [24].

Guvernul Iorga s-a confruntat cu grave probleme economice și sociale, ajungând în situația de a nu mai putea plăti în termen salariile funcționarilor publici, inclusiv ale profesorilor și învățătorilor, precum și soldele ofițerilor. La rândul său, Charles Rist, expertul străin pe lângă Banca Națională a României, a întocmit un raport prin care guvernul era acuzat că a mânuit „fără chibzuință" finanțele publice [25]. *În fața acestei situații, la 31 mai 1932, regele a convocat o ședință de guvern, la care a declarat:* **„Rostul întrunirii Consiliului de Miniștri de astăzi este unul ce-și găsește obârșia în vechile obiceiuri ale pământului nostru. Voievozii țărilor românești întruneau în zilele de grijă pe boierii divanului spre a cerceta nevoile timpului"** [26]. *El a cerut ca guvernul să analizeze situația financiară și în termen de opt zile să asigure plata salariilor și soldelor. Apreciind că nu puteau fi găsite soluții într-un termen atât de scurt, N. Iorga și-a prezentat demisia, precizând că guvernul nu putea face față situației, deoarece* **„nu se reazimă pe un puternic partid"** [27]. *În fapt, încercarea lui Carol al II-lea de a impune o guvernare „peste partide" a eșuat.*

Suveranul a apelat la Alexandru Vaida-Voevod, care a organizat alegerile parlamentare, câștigate de național-țărăniști, apoi, în octombrie 1932, la Iuliu Maniu. Președintele Partidului Național-Țărănesc a acceptat conducerea guvernului numai după ce regele a promis că-i va asigura „mână liberă" în numirea și destituirea oricărui funcționar, că își va reface căsătoria cu M.S. Elena, că va respecta întocmai prevederile constituționale [28]. *Dar Carol al II-lea nu s-a arătat dispus să-și țină aceste „angajamente", propunându-și să se dispenseze cât mai repede de un om politic atât de incomod. Momentul s-a ivit la începutul lunii ianuarie 1933: cu prilejul Anului Nou, generalul Constantin Dumitrescu – tatăl secretarului particular al regelui – a adresat un ordin de zi către jandarmi în care-i felicita pentru modul*

24 M.I. Costian, **Carol II și partidele politice**, București, 1933, p.83.

25 N. Iorga, **Memorii**, vol. VI, p. 406.

26 **Guvernul a demisionat și demisia a fost primită**. În: „Dreptatea" din 2 ianuarie 1932.

27 N. Iorga, **Op. cit.**, p. 408-410.

28 Arh.N.I.C., fond. Casa Regală, dos. 30/1934, f. 20, 21; Zaharia Boilă, **Memorii**. În: Arhiva Bibliotecii Academiei Române, p. 235-236.

cum şi-au făcut datoria, deşi au avut de făcut faţă unor mari greutăţi materiale [29]. *La rândul său, col. Gabriel Marinescu a ţinut să infirme „zvonurile" că ar putea fi schimbat din funcţia de prefect al Poliţiei Capitalei, precizând că a fost* **„numit prin decret regal şi numai prin decret regal pot fi înlocuit"** [30]. *Cel vizat era ministrul de Interne Ion Mihalache, care a apreciat că cei doi au comis acte de insubordonare şi a întocmit decrete de înlocuire a lor din funcţie. Dar regele a refuzat să semneze aceste decrete, drept care Mihalache şi-a înaintat demisia din guvern, pe care Carol al II-lea a acceptat- o. Solidarizându-se cu ministrul său de Interne, Iuliu Maniu a prezentat demisia guvernului, iar regele a primit-o, la 12 ianuarie. Spre surprinderea generală, la 14 ianuarie s-a constituit un nou guvern naţional-ţărănesc, sub preşedinţia lui Al. Vaida-Voevod. Acesta a menţinut pe C. Dumitrescu şi G. Marinescu în funcţiile lor, recunoscând astfel* **„în chip formal amestecul personal al regelui în afacerile privitoare la guvernarea ţării"** [31]. *Cu prilejul dezbaterilor din Adunarea Deputaţilor, Lothar Rădăceanu aprecia că guvernul Iuliu Maniu* **„a fost trântit de un prefect de poliţie pe care nu l-a putut scoate din slujbă. Nu guvernul a avut, aşadar, puterea de a numi şi destitui funcţionarii statului, ci o putere ocultă şi iresponsabilă, despre care Constituţia nu glăsuieşte nimic"** [32].

Alături de implicarea directă în activitatea de guvernare, Carol al II-lea a acţionat pentru măcinarea şi slăbirea partidelor democratice [33]. *Astfel, în momentul sosirii sale în România, ştiind că principalii lideri ai Partidului Naţional-Liberal – Vintilă Brătianu şi I.G. Duca – îi erau ostili, Carol a invitat la Cotroceni pe Gheorghe I. Brătianu, care s-a pronunţat pentru anularea actului de la 4 ianuarie 1926. Aflând despre această poziţie, Vintilă Brătianu a cerut excluderea lui Gh. Brătianu din partid; în replică, acesta a creat, la 15 iunie 1930, un nou Partid Naţional-Liberal, care se declara* **„profund monarhic"** [34]. *Totuşi, Gh.*

29 "Adevărul" din 8 ianuarie 1933.

30 "Cuvântul" din 9 ianuarie 1933.

31 Arh.N.I.C., fond. Ministerul Propagandei Naţionale. Presa Externă, dos. 279, f. 77.

32 „D.A.D.", nr. 30, şedinţa din 31 ianuarie 1933, p. 902.

33 Pentru detalii, vezi: Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina şi Ioan Scurtu, **Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994)**, Bucureşti, Editura Mediaprint, 1995.

34 "Mişcarea" din 19 iunie 1930.

Brătianu nu a acceptat să devină un instrument în mâna lui Carol al II-lea, iar din 1932 a început să ia atitudine împotriva camarilei regale. O altă sciziune s-a produs în Partidul Poporului, în aprilie 1932, când o masivă grupare, în frunte cu Octavian Goga, a creat Partidul Naţional-Agrar; noul partid îl asigura pe suveran **„de credinţă şi devotament"** [35]. *Partidul Naţional-Ţărănesc a fost şi el obiectul „atenţiei" camarilei regale. Aflat în conflict cu Iuliu Maniu, Grigore Iunian a părăsit acest partid, înfiinţând, în noiembrie 1932, Partidul Ţărănesc-Radical. După criza de guvern din ianuarie 1933, s-a produs „ruptura sufletească" dintre Iuliu Maniu şi Al. Vaida-Voevod.*

În toamna anului 1933, guvernul Vaida era total compromis şi nu se mai bucura de sprijinul principalelor grupări din Partidul Naţional-Ţărănesc – cea ardeleană, reprezentată de Iuliu Maniu, şi cea ţărănistă, în frunte cu Ion Mihalache. La 12 noiembrie, regele a încredinţat mandatul de formare a unui nou guvern lui I.G. Duca, devenit, în decembrie 1930, după moartea lui Vintilă Brătianu, preşedintele Partidului Naţional-Liberal. Între timp, I.G. Duca depusese mari eforturi pentru a câştiga bunăvoinţa lui Carol şi a-l face să „uite" atitudinea adoptată de el şi de partidul său faţă de criza dinastică: începând din iulie 1930, a făcut repetate declaraţii de fidelitate faţă de Carol al II-lea, a sprijinit în alegeri guvernul de „uniune naţională" prezidat de N. Iorga, a vizitat-o pe Elena Lupescu pentru a-i exprima omagii [36]. *La rândul său, regele a considerat util să-i „uzeze" şi pe liberali în activitatea de guvernare, pentru a face dovada* **„că nici ei nu pot scoate căruţa din nevoi"** [37].

Guvernul I.G. Duca era hotărât să promoveze o politică externă alături de Franţa şi Marea Britanie, să apere regimul constituţional existent, astfel că, la 9 decembrie, a dizolvat Garda de Fier sub motiv că urmărea stabilirea **„unui regim social şi politic contrar celui statornicit prin Constituţie, cât şi prin tratatele de pace"** [38]. *În replică, legionarii l-au asasinat pe preşedintele Consiliului de Miniştri, la 29 decembrie 1933. Dispariţia lui I.G. Duca a marcat o lovitură*

35 **Congresul Partidului Naţional-Agrar.** În: „Ţara noastră" din 13 aprilie 1932.

36 **După ce criterii s-a alcătuit echipa de zdrenţe.** În: „Mişcarea" din 5 decembrie 1933.

37 Constantin Argetoianu, **Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri.** În: **Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani,** Bucureşti, Editura Politică, 1986, p. 506.

38 **"Monitorul oficial", nr. 286 din 9 decembrie 1933.**

puternică nu numai pentru Partidul Național-Liberal, ci și pentru democrația românească în general. Carol al II-lea s-a văzut dintr-o dată scăpat de un om politic incomod, care susținea cu fermitate Constituția din 1923, în spiritul și litera ei.

Regele a profitat de starea de confuzie creată și a numit, la 3 ianuarie 1934, în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri pe Gheorghe Tătărescu, fără a recurge la obișnuita consultare a liderilor politici și înainte ca liberalii să-și fi desemnat un nou președinte. Întrunit la 4 ianuarie, Comitetul Central a ales pe Constantin I.C. Brătianu în fruntea Partidului Național-Liberal. Din acel moment, între „tinerii" liberali reprezentați de Gh. Tătărescu și „bătrânii" liberali din jurul lui C.I.C. Brătianu s-a declanșat o acerbă luptă, care a contribuit din plin la slăbirea acestui partid. Guvernul Tătărescu s-a detașat tot mai mult de conducerea Partidului Național-Liberal, urmând sugestiile politice ale regelui. La rândul său, Carol al II-lea s-a implicat tot mai mult în activitatea de guvernare, contribuind la promovarea unei politici de dezvoltare și modernizare a economiei, în primul rând a industriei, de sprijinire a științei, culturii și artelor. La 29 august 1936, Gh. Tătărescu a procedat, de comun acord cu Carol al II-lea, la o remaniere a guvernului, fără a-l consulta măcar pe C.I.C. Brătianu. Cu acel prilej, Nicolae Titulescu a fost înlăturat din fruntea Ministerului de Externe; acest act a fost rezultatul unui complex de factori, dar a marcat, în fond, preluarea conducerii politicii externe a României de către Carol al II-lea. O nouă remaniere guvernamentală s-a produs în februarie 1937, când în funcția de subsecretar de stat la Ministerul de Interne a fost numit Gabriel Marinescu, membru de bază al camarilei regale. La 7 octombrie 1937, s-a înființat Straja Țării, având ca obiectiv educarea tinerilor în spiritul devotamentului față de „marele străjer" Carol al II-lea; Straja Țării era alimentată din bugetul statului[39].

Regele și camarila sa nu s-au limitat la influențarea activității guvernului, ci au vizat întregul ansamblu al vieții publice. În anii 1932-1934, s-au produs unele modificări importante în structura camarilei, prin înlăturarea unor persoane influente: Mihail Manoilescu – deoarece nu putuse salva de la faliment banca lui Aristide Blank, vechiul susținător al lui Carol; Nae Ionescu – datorită reacției sale extrem de negative din

39 "Monitorul oficial", nr. 297 din 7 octombrie 1937.

momentul numirii lui I.G Duca, apreciată ca un îndemn adresat legionarilor de a-l lichida pe şeful guvernului; Constantin (Puiu) Dumitrescu – acuzat că ar fi avut legături cu Corneliu Zelea Codreanu; gen. Constantin Dumitrescu – învinuit de abuzuri în gestionarea fondurilor Jandarmeriei. Aceste eliminări au avut ca rezultat întărirea poziţiei Elenei Lupescu, devenită singurul „consilier politic" al suveranului [40].

Împotriva camarilei şi, în special, a Elenei Lupescu s-au pronunţat numeroşi oameni politici, între care Al. Averescu, Gh. Brătianu, Grigore Filipescu, Virgil Madgearu, Grigore Trancu-Iaşi, dar mai ales Iuliu Maniu. Astfel, fruntaşul naţional-ţărănist declara la o întrunire publică organizată la Vinţul de Jos, în ziua de 26 iunie 1936, că Elena Lupescu **„a adunat în jurul său o ceată de aventurieri, care au acaparat conducerea ţării şi şoptesc la urechile regelui visuri dictatoriale"** [41]. *El cerea alungarea Elenei Lupescu din ţară şi respectarea de către suveran a normelor constituţionale.*

La rândul său, camarila regală a depus mari eforturi pentru a atrage de partea sa o seamă de fruntaşi naţional-ţărănişti, pe care să-i contrapună lui Iuliu Maniu. Principalul vizat a fost Al. Vaida-Voevod; în februarie 1935 acesta a părăsit Partidul Naţional-Ţărănesc şi a creat o nouă organizaţie politică, numită Frontul Românesc [42], *care s-a pus în slujba acţiunilor politice ale lui Carol al II-lea. La sfârşitul anului 1935, s-a constituit în cadrul Partidului Naţional-Ţărănesc o grupare „centristă", în frunte cu Armand Călinescu, Petre Andrei, Virgil Potârcă, Nicolae Costăchescu, Mihai Ralea – care aprecia că regele nu putea fi doar un „pecetar" al partidelor politice, ci trebuia să devină un „factor activ" de guvernare. Dezavuându-l pe Iuliu Maniu, Armand Călinescu afirma:* **„noi trebuie să înconjurăm Coroana cu toată dragostea noastră şi să o sprijinim pentru a-şi îndeplini misiunea istorică cu tot prestigiul necesar"** [43].

O altă metodă utilizată de Carol al II-lea pentru atingerea obiecti-

40 Vezi, pe larg: Ioan Scurtu, **Contribuţii privind viaţa politică din România. Evoluţia formei de guvernământ în istoria modernă şi contemporană**, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988, p. 375-380.

41 Arh.N.I.C., fond. Casa Regală, dos. 30/1936, f. 1-4.

42 **Conferinţa d-lui dr. Al. Vaida-Voevod.** În: „Dreptatea" din 26 februarie 1935.

43 **Discursul d-lui Armand Călinescu la Albeşti-Argeş, Ibidem** din 11 august 1936.

vului său politic a fost încurajarea curentelor de dreapta şi extrema dreaptă, care se pronunţau împotriva regimului democratic. Astfel, cu contribuţia unor membri ai camarilei, la 15 iulie 1935 s-a realizat fuziunea Partidului Naţional-Agrar cu Liga Apărării Naţional-Creştine, constituindu-se Partidul Naţional-Creştin, având ca preşedinte de onoare pe A.C. Cuza şi preşedinte activ pe O. Goga. Noul partid se pronunţa pentru **„păstrarea neştirbită a prestigiului regalităţii"**, *O. Goga declarând, fără echivoc:* **„Noi suntem monarhici şi vrem ca regele să stăpânească ţara"** [44]. *În acelaşi spirit, Carol al II-lea a încurajat Garda de Fier. Se pare că regele a intervenit în desfăşurarea procesului asasinilor lui I.G. Duca, astfel că Tribunalul Militar nu a condamnat decât pe făptaşi. Unul dintre fruntaşii acestei organizaţii avea să declare:* **„Noi, gardiştii, suntem profund recunoscători regelui că a supravegheat ca cercetările justiţiei militare să se facă în cea mai strictă legalitate. Am ieşit din închisoare cu două sentimente întărite: adânc devotament pentru rege şi încredere deplină în armată"** [45]. *Însă Corneliu Zelea Codreanu nu a acceptat să fie manevrat de Carol al II- lea şi de Elena Lupescu, el dorind să edifice un alt tip de societate, în conformitate cu ideologia legionară. La Congresul studenţilor naţionalişti desfăşurat în oraşul Târgu-Mureş (2-5 aprilie 1936), au fost criticate* **„forţele oculte care întunecă Coroana regală"** [46] *şi s-au constituit „echipe ale morţii", cu misiunea de a „pedepsi" pe adversarii Gărzii de Fier, între aceştia fiind nominalizaţi doi membri de bază ai camarilei: Elena Lupescu şi Gabriel Marinescu. În ziua de 5 noiembrie 1936, C.Z. Codreanu a adresat regelui un memoriu în care, pe un ton agresiv, îi cerea să-şi asume răspunderea „cu capul" pentru orientarea politicii externe a României*[47]. *Câteva luni mai târziu, în februarie 1937, a avut loc o întâlnire secretă între Carol şi Codreanu; cu acel prilej, regele i-a cerut lui Codreanu să-l proclame „căpitanul" Mişcării Legionare, promiţându-i că-l va aduce la putere, dar Codreanu a respins atât propunerea, cât şi oferta* [48]. *Din acel moment, între cei doi s-a*

44 "Universul" din 29 septembrie 1936.
45 Arh. N.I.C., fond. Casa Regală, dos. 19/1934, f. 18.
46 Ibidem, dos. 13/1936, f. 5.
47 Circulările căpitanului. 1934-1937, p. 81-82.
48 Zaharia Boilă, Memorii, Loc.cit., p. 303.

declanşat o luptă pe viaţă şi pe moarte.

La rândul său, principele Nicolae – care în 1931 se căsătorise cu Ioana Dolete (Săveanu) – a căutat să profite de ocazie pentru a-l sili pe Carol să recunoască legalitatea acestei căsătorii. El a intrat în legătură cu legionarii, declarându-le că se bucură de simpatia sa. În faţa acestei situaţii, regele a convocat Consiliul de Coroană, care, la 9 aprilie 1937, s-a pronunţat pentru înlăturarea principelui Nicolae din rândul familiei domnitoare [49]*. Într-un comunicat-circulară, semnat de Gh. Cantacuzino – Grănicerul, preşedintele Partidului Totul pentru Ţară (formă legală sub care activa Garda de Fier) se aprecia că principele a fost înlăturat deoarece* **„nu a vrut să se plece în faţa d-nei Lupescu“** [50].

Acţiunile lui Carol al II-lea au avut un rol important în procesul de erodare a regimului democratic din România, de măcinare a marilor partide politice şi de ascensiune a curentelor de extrema dreaptă. Această realitate a ieşit puternic în evidenţă la sfârşitul anului 1937 şi începutul lui 1938. În noiembrie 1937, împlinindu-se patru ani de guvernare liberală, regele a început consultările politice, după care a încredinţat mandatul lui Ion Mihalache, preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc, cu condiţia colaborării cu Al. Vaida-Voevod; prin aceasta, regele voia să se asigure că într-un asemenea guvern Iuliu Maniu nu va avea nici o influenţă. Dar Ion Mihalache a respins condiţia, depunându-şi mandatul [51]*. Deşi C.I.C. Brătianu s-a pronunţat pentru trecerea Partidului Naţional-Liberal în opoziţie, Gh. Tătărescu a acceptat să formeze un nou guvern, cu o „bază lărgită“. Cu prilejul depunerii jurământului, la 17 noiembrie, Tătărescu şi Carol al II-lea au vorbit despre programul de perspectivă al guvernului* [52]*, ceea ce arăta că, în opinia lor, acesta nu era doar un cabinet însărcinat cu organizarea alegerilor parlamentare, ci unul de durată.*

Pentru câştigarea alegerilor, guvernul (care acţiona în numele Par-

---

49 Arh.N.I.C., fond. Casa Regală. Principele Nicolae. Personale, dos. I-4/1937, f. 1; **Principele Nicolae nu mai face parte din familia domnitoare. Consiliul de Coroană.** În: „Dreptatea“ din 11 aprilie 1937.

50 **Ibidem**, fond. Casa Regală, dos. 12/1937, f. 7.

51 Armand Călinescu, **Însemnări politice. 1916-1939.** Ediţie îngrijită şi prefaţă de dr. Al. Gh. Savu, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, p. 358.

52 **Programul noului guvern.** În: „Viitorul“ din 19 noiembrie 1937.

tidului Național-Liberal) a încheiat carteluri electorale cu Frontul Românesc, Partidul German și Partidul Naționalist-Democrat. La rândul său, Iuliu Maniu, revenit la președinția Partidului Național-Țărănesc, a semnat un „pact de neagresiune" cu Mișcarea Legionară și Partidul Național-Liberal (Gh. Brătianu), la care a aderat și Partidul Agrar. Desfășurate într-o atmosferă de confuzie, alegerile din 20 decembrie 1937 au ilustrat criza politică în care se găsea România: guvernul a obținut 35,9 % din totalul voturilor, dar nu putea beneficia de prima electorală pentru a avea majoritatea parlamentară; Partidul Național-Țărănesc a câștigat doar 20,4% din voturi, în timp ce Partidul Totul pentru Țară a dobândit 15,5 %, iar Partidul Național-Creștin – 9,15 % [53]*. În fond, rezultatul alegerilor demonstra că electoratul a respins formula impusă de Carol al II-lea de a menține pe Tătărescu la putere, iar curentele de extremă dreaptă erau într-o puternică ascensiune.*

Regele a știut să exploateze rezultatul nedecis al alegerilor, încredințând, la 28 decembrie, mandatul lui O. Goga. Noul guvern – în care posturile principale: Interne, Externe, Justiție, Apărare Națională au fost atribuite unor persoane care nu făceau parte din Partidul Național-Creștin – depindea exclusiv de voința suveranului. De altfel, Carol al II-lea a declarat public: **„Este guvernul meu și trebuie să aibă aprobarea mea. În ziua în care n-aș fi mulțumit de felul cum guvernează, voi cere o schimbare"** [54]*. Adâncirea crizei politice în cursul lunii ianuarie și începutul lui februarie 1938 a creat climatul propice pentru o intervenție decisivă a suveranului. Pe plan european se înregistrase, mai ales după 1933, o puternică ascensiune a forțelor antidemocratice, care preluaseră puterea în numeroase state. La rândul lor, Anglia și Franța doreau să evite cu orice preț schimbarea orientării politicii externe a României și au încurajat instaurarea unui regim autoritar în frunte cu Carol al II-lea.*

La 10 februarie 1938, guvernul Goga a fost demis și s-a constituit un nou cabinet, prezidat de patriarhul Miron Cristea, în care au fost incluși – în calitate de miniștri secretari de stat – șapte foști președinți ai Consiliului de Miniștri: Al. Averescu, Arthur Văitoianu, Al. Vaida-

53 "Monitorul oficial", nr. 301 din 30 decembrie 1937.

54 "Viitorul" din 13 ianuarie 1938.

Voevod, Gh. Gh. Mironescu, dr. C. Angelescu, N. Iorga şi Gh. Tătărescu. În proclamaţia către ţară, regele declara că **„România trebuie salvată şi sunt hotărât să o fac"** [55].

În ziua de 27 februarie 1938 a fost promulgată o nouă Constituţie, prilej cu care patriarhul Miron Cristea a ţinut să afirme: **„Astăzi s-a rupt păienjenişul de pe ochii cetăţenilor României întregite, ca să vadă limpede de unde vine mântuirea: de la eroica hotărâre a Maiestăţii Tale!"**[56] *Potrivit acestei Constituţii, regele devenea un factor activ de guvernare, fiind desemnat* **„capul statului"** [57]. *La 30 martie 1938, au fost dizolvate toate partidele politice; în aceeaşi zi, s-a înfiinţat Consiliul de Coroană, alcătuit din membri permanenţi numiţi de rege. În august 1938, a fost decretată reforma administrativă, prin care s-a instituit o nouă structură, numită ţinut, condusă de un rezident regal. Pentru organizarea diferitelor structuri sociale şi profesionale s-au înfiinţat breslele de lucrători, funcţionari particulari şi meseriaşi (octombrie 1938), a fost reorganizată Straja Ţării (decembrie 1938), s-a constituit Frontul Renaşterii Naţionale, declarat* **„unica organizaţie politică în stat"** *(decembrie 1938). În iunie 1939, au avut loc alegeri parlamentare, câştigate de Frontul Renaşterii Naţionale, singurul partid care a putut depune liste electorale. După validare, fiecare deputat şi senator a trebuit să depună următorul jurământ:* **„Jur credinţă regelui Carol al II-lea. Jur să păstrez Constituţiunea şi legile ţării, să menţin unitatea naţională şi să apăr integritatea teritoriului României"** [58]. *Întregul aparat de propagandă a fost pus în slujba noului regim; Carol al II- lea era „salvatorul", „omul providenţial", „depozitarul idealurilor naţionale", „cârmaciul înţelept".*

Dar între propaganda oficială şi viaţa concretă exista o puternică discrepanţă. Pe plan politic, regimul s-a caracterizat printr-o mare instabilitate şi incoerenţă. În doi ani şi jumătate (10 februarie 1938 – 6 septembrie 1940), la cârma ţării s-au perindat nu mai puţin de nouă guverne, ceea ce arată că regele nu avea o echipă de conducere omogenă şi de încredere. Larga adeziune populară pe care o prezenta

---

55 **Cuvântările regelui Carol al II-lea. 1930-1940**, vol. II, Bucureşti, 1940, p.305- 306.

56 **"Monitorul oficial", nr. 49 din 1 martie 1938.**

57 **Ibidem, nr. 48 din 27 februarie 1938.**

58 **Ibidem, nr. 127 din 5 iunie 1939.**

propaganda oficială era iluzorie, în condițiile în care regimul interzicea orice activitate ostilă. Deși a înghițit fonduri enorme, Straja Țării – care potrivit datelor guvernamentale număra patru milioane de membri – desfășura unele activități politice formale, mai ales cu prilejul vizitelor efectuate de „marele străjer". Frontul Renașterii Naționale avea, conform aceleiași surse, 3,5 milioane de membri, dar aceștia nu se simțeau solidari între ei, nu împărtășeau o doctrină și un program; doar la manifestările oficiale instituțiile publice erau invadate de uniformele albastre sau albe ale Frontului Renașterii Naționale. De altfel, însuși Carol al II-lea a decis, la 22 iunie 1940, să transforme F.R.N. în Partidul Națiunii, dar timpul nu i-a permis să organizeze noua formațiune politică. Parlamentul, ales pe bază de liste unice, s-a dovedit a fi o instituție incomodă pentru regim; mulți deputați și senatori nu au ezitat să critice activitatea guvernamentală și chiar unele măsuri inițiate de Carol al II-lea. În fața acestei situații, suveranul a convocat Parlamentul în sesiuni foarte scurte, iar la 5 iulie 1940 a decis dizolvarea acestuia, deși fusese ales pentru șase ani. Breslele au manifestat și ele unele tendințe de „insubordonare". Chiar la Congresul general al acestora, desfășurat în ziua de 1 mai 1939, au existat unele manifestări ostile regimului; guvernul a trecut la dizolvarea mai multor bresle, deoarece liderii lor se angajaseră în acțiuni revendicative, specifice sindicatelor. Consiliul de Coroană n-a putut asigura regimului prestigiul dorit; în momentele dramatice din vara anului 1940, regele s-a văzut nevoit să convoace la Consiliul de Coroană și lideri ai partidelor politice dizolvate, care au profitat de prilej pentru a pronunța adevărate rechizitorii la adresa regimului instaurat la 10 februarie 1938.

Cea mai flagrantă contradicție în politica regimului s-a manifestat în privința atitudinii față de partidele politice. Încă de la început, Carol al II-lea și susținătorii lui au declanșat o vastă campanie împotriva partidelor politice, considerate a fi vinovate de toate relele de care suferea țara. Cu prilejul promulgării Constituției, la 27 februarie 1938, Miron Cristea spunea: **„Astăzi s-a distrus hidra cu 29 de capete electorale, care a înrăjbit pe toți în paguba țării întregi"** [59]. *Dar, în fapt, regimul a admis în mod tacit existența partidelor politice, singura organizație împotriva căreia a declanșat acțiuni represive fiind Mișca-*

59 **Ibidem**, nr. 49 din 1 martie 1938.

rea Legionară. La 16 aprilie 1938, C.Z. Codreanu a fost arestat şi condamnat la şase luni închisoare pentru ultragiu adus unui ministru în funcţiune (N. Iorga); a urmat un nou proces, în care căpitanul a fost acuzat de **„uneltire contra ordinei sociale şi răzvrătire"**, *iar la 27 mai a fost condamnat la 10 ani muncă silnică* [60]. *Deteriorarea situaţiei internaţionale, după Acordul de la München din 30 septembrie 1938, l-a îngrijorat profund pe Carol al II-lea, care, în noiembrie 1938, a făcut vizite la Londra şi Paris, unde a pledat ca Marea Britanie şi Franţa să fie alături de România. El a solicitat ca aceste ţări să cumpere cereale româneşti, iar cu sumele obţinute România să achiziţioneze armament modern. Cele două guverne au evitat să facă promisiuni concrete, astfel că, în fapt, vizitele s-au soldat cu un eşec. La venirea spre ţară, regele Carol al II-lea a efectuat o vizită particulară în Germania, întâlnindu-se cu Adolf Hitler în ziua de 24 noiembrie. Propunerile regelui vizând dezvoltarea relaţiilor economice şi politice dintre cele două ţări au fost întâmpinate cu rezerve de führer. În noaptea de 29/30 noiembrie 1938, Corneliu Zelea Codreanu, asasinii lui Duca şi ai lui Stelescu* [61] *au fost omorâţi la sugestia regelui Carol al II-lea şi din ordinul ministrului de Interne Armand Călinescu. Răzbunarea legionarilor a venit la 21 septembrie 1939, când Armand Călinescu – ajuns preşedintele Consiliului de Miniştri în martie acelaşi an – a fost asasinat. A urmat o cruntă represiune, în timpul căreia au fost lichidaţi circa 300 de legionari, cei mai mulţi aflaţi în lagăre şi închisori.*

Evoluţia situaţiei internaţionale l-a determinat pe Carol al II-lea să pornească pe calea „reconcilierii" interne. În discursul rostit cu prilejul Anului Nou 1940, regele a afirmat: **„Eu, care stau neclintit de veghe ca România să păşească hotărât pe calea dezvoltării ei paşnice, simt mai mult ca orişicine această nevoie, ca toate puterile conştiente ale ţării să se pună umăr la umăr ca aceste nevoi să se împlinească"** [62]. *Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Naţional-Liberal nu au dat curs solicitării suveranului, în timp ce Mişcarea Legionară – prin noul ei lider, Horia Sima – s-a arătat foarte receptivă la ideea reconcilierii.*

60 **Sentinţa Tribunalului Militar al Corpului II Armată în procesul Corneliu Z. Codreanu.** În: „Universul" din 29 mai 1938.

61 Aşa – numiţii „nicadori" şi „decemviri".

62 "Universul" din 2 ianuarie 1940.

Numeroşi legionari au semnat declaraţii de renunţare la convingerile lor şi de loialitate faţă de Carol al II-lea, după care au fost eliberaţi din lagăre şi închisori. La 18 aprilie, regele a primit la Palat o delegaţie de legionari, oficializând reconcilierea realizată [63]. *Schimbarea internă a fost urmată de modificarea politicii externe, la 28 mai Consiliul de Coroană hotărând ca România să se orienteze spre Germania.*

Aceste mişcări tactice nu au putut salva integritatea teritorială a ţării. Prin notele ultimative din 26 şi 27 iunie, Uniunea Sovietică a cerut României să-i cedeze imediat Basarabia şi nordul Bucovinei. Consiliul de Coroană, întrunit de două ori în cursul zilei de 27 iunie, s-a pronunţat, cu majoritate de voturi, pentru evacuarea teritoriilor cerute de sovietici. A doua zi, 28 iunie, Horia Sima a fost numit subsecretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale, astfel că Mişcarea Legionară a devenit forţă politică de guvernământ. La 4 iulie, cu prilejul constituirii noului guvern, prezidat de Ion Gigurtu, legionarii au primit două ministere şi un subsecretariat de stat. Speranţa lui Carol al II-lea că astfel va câştiga bunăvoinţa Germaniei s-a năruit la 15 iulie, când Hitler i-a trimis o scrisoare prin care-i cerea să pornească imediat pe calea „înţelegerii" cu Ungaria şi Bulgaria, prin cedări teritoriale, avertizându-l că orice manevre tactice vor duce, mai devreme sau mai târziu, la „distrugerea României" [64].

Tratativele româno-ungare nu au dus la nici un rezultat, astfel că, la 30 august 1940, prin Dictatul de la Viena, Germania şi Italia au impus României să cedeze Ungariei partea de nord-est a Transilvaniei. Consiliul de Coroană s-a pronunţat pentru acceptarea arbitrajului Berlinului şi Romei, precum şi a sentinţei date de „arbitri". Fiind primit de rege înainte de Consiliul de Coroană din noaptea de 30/31 august, Iuliu Maniu a făcut un aspru rechizitoriu politicii urmate după 1930 şi, mai ales, după 10 februarie 1938, conchizând: **„În politică greşelile se plătesc şi se sancţionează, ca şi în viaţa socială de toate zilele".** *La care regele a întrebat:* **„Va să zică, sunteţi de părere să abdic?"** *Răspunsul lui Maniu a căzut ca o sentinţă:* **„Da, Maiestate, nu văd altă ieşire"** [65].

63 "Monitorul oficial", nr. 94 din 19 aprilie 1940.

64 **23 August 1944. Documente**, vol. I, 1939-1943, Bucureşti. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, p. 89.

65 Zaharia Boilă, **Memorii, Loc. cit.**, p. 379.

Acceptarea Dictatului de la Viena a fost picătura care a umplut paharul nemulțumirilor față de politica lui Carol al II-lea. În cadrul unor mari întruniri populare, sute de mii de cetățeni, de pe întreg cuprinsul țării, cereau abdicarea regelui, pe care-l considerau principalul vinovat pentru pierderea a peste o treime din teritoriul și populația țării. În aceste condiții, Carol al II-lea a făcut apel la generalul Antonescu, căruia i-a încredințat, la 4 septembrie, mandatul de formare a noului guvern. În acel moment, Antonescu convenise cu Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu și Horia Sima că va cere abdicarea lui Carol al II-lea. Pe această bază, la 5 septembrie, Antonescu a solicitat și a obținut „depline puteri" pentru conducerea statului român [66]*. Apoi, în seara aceleiași zile, generalul a cerut lui Carol al II-lea să abdice, avertizându-l că, în caz de refuz, nu mai putea răspunde de securitatea persoanei și anturajului regal. În fața acestui ultimatum, Carol al II-lea a semnat un manifest către țară, în care afirma că România* **„se găsește în fața unor mari primejdii. Aceste mari primejdii vreau, din marea mea dragoste pentru acest pământ, în care am fost născut și crescut, să le înlătur, trecând astăzi fiului meu, pe care știu cât de mult îl iubiți, grelele sarcini ale domniei"**[67].

Cu aceasta, cariera politică a regelui Carol al II-lea lua sfârșit, deși în anii exilului a încercat, de mai multe ori, să se implice în rezolvarea unor probleme ale României.

La o privire restrospectivă, se poate aprecia că regele Carol al II-lea a fost o personalitate puternică, înzestrată cu o excepțională abilitate politică, reușind să-și pună pecetea pe istoria României din perioada interbelică, mai ales din anii 1930-1940. A fost un promotor al modernizării și dezvoltării economiei naționale, al creșterii rolului științei și culturii în viața societății românești, precum și al sporirii prestigiului instituției monarhice. Dar nesocotirea normelor constituționale tradiționale, ambiția de a conduce efectiv destinele României l-au împins, până la urmă, la pierderea Tronului.

Prof. univ. dr. IOAN SCURTU

66 "Monitorul oficial", nr. 205 din 5 septembrie 1940.

67 Arh. N.I.C., fond. Casa Regală. Mihai I, dos. 4/1941, f. 3-4: „România" din 9 septembrie 1940.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Implicarea fostului rege Carol al II-lea în restituirea istoriei stârneşte, prin acest al doilea volum al **Însemnărilor zilnice**, un interes de excepție. Într-un fel, avem de-a face, aici, cu un demers tematic, care urmează firul dominantelor politice, diplomatice şi militare ale catastroficului an 1939, din păcate încă actual pentru noi, românii, „interminabil", i-am spune, prin efectele cu care apasă şi forțează, în continuare, istoria. Este anul abandonării complete a României de către marile democrații occidentale, gest prin el însuşi favorabil escaladării politicilor totalitariste şi anexioniste în această parte de Europă. În acelaşi an 1939, se dă în vileag marea concordie nazisto-bolşevistă, prin semnarea, la 23 august 1939, a Pactului Ribbentrop-Molotov şi tot acum izbucneşte al doilea război mondial, care pleacă, în linie dreaptă, din acest Pact. Istoria devine senzațională şi deconcertantă.

Însemnările zilnice sunt una dintre cele mai avizate şi mai incitante mărturii româneşti ale acestui început de tragedie. Dominat de întrebări deseori insolubile, copleşit de răspunderi pentru soarta unei Românii grav primejduite, Carol se afundă în febrilitatea vieții politice, voind, parcă, să ia pe cont propriu istoria. **Însemnările** beneficiază din plin de aceasta, restituind tensionante fapte de istorie – națională şi universală –, de viață politică, adesea tainică şi ciudată, care n-aveau cum să fie ştiute şi strict observate decât de cel ce se afla în vârful piramidei. Este unul din atributele care fac din **Însemnări** un document unicat.

Modalitatea de reprezentare a faptelor ne aduce în fața unei specii aparte de documente istorice, aşa-numitele documente spon-

tane, care, de regulă, comportă un grad ridicat de veridicitate. A înregistra zilnic, pe nerăsuflate, evenimente în ivire şi desfăşurare, neîncheiate, cu evoluţii nu o dată imprevizibile, este cu totul altceva decât a aşterne pe îndelete memorii post-festum, când totul poate fi aranjat şi potrivit, de la conţinutul informaţiei la izbutirile stilistice. Apoi, mai toate evenimentele din **Însemnări** oglindesc realităţi substanţiale, „esenţialul zilei", care se convertesc, prin forţa mesajului şi prin capacitatea de semnificare, în fapt istoric. Până şi evenimentele de serie, automatismele cotidianului capătă ceva din alura faptelor definitorii, totul împlinindu-se într-o „voce" unică, uşor de „auzit". În acest fel, materia **Însemnărilor** se transformă în document, apt să devină obiect de analiză. Este, credem, marele potenţial al **Însemnărilor zilnice**, făcând din ele sursă de primă mână pentru descifrarea unei istorii cu atâtea necunoscute.

Reproducem, în volumul de faţă, Caietele 8 - 10 ale **Însemnărilor**, care acoperă perioada 13 martie – 15 decembrie 1939. Manuscrisul lor, microfilmat, se păstrează în **Arhivele Naţionale ale României. Colecţia Microfilme. Portugalia. Rola 21 (Caietele 8 şi 9), Rola 22 (Caietul 10)**. Lipsesc din manuscris filele Caietului 7, corespunzând intervalului 5 septembrie 1938 – 12 martie 1939.

Am urmărit să punem în valoare acest tezaur documentar potrivit cu normele moderne de editare a textelor. Originalul a fost reprodus în litera şi spiritul său, fireşte cu respectarea regulilor gramaticale, nu întotdeauna vegheate îndeaproape de un poliglot, cum e cazul lui Carol al II-lea. Ne-am abătut de la această regulă numai acolo unde apărea că eventualele corecţii gramaticale ar fi putut antrena „creaţii" lingvistice străine originalului. Am păstrat, tot asemenea, formele diferite utilizate de autor pentru unul şi acelaşi cuvânt, alternanţele fonetice, unele dialectale etc., foarte frecvente, de altfel, în ideea că îngrijirea unui text nu înseamnă aducerea lui la zi sub raportul formei, cu atât mai mult cu cât aceste zise „inconsecvente" sunt aspecte calitative de limbă şi prezintă, la rându-le, interes documentar. În cazul autorului **Însemnărilor** ele denotă, de pildă, o

insuficientă aşezare şi fixare a limbii. Poate că de aceea şi recurgea des la inovaţii lexicale ad-hoc, unele, totuşi, surprinzător de izbutite, la calchieri, la sintagme din alte limbi pentru a ajunge la construcţii care să surprindă sensul dorit. Este de observat, apoi, că fostul suveran poseda un bagaj lexical realmente bogat, pe care – fapt semnificativ – îl şi utiliza în vorbirea curentă, devansând în această privinţă nu puţine personalităţi politice ale timpului. Se poate remarca în scrisul său împletirea unor modalităţi de expresie proprii graiului din sudul ţării cu neologisme şi cu expresii din limbi moderne de circulaţie, ceea ce dă, pe alocuri, o anume savoare rostirii.

Am eliminat din text erorile de transcriere a numelor de persoane şi de locuri, care pot crea confuzii, precum şi scăpările din fuga condeiului, pentru a nu transforma ediţia într-o „gramatică a greşelilor". Am avut mereu în vedere că simpla strămutare a unui manuscris în haină tipografică rămâne inoperantă. Din păcate, se practică acum o astfel de „tehnică", aducătoare, e drept, de confort financiar, fiind apanajul unor întreprinzători ai economiei de piaţă în istorie, specie nouă şi vivace, din pornire. Arătaţi cu degetul în presa scrisă şi în cea electronică, luaţi în zeflemea de mediile ştiinţifice, aceştia persevează şi dau mereu lovituri – prompt serviţi de edituri-fantomă –, în dispreţul ideii de normalitate ştiinţifică şi culturală. Ediţia de faţă a **Însemnărilor** se voieşte a fi, la rândul ei, şi o contribuţie la marginalizarea unor asemenea opuri născute moarte.

Ne folosim de context pentru a mulțumi și pe această cale Arhivelor Naționale ale României pentru solicitudinea cu care a sprijinit demersul nostru, cercetătorilor istorici, îndeosebi domnului **Ștefan Marian**, vechi redactor al „Magazinului istoric", și domnului **Gheorghe Neacșu**, șeful Arhivei Istorice a Bibliotecii Academiei Române. Ca și la precedentul volum, doamna **Lidia Rauș** a depus un imens travaliu științific și editorial, pentru care îi adresăm, iarăși, gratitudinea noastră.

Conf. univ. dr. NICOLAE RAUȘ

Însemnări Zilnice

Luni 13 Martie 1939 –

Duminică 2 Iulie 1939

VOL. 8

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 8

13 martie - 2 iulie 1939

Luni 13 Martie

D-imineața Călinescu, în afară de chestiunile coronatei și cele politice și externe.

Spun punctul meu de vedere pe care l-a aprobă cu energie. Politică de independență desăvârșită. O luare de contact cu Franța dar mai ales cu Anglia, căci țărei ei e încă țara cea mai bogată și cea mai puternică. Până astăzi Marea Britanie n-a fi crezut nici o dată particula, chiar dacă a avut de îndurat unele înfrângeri momentane. Politica principală nu urmează să fie cu nici de nu ținem cont de așezarea noastră specifică, geografică, care ne leagă prin interese economice vădite cu Germania.

La prânz Charlie (ducele) de Coburg care a venit în calitatea sa de președintele al comisiunei internaționale ale foștilor combatanți. La prânz au luat parte și Călinescu, Jafencu, Vlasiewici, Urdăreanu, Florescu adjutantul ducelui și alții.

Diferă de observația ce mi-a făcut-o

Prima filă din Caietul 8 al **Însemnărilor zilnice**

Luni, 13 martie *fila 1*

Dimineața, Călinescu[1], în afară de chestiunile Armatei şi cele politice şi externe. Spun punctul meu de vedere, pe care-l aprobă cu energie. Politică de independență desăvârşită, o luare de contact cu Franța, dar, mai ales, cu Anglia, căci tot ea e încă țara cea mai bogată şi cea mai puțernică. Până astăzi, Marea Britanie n-a pierdut niciodată partida, chiar dacă a avut de îndurat înfrângeri momentane. Această linie principală nu vrea să zică că noi să nu ținem cont de aşezarea noastră specifică, geografică, care ne leagă prin interese economice vădite cu Germania.

La prânz, Charlie (ducele) de Coburg[2], care a venit în calitatea sa de preşedinte al Uniunei Internaționale a Foştilor Combatanți. La prânz, au luat parte şi Călinescu, Gafencu[3], Ilasievici[4], Urdăreanu[5], Flondor[6] şi adjutantul Ducelui şi al meu[7].

Afară de observația ce mi-a făcut-o // oaspetele, că Anglia *fila 2*
n-a fost niciodată bătută până azi şi că sunt unii oameni cari prea uşor uită învățămintele istoriei, nimica deosebit.

Pe Ilasievici l-am făcut general de C[orp de] a[rmată][8].

De azi-de-dimineață, pământul e acoperit de zăpadă, parcă e iarna.

Seara, cinema. Din nou admirabilul film de sâmbătă, şi un altul foarte bun, tot francez: „La Bête humaine", cu Gabin şi Simone Simon.

Marți, 14 martie

Nu în zădar suntem în luna lui Marte; din nou miroase a praf de puşcă.

Evenimentele din ultime zile s-au precipitat. Pare-se că Germania joacă un joc dublu.

Azi-de-dimineaţă, s-a proclamat, la Bratislava, inde-
fila 3 pendenţa Slovaciei[9], după ce Tiso[10] s-a în//tors de la Berlin[11]. Cu toate acestea, germanii până ieri aveau aerul de a susţine pe cehi în acţiunea lor de a nu permite dezmembrarea ţării. Pe de altă parte, Rusia Subcarpatică[12] a făcut acelaşi gest şi ne-au venit ştiri că ungurii au trecut graniţa în regiunea Munkács[13]. Seara, vine ştirea că aceste trupe au fost retrase, din ordinul Berlinului.

Plină de evenimente a fost ziua de azi. Dar s-o luăm cronologic.

Dimineaţa, la 11, înmormântarea patriarhului[14], în Patriarhie. Slujba, foarte frumoasă şi civilizată, oficiată de mitropolitul Nicodim al Moldovei[15]. Au luat parte mai toţi vlădicii din ţară[16] şi unii de peste graniţă, de la: Chabotz, Plovdiv, încă unul bulgar[17], fostul primat al Albaniei şi unul polonez[18]. Sicriul, aşezat în mijlocul Catedralei, avea un capac de sticlă, aşa încât am putut să-l văd o ultimă dată pe acest bun slujitor al Bisericei şi al Ţării. Două cuvântări, a lui Bălan[19] şi a lui Călinescu, desigur nu dintre cele mai bune, rostite de aceşti emeriţi oratori.//

fila 4 După „Veşnica pomenire", cu sicriul scos pe braţe, s-a făcut înconjurul bisericii, după ce [care] a avut loc înhumarea propriu-zisă, în cripta din partea stângă a naosului.

Întors acasă, Călinescu şi Gafencu au venit ca să ne sfătuim asupra situaţiei, care ne îngrijoreşte la cel mai înalt grad. De la întrevederea din Galaţi[20] s-a schimbat situaţia. Situaţia de astăzi , cu nelinişte în Ucraina Subcarpatică, ne impune o revizuire a politicei noastre. După cum Gafencu a stabilit cu

Beck[21], dacă lucrurile merg la extrem, noi nu ne vom putea opune la împărţirea ei, dar vom cere hotărât ca să nu se facă fără noi, chiar fără o eventuală participare a noastră[22]. Mult depinde de atitudinea Germaniei. Va rămânea ea ferm asupra Arbitrajului de la München sau va admite ea o nouă împărţire şi dezmembrare a nenorocite[i] de Cehoslovacia? Aceasta este o chestiune de căpetenie.

În tot cazul, Călinescu a dat indica//ţiuni M[arelui] St[at]- *fila 5*
M[ajor] să studieze o concentrare de trupe pe graniţa maramureşeană şi de [din] punctul de vedere strategic o eventuală graniţă în acea parte.

După-masă, aveam intenţiunea să m-odihnesc oleacă, dar din nou Călinescu a cerut să mă vază. Am avut, deci, o întrunire cu el, Gafencu, Ţenescu[23] şi [Gheorghe] Mihail[24], în care s-a[u] stabilit următoarele:

1. De punct de vedere politic:

a) Noi rămânem, principial, la punctul nostru de vedere: statu-quo.

b) Nu vom admite să se facă o schimbare teritorială la graniţa noastră fără ca noi să zicem cuvântul nostru.

c) Dacă se va produce o schimbare teritorială, noi cerem să participăm şi noi.

d) Nu ne vom mulţumi numai cu satele româneşti, ci vom cere o graniţă strategică, care să [nu] permită Ungariei să se încuibeze între Polonia şi noi.

2. De punct de vedere militar:

a) Se vor rechema din concediu contingen//tul de sub arme *fila 6*
de la Brig[ăzile] 1 şi 2 V[ânători de] M[unte] şi de la Div[iziile] 16, 17, 18, 19 şi 20.

b) Se vor organiza, pe graniţa maramureşeană, două sectoare: 1. Div[izia] 20; 2. Brigada [de] Munte.

c) Pe graniţa ungurească nu se vor face deplasări de trupe.

d) Dacă ungurii vor continua a pătrunde în Ucraina Subcar-

patică[25], vom ameninţa cu intrarea.

e) Dacă ungurii vor depăşi spre est linia şoselei Hust înspre nord, vom intra şi noi.

3. Se va comunica:

a) Tuturor: măsurile militare luate şi deplasările de trupe.

b) Polonezilor: punctul nostru de vedere politic şi faptul că nu vom lăsa pe unguri să treacă linia indicată.

c) Dacă continuă mişcarea ungurească, am dori ca polonii să trimeaţă trupe cari să fie tampon între noi [şi] unguri.//

fila 7 După ştirile ce le avem, polonezii au concentrat, pentru orice eventualitate, trupe la graniţa ungară, aşa încât nu vor avea nevoie de mari transporturi.

Mie nu prea îmi convin toate acestea, căci şi aşa avem destui ucraineni în ţară, şi acest nou teritoriu, chiar nefiind prea populat, tot ne-ar aduce vreo câteva 10 de mii; dar, pe de altă parte, de a avea pe unguri între noi şi Polonia ne convine şi mai puţin.

Jocul politic ar fi să ne înţelegem cu Ungaria ca, în schimbul acestui nou teritoriu, care ar trece sub dominaţia lor, să căpătăm un aranjament prietenesc cu ei. E un vechi proiect al lui Beck, care astăzi are oareşicare şanse să se realizeze.

Ceea ce mă îngrijoreşte e că de la germani nu putem căpăta nici un răspuns sau indicaţie asupra atitudinei lor.

Călinescu nu cred[e] că şi-au schimbat punctul lor de vedere. Eu cred că sunt de o duplicitate feroce.//

fila 8 Alt punct de întrebare: ce vor juca ţările occidentale? [Lui] Gafencu îi e teamă că vor încerca să întrunească o nouă conferinţă internaţională, în care s-ar putea pune toate problemele frontierilor, între cari şi acele ale Cadrilaterului[26], ceea ce prezintă o foarte mare primejdie.

Noul guvern slovac are între membrii lui şi pe preşedintele ce fusese numit zile[le] trecute de Praga ca om de încredere în locul lui Tiso.

Seara, Duduia[27] la masă la Auschnitt[28].

Telegramele şi ştirile continuă să vie în decursul nopţii.

La 1, din nou o întâlnire cu aceiaşi, plus Urdăreanu.

Fapt nou, răspunsul Poloniei, care indică, ca linie rezervată nouă, calea ferată ce ne leagă de ei, uitând complect să menţioneze satele româneşti din Apşa, pe marginea Tisei.

Reiese din ce în ce mai mult că polonezii sunt înţeleşi cu ungurii[29].//

Revedem chestiunea unei frontiere eventuale şi se propune *fila 9*
una care, înglobând satele româneşti, linia de c[ale] f[erată] şi ţinând cont de consideraţiuni strategice, să fie cât mai scurtă până la graniţa poloneză.

Polonezii ne îndeamnă continuu să intrăm. Noi păstrăm punctul nostru de vedere. Noi nu voim să provocăm ciocniri şi, pe de altă parte, Armata noastră nu este astăzi în stare de a întreprinde vreo acţiune. A trebuit să vie un ministru civil de talia lui Călinescu să vază realităţile pe cari eu le simţeam de mult, dar pe cari nici unul dintre miniştrii militari îmbăctiţi de prejudecăţi şi spirit rău înţeles de camaraderie n-au vrut să le vază.

Punctul important ce se pune este ca noi să nu arătăm că avem pretenţii teritoriale, ci că ne interesează regiunea mai sus-amintită, cu atât mai mult cu cât polonezii refuză să intre spre a fi tamponi. S-a mai hotărât să se vază ce opinie au occidentalii şi să se facă o notă// scrisă, cerând să ni se spuie *fila 10*
care este atitudinea Germaniei.

Prudenţa ni e şi mai mult impusă prin ştirile ce ne-au venit, că trupele germane, trecând prin Slovacia, se îndreaptă spre graniţa Ucrainei Subcarpatice. Mai vin ştiri că ungurii au intrat şi ei şi că germanii au ocupat Morava-Ostrava. Situaţia e foarte gravă şi ne poate face să ne aşteptăm la încă multe surprize. Hácha[30] şi ministrul său de Afaceri Străine[31] au plecat azi la Berlin.

Miercuri, 15 martie

Dimineaţa, miniştrii [Paul] Teodorescu[32] şi Bujoiu[33]. Aceasta din urmă, asupra tratativelor cu Germania, pregăteşte un

raport care să puie lucrurile la punct. I-am dat instrucțiuni să nu prea grăbească lucrurile, ca să vedem cum se dezvoltă evenimentele. //

fila 11 Lovitura de teatru s-a produs, cel mai nepomenită din istorie. Trupele germane au intrat în Boemia, adică în Cehia, cum se numește de azi înainte partea rămasă din fostul Stat cehoslovac, și, pe la prânz, sunt la Praga. Se pare că întrevederea Hácha – Hitler[34] a fost foarte scurtă[35]. Hácha a cerut Germaniei să intre și să ia sub protecție țara. Lucru nemaipomenit, ceea ce, pe vremuri, s-ar fi numit înaltă trădare. Chiar dacă, așa cum zic unii, Hitler ar fi făcut o violentă presiune asupra lui, tot trebuia să protesteze și să demisioneze. Această nouă stare de lucruri și complecta inacțiune a Franței și Angliei, cari, în timpurile din urmă, păreau că reveniseră din starea amorfă și parcă nu mai voiau să admită noi încălcări ale germanilor, dau mult de gândit și cer din partea noastră o revedere a atitudinei politicei noastre externe.

Reiese hotărât că Germania a fost de acord cu acțiunea
fila 12 Ungariei, care, după unii, nu// joacă decât un rol de avangardă al expansiunei germane.

Atât la prânz, cât și seara, vin Călinescu și Gafencu; după-amiaz, asistă și Urdăreanu.

Germanii au fost recunoscători pentru întrebarea noastră scrisă. Polonezii ne-au trădat, căci, fără a ne încunoștința, s-au înțeles cu ungurii asupra ocupării de către ei a Ucrainei Subcarpatice. Răspunsul de la poloni a venit că Ungaria nu acceptă propunerea lor, nici măcar pentru partea ce ne-au rezervat-o ei, dar, totuși, ne cer să indicăm care ar fi zona intereselor noastre, ca să poată să facă pe intermediarii. Văzând atitudinea lor așa de neloială, după o discuție scurtă, am dictat o notă în care ne arătam nemulțumirea noastră față de ei (*v. anexa*).

Cu toate că ungurii au ocupat Hust, azi ne hotărâm să nu

mişcăm, aşteptând evenimentele. Pe de altă parte, se vor încunoştinţa şi pe germani care este zona intereselor noastre. Pe urmă, revedem proiectul de graniţă, în aşa fel încât să nu periclităm interesele noastre. // S-a mai hotărât că, având în *fila 13* vedere expansiunea neaşteptată a Germaniei, noi trebuim să grăbim tratativile comerciale cu ei şi să le încheiem cât mai repede.

Plecând Gafencu, am rămas în discuţie cu Urdăreanu şi Călinescu, adâncind şi mai departe discuţia asupra situaţiei generale. Îndeosebi, se discută asupra probabilităţilor intenţiunilor germane. Urdăreanu vede lucrurile foarte în negru. El crede că au tot interesul de a pune mâna pe noi, dacă nu teritorial, în tot cazul efectiv, mergând până la îndepărtarea Dinastiei. Călinescu crede că nu se gândesc aşa de departe, dar că, totuşi, trebuie să avem ochii în patru şi să supraveghem cu foarte multă atenţie situaţia interioară. Descompunerea Cehoslovaciei se datoreşte, îndeosebi, stării interne şi lipsei de unitate. Vorbeşte, pe urmă, de starea dezastruoasă a Armatei şi văd că Călinescu judecă ca mine, mai bine puţin şi sigur, decât mult şi prost. Mi-a propus să concentreze pentru instrucţie 2 contingente de complec//tare. Admit, cu corectivul ca să se *fila 14* concentreze numai cu condiţia că [militarii] vor putea fi îmbrăcaţi şi găzduiţi în mod perfect.

La 4, l-am primit pe Charlie Coburg, venit să ieie rămas bun şi să-mi mulţumească pentru găzduire. Politică n-am vorbit.

Seara, cinema, versiunea americană a „Echipajului lui Kesel", cu Paul Muni şi Miriam Hopkins.

Joi, 16 martie

Dimineaţa, Călinescu, întâi cu Bujoiu, pentru punerea la punct a tratativelor cu Germania. Nu prea au fost discuţii, căci am fost repede de acord. [Germanii] se pot mulţumi şi ei fără

a ne periclita interesele noastre.

Pe urmă, cu Gafencu. Trădarea Poloniei reiese din ce în ce mai clar. Gafencu evoluează. Ieri era opus intrării noastre,
fila 15 astăzi tinde înspre o acțiune. S-a hotărât să luăm // contact direct cu ungurii. După ce-l va fi văzut pe Bárdossy[36], vom reexamina situația. Rămâne de văzut ce formă se va da ocupațiunei Ucrainei Subcarpatice în viitor. Dacă e vorbă de o anexiune pur și simplă, chestiunea e mai simplă, dacă este vorbă de o autonomie în cadrul Statului ungar, e mai complicată.

Dimineața a fost o adevărată atmosferă de iarnă[37]. Spre prânz, s-a mai încălzit și zăpada s-a topit aproape toată.

Seara a fost liniște.

Vineri, 17 martie

Miniștri obișnuiți. Mitiță [Constantinescu][38], cu chestiuni financiare. Îmi arată situația și sporurile ce vor trebui acordate în bugetul viitor, cele mai multe mergând, se înțelege, la Apărarea Națională.

La 1, Călinescu și Gafencu. Situația, în loc de a se
fila 16 îmbunătăți, s-a înrăutățit. // Ungurii refuză să ieie în considerație observațiile noastre și din ce în ce reiese mai mult că atitudinea Poloniei a fost cel puțin neamicală, ca să nu zicem de trădare. Am discutat dacă nu este cazul să luăm măsuri mai energice, cu atât mai mult cu cât suntem bombardați de telegrame din partea lui Voloșin[39], președintele Ucrainei Subcarpatice, și din partea românilor din Apșa, cerându-ne să intrăm.

Pe de altă parte, pare a se adeveri și mai hotărât că Germania e în spatele Ungariei și că e un destul de mare risc ca o ciocnire între noi să nu provoace o răsturnare a opiniei în favoarea Ungariei. Totuși, neputând rămâne complect indiferenți la chemarea fraților noștri de peste Tisa, s-a hotărât ca

acest teritoriu, fiind, chiar după indicațiile Germaniei, *res nullius*, ca mâne dimineața, de îndată ce vor fi concentrați, jandarmii vor intra, sub cuvântul de a proteja populația şi de a aduce mijloace de hrană în Apşa. Pe de altă parte, s-a hotărât să trimetem puterilor occidentale un S.O.S. //

Situația e, totuşi, destul de importantă, ca la 6 1/2 să întrunesc un Consiliu de Coroană, la care vor lua parte consilierii regali, miniştri, şeful M[arelui] St[at]-M[ajor], inspectorii de armată şi ministrul Casei [Regale], ca secretar[40]. *fila 17*

La 1 1/2, vine ştirea că ungurii au intrat în Apşa şi că până seara vor ocupa linia ferată a Vişeului.

După-amiaz, în audiență, ambasadorul Poloniei, Raczynsky[41], care a venit să mulțumească pentru decorare şi căruia i-am făcut energice observațiuni asupra atitudinei neprietenești şi neconforme cu tratatul nostru de alianță. Pe urmă, mitropolitul Alexandru al Blajului[42], care mi-a prezintat unele doleanțe ale Bisericei Unite, doleanțe cari, unele, pot fi rezolvate fără greutăți.

Consiliul de Coroană, la 6 1/2, s-a petrecut foarte bine, într-o înălțătoare atmosferă patriotică, afară de mica ciorovoială, fără importanță, între Iorga[43] şi Vaida[44].

Iorga a fost ca în cele mai bune zile ale lui, plin de un înalt şi înțelegător // patriotism. El este, în caz de atac, pentru o rezistență dârză şi plină de demnitate, bazându-se pe exemplul istoric al Piemontului şi pe complecta lipsă de demnitate a cehilor. Consideră că, chiar dacă vom fi complect zdrobiți, totuşi numele de român şi de România va rămânea veşnic, tocmai din cauza acestei rezistențe. Pe ea se va putea totdeuna reclădi o Românie viitoare. *fila 18*

Vaida, în fond, cam acelaşi lucru a zis, dar arătând o teribilă teamă de Germania şi de dezastru şi o rezervă în putința Aliaților de a ne putea şi voi ajuta.

Călinescu a început dezbaterile printr-o admirabilă şi clară

expunere a faptelor.

Militarii, slabi.

Hotărârea este de a continua cu măsurile de siguranță militară, de a intensifica înzestrarea Armatei şi paza evenimentelor cu arma la picior (*Detalii la anexe*).

Consiliul a luat sfârşit la ora 10.

Pe urmă, cinema. //

fila 19

Sâmbătă, 18 martie

De dimineață, un consiliu pentru armament, în care s-au studiat putințele de accelerare şi apelurile la ajutor străin, mai ales la Franța, care este extrem de întârziată cu livrările. Se va mai cere francezilor ca tunurile şi muniţiile ce le-au depus la noi să fie trecute în plina noastră posesiune.

Se vor face energice intervenţiuni ca materialul care-i gata la „Zbrojowka"[45] să fie expediat fără întârziere.

Nemaifiind nemica la ordinea zilei, m-am dus la masă la Gherghiţa[46], spre a vâna primii sitari. Am văzut 9, am tras în 5 şi am împuşcat 3. Tabloul general: 7. Au fost de față D[uduia], Mihăiță[47], Ernest [Urdăreanu], Ilasievici, Puiu [Filitti][48], Radu [Rusescu][49] şi Chefneux[50]. Vremea ideală, cu toate că, la ultima bătaie, se răcorise bine.

Seara, primesc ştiri că Tilea[51], la Londra, s-a condus ca un dobitoc, luând inițiative nepermise[52].

Cinema: „La rue sans joie". Bun film, dar Dita Parlo infectă. //

fila 20

Duminică, 19 martie

Am profitat de o zi liberă ca să stau la aer, vânând, de astă dată, la Periş[53] şi Scroviştea[54]. Aceleaşi persoane. Din nou o zi de toată frumusețea, mai ales în pădurea de la Scroviştea.

Abia încep a miji bobocii, şi soarele, strălucind prin ramuri, dedea un tablou încântător. Rezultatul, mai slab ca ieri: eu am doborât 2 din 4 trase şi 9 văzute.

Întorşi acasă, pocher cu Nicu Condiescu, Ernest [Urdăreanu] şi Max [Auschnitt]. Malaxa[55] s-a scuzat, trebuind să aibă o întrevedere cu Wohlthat[56], căci, după spusele lui, pretenţiunile germanilor încep a deveni exorbitante.

Din Occident vin ştiri că reacţiunea începe a se produce, atât Daladier[57], cât şi Chamberlain[58] au schimbat macazul, strigând, fiecare în felul lui: „PÂNĂ ACI!"[59]. //

Luni, 20 martie

fila 21

Dimineaţa, Călinescu şi Gafencu, pentru a reconsidera situaţia. Văzând că Occidentul începe a mişca, poate şi în urma strigătului nostru de alarmă, am hotărât să trimetem Angliei şi Franţei o informaţie asupra punctului nostru de vedere (**vezi anexa**). Redactată în cea mai mare parte de mine, conţine, în părţile esenţiale, că dacă vom fi atacaţi, vom apăra cu cea mai mare îndârjire graniţele noastre, că nu dorim un pact de asistenţă mutuală, dar am dori o garanţie a fruntariilor şi că cerem ajutor pentru armament. Pe urmă, s-a studiat cazul lui Tilea, care şi-a permis să spuie chiar organelor oficiale engleze că Wohlthat ne-ar fi dat un ultimatum. Când s-a dat o dezminţire din partea Guvernului, el a adăugat că ştie că tot aşa s-a întâmplat cum zice el. A mai discutat cu Maiski[60] şi Rüstü Aras[61] despre eventualitatea Pactului Mării Negre, lucru tocmai opus politicei noastre. S-a hotărât //să fie chemat de îndată *fila 22* în ţară ca să deie explicaţii.

La prânz, Călinescu, Bujoiu, Malaxa şi Urdăreanu, ca să discutăm pe larg propunerile germane. Această conferinţă a fost provocată de Malaxa, care azi-seară avea mari temeri asupra redactării. Discuţiile, cu mici întreruperi, au ţinut de la

2 1/2 la 7. Cred că s-au pus definitiv la punct chestiile. În tot cazul, nu poate fi vorba de o imixtiune în dezvoltarea noastră industrială şi s-a găsit o modalitate, prin accelerarea comenzilor de armament, să se poată investi anumite sume în ţară.

Între timp, l-am văzut pe Sir Reginald Hoare[62], care a venit cu Gafencu, din ordinul lui Halifax[63], în urma gafei lui Tilea[64], să clarifice chiar cu mine ce este adevărul asupra aşa-zisului ultimatum al lui Wohlthat. L-am luat niţel peste picior şi i-am vorbit de necesitatea ajutorului englez, care, după ultimile
fila 23 informaţii, începe a se desemna mai precis[65]. S-a autorizat // să se declare în Parlament că, în curând, va veni o comisiune care să studieze la faţa locului anumite chestiuni de colaborare anglo-română.

Seara, după cină, o nouă conferinţă, cu Călinescu, Ţenescu, grl. Florescu[66] şi [Gheorghe] Mihail, asupra măsurilor de siguranţă militară cari vor trebui luate din cauza mobilizării mai mult sau mai puţin deghizate a ungurilor. Militarii au fost lamentabili, neputând să-şi apere punctul lor de vedere. S-a hotărât să se mobilizeze C[orpurile] 6 şi 7 a[rmată], câte o divizie din Corpurile 1 şi 5 şi Diviziile 4, 9, 10 şi Garda, adică mai bine de jumătate din armata activă. Div[iziile] Corp[urilor] 1 şi 5 vor fi aduse în spatele Frontului de Vest, Div[iziile] 4 şi 3-a Cav[alerie] pe Dunăre, Div[izia] 9, o parte din [Divizia] 10 şi Brig[ada] 7 Cav[alerie] pe graniţa Bulgariei. Div[izia] 10 va fi mişcată către Medgidia. Div[iziile] 1 şi 2 Cav[alerie] pe Frontul de Vest. Am putut încă o dată constata cât de îmbâcsiţi sunt cei de la M[arele] St[at]-M[ajor]. Tipicari fără pereche, nici un spirit de iniţiativă, ceva îngrozitor. De pildă, despre //
fila 24 Div[izia] 10-a: să nu fie transportată ea, care este la Brăila, ci a 8-a sau 7-a de la Cernăuţi sau Roman, căci ea nu fusese prevăzută în planurile lor. Aci va trebui tăiat în carne vie, ca să se facă ordine.

Pe urmă, cinema: „Furtună peste Asia"[67], film francez destul de bun.

Marți, 21 martie

În loc de miniştri, conferința pentru armament, la care a asistat şi dr. Marinescu[68]. Țin aceste conferințe destul de des, căci trebuiesc mişcate lucrurile într-un ritm mai viu. Francezii au răspuns afirmativ, dar cu plată. De la germani, nici unul încă. Va trebui să condiționăm iscălirea Convențiunei de comerț de această livrare. Se vor mai face energice intervențiuni în Franța pentru muniţiile de 105 şi 47 şi se va intensifica, la noi, // fabricarea muniţiunei pentru obuzierul de 100. Văd pe Slăvescu activ, ceea ce îmi face o foarte mare plăcere. *fila 25*

După-amiaz, Nica Gatoschi, pe care n-am văzut-o de trei ani. S-a făcut fată mare şi frumoasă. A venit să-mi ceară ajutor pentru că vrea să se mărite. I-am dat.

Seara, Franasovici[69] trimete ştirea că germanii au trimes un ultimatum Lituaniei în ce priveşte Memel[70]. Ultimatumul a fost primit şi trupele germane au şi pornit să ocupe ținutul.

A fost un incident de frontieră: un soldat grănicer a fost împuşcat de unguri. Nedorind a antrena cazuri mai grave, nu s-a dat urmare incidentului.

Seara, cinema: „Paradisul alb". Frumoase scene de schi, film german.

Miercuri, 22 martie

Dimineața, miniştri şi, pe urmă, până la // 2 1/2, conferința cu Călinescu, Bujoiu, Mitiță [Constantinescu] şi Gafencu, pentru ultimile retuşări la acordul cu Germania. Am mai corectat unele puncte şi am pus ca condiție *sine qua non* pentru iscălire ca Germania să autorize imediat expedierea armamentului contractat în Cehoslovacia[71]. *fila 26*

La masă, Călinescu şi [Gheorghe] Mihail, ca să pun la punct anumite lucruri relative la excese ale mobilizării. Nu se poate

admite astăzi să se despartă prea mult Armata de viața întregei țări. Va trebui să nu se dezorganizeze întregul interior pentru front. Înlocuirile trebuiesc făcute treptat.

A început o foarte mare nervozitate în oraș, a început și specula și dosirea alimentelor. Vor trebui luate măsuri și făcute anumite comunicări pentru încurajarea lumii.

După-amiaz, Gafencu a venit să-mi comunice că ungurii ar dori să steie de vorbă direct cu noi. Sunt de acord.

Seara, cinema. Un foarte frumos film francez: „L'entrée des artistes". //

fila 27 Discuțiunile cu încheierea acordului continuă.

După cinema, vine Călinescu spre a mai discuta și pune la punct ultimile puncte. Se insistă asupra unor formule ce nu-mi convin privitor la chestiunile industriale.

Această întrevedere a provocat o lungă discuție cu privire la ansamblul politicei noastre. Prima chestiune a fost dacă vom putea risca să rupem tratativele pe acest punct, cum ar fi înclinația sufletului meu, cu atât mai mult cu cât Wohlthat a fost obraznic cu Bujoiu azi-după-masă, proferând chiar unele amenințări. Călinescu mi-a răspuns hotărât că nu. În starea de azi, nu putem să riscăm un conflict decât dacă granița noastră este încălcată. Am pus, deci, la punct o formulă complect anodină, acceptabilă pentru ambele părți.

Joi, 23 martie

fila 28 Dimineața, vine Călinescu, care, până la 5, a discutat // cu nemții. Au adoptat formula mea. Mai rămân, azi-de-dimineață, de pus la punct unele retușări, așa încât se speră că azi-după-amiaz se va iscăli. Îmi aduce și anumite rapoarte asupra mobilizării și stării trupelor. Cu cât partea morală este bună, cu atât celelalte sunt slabe. S-au făcut și prostii cu mobilizarea, s-au chemat oameni inutili și nu s-a ținut întru nimica cont de toate

nevoile țării, de viața de toate zilele, care trebuie să meargă înainte. A mai venit și Gafencu, care mi-a arătat declarațiile lui cu privire la Convenţiune[72]; le aprob.

S-a primit o scrisoare care garantează toate comenzile noastre din Cehoslovacia, scrisoare care o pusesem ca condiția *sine qua non* a iscălirei. După-masă, în sfârșit, s-a iscălit și l-am primit, la 6 1/2, în audiență de plecare pe Wohlthat. Ducă-se...

Pe urmă, pocher.

Malaxa, foarte violent pe chestiunea Tratatului. După ce împinsese la facerea lui, astăzi, când crede că anumite interese ale lui ar putea fi lezate, // e violent contra. El voia ca formula *fila 29* industrială să conție o clauză peremptorie privitoare la industriile existente. Era un dezastru, după părerea mea, căci, implicit, recunoșteam dreptul lor de imixtiune în această chestiune.

Vineri, 24 martie

Dimineața, miniștri. Cel mai important, Mitiță Constantinescu, care-mi raportează că a terminat lucrările Bugetului. El se va solda cu un spor de mai bine de 2 miliarde. Impozite noi, afară de unul mic, nu se pun, restul se va procura prin unele reașezări.

Vin știri proaste din Franța. Una: Geneviève Tabouis[73] a început o violentă campanie în contra noastră pe chestiunea Convenţiei cu Germania. Sunt așa de orbiți acești oameni, neputând vedea că noi, iscălind această Convenție, am făcut un serviciu cauzei păcii, căci am produs un moment de liniște și de // destindere în această parte a lumii. Ce ar fi zis ei dacă, prin *fila 30* atitudinea noastră, am fi antrenat un război? Nu sunt chiar așa de sigur că ar fi sărit ei, în aceste condiţiuni, în ajutorul nostru.

Hoare a fost astăzi la Călinescu să-i citească o notă în chestiunea Ungariei. Anglia ne propune, după retragerea trupelor ungare de la frontieră, să începem a demobiliza conco-

mitent. Noi am refuzat, „din cauze tehnice".

George Brătianu[74], tot azi-de-dimineaţă, la Urdăreanu, înmânând un memoriu[75], iscălit de el cu Dinu [Brătianu][76], Sassu[77], Costinescu[78], dr. Angelescu[79], Bebe Brătianu[80], Maniu[81], Mihalache[82], Madgearu[83] etc. L-a refuzat, căci Maniu iscălise preşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc. Totuşi, am spus că pe Dinu l-aş primi cu totul particular.

Seara, un foarte bun film american, cu Ann Sheridan: „Letter of Recommandation [Introduction]". //

fila 31

Sâmbătă, 25 martie

Buna - Vestire. Cerul e acoperit, plouă şi e răcoare. Dimineaţa, l-am văzut pe jurnalistul francez Jules Sauerwein, un vechi prieten din timpul şederei la Paris. Am refuzat să dau un interview, dar am discutat toată situaţia, apăsând, îndeosebi, asupra carenţei Franţei şi a Angliei în chestiunea economică, ceea ce ne-a lăsat neapăraţi în faţa Germaniei. Pe urmă, am abordat chestiunea dureroasă a încetinelei livrărilor materialului de război şi nevoia pentru Franţa şi, mai ales, pentru noi a unei înţelegeri franco-italiene. Mi-a spus că e uimit de progresele ce le face ţara sub noul regim.

După-masă, alt jurnalist francez, Philippe Barrès, fiul marelui Maurice Barrès[84]. Aceleaşi lucruri ca cu Sauerwein.

Pe urmă, Călinescu, pentru situaţia generală şi pentru a-i atrage atenţia asupra atitudinei Franţei. Altfel, nemica deosebit.

fila 32 Seara, cinema. Un film american detectiv: // „Ora fatală", bun.

În timpul cinematografului, continuu a sunat telefonul din partea lui Gafencu, ca să ieie instrucţiuni pentru tratativele cu ungurii[85]. Ca atmosferă, se vede că Germania a pus o oareşicare frână. Ei [ungurii] devin mai maleabili, totuşi pretenţiunile lor, aşa cum sunt formulate actualmente, nu pot fi

luate în considerație. Primo: ei ne acuză, indirect, că noi am luat cei dintâi măsurile militare și, pe urmă, ca noi să demobilizăm cu 24 ore înaintea lor. Ambele puncte nu se pot admite. Din fericire, în nota lor au vorbit de Aranjamentul de la Bled[86], a cărui extensiune o cer și asupra Ucrainei Subcarpatice. Ne vom sesiza de acest punct și vom cere iugoslavilor să miște întâi, să facă ei propunerea pentru punerea în aplicare a Acordului.

A murit astăzi profesorul Theodor Costescu[87] din Turnu-Severin, un om de bine și de inimă, care a făcut mult pentru satul său. //

Duminică, 26 martie

fila 33

Știri din Ungaria continuă a veni tot în cadrul celor de ieri. Ei [ungurii] devin din ce în ce mai maleabili, primesc să înceapă desconcentrarea lor 24 de ore după ce noi am dat ordinele pentru a noastră. Iugoslavia rămâne un mister. A refuzat să facă primul demers, puțin loial. Ungurii au dat ordin pentru retragerea unui Corp de armată din regiunea Debrețin, iar noi am suspendat transportul Div[iziilor] 3 și 13.

La 18, pocherul obișnuit. Atmosfera, la un moment [dat], foarte încărcată, grație stării de nervi a D[uduii și lipsei de tact a lui Urdăreanu.

Voiam să merg la vânătoare, dar a plouat dimineața așa de torențial încât am renunțat. Sitarii sunt veniți în plin.

Luni, 27 martie

fila 34

Dimineața, Călinescu. Discutăm situația // generală. Atitudinea polonă este complect deloială, iar aceea a Iugoslaviei dubioasă. La marile țări occidentale, multă energie în vorbe, altfel nimica. Experiența care am făcut-o deschide, în sfârșit, ochii elementelor răspunzătoare și se văd lipsurile noastre

reale, lipsuri cari de mult le întrevedeam, dar nu reuşisem să le vază şi alţii. Cât despre M[arele] St[at]-M[ajor], din nenorocire tot eu am avut dreptate, situaţia e proastă. S-a lucrat fără iniţiativă, fără suflet şi uitându-se atâtea lucruri cari, în caz de război, sunt de o vitală importanţă, în primul rând naţia armată. Călinescu îmi supune încă şi comunicarea care o va face azi - după-masă Consiliului F.R.N[88]. Am aprobat-o, cu foarte mici retuşări[89].

D[uduia] îmi vorbeşte de „Crucea Roşie", care e în complectă debandadă. D-na Malaxa ar dori s-o ieie în mână. O cred capabilă şi sunt de acord. //

fila 35

Marţi, 28 martie

Dimineaţa, miniştri. Cel mai important, Marinescu, care-mi expune situaţia grea a Serviciului Sanitar. Şi aci, cu ocazia mobilizării, s-au făcut observaţiuni pricinuite din aceeaşi lipsă de cap şi bun-simţ a M[arelui] St[at]-M[ajor]. I-am vorbit de „Crucea Roşie". Confirmă, în parte, cele spuse de d-na Malaxa. Pe săptămâna viitoare, îmi va prezinta un raport.

La 12, noul ministru al Danemarcei[90] îmi prezintă scrisorile lui de acreditare şi, la 13, noul episcop romano-catolic de Alba-Iulia, Aron Márton[91], depune jurământul. Face o bună impresie. E un om simpatic şi a ţinut o frumoasă cuvântare. Mi-a adus în dar o splendidă icoană a Sf. Nicolae, care, după tradiţie, a fost donată în 1531 de episcopul Athanasie al Vadului capitelului catolic din Alba-Iulia.

Aflu că întrunirea de ieri a Frontului [Renaşterii Naţionale] a fost un mare succes. Atât expunerea lui Călinescu, cât şi a lui Gafencu a fost aplaudată. //

fila 36 Vine ştirea că francezii s-au supărat din cauza Acordului cu Germania şi că au suspendat livrările de armament. Am dat ordin să se protesteze şi, seara, am primit îmbucurătoarea

veste că s-a revocat dispoziția. Englezii, mult mai cuminți în această chestiune, au declarat în Parlament că, în curând, vor trimete o comisiune economică în România.

Şi în Spania pare-se că lucrurile se clarifică. Madridul s-a predat[92] şi noi am făcut formele pentru recunoaşterea *de jure* a lui Franco, recunoaştere care, de fapt, s-a şi făcut acuma o lună.

După-masă, am fost la sitari, la Gherghița, cu aceiaşi tovarăşi ca deunăzi. Rezultatul – 40. Pentru mine, 75 văzute, tras în 13, împuşcate 8. A fost un vânt foarte puternic şi ceva ploaie, în general agreabil.

Seara, cinema: *„Zaza"*, cu Claudette Colbert. Destul de bun.

Ştiri triste, din ce în ce mai multe, asupra felului cum s-au executat concentrările. A // fost o mare dezordine.

Miercuri, 29 martie

fila 37

Dimineața, consiliu, cu Călinescu, [Paul] Teodorescu, Slăvescu[93], [Gheorghe] Mihail, Ţenescu şi Urdăreanu, pentru armament. S-a stabilit un nou program, după care vom putea avea din Cehia aproape tot armamentul şi materialul de care vom avea nevoie pentru complectarea primei tranşe de 15 divizii. S-a aprobat propunerea lui Slăvescu-Călinescu în această privință.

Gafencu vine, o clipă, să spuie că a primit o invitație oficială să meargă la Berlin. Destul de dezagreabil. Trebuie să vedem în ce fel vom putea, fără să supărăm pe nemți, să ne degajăm. Vom începe prin a spune – ceea ce e, de altfel, adevărat – că, în momentul de față, tratativele cu Ungaria reţin pe ministrul Afacerilor Străine în țară până ce vor fi terminate. În tot cazul, dacă va trebui să se ducă[94], // va trece şi pe la Londra şi Paris, *fila 38* fie chiar inoficial.

La prânz, Lady Maureen Stanley[95], fiică [a] lui Lord Londonderry[96] şi nevasta lui Sir Oliver Stanley[97], ministrul britanic al Industriei şi Comerţului. Femeiuşcă frumuşică, care a venit să ţie o conferinţă la Societatea Româno-Engleză. Are aerul de a fi interesată de politică. Am pus-o la curent cu unele situaţii, apăsând, mai ales, asupra hotărârei noastre de a ne apăra graniţele cu orice preţ şi asupra nevoii de a fi ajutaţi de Anglia ca să putem rezista presiunei germane. Ea mi-a spus că vrea să încerce ca bărbatul ei să vie cu delegaţia economică ce trebuie să sosească.

După prânz, la vânătoare, în pădurea Băicoianu. Vânt foarte puternic, totuşi au fost sitari. Rezultatul: 21, pentru mine, 35 văzute, tras în 10, împuşcate 6. Am fost cu Puiu F[ilitti], Radu [Rusescu] şi Chefneux.

fila 39 Seara, D[uduia] fiind la Auschnitt, am profitat // să pui oareşicare ordine în aceste **Însemnări zilnice**.

Joi, 30 martie

Deoarece am convocat din nou pentru mâne un consiliu, azi am avut miniştri de dimineaţă. Mitiţă [Constantinescu], cu Bugetul cel nou. Sunt sporuri absolut necesare, mai ales în ce priveşte Apărarea Naţională, care este în mare restanţă. Fatalmente, pentru aceste sporuri trebuiesc reaşezări de impozite şi unele mici sporuri, triste, dar absolut necesare. Numai să deie Dumnezeu posibilitatea să putem să-l împlinim acest Buget fără prea mare greutate. Pe urmă, Bujoiu, cu unele chestiuni industriale fără prea mare importanţă, în legătură cu Acordul german.

Vine, la sfârşit, şi Gafencu, cu două chestiuni foarte importante: una, tratativele cu Ungaria, cari nu prea merg, cu toată *fila 40* bunăvoinţa formală ce o // arată ei, iar cealaltă este că Hitler l-a poftit pe Gafencu, la începutul săptămânei viitoare, la

Berlin, după cum am însemnat ieri, şi că insistă asupra răspunsului. Răspunsul rămâne tot acela, că, în momentul de faţă, având loc tratative cu ungurii, nu poate să plece. Încă un semn al lipsei de tact germane: au făcut o serie de invitaţii pentru ziua Führerului şi vor, cu orice preţ, să vie şi cineva de la Curte sau, cel puţin, un membru al Guvernului. Incontestabil, este greu a se permite ca cineva prea oficial să se ducă, căci prea are aerul că ne înfeudăm Axei. Pe de altă parte, să se refuze este un act neprietenos, care şi el poate [avea] consecinţe neplăcute. În tot cazul, nimeni de la Curte şi nici un membru al Guvernului nu pot merge. Cât voi putea voi încerca a împiedeca şi pe ceilalţi să meargă. Este vorba de Vaida [-Voievod], Dombrowski[98], G. Brătianu, Vâlcovici[99] şi Sidorovici[100]. Pentru a da mai multă plauzibilitate refuzului lui Gafencu, am hotărât // să nu grăbim peste măsură convorbirile cu ungurii. *fila 41*

După-masă, vine ştirea că, în Parlamentul britanic, Chamberlain a declarat că Anglia va garanta graniţele Poloniei. Mai vine ştirea, în legătură cu aceasta, neconfirmată însă, că Camera, prin aclamaţii, ar fi cerut şi garantarea graniţelor noastre. Dacă acest din urmă zvon se confirmă, ar fi ceva neaşteptat de frumos.

Seara, pocherul obişnuit. Joc mort. Malaxa are o ieşire de o violenţă neobişnuită împotriva lui Hitler.

S-a iscălit azi, la Paris, Acordul comercial[101] şi aci cel cultural[102] cu Franţa.

Vineri, 31 martie

Dimineaţa, consiliu cu elementele militare, spre a revizui chestiunea mobilizării şi a discuta marile erori ce s-au făcut. Impresia ce reiese e cum se poate mai penibilă, căci a // fost o *fila 42* harababură de neînchipuit. Concepţie slabă şi execuţie detestabilă. M[arele] St[at]-M[ajor] s-a plâns, cu drept cuvânt, că nu

i s-au pus la îndemână mijloacele necesare. Ceruse o sumă de 4 milioane, care i s-a refuzat. O incurie a M.A.N. nemaipomenită.

Putând scăpa după-masă pentru câteva ore, m-am dus la sitari, la Periş. Rezultat splendid, cu tot că eu n-am prea avut noroc. Au luat parte, în afară de mine, Mocsonyi[103], Puiu Filitti, Ilasievici, Radu [Rusescu] şi Chefneux. Tabloul total: 55 sitari, 1 vulpe (Mocsonyi) şi 1 diversă (eu). Pentru mine, 84 văzute, tras în 17, împuşcate 10 şi o diversă.

Întors acasă, găsesc vâlvă. Gafencu, scuturat de Călinescu pentru încetineala pusă în chestia ungară, s-a cam ascuns după degete, căci eu aprobasem o trăgăneală în vederea vizitei la Berlin, dar nu o slăbire a energiei acţiunei. Gaf[encu], exprimându-se cu lipsă de tact, a spus lui Călinescu să n-aibă teamă, căci situaţia lui e solidă. După furtună, a revenit liniştea. //

fila 43

Sâmbătă, 1 aprilie

De dimineaţă, Hoare, care-mi comunică o notă prin care Anglia este gata a garanta şi nouă graniţile noastre, cu condiţia că ne vom apăra şi că ne vom înţelege printr-un act special cu Polonia. Lucru foarte bun şi care mă bucură mult. Aceasta a fost chestiunea oficială, cea neoficială, dar de o importanţă primordială, este cererea ca, în caz de invazie, să distrugem sondele de petrol. I-am răspuns că am fi gata, în anumite condiţiuni financiare, s-o facem. Dar de aci a pornit o discuţie foarte interesantă. I-am spus că problema petrolului o pune rău, căci ipoteza care a emis-o înseamnă că toată ţara e cotropită, deci interesul lor, tot atât ca şi al nostru, este să nu ajungem aci.

Deci, ne trebuiesc ajutoare solide, ca să putem rezista cât mai mult posibil unui atac, chiar bruscat, ca să permitem occi-

dentalilor să acționeze cât mai eficace și să înainteze cât mai mult. Știu că hotărârea noastră // de a ne apăra granițele cu *fila 44*
orice preț însemnează dezastrul momentan al țării mele, știu cu ce risc îl voi face, dar voi risca, având convingerea că sfârșitul va fi tot în favoarea Angliei. Trebuie, deci, un ajutor cât mai eficace și cât mai rapid, ca să poată fi util.

Vin, pe urmă, Călinescu și Gafencu pentru a discuta această chestiune. Am înjghebat un răspuns în care am pus la punct condițiile față de Polonia. Cerem să ni se răspunză dacă această garantare este condiționată de o înțelegere cu Polonia, și dacă Polonia nu va respecta înțelegerea, va juca ea, oare? Lucru fericit este că această garanție nu privește numai cazul de război, dar și turburări interne, presiuni economice și concentrări de trupe la graniță, cari ar periclita independența țării.

Pe de altă parte, germanii insistă asupra venirii lui Gafencu la Berlin. Acuma au propus datele de 18 și 19, evitând, astfel, ca el să fie acolo oficial în ziua de 20, ziua Führerului. Greutatea chestiunei a rămas, deoare // ce, desigur, mai ales francezii, *fila 45*
vor lua foarte în nume de rău această vizită. Și, totuși, fără a ofensa pe germani inutil, nu se poate refuza.

După-masă, Tilea, căruia i-am spălat capul pentru metoda așa de puțin diplomatică cu care a acționat la Londra. Nu pot, totuși, să nu recunosc că efectele au fost bune, că el e acela care a stârnit toată vâlva aceasta. Spune că are foarte bune speranțe pentru un ajutor bănesc și în armament, vorbește de posibilitatea unui împrumut-credit de peste 10 milioane £. Mai crede în posibilitatea de a ne da vase de război. Am cerut 2 Sik-uri.

Mai văd și pe scriitorul Hector Bolitho[104], care vrea să scrie o carte asupra mea.

La 6, vin Călinescu și Gafencu, cu cari pun definitiv la punct cele discutate azi-de-dimineață. Pentru vizita lui Gafencu s-a hotărât ca să meargă și la Londra, și [la] Paris, sau dacă situația

e prea grea să pretexteze că e bolnav.

Seara, cinema. Filme amuzante.

fila 46 D[uduia], foarte // nervoasă, nu se simte bine.

Duminică, 2 aprilie

Dimineaţa, îmi vine ştirea că tratativele cu ungurii nu prea merg bine şi că parcă ei vor să trăgăneze.

Armamentul portativ continuă a veni.

O ştire importantă ne-a parvenit, că Chamberlain va declara mâne, în Parlament, că a primit răspunsul României. Acest lucru ne cam plictiseşte şi ne miră, căci el, până mai ieri, cerea ca această chestiune să rămâie confidenţială şi, pe de altă parte, nefiind nimica precis hotărât, poate să ne [lase] în vânt şi să ne strice relaţiile cu Germania.

Pocheraşul obişnuit. D[uduia], Malaxa, Auschnitt, Urdăreanu şi, mai târziu, Nicu Condiescu[105].

Astăzi, Mihăiţă şi-a dat prima vânătoare pe terenul Băicoianu. Rezultat foarte frumos, căci sitarii sunt în plin; s-au //

fila 47 împuşcat, cu 5 puşti, 60.

Primăvara a sosit, vremea se încălzeşte.

Luni, 3 aprilie

Dimineaţa, Călinescu. Continuăm să discutăm chestiunile Armatei şi unele puneri la punct. Cam întârzie răspunsurile de peste graniţă pentru armament. Va trebui revenit asupra lor. Vine şi Gafencu, pentru a cere aprobarea pentru tratativele ungureşti. El este pentru un început de demobilizare, Călinescu şi cu mine ne opunem, căci singură această ameninţare poate să ţie pe unguri în respect. Precizări din Anglia nu vin încă, cu toate că răspunsul nostru l-am trimes. Se vede că ieri a fost week-end. Pe urmă, s-a mai hotărât de a încunoştinţa

Germania despre prima noastră notă, care a provocat întrebarea Angliei. Gafencu a mai propus să provoace, conform cu hotărârile Conferinței Balcanice, o consfătuire la Istanbul, // dar ni e teamă că Iugoslavia nu va primi invitația. *fila 48*

După-amiaz, am fost la Gherghița după sitari. Foarte frumos rezultat. Au luat parte la vânătoare Mihăiță, Mocsonyi, Ilasievici, Puiu [Filitti], Radu [Rusescu], Costache Malaxa[106] și Chefneux. Tabloul total: 62 sitari și 3 diverse. Pentru mine, 93 văzute, tras în 30 și doborâte 19.

O splendidă zi de primăvară, caldă și agreabilă. Au început albinile și fluturii în masă, nu numai acei galben-lămâie. Ceea ce e încă întârziată e vegetația; afară de flori, nimica.

Seara, cinema: două filme americane, din cari al doilea asupra vieței de conservator, cu Louise Rainer și Paulette Goddard, foarte bun.

Marți, 4 aprilie

Dimineața, mitropolitul Moldovei, locțiitor al patriarhului, a venit să-mi vorbească // despre aranjamentele bisericești de *fila 49*
Paști. Am vorbit și despre grijile lui pentru Mănăstirea Neamțului, în care și-a pus toată energia și râvna de a o ridica la un nivel mai civilizat. Pe urmă, Iamandi[107] și Ralea[108], cu unele chestiuni urgente, dar foarte puțin importante.

Știri îngrijorătoare din Albania, unde pare-se că italienii se fac simțiți destul de puternic. Se vede că, după succesele lui Hitler, Mussolini[109] simte și el nevoia de a dobândi și el unele.

Altfel, nimic deosebit.

Am hotărât să plec mâne seara în Ardeal să văd trupele concentrate.

Seara, cinema. Un film foarte amuzant: „Clubul descreieraților", o nostimă satiră a moravurilor politice americane.

Miercuri, 5 aprilie

Deoarece voi lipsi mâne, a trebuit să-mi îndeplinesc azi-de-
fila 50 dimineaţă îndatori//rile creştineşti. La 9 1/2, m-am spovedit, iar la 10 am fost la Patriarhie pentru împărtăşanie. Am ţinut îndeosebi să îndeplinesc aceste îndatoriri anul acesta, din cauza evenimentelor. Fără a fi bisericos, sunt, totuşi, un adevărat credincios. Cred că această comuniune simbolică între om şi Dumnezeu nu poate decât să-ţi facă bine.

La 11 1/2, Călinescu, care a fost să vază trupele Div[iziei] 3-a. A revenit cu foarte triste impresii. Lipsurile nu sunt prea mari, dar sunt simţitoare, din cauză că sunt, mai ales, în direcţia gospodăriei. Lipsesc bocanci, dar, mai ales, lipseşte cu desăvârşire instrucţia elementelor de rezervă. Lucruri asupra cărora de atâţia ani de zile atrag atenţia şi strig S.O.S.-uri zădarnice. A trebuit să vie acest civil la M.A.N.[110] ca să le vază un ministru. Călinescu şi-a pus tot sufletul în această muncă şi, pe de altă parte, se complace în această ipostază de semigeneral comandant.

Pe urmă, Cancicov[111], care s-a întors din străinătate
fila 51 aproape complect restabilit ca sănătate. // Îmi aduce ştiri din Franţa. A fost un moment de nedumerire şi de supărare când am iscălit Convenţia cu Germania, dar declaraţiile noastre că ne vor apăra cu orice preţ împotriva agresorului au restabilit echilibrul sentimentelor.

Pe urmă, Cornăţeanu[112], care mi-a supus spre semnare noua lege de organizare a Ministerului Agriculturei. Modificarea cea mai de căpetenie este că serviciile exterioare vor fi îndeplinite de Camerile Agricole.

După-amiaz, Hector Bolitho.

La 6 fără un sfert, am plecat cu trenul în Ardeal[113] spre a vedea trupele concentrate. D[uduia] a ţinut cu orice preţ să vie şi ea în tren. M-am opus, la început, acestei idei, căci mi-era

teamă să se plictisească toată ziua de mâne. Ei îi place mult trenul şi m-a asigurat că nu-i va face decât plăcere. A fost aşa de fericită încât mi-a făcut bine sufletului, cu toate că rămâne prizonieră în cabină.

Au mai plecat cu mine Mihăiţă, Călinescu, Slăvescu, Urdăreanu, Ilasievici, Puiu [Filitti], Mihăilescu[114], [Radu] Rusescu, Dămăceanu[115] şi [Ilie] Radu[116]. // Continuă să vie ştiri *fila 52* îngrijorătoare din Albania.

Joi, 6 aprilie

Debarc la 6 1/2 la Huedin, unde este întins Grupul de V[ânători de] M[unte] de la Sinaia. Înfăţişare foarte bună, dar multe lipsuri. Au primit noile mitraliere, dar aşteaptă samarile, cari sunt în fabricaţie. Nu li s-au distribuit încă noile arme, ceea ce m-a supărat foarte mult. Am constatat şi alte mici lipsuri, cari, cu toate că nu sunt de mare valoare, împiedică bunul mers al unităţilor. De la Huedin, prin aşa de frumoasa Vale a Almaşului, am pornit spre Zalău, care cade în sectorul Div[iziei] 18-a. Am fost încântat de a revedea aceste frumoase pajişti, această vale şerpuitoare şi voioasă, plină de pini.

Lângă Zalău, în drum spre Marghita, am văzut 2 reg[imente] de artilerie, Reg[imentul] 8 Grăniceri (prost), // 3 Grăniceresc şi 18 Gorj. În general, aceleaşi constatări cari le ştiam: echipamentul destul de complect (afară de 8 Gr[ăniceri]), caii la mitralieră frumoşi, spirit excelent, bocanci incomplecţi, dar de astă dată buni. *fila 53*

Am trecut şi pe la Şimleul Silvaniei. Pe aci este fieful lui Maniu. Drumurile sunt într-un hal fără de hal. Observai ce nedrepte sunt criticile ce aceşti patrioţi ardeleni le aduc guvernelor trecute, ei n-au făcut nimica decât vorbe şi defăimări pentru această regiune. Şosele[le] se văd vădit că n-au fost reparate de mai bine de 10 ani, căci s-au uzat până la fundament.

Continui drumul spre Oradea, unde am văzut batalionul de mitraliere al Div[iziei] 17-a, cu multe lipsuri şi cu material vechi, şi una din cazematele fortificaţiilor. Veşnic îmi revin în minte rezervele ce le fac asupra acestor lucrări. Sunt foarte bine strategiceşte, şi locul tactic, dar sunt colosal de scumpe şi se fac în detrimentul înzestrării restului Armatei. Nefiind lucrată decât prima linie, ea va prezinta o putere de rezistenţă
fila 54 foarte redusă, // ceea ce face pe generalul Florescu să ceară să fie întărită cu baterii în spate. Mi s-a spus că sunt multe cereri de voluntari pentru Regimentul de fortificaţie. Atât mai bine! Eu dacă aş trebui să lupt în aceste cutii de beton, aş face tot ce aş putea să scap şi să fiu trecut la unităţi de câmp. Totuşi, toate elementele răspunzătoare ale M[arelui] St[at]-M[ajor] consideră aceste lucrări indispensabile. Eu n-am încrede[re] în ele. Să deie Dumnezeu să n-am dreptate!

Întors la gară, o găsesc pe D[uduia] foarte voioasă şi mulţumită. Pornim spre Arad. În drum, arăt D[uduii] terenurile mele de vânătoare de la Chişineu, unde sper, în curând, s-o duc şi eu o dată.

La Arad, văd, întâi, Bat[alionul] 3 de Infanterie Uşoară, Reg[imentele] 1 R, R 13 Călăraşi, Div[izia] 1 A Călăreaţă şi escadroanele de legătură ale Div[iziei] 1 Cav[alerie]. Aci am avut multe observaţii de făcut. Greşelile sunt de sus în jos, lipsesc complect o serioasă punere la punct şi spirit gos-
fila 55 podăresc. // Mare bucurie mi-a făcut R[egimentul] 93 Inf[anterie], care l-am găsit bine din toate punctele de vedere.

Trebuiam să mă duc să cinez la R[egimentul] 5 V[ânători]. Din greşeala şefului de St[at]-M[ajor] al Div[iziei] 1 şi din cauză că generalul Dragalina[117] a ţinut să mă ducă pe un drum aşa-zis mai [scurt], dar de două ori mai lung, am ajuns aşa de târziu la Reg[iment] încât chiar dacă ar fi fost ceva pregătit n-aş fi avut timp. Am trecut Reg[imentul] în revistă la lumina farurilor automobilelor. Este adevărat că prima parte a drumului de la

Arad spre Radna, refăcut după sistemul cel nou, este foarte bun, dar partea pe la Podgorii la Şiria e infamă.

Ne-am întors, deci, la tren, unde am mâncat. Ceialalţi au cinat pe la diferite regimente.

Impresiile ce le-am cules sunt şi bune, şi triste. Bune în ce priveşte trupele, al căror moral este splendid. Triste în ce priveşte pregătirea şi înzestrarea. Din mania de a umfla Armata, fără buget de întreţinere, am dat câte ceva la toate unităţile, aşa încât nici un regiment nu e complect. Va trebui // un efort *fila 56* rapid şi energic pentru a remedia această stare de lucruri.

După ce mă culcasem, a cerut Călinescu să mă vază. Englezii ne-au anunţat că italienii au trimes 3 crucişătoare în faţa porturilor albaneze şi că ungurii se lasă din ce în ce mai greu. Am hotărât, deci, ca trupele să treacă în poziţiile lor de acoperire şi să se înceapă lucrări de întărire pe graniţă. În general, astă-seară domină îngrijorare. Am mai hotărât să-l trimetem pe Cretzianu[118] la Londra pentru a pune la punct unele chestiuni cu englejii în vederea tratativelor.

Mi se spune că Beck s-ar fi purtat din nou prost, încercând să obţie foloase pentru unguri.

Vinerea Mare, 7 aprilie

Abia sculat, îl văd pe Călinescu chiar în tren, ca să-i recomand ca Cretzianu să nu // meargă numai la Londra, dar şi la *fila 57* Paris[119], unde, în chestiuni de integritate teritorială, poate să obţie mai mult ca în Anglia.

La 12, vine ştirea că în Albania au început lupte[120], albanezii respingând debarcarea italienilor. Presa ungară jubilează că unele ziare engleze susţin revendicările lor.

După-amiaz, Călinescu şi Gafencu despre plecarea lui Cretzianu şi pentru anumite instrucţiuni pe cari le cere acesta din urmă[121] privitoare la mersul său astăzi la Caspoli, unde se

va întâlni cu Saraçioğlu[122].

Englezilor le trebuie arătat că pentru noi noţiunea de independenţă se confundă cu aceea de integritate, că noi suntem gata să ne înţelegem cu polonezii, dar că dacă aceştia nu vor să facă un aranjament „*erga omnes*"[123], noi suntem pregătiţi să ne înţelegem cu Marea Britanie şi fără ei. Pentru a face efectivă înţelegerea noastră, este indispensabil de a ne da ajutoarele cerute. Hoare se arată în aceste zile un adevărat prieten,
fila 58 pricepător şi ajutător al punctului nostru // de vedere.

Pentru turci, pe lângă mulţumiri pentru atitudinea lor, este de clarificat ce poziţie vor lua faţă de propunerile engleze, şi dacă iugoslavii şi grecii nu vor da ajutor, ce vor face ei. Pentru noi întrebarea este foarte importantă, căci, într-un caz de dezastru, acolo este linia noastră de retragere.

În Albania, luptele s-au liniştit. Lord Perth[124] a făcut o protestare, astăzi, la Roma şi i s-a răspuns că este tardivă, deoarece s-a încheiat un armistiţiu, şi că stau de vorbă.

La 7 1/2, la Patriarhie, pentru Prohod. Slujba, foarte bine, multă ordine, pentru prima dată. Au venit din nou cucoanele miniştrilor. Trupele, cu arma şi sabia în jos, ca la înmormântare.

Adevărată seară de primăvară. Pentru prima dată mi s-a întâmplat să pot face turul Bisericei fără să mi se stingă lumânarea.

Întors acasă, ştiri îngrijorătoare din Polonia. Pare-se că germanii evacuează arhiva Ambasadei şi că ambasadorul von
fila 59 Moltke nu mai are nici un contact // cu oficialitatea. Din Paris, Tătărăscu[125] telegrafiază, între altele, că Beck a declarat că nu se poate aranja cu noi „*erga omnes*", deoarece [polonezii] au o alianţă cu Ungaria. Acest lucru nu prea mă miră ca fapt, ca declaraţie, însă, da, căci de mult simţisem că între ei era ceva necurat.

A fost o zi aproape de vară, cald de tot, şi dobitocii mei au încălzit de plezneai în casă.

Mai am de însemnat unele reacţiuni ale populaţiei faţă de

evenimente şi concentrări. E o ură nespusă împotriva ungurilor şi, mai ales în Ardeal, împotriva Germaniei, care e acuzată de a fi în spatele Ungariei. Moţii a trebuit să fie reţinuţi ca să nu facă excese împotriva minoritarilor. La rechiziţii au răspuns cât se poate de frumos, şi femeile, după plecarea bărbaţilor, au venit să ofere caii Armatei.

Azi - după-amiaz, Urdăreanu l-a văzut pe Fabricius[126] şi i-a atras atenţia asupra spiritului public. Acesta a răspuns că, din păcate, a constatat-o şi el şi i-a spus că, în sfârşit, s-a aranjat şi chestia decoraţiilor.//

Sâmbătă, 8 aprilie

fila 60

Văd, de dimineaţă, telegramele de la Externe. Celea de la Tilea[127] dau o notă mult mai puţin pesimistă decât acelea [ale] lui Tătărăscu. Acesta neagă chestiunea cu alianţa polono-ungară.

Însărcinatul de afaceri albanez a fost azi-de-dimineaţă la Externe şi a anunţat lui Călinescu că ei sunt hotărâţi să reziste cu îndârjire.

La prânz, l-am poftit pe Călinescu, care avea un raport de dat, şi fiindcă aveam stridii şi ştiu că-i plac.

Ştirile ce vin nu clarifică întru nimica situaţia. Trebuie să mai aşteptăm ca să putem vedea clar. Poate că ştiri de la Cretzianu ne vor lumina. Conversaţiile lui Beck cu englezii nici ele nu apar clare[128]. Se pare, totuşi, că ei vor să vorbească direct cu noi ca să ne dea un răspuns hotărât[129].

După-amiaz, lucru mic de gospodărie personală. Seara, pentru o masă târzie, vine D[uduia].

Învierea, bine ca slujbă şi nu ţine prea mult.// Restul pro- *fila 61*
gramului, ca de obicei: ciocnire de ouă roşii şi bufet la Palat[130]. Stau mult de vorbă cu Călinescu despre chestiuni militare.

Telegramele de felicitări încep a curge.

La 3, ne îmbarcăm în tren la Gara Mogoşoaia[131] şi plecăm spre Balcic[132] cu Mihăiţă, D[uduia], Urdăreanu, Puiu [Filitti], Costache Malaxa şi Radu [Rusescu]. Al doilea supeu şi cioc-nire de ouă roşii. D[uduia], cam răcită.

Papa a protestat violent pe lângă Mussolini pentru acţiu-nea, mai bine-zis agresiunea, în Albania.

Paşti, 9 aprilie

Sosiţi la 11 la Balcic, plecăm de îndată cu maşinile la Bazar-gic. Şoseaua a rămas infectă. O surpriză: e frig şi casa e îngheţată. Totuşi, tare e frumos. Florile galbene, narcisele cu trompă şi forsiţia domină. Greutate de a încălzi casa şi, cu toate că D[uduia] e răcită, atmosfera e bună.

fila 62 Mihăiţă e încântat, îi place marea. E// vocea strămoşilor care reînvie în el, de la vikingi până la ducele de Edinburg[133]. Şi-a găsit iahtul dăruit de Primărie, „Taifun", ceea ce-l bucură mult.

Spre seară, cel puţin dormitorul am reuşit să-l încălzesc, încât noaptea e mai cald.

Luni, 10 aprilie

Zi ceva mai caldă. Barometrul, după-masă, face eforturi ca să urce.

Începe dimineaţa prin a răspunde la telegrame. Pe urmă, am ieşit cu D[uduia]. Ne-am dus până la „Stella Marris", la inima mamei[134].

Ştiri de la Bucureşti: o intervenţie germană în chestia Un-gariei, mai mult favorabilă, şi o comunicaţie de la Legaţia britanică, prin care se anunţă că se dezinteresează de Adriati-ca. Biata Albanie şi sărmanul Zog![135]

fila 63 De aci reiese o discuţie cu Urdăreanu asupra// politicei

noastre externe. El crede că am trebui să rămânem absolut neutri, să nu ne angajăm nici într-o parte, nici într-alta cu nimica, că germanii sunt acei cari sunt primejdioşi pentru noi, iar Aliaţii nu sunt în stare nici să ne ajute, nici să ne facă vreun rău. Pe de altă parte, toată atitudinea lor din timpul din urmă nu trebuie să ne dea prea multă încredere. E ceva în toate acestea, dar merge complect împotriva spiritului meu.

După-amiaz, vizităm, botez şi ieşim în Mare cu „Taifunul". Mihăiţă e încântat. Pe urmă, se plimbă vreo 2-3 ore cu speed-boat-ul[136] meu şi pentru aceasta îl cert. Mai vizităm casa Iara, care o răscumpăr de la Ileana şi o pun la dispoziţia Duduiei. Se poate face ceva foarte drăguţ din ea.

Seara, după masă, table cu Urdăreanu.

Gafencu s-a întors de la Istanbul, dar n-am încă ştiri de ce a făcut acolo. Probabil că e bolnav.

Văzut astăzi primele rândunele.//

Marţi, 11 aprilie

fila 64

Vremea s-a răcorit niţel, cu toate că e un soare splendid. D[uduia], răcită, suferă de frig, mai ales în casă. Nu doarme noaptea. Pe mine mă doare braţul şi mă împiedecă de la anumite mişcări.

E o zi deprimantă, atmosfera încărcată şi nervoasă. Această stare nu e numai aci, dar şi în lumea întreagă. Se vorbeşte numai de război, şi afacerea albaneză a pus colac peste pupăză. Faptul, puţin elegant în sine, făcut de o ţară catolică în ziua de Vinerea Mare[137], şi lipsa de reacţiune a tuturor. Găsesc toată această afacere greţoasă. Bietul Zog, după eforturi într-adevăr lăudabile, cu nevasta bolnavă şi cu un copil abia născut[138], s-a refugiat în Grecia, la Florina.

Dimineaţa, ne plimbăm niţel şi ne încălzim niţel la soare pe terasa înaintea casei suitei numită de mama *Greenchars*

(„*Grăniceri*"). La masă, vine o scrisoare de la Tătărăscu, care
fila 65 m-a deprimat. Aduce ştiri îngrijorătoare din// Franţa. Acolo este credinţa că războiul va izbucni foarte curând; se dau ca date mai sau iunie. Pe de altă parte, el face observaţia că F.R.N. nu este un organ destul de viu şi că, făcându-ne datoria pentru a apăra ţara, vom trece prin momente foarte grele, cari vor da prilejul Opoziţiei să-şi ridice capul, şi atunci situaţia mea şi a Guvernului va fi critică. El preconizează un guvern de uniune naţională, cu mandatul limitat de a trece hopul. Ideea e frumoasă în sine, dar are marele cusur de a stârni din nou viaţa partidelor, de a învia morţii, cum sunt Maniu sau Dinu Brătianu, şi de a sacrifica pe Călinescu, cel mai bun element ce l-am găsit până acuma în viaţa noastră politică. Deci, aş trebui să recunosc că sunt bătut şi, deci, o diminuare de prestigiu, care, şi ea, în momentul acesta, ar putea fi fatală. Cred că în ce zice el e mult pesimism, deşi este un sâmbure de adevăr. Adevărat mai e că F.R.N. nu e destul de organizat şi de viu. În această direcţie a greşit, incontestabil, Călinescu, care, din
fila 66 teama de a// reînvia spiritul de coterie, l-a lăsat neorganizat, amorf şi, deci, cu toate putinţele de a lăsa să se grupeze în el disidenţe infinite.

După-masă, o lungă discuţie cu Urdăreanu şi D[uduia] asupra situaţiei generale. El [Urdăreanu] are aerul de a preconiza să ne aranjăm cu germanii, ca să rămânem neutri, căci el nu vede posibilitatea să putem rezista mai mult de două luni unui atac german şi nu crede în Polonia, este convins că dacă ei nu vor fi atacaţi direct nu vor mişca. D[uduia] şi cu mine suntem de o altă părere. Deci, recunoscând dreptatea premiselor sale, consider, totuşi, că e ceva ce lipseşte şi care este peremptoriu pentru răsturnarea logicii sale. N-o pot formula încă, dar o simt în subconştientul şi în sufletul meu, şi o simt foarte puternic.

Seara, după masă, trebuiam să avem cinema, dar D[uduia],

simţindu-se rău, am jucat, în schimb, table, aşteptând până la 4 ştiri de la Călinescu.//

După ce ne-am culcat, au venit, [consilierii], cerând ca *fila 67* înainte de plecarea lui Gafencu să întrunesc din nou consilierii de Coroană. Am hotărât [pentru] sâmbătă, ceea ce vrea să zică că trebuie să părăsim acest rai vineri.

Miercuri, 12 aprilie

Din nou o zi grea, care a şi însemnat terminarea acestei chinuite vacanţe de Paşti. Dimineaţa, vremea e frumoasă, deşi bate un vânt puternic. D[uduia] se simte rău, n-a putut dormi toată noaptea, din cauza unei crize de ficat foarte dureroase. Mă zvăpăi dimineaţa citind ziarele şi punând la zi aceste **Însemnări**. După-amiaz, ies niţel şi fac „*le tour du propriétaire*". Ce loc de vis este acest Balcic şi ce se mai poate face încă!

Se vede că, din cauza sănătăţii D[uduii], sunt abătut.

Seara, avem cinematograf. Un film admirabil american: „Sclavii vieţei". Mi se pare că titlul// original este „White *fila 68* Brothers", de o înaltă ţinută morală.

Pe când suntem la cinema, ne vin ştiri grave. Ungurii au trimes o notă Iugoslaviei prin cari îi înştiinţează că dacă noi nu demobilizăm vor fi siliţi să ieie măsuri militare. Pe de altă parte, se pare că anglo-francezii tergiversează la extrem. Nici un răspuns în ce priveşte armamentul.

Abia mă dezbrăcasem şi Urdăreanu cere să-mi vorbească, ca să discute din nou situaţia. El tot cu teama lui, care o expunea ieri, poate şi influenţat de scrisoarea de ieri a lui Tătărăscu. Crede că noi putem evita de a intra în conflict dacă adoptăm o neutralitate binevoitoare faţă de Germania. Pune chiar la îndoială victoria anglo-francezilor. Crede în complectul dezastru şi la ocuparea în câteva săptămâni a întregei ţări, dar ceea ce e mai grav e că crede că, în timpul ocupaţiei, se vor

întâmpla reviremente politice cari să pună Tronul în primejdie.
fila 69 O înfăţişare foarte pesimistă şi care te face să// desperezi de umanitate şi de poporul tău.

Incontestabil, ar fi bine să se menţie o cât mai îndelungată neutralitate, de a juca „*ces sales neutres*", dar o să putem? Şi, dacă putem, nu va fi o foarte mare primejdie, din cauza amărăciunei învingătorilor, dacă, cum cred eu, vor câştiga anglo-francezii?

Guvernul francez a cerut agrementul pentru Thierry[139] ca ambasador[140]. Bravo!

Joi, 13 aprilie

S-a sfârşit cu frumoasa vacanţă, tocmai astăzi, când ziua e aşa de frumoasă şi vremea începe a se încălzi.

Dimineaţa, sculat ceva mai devreme, pun la punct aceste **Însemnări** şi citesc ziarele şi alte hârtii importante.

La masă, sunt poftiţi ofiţerii de pe N.M.S. „Regina Maria", Rasoviceanu şi comandantul Bat[alionului] 4 Grăniceresc.

fila 70 La 3, părăsesc Balcicul spre a ne reîntoarce// cât mai repede cu automotorul la Bucureşti, unde din nou vor reîncepe lucrul, discuţiile şi enervările zilnice. În tren, joc table.

Sosit la 8 1/2. La 9 îi primesc pe Călinescu şi Gafencu, de faţă fiind şi Urdăreanu. Ştiri foarte importante şi îmbucurătoare. Azi, atât Chamberlain, cât şi Daladier au făcut declaraţii prin cari garantează, fără reciprocitate, independenţa noastră şi ne promit ajutorul în cazul când vom rezista, făcând astfel abstracţie de primul plan, care subordona această garanţie de un acord cu Polonia[141]. Gafencu ne-a arătat raportul lui Cretzianu, admirabil redactat (*vezi anexa*) şi care a pus la punct foarte multe lucruri. Faţă de Polonia, toată lumea este în îndoială, deoarece a jucat pe toate tablourile. Cât despre ajutorul efectiv ce trebuie să ni-l deie anglo-francezii,

pluteşte încă mister. Orice s-ar zice, aceste declaraţii de azi sunt o clarificare a situaţiunei, care va face pe mulţi să gândească.

Plecând Gafencu, am rămas în discuţie// cu Călinescu şi *fila 71*
Urdăreanu, cu cari am trecut în revistă întreaga situaţiune şi problemele ce se pot pune pentru noi. A vorbit întâi Călinescu, care a expus problema cam în forma cum o văd eu, adăugând că nu numai are convingerea victoriei anglo-francezilor, ci că o doreşte, căci crede că cea germană ar fi un dezastru pentru noi, chiar dacă am fi de partea lor. Urdăreanu a expus, pe urmă, tema ce mi-o desfăşurase azi- seară, adică o politică de basculă, evitând, dacă se poate, de a participa la conflict. El crede că ezitarea anglo-francezilor de a ne da armament se bazează tocmai pe consideraţiunea că vom fi zdrobiţi de la început şi că, deci, acest material ar fi inutil, căzând în mâna germanilor. A fost şi mai violent în raţionamentul lui decât ieri şi a arătat că nu se vede decât un dezastru inutil în participarea noastră la luptă. Unde cloşează raţionamentul lui este când e vorba de aprovizionarea Germaniei în timpul războiului cu petrol şi hrană. Aci este hicul chestiunei. Această aprovizionare este, în sine, o// ieşire din neutralitate, deoarece ea alimentează una *fila 72*
din partide cu ceea ce e indispensabil, mai ales petrol, pentru ca să poată să prelungească la infinit rezistenţa. Pe de altă parte, dacă nu vom garanta germanilor această reaprovizionare, ei o vor considera ca un act inamical, şi atunci riscăm ca ei să ne atace.

Unde, însă, sunt de acord cu Urdăreanu este că noi am trebui să încercăm să rămânem neutri până ce primejdia unui atac masiv german asupra noastră să fie trecută, ei fiind prea angajaţi dincolo. Atuncea atacul nostru ar fi util şi efectiv pentru Aliaţii noştri. Călinescu s-a ridicat cu indignare împotriva raţionamentului privitor la politica subversivă internă şi la ideea că la masa verde s-ar putea sacrifica un regim care a

fost aliat pentru o disidenţă care s-a înţeles cu duşmanul. El a mai adăugat că opinia publică este pro franco-engleză şi că nu
fila 73 poţi să întreprinzi// o atare acţiune împotriva ei. M-am culcat mai liniştit.

Vineri, 14 aprilie

Veşnic revine în viaţa mea această dată fatidică de 14, în care trebuie să iau hotărâri importante. A trecut o lună de la ocuparea Pragăi de către germani. La 12, Călinescu, cu care discut chestiuni militare – tot armamentul. I-am atras atenţia că acel **Plan 15** nu este întru nimic suficient pentru a putea întreprinde o acţiune, aşa încât ar trebui să avem în vedere, acuma când evenimentele grave se apropie, de realele noastre nevoi şi capacităţi: 30 de divizii. A hotărât să se adreseze în U.S.A. pentru echipament şi A.C.A.[142]. Mai crede că va fi nevoie să sacrificăm pentru aceasta şi o parte din aurul nostru. Am mai venit la concluzia [că] dacă putem obţine de la ger-
fila 74 mani// o garanţie a fruntariilor noastre, ar fi util pentru noi şi pentru cauza păcii.

După-masă, nimica deosebit, până seara, la cinema, unde Urdăreanu a reînceput discuţia lui înfocată asupra temei. Văd că este şi o nepotrivire a aşezării problemei. El nu admite tema mea că franco-englezii vor fi, finalmente, învingători, ceea ce, pentru mine, este o axiomă. O altă nepotrivire este că eu declar că nu vom putea rămânea neutri, căci petrolul este astăzi mai mult decât un ajutor efectiv al unor divizii, şi că nici germanii, nici ceialalţi nu ne vor da pace pe această temă. De altfel, sunt şi eu de acord că trebuie să rămânem cât mai mult neutri, şi aceasta şi în folosul cauzei generale a foştilor noştri aliaţi. Noi nu trebuim întru nimica să provocăm, trebuie să facem tot ce este posibil ca războiul să nu se declanşeze la noi, ci pe frontul occidental. Milităreşte, este bine ca noi să rămânem o rezervă

neatinsă, aşa încât intervenţia noastră [să fie], dacă nu decisivă, cel// puţin foarte utilă. Dacă putem face această politică, aşa va *fila 75* putea fi. Urdăreanu crede că e util să rămânem neutri definitiv. E, poate, practic, dar de punctul de vedere moral eu cred că e necesar să avem o zguduire, care să ne scoată din această tor[o]peală şi din materialismul nostru acut.

Întorşi la culcare, discuţia a continuat cu Duduia.

Sâmbătă, 15 aprilie

Dimineaţa, Călinescu şi Gafencu, pentru a lua cunoştinţă de memoriul ce-l va citi azi-de-după-masă consilierilor regali[143]. Am fost de acord cu el. Pe urmă, am dat lui Gafencu unele instrucţiuni de detaliu pentru călătoria sa[144]. Nu trebuie să se angajeze cu nimica, totuşi, dacă va putea obţine de la germani o declaraţie de garanţie ca aceea a anglo-francezilor,// va fi foarte bine. Alt punct important este că Csáky[145] a făcut *fila 76* o declaraţie în Comisiunea Afacerilor Străine a Parlamentului [ungar], că n-are nici o intenţie agresivă la adresa României[146]. Această declaraţie a fost oficial adusă la cunoştinţă prin Bárdossy.

Am hotărât să luăm act şi, în acelaşi timp, să trimetem la vatră unele din contingentele mai vechi concentrate.

După-amiaz, vin din nou ştiri alarmante, că în Spania 15 000 de italieni şi trupe spaniole se concentrează la graniţa Portugaliei, la Badajoz, probabil ca să facă o lovitură împotriva vecinilor. Şi în Albania, italienii concentrează trupe în mod îngrijorător.

Pe la 16, D[uduia] telefonează că trebuie neapărat să mă vază. Începe a discuta despre tema lui Urdăreanu, pare că el a convins-o, atât a pisat-o. Discuţia devine amară, şi eu mi-am pierdut cumpătul. Îmi pare rău. Ei i-a fost teamă că, în Consiliul de astăzi, se vor lua hotărâri definitive aupra viitorului.

fila 77 La 16.30, Tătărăscu în audienţă. L-am pri // [mit] din cauza scrisorii lui de la Balcic. A făcut o foarte slabă aluzie [la] cele scrise relativ la guvernul naţional. Ceea ce a fost, însă, mai interesant este teama lui de o conferinţă internaţională în care, fatalmente, discutându-se toate problemele europene, se va pune, desigur, chestiunea revizuirei fruntariilor. Aceasta este şi teama mea şi a lui Gafencu.

Azi-de-dimineaţă, vorbisem lui Călinescu de ideea de a numi ca consilieri regali pe Dinu Brătianu, Mihalache şi Cuza[147]. A fost, la un moment [dat], de acord, dar, pe urmă, a emis părerea că ar fi mai bine să nu se facă în momentul de faţă, dar că ar vedea util să ne îndrumăm către un parlament. I-am dat indicaţii că, în mod cu totul confidenţial, să-mi pregătească ceva în direcţia aceasta.

La 17.30, întrunirea cu consilierii regali[148]. Prezenţi, în afară de Călinescu şi Gafencu, Vaida, Văitoianu[149], Iorga, Mironescu[150], dr. Angelescu, Tătărăscu, Ballif[151] şi Urdăreanu, ca secretar.// A decurs [cum] nu se poate mai bine. Niciodată n-am văzut o mai perfectă unanimitate de aprobări ca astăzi. Iorga a declarat chiar că este o şedinţă istorică.

fila 78

După aceea, l-am chemat pe Gafencu la mine să-l scutur, căci a făcut azi-de-dimineaţă o boroboaţă, spunând lui Urdăreanu şi Puiu [Filitti] că ar fi politic ca dacă, făcând o călătorie în Bulgaria, aş oferi regelui Boris[152] în dar o rectificare de graniţă în Cadrilater. Această chestiune mi-a mai amintit-o o dată şi i-am răspuns că este imposibilă. Este o marotă a lui, având teamă că ne va fi impusă de toţi spre a linişti lucrurile.

Au mai avut loc, între Urdăreanu şi Gafencu, dureroase discuţii asupra nevoii sale că, cu orice preţ, vrea să-şi ducă nevasta cu el la Londra şi Paris, Bruxelles şi Roma. Dorinţa mea este că să nu-l însoţească deloc, dar faţă cu durerea lui am fost uman şi am cedat. În tot cazul, pentru Berlin nu.

fila 79 Seara, vine ştirea că Roosevelt[153] a trimis// lui Mussolini şi

Hitler un apel pentru pace şi pentru garantarea integrităţii a 27 de state, între cari şi noi[154].

Cinema. Un admirabil film: „Lost Life", cu Elisabeth Bergner în rol dublu.

S-a hotărât definitiv ca serbările Centenarului [naşterii] regelui Carol I[155] să se serbeze într-un cadru strict naţional, evenimentele nerecomandând serbări de ordin internaţional.

Duminică, 16 aprilie

Nimic deosebit. Linişte.

Pe la 6, pocherul obişnuit. Am fost obosit şi prost dispus, am mâncat prea mult.

Luni, 17 aprilie

Dimineaţa, un Consiliu militar, Călinescu,// Slăvescu şi Ţe- *fila 80*
nescu, în care am studiat cele mai bune mijloace pentru a remedia la greşelile ultimelor concentrări.

S-a constatat, în ce priveşte armele portative, obuzierele de 150 şi tunurile lungi de 105, că materialul va fi în ţară până la sfârşitul lunei mai. Sectorul unde stăm foarte prost este tot A.C.A. şi antitanc, pentru cari se încearcă soluţiuni cât mai rapide şi bune. Pentru cele din urmă s-au găsit mijloace cari, dacă nu sunt ideale, pentru [moment] pot umplea golul, adică oferta ce ni se face din partea, „Škodei"[156] şi a „Rheinmetalului" de a livra imediat materialul necesar. În general, am avut o impresie bună din cele discutate, dar trebuie foarte multă muncă pentru punerea la punct.

După-amiaz, am primit pe domnul G..., un american prieten al lui Roosevelt, care se ocupă în State Department cu acordurile economice ale U.S.A. Se înţelege că am vorbit despre chestiunile comerciale şi am insistat foarte mult asupra

fila 81 nevoii [ca] U.S.A. să ne// ajute cu armament.

Pe urmă, mi s-au adus de la Reg[imentul] V[ânători de] M[unte] noua mitralieră şi noua armă ca să le văd. Colonelul Diaconescu le laudă foarte mult şi spune că inspiră multă încredere trupei.

Seara, s-a produs un eveniment cu totul neobişnuit în analele diplomatice: Germania ne-a pus întrebări în legătură cu mesagiul lui Roosevelt: 1. dacă am provocat noi această intervenţie; 2. dacă ne simţim ameninţaţi de ei. Călinescu, la 21.30, a venit să ne consfătuim asupra răspunsului. Nu se putea răspunde **da** la ambele întrebări, şi nici **nu**, de aceea s-a conchis la răspunsuri abile, cari, în tot cazul, nu pot să ne compromită faţă de U.S.A., şi nici să fie aşa de favorabile încât Germania să poată uza de ele.

A fost cald, o adevărată zi de vară.//

fila 82

Marţi, 18 aprilie

De dimineaţă, Marinescu, mult mai puţin interesant decât m-aşteptam. A lucrat pentru punerea la punct a chestiunelor sanitare militare, dar sunt foarte mari lipsuri.

La prânz, Wilhelm Wied[157] şi fiul lui. Ceruse să mă vază ca să-mi comunice ştiri ce le avea din Germania.

1^0 Germ[ania] consideră garanţia anglo-franceză ca un bluf.

2^0 Eu şi cu Paul al Iugoslaviei[158] suntem în capul listei negre germ[ane].

3^0 La 5 aprilie, Hess[159] ar fi dat indicaţii M[arelui] S[tat]-M[ajor] să pregătească agresiune împotriva noastră.

4^0 E o ură nemaipomenită împotriva Poloniei.

După-masă, nimica. Seara, cinema: „Miss Raffles", cu Barbara Stanwyck, amuzant, şi „Alexandru Nevski", film sovietic, care ar putea fi bun dacă n-ar avea lungimi.//

Călinescu a propus să încunoştinţăm pe anglo-americano- *fila 83*
francezi de întrebarea de explicaţii a germanilor despre nota lui Roosevelt. Sunt de acord.

Miercuri, 19 aprilie

Dimineaţa, Bujoiu, care m-a pus în curent cu proiectele lui de discuţii cu englezii şi cu punctele cari crede el că trebuie să le ceară. Am fost de acord, în linii generale. Ceea ce ne trebuie din partea lor este un ajutor ca să putem rezista mai uşor eventualelor presiuni germane.

Pe urmă, Cornăţeanu, cu chestiuni curente. Agricultura se prezintă, în general, bine, s-au făcut lucrările necesare, cu toate concentrările, afară de unele mici regiuni din Ardeal, unde sunt mai înapoiate.

Ultimul ministru, Călinescu, cu chestiuni cari nu prea sunt importante, afară de zvonul că s-ar pregăti o alianţă ungaro-iugoslavă,// care ne-ar încercui. Ştirea, deşi vine de la legaţiile *fila 84*
din Roma şi Budapesta, mi se pare extravagantă. Pe urmă, este tot imposibilitatea de a avea armament şi echipament din Franţa şi Anglia. O fi adevărat că nu pot sau o fi rea-voinţă? În tot cazul, cu Anglia chestiunea va fi pusă din nou cu prilejul tratativelor cu Sir Leith- Ross[160]. Am spus ştirile ce le-am auzit ieri de la Wied şi cari le consider îngrijorătoare şi una care mi-a dat-o D[uduia] azi-de-dimineaţă. Vara sa are o servitoare unguroaică, secuie din Odorhei, care a anunţat că o lasă, deoarece ungurii nu vor mai sluji la români, ea nu e româncă (are 15 ani), e unguroaică. N-are nici o nemulţumire, dar aşa a primit ea vorbă şi trebuie să execute.

La masă, Avakumović[161], consilierul de legaţie iugoslav, care ne părăseşte, din păcate. Nu mai poate rămâne din cauza colaborării imposibile cu „drăguţul" de ambasador Dučić[162]. El îmi povesteşte că, în urma înţelegerei cu croaţii, este foarte probabil să se schimbe// guvernul, venind unul prezidat fie de *fila 85*

Ivanović, un bătrân (ramolit, mi-a vorbit Paul de el, n-are încredere în el), fie de Korošek[163].

După-masă, dr. Banu[164], cu chestiuni privitoare la Serviciul Social. Raport, în genere, satisfăcător.

De la Gafencu vin ştiri bune. Se vede că dispoziţiunile germane faţă de noi sunt favorabile. Declaraţii din partea tuturora că n-au nici o intenţie agresivă faţă de noi. Generalul Keitel[165] a adăugat că comenzile de armament se vor livra fără întârziere. Numai din partea lui Göring[166] o mică aluzie, ca să fim cu băgare de seamă. În general, satisfăcător.

Decoraţia pentru Mihăiţă s-a expediat prin Fabricius.

În lumea întreagă, atmosfera pare a fi ceva mai senină, deşi nu sunt excluse surprize. Dezagreabil[e] tot mai rămân ştiri[le] despre Iugoslavia, care pare că se clatină în ce priveşte Înţelegerea Balcanică[167] şi în ce priveşte atitudinea ei faţă de Ungaria.

fila 86 Ar fi trist dacă s-ar detaşa de actualii ei prieteni. Ar însem // na că e definitiv pierdută, prin politica ei de frică şi de subjugare faţă de Axă[168]. Sigur e că a pierdut mult în ultimii ani. Pe timpul lui Sandro[169] această politică şovăitoare nu s-ar fi produs.

Seara, cinema: „Serge Panine", cu Prince Trubeţkoi, Mireille Bollin şi Françoise Rosay, singura care e bine.

Joi, 20 aprilie

De dimineaţă, la 9, plec la Curtea de Argeş pentru parastasul cu prilejul a 100 de ani de la naşterea regelui Carol I. Vremea s-a răcorit bine. Parastasul, foarte bine şi demn.

Valea Argeşului, o splendoare, toate livezile înflorite, parcă era un covor alb. Am răcit şi m-am întors cu un torticolis în partea stângă a gâtului, foarte dureros.

Am constatat, astăzi, că, în multe colţuri ale oraşului, liliacii au înflorit neobişnuit de timpuriu.//

Vineri, 21 aprilie

fila 87

Torticolisul nu cedează. Am stat în pat toată ziua, profitând de această indispoziţie ca să m-odihnesc.

Seara, îmi face D[uduia] o fricţiune cu un medicament nou, care mi-a făcut mult bine. Ce admirabilă intuiţiune medicală are ea!

Sâmbătă, 22 aprilie

A venit o telegramă interesantă de la Gafencu asupra întrevederii sale cu Leopold al Belgiei[170]. El admiră acţiunea noastră, el continuă a crede că politica sa de independenţă e cea mai bună. Cât despre situaţia actuală, nu crede că Anglia e încă în stare de a face războiul acuma, cu atât mai puţin, deci, de a ne da un sprijin efectiv. Crede într-o atitudine de neutralitate, cât timp s-ar putea menţine. Vorbeşte chiar de un fel de ligă a ţărilor neutre, cari ar // provoca o conferinţă economică *fila 88* (pare-se că tot Planul Van Zeeland)[171]. Raportul lui Gafencu din Berlin a sosit şi confirmă cele telegrafiate, însă cu mai multe detalii. Asigurări cât se poate de calde, atât din partea lui Hitler, cât şi a lui Ribbentrop[172], că nu se gândesc la vreo acţiune asupra noastră şi nici la o susţinere a Ungariei[173]. Singura voce mai dubioasă e a lui Göring, care atrage atenţia asupra garanţiei anglo-franceze şi previne că nu se va admite de la noi o politică de încercuire.

Neputînd lucra ieri, am avut miniştri azi-de-dimineaţă. Încep cu Mitiţă [Constantinescu], care mă pune la curent cu situaţiunea financiară. A putut face faţă la cheltuielile cerute de împrejurări şi fără prea mari greutăţi. A atins chestiunea unei eventuale întrebuinţări a aurului pentru comenzile de armament (A.C.A., în U.S.A.). Continui cu Ghelmegeanu[174], care-mi prezintă planul de lucrările noi revizuite zilele acestea de comisia interministerială.

Urmează [Petre] Andrei[175], care-mi aduce spre studiu//
fila 89 Legea învățământului primar. În afară de program, l-am chemat și pe Slăvescu, ca să nu-l las o clipă. Raportează un lucru interesant. S-a putut rezolvi întrucâtva problema muniției pentru tunul de 105 lung, prin întrebuințarea unei muniții de un model mai vechi, cu dezavantajul, însă, că reduce bătaia cu 3 klm. Nu e soluția ideală, dar, totuși, e mai bine ca nimica. Cu cea pentru obuzierele de 100, surpriză dezagreabilă, că ritmul nu poate fi acel dorit. Va interveni, deci, o întârziere. A mai pus în studiu și fabricarea muniției de 150, care pare-se că numai „Malaxa" și „Astra" sunt în stare să le fabrice.

Ultimul a venit Călinescu; schimb de vederi asupra situației generale. Se întețește propaganda revizionistă bulgară, și în această privință suntem într-o situație puțin favorabilă, căci toți, chiar turcii, sunt opuși nouă. O altă îngrijorare rămâne Iugoslavia. Am hotărât să se ceară explicații prin Cădere[176] lui Paul. Vorbim, pe urmă, de proiectul de a avea în curând un
fila 90 parlament. Îmi spune că a căutat// o modalitate și că, în curând, îmi va prezinta o schiță de plan. E un pas foarte important și care ne va duce către o normalizare și o destindere importantă. Unii, cum sunt Urdăreanu, împing spre grăbirea rezolvării, eu sunt de părere că graba strică treaba și că mai bine facem ceva solid decât să ne legăm musai de anumite date cari s-au propus – 10 mai și 8 iunie.

După-amiaz, nimica.

Seara, cinema: „La Brigade sauvage", cu Trubeţkoi și [Charles] Vanel. Bunișor.

O telegramă de la Moscova ne înștiințează că Potemkin[177], comisarul adjunct al Afacerilor Străine ale U.R.S.S., trece prin țară, în drum spre Sofia și Ankara, și că se va opri 24 de ore la București. Panică între Urdăreanu și Călinescu, cu gândul de a se face vidul împrejurul lui. Am reacționat și am hotărât că va fi salutat la gară de Pavelescu[178], ajutorul de la protocol.

Pentru rest, văzând şi făcând[179].

Torticolisul tot mai ţine şi mă jeneză mult în mişcări.//

Duminică, 23 aprilie

fila 91

Sf. Gheorghe. Aş fi dorit ca această zi să fie proclamată patronul ţării. Acuma câtăva vreme vorbisem de acest proiect, însă n-am găsit nici entuziasm, nici măcar interes, încât am lăsat-o pentru mai târziu.

Vremea se menţine răcoroasă.

Am stat liniştit cu D[uduia], lucrând, până pe la 6 1/2, la colecţia de mărci.

Pe urmă, obişnuitul pocher cu D[uduia], Urdăreanu, Nicu Condiescu şi Max Auschnitt.

Altfel, nimica demn de însemnat, afară de recepţia caldă care se pregăteşte lui Gaf[encu] la Londra. Aceasta e bună, după Berlin. A mai fost o discuţie asupra venirei lui Potemkin; am fost mai energic decât ieri. Nu trebuie să fim în panică faţă de nemţi. Chiar dacă nu ne e simpatic, el este reprezentantul unui vecin, şi dacă vrea [să] steie de vorbă nu putem refuza. Sunt, totuşi, de părere să se evite, în acest moment, până la întoarcerea lui din Ankara. Scuze plauzibile// se pot găsi berechet. *fila 92*

Castanile sunt în floare foarte devreme. De obicei, înfloreau abia pe la 10 mai.

Luni, 24 aprilie

La 12 1/2, Călinescu. Am avut o surpriză zilele trecute; Urdăreanu povestise că el adoptase complect punctul lui de vedere şi că mergea chiar mai departe, zicând că neutralitatea trebuia păstrată cu orice preţ, chiar cu preţul petrolului, şi că ruşii ar fi cea mai mare primejdie. Azi, Călinescu mi-a vorbit complect pe un alt ton. El pleacă de la punctul de vedere că nu

se poate face o politică care să fie în contrazicere cu spiritul public şi că sentimentul la noi este hotărât pentru Aliaţi. Pe de altă parte, victoria Germaniei este, hotărât, pierderea independenţei noastre efective şi, ceea ce e mai grav, dominaţiunea minorităţilor în ţara noastră. Mai crede, şi pe baza informaţii-
fila 93 lor// ce le-a cules de la M[arele] St[at]-M[ajor], că nu poate fi nici un dubiu asupra rezultatului războiului: victoria Aliaţilor. Concluzia, deci, că trebuie să facem aceeaşi politică ca în 1914, adică neutralitate cât mai lungă, dar cu scopul final de a intra, la un moment dat, de partea Aliaţilor.

Această politică nu se poate face public, ea trebuie să rămâie numai în capul conducătorilor, cu cât mai puţini la număr, şi trebuie pregătită şi executată cu cea mai desăvârşită abilitate şi discreţie. În pregătirea ei trebuie avute în vedere şi revendicările bulgare. Crede că nu vom scăpa de retrocesiunea de teritorii pe graniţa dobrogeană, şi asta spre a face un solid bloc balcanic. Cu primele păreri sunt de acord, cu ultima, însă, am infinite rezerve. Prima fiind că n-am încredere în bulgari.

După-masă, s-a prezintat în audienţă Sir Frederick Leith-Ross, şeful delegaţiei economice engleze[180]. Mi-a spus că venirea lui aci este o consecinţă a cererilor mele de la Londra,
fila 94 la care am răspuns: „*Mieux vaut tard que jamais*“[181]. // În rezumat, iată propunerile lui. Pentru armament ne pot da 500 000 rânduri complecte de echipament, 3-400 tunuri antitanc „Hotckinss“[182], 6 pounders, sistem vechi, pe cari le înlocuiesc. În momentul de faţă, ne pot da un număr de avioane, dacă nu din ultimile modele, în tot cazul noi şi cari, la ei, formează rezerva, material de automobile cât voim, material de telefonie şi telegrafie în cantităţi importante. Pentru acestea ne deschid [un credit] de 5 000 000 £, din care jumătate ar fi pentru acest capitol, şi restul pentru alte credite economice. Au interes pentru grâu, lemn şi păcură. Vor să aranjeze o societate de schimburi, dar nu pe baza planului Auschnitt, care, chiar după

părerea lor, nu e bun. În sfârşit, un nou aranjament de cliring, spre a nu încuraja specula cu divizele libere.

Prea mult nu e, dar, cum mi-a spus Leith-Ross, e prima ofertă. Tunuri A.C.A. nu ni se pot da, că n-au nici ei suficiente. În general, stau slab cu materialul, căci formea//ză acuma 19 *fila 95* divizii noi, cari trebuiesc complect înzestrate.

Despre chestiunea Mediteranei, el zice că Admiralitatea n-are nici o teamă. Noile mijloace antisubmarine sunt perfect puse la punct, încât foarte repede terenul va fi curăţat. Cât despre vasele de suprafaţă italiene, ele vor fi repede sau distruse sau închise în porturi. Vine cu cea mai mare bunăvoinţă să facă ceea ce poate, adică să ajute rezistenţa noastră presiunei germane, fie ea militară, fie economică.

Seara, cinema: „Black Eagle", film de cowboy, destul de bun.

Marţi, 25 aprilie

De la Belgrad a venit răspunsul asupra întrevederei Paul-Cădere. Ni se dau asigurări cât se poate de frumoase, invocând enorme greutăţi interne, Eu cred, totuşi, în loialitatea lor.Dar de la Stojadinović[183] citire, fac marea// greşeală de a nu duce *fila 96* o politică mai francă în forma ei, una mai puţin timorată. Cochetează aşa de mult cu acei de cari au frică, că riscă, eu cred, sigur de a fi violaţi.

De la Ankara, Stoica[184] trimete veşti asupra tratativelor anglo-turce. Reies trei puncte hotărâte: 1° că nu vor să intre într-un război decât foarte târziu; 2° că cer o colaborare cu U.R.S.S.; 3° că trupele lor nu vor fi întrebuinţate decât pe frontul de operaţii sud-est.

Dimineaţa, 2 miniştri: Ralea şi Iamandi. Cu acesta din urmă nimica interesant. Ralea aduce ştiri din Italia, de unde se reîntoarce cu impresii proaste. E foarte multă nemulţumire.

Pentru prima dată, se critică deschis regimul, nimeni nu vrea război, şi situaţia economică e dezastruoasă. Aceasta mă întăreşte în credinţa mea că e sigur ceva de făcut spre a-i dezlega de Axă. Sunt sigur că pot fi cumpăraţi, şi ar fi nu se poate mai bine. Toată situaţia Europei s-ar schimba.

fila 97 La 12, primesc noi miniştri străini. Primul// e brazilianul[185], al doilea belgianul[186], căruia îi răspund foarte cald, şi, în sfârşit, d-l ambasador Thierry[187]. Rareori am văzut un om mai fericit. Era visul vieţii lui şi, cu mari stăruinţi, am obţinut să fie numit.

După-masă, [lucrez] pentru punerea la punct a acestor **Însemnări.**

Seara, cinema: „Cauciuc", foarte bun film german, şi „Între glorie şi dragoste", film american nostim, cu Robert Taylor şi Maureen O'Sullivan.

Primesc informaţiuni îngrijorătoare asupra unor tendinţe de politicianism naţional-ţărănist, prin bunăvoinţa lui Călinescu, în diferite părţi ale ţării. Se vorbeşte, mai ales, de Ţinutul Olt.

Miercuri, 26 aprilie

Vegetaţia, cu tot frigul din ultimele zile, înaintează vertiginos, mult prea timpurie. Plimbându-mă prin grădină astăzi, constat că glicinele au înflorit şi că bujorii bujoresc.//

fila 98 A fost o zi plăcută ca temperatură, deşi cerul era mai mult acoperit.

Din Anglia [vin] veşti că se îndreptează către o formă vădită de serviciu obligator[188]. Acest lucru, după declaraţiile de garanţie date zilele trecute, este o adevărată revoluţie, cari arată că ea devine din ce în ce mai continentală. Eu văd precis aci mâna Franţei. După câte s-a putut afla până azi, forma care se va da acestei recrutări va fi de 4 luni serviciu activ şi un total de 4 ani în armata teritorială. E un semn că Marea Britanie se pregăteşte activ de război. La ei problema e mai complicată

decât în alte țări, din cauza Coloniilor, în cari se cred siliți de a păstra o armată de carieră.

Dimineața, Bujoiu, care mă pune la curent cu începuturile tratativelor cu Leith-Ross. Are impresia că vor merge lucrurile bine. Pe urmă, Paul Teodorescu, care expune situația Aviației, destul de dureroasă, din cauza lipsurilor de fonduri. Nu poate să aplice aceleași norme ca la restul înzestrării, căci greu// se găsesc cre- *fila 99*
dite, zice el, și, pe urmă, infrastructura e colosal de costisitoare.

După-amiaz, Vaida, cu un raport asupra vizitei la Berlin. Timp de mai bine de o oră și jumătate mi-a povestit el; obositor, dar interesant. S-a întors cu o bună impresie. Zice că Gafencu a fost perfect. Aduce și el informația că ei [germanii] declară că n-au intențiuni agresive față de noi, dar le-a spus să nu se mire dacă avem noi unele îngrijorări din cauza declarațiilor Führerului despre „*Lebensraum*“[189]. Găsește poporul complect schimbat și cu multă iubire față de Hitler. Ceea ce e mai important, a putut afla, din diferite cercuri, că Garda[190] e înmormântată la ei. Mi-a adăugat punctul lui de vedere asupra liniei generale politice: trebuie să executăm cu sfințenie și bună-credință Acordul economic, și, într-un conflict, să rămânem cât mai mult timp neutri, căci azi nu mai avem nimic de revendicat. Despre comisiunea economică care s-a dus la Berlin a aflat, din cercuri germane (Konradi[191]), că Marian[192] este foarte// bun din punctul de vedere românesc. *fila 100*

Pe urmă, s-a prezintat de plecare Radu Djuvara[193], ambasadorul nostru la Atena. El este optimist. De altfel, atmosfera generală este mai clară de câteva zile, numai s-o nu întunece Hitler din nou poimâne, în discursul său.

Aveam speranță să am liniște până seara, dar, vorba englezului, „*Catch me*“[194], pe la 7, se telefonează că a sosit o telegramă de la Crutzescu[195] relatând o conversație cu Wohlthat, în care acesta sugerează, probabil din partea lui Göring, să apară, într-un oficios, un articol definind că noi nu ne legăm

de o politică de încercuire şi că nu ne angajăm într-o politică în contra Germaniei. Lucru delicat, deşi corespunde cu politica noastră. De aci a decurs o întrevedere cu Călinescu, în care am pus lucrul la punct, adică să se găsească o formulă care să nu jignească pe nimeni. În schimb, sunt – spune Wohlthat – speranţe ca Hitler, în discursul său de poimâne, să spuie un cuvânt pentru asigurarea graniţelor noastre.//

fila 101 Cu toate că D[uduia] e la o serată la Max [Auschnitt], a venit la masă şi, pe urmă, am stat de vorbă până la 10 1/2. Rămas singur, am lucrat la mărci până la 4 dimineaţa.

Joi, 27 aprilie

Telefonându-se lui Gafencu în chestia articolului, a fost absolut de acord, cerând chiar să fie publicat în „Timpul".

La 11 1/2, o comisiune interministerială pentru Aviaţie. Participă Călinescu, [Paul] Teodorescu, Slăvescu, Mitiţă [Constantinescu], plus Urdăreanu. La un moment dat, discuţie acră între Teodorescu şi Mitiţă. De fapt, această întrunire am avut-o tocmai pentru clarificarea acestei situaţiuni. Cu toată bunăvoinţa, nici Călinescu nu pricepe chestiunea. A mai rămas, la cei mai mulţi, mentalitatea că aviaţia însemnează numai avion, se uită, deci, că sunt aşa de multe altele şi aşa de complexe cari trebuiesc ca să facă o Aviaţie viabilă. La noi, se mai pune cu

fila 102 cea mai mare urgenţă chestiunea personalului. Avem// o lipsă îngrozitoare de piloţi de război. S-au studiat şi ofertele englezeşti şi s-a venit la trista concluzie că din tot materialul de război propus nu se poate lua nimica.

Am mai hotărât să păşim definitiv la un aranjament cu nemţii pentru I.A.R. şi să se scoată definitiv din serviciu motoarele Gnome & Rhone fabricate la Braşov. Aceasta este o pagină neagră a M[inisterului] A[părării] N[aţionale], greşeală iniţială a lui Irimescu[196] şi [Nicolae G.]Caranfil[197], şi care ne

costă o grămadă de parale. Mai bine pierdem 200 de milioane la aceste motoare decât mult mai multe sute la restul materialului, plus vieţi omeneşti, la cari se mai adaugă demoralizarea personalului.

După-amiaz, a venit, întâi, Argeşanu[198] pentru aranjarea parăzii de 10 Mai şi, pe urmă, m-am dus la „Pipera" [să văd] prototipul unui avion de vânătoare construit la Braşov, „I.A.R.–80". După spusele celor competenţi şi după câte am putut vedea eu, e foarte reuşit[199]. Cu motorul prost I.A.R. dă peste 500 km la oră şi este destul de maniabil. Am constatat un foarte interesant fenomen de fizică la această demonstraţie: viteza zgomotului. De mult trecuse avionul şi sunetul încă mai venea din partea opusă[200].//

Întors acasă, m-am culcat şi am adormit o oră. Eram foarte obosit. La 6 1/2, pocher. A fost o zi foarte caldă. *fila 103*

Vineri, 28 aprilie

Dimineaţă, Mitiţă [Constantinescu], care pare destul de mulţumit de situaţiunea financiară şi care studiază încă noi mijloace de a găsi fonduri pentru înzestrarea Armatei. Pe urmă, [Petre] Andrei, cu diferite proiecte ale Ministerului.

După-amiaz, studiez noul proiect de Lege a învăţământului primar şi normal. E bun, numai de punctul de vedere bugetar să se poată aduce la îndeplinire.

Seara, Călinescu îmi trimete vorbă că e de părere cu englezii să fim mai energici, căci, pe de o parte, creditul ce ni-l oferă este foarte mic şi, pe de altă parte, dobânda de 6 % pentru un ajutor, cum era vorbă să ni-l dea, e foarte mare.

fila 104 Hitler a vorbit – nimic senzaţional, afară de un// atac violent la adresa Poloniei şi o răfuială cu Anglia. Faţă de noi, nimica deosebit. Până la ora când scriu, n-am textul original ca să judec.

Seara, cinema. Un film francez: „L'héros de la Marne", cu Raimu şi Bosserman. Foarte bun şi emoţionant.

Sâmbătă, 29 aprilie

Din textul discursului lui Hitler reiese că denunţă acordul naval cu Anglia pe bază de lipsă de încredere reciprocă. Face lungi comentarii ca să-şi justifice acţiunea, unele juste, altele discutabile, mai ales, dacă nu eşti de acord cu punctul lui de plecare. Mai gravă e chestiunea Danzig[201], care zice că o va rezolva. Mai cere colonii, dar toate astea afirmând că nu vrea război, însă dacă va fi atacat se va apăra.

După-amiaz, am lucrat hârtii nesfârşite.

fila 105 Spre seară, de la Gafencu vine ştirea că francezii// vor să trimeată un ofiţer de Stat-Major ca să discute anumite chestiuni militare. Îmi convine şi s-a găsit soluţiunea foarte bună ca generalul Weygand[202], care a reprezentat Franţa la Teheran cu prilejul nunţii principelui-moştenitor şi care se întoarce prin Ankara, să vie la noi şi să stăm de vorbă. Este un ofiţer cu autoritate, fost generalisim, fost şef de Stat-Major al lui Foch[203] în timpul marelui război şi unul în care atât noi, cât şi francezii putem avea încredere.

Am primit astăzi o scrisoare de la Friedel[204], prin care protestează energic împotriva hotărârei mele de a nu chema pe nimeni şi, mai ales, pe el, la Centenar[205]. Sentimentul meu intim este că, în mare parte, are dreptate, dar n-aş avea o clipă de linişte dacă ar veni.

Cinema: „L'inconnue de Monte-Carlo", cu A. Prejeau şi, din nenorocire, Dita Parlo – bun, şi încă unul amuzant, fără prea mare valoare, „Triunghiul", cu Sacha Guitry, Jacqueline Delubac şi Raimu.

M-a durut din nou destul de tare torticoliul de la gât.//

Duminică, 30 aprilie

fila 106

Ziua începe bine. E frumos. Mănânc în [*en*] *tête-à-tête* cu Duduia, pe urmă mergem la Cotroceni[206], unde, după o raită în casă, ne plimbăm în grădină. E o splendoare. În momentul de faţă, totul [e] în floare, mai ales trandafirii, aşa cum este Cotrocenii când este frumos.

Întorşi acasă, suntem primiţi de o veste rea: a fost un accident de automobil. Lascar Zamfirescu , care era în grupul lui Mihăiţă, întorcându-se de la Scroviştea cu maşina lui Costache Malaxa, s-a lovit la Şosea de un pom, a făcut maşina praf şi şi-a rupt piciorul. Accidentul nu e din vina [lui], dar are şi el şi toţi vina că nu trebuia să conducă neavând vârsta şi, mai ales, neavând permisul.

La 6, pocher cu D[uduia], Ernest [Urdăreanu], Max [Auschnitt] şi Nicu Condiescu. L-am observat astăzi [pe Nicu Condiescu] şi e trist de văzut cum acest om, care era un talent şi o inteligenţă, scade pe zi ce trece şi a început să se ramolească de tot.

Cu toate că afară s-a răcorit, în casă rămâne// tot cald şi toţi, *fila 107*
afară de D[uduia], asudăm. Vorba lui Nicu [Condiescu], iată că vin verile ...

Luni, 1 mai

Sărbătoarea Muncii. Ralea a avut buna inspiraţie s-o serbeze printr-un Congres al breslelor[207], care pare a fi fost foarte

reuşit. După Congres, muncitorii şi meseriaşii, în număr de vreo 5 000, au defilat în faţa Palatului[208].

Pe urmă, Călinescu, cu unele mici chestiuni curente. Angliei i-a cerut să ne ajute serios.

D[upă]-a[miază], linişte, până la noi ordine.

Tătărăscu telegrafiază că Parisul a răspuns la propunerea noastră, că Weygand nu poate veni, trebuind să fie la Londra în ziua de 9 mai. Ei propun tocmai ce nu voiam, trimeterea generalului Georges[209] sau Billotte[210]. Noi am făcut contrapropunerea că atuncea să meargă cineva de la noi la ei.//

fila 108

Marţi, 2 mai

Nimica foarte interesant. Zi de lucru. Dimineaţa, Marinescu doctorul şi Ralea. Acesta, foarte încântat de Congresul de ieri, citează fapta frumoasă a lucrătorilor, cari şi-au oferit o zi din salariu pentru apărarea naţională.

După-amiaz, am lucrat la tablourile de decoraţii pentru 10 Mai şi, pe urmă, l-am primit pe Sidorovici cu raportul de la Berlin. Tot cele cunoscute, cu mica nuanţă că Himmler[211] şi Baldur v. Schirach[212] nu erau clari asupra lui Codreanu[213] şi Gărzii [de Fier] şi că încercau să o atragă pe D[uduia] în chestiuni politice.

Duduia, seara, la Max [Auschnitt], deci lucrez la mărci.

Mai vine ştirea că generalul Weygand tot vine, cerând, însă, să i se trimeaţă un avion să-l caute la Istanbul.

Miercuri, 3 mai

fila 109

Ca miniştri, [Paul] Teodorescu, care-mi pare ceva// mai mulţumit după vizita care a făcut-o Călinescu la M[inisterul] A[părării] N[aţionale]. Începe şi orizontul Aviaţiei să se clarifice. Vine, pe urmă, Călinescu, care-mi expune unele chestiuni

mărunte ale Armatei. Mai importantă este chestiunea ofiţerilor, a căror lipsă se face simţită. Va trebui făcut un efort foarte important pentru împlinirea golurilor, mai ales la Artilerie, unde lipsesc, îndeosebi, comandanţii de baterie. Pe urmă, îmi povesteşte şedinţa Comitetului materialelor, unde a constatat din nou lipsa de simţ practic a ofiţerilor noştri înalţi în grad. Era, mai ales, în discuţie chestia antitancului, pentru care ni se oferă imediat din Polonia 200 de piese. Comitetul nu era de părere să se ieie, nefiind destul de bun, şi, în faţa expunerei că e singurul material ce-l putem găsi, a răspuns că, totuşi, nu e destul de perfecţionat. Principial, sunt de părerea lor, dar când n-ai încotro, şi nevoia bate la uşă, cel puţin acest material îl vom putea avea într-un timp foarte scurt, rămânând ca restul să fie complectat cu faimo//sul 47 mm „Schneider-Concordia", care *fila 110* abia în toamnă va fi realizat.

Primesc, pe urmă, pe ataşatul militar leton în audienţa de plecare.

Urmează Bujoiu, cu raportul asupra tratativelor cu Leith-Ross, care nu sunt satisfăcătoare. Ce păcat că germanii sunt aşa de puţin siguri, căci, altfel, aş da dracului pe toţi aceşti dragi prieteni, cari nu vor să-şi priceapă interesele lor şi dau aşa de puţin. Din Germania, dimpotrivă, veştile sunt bune. După lungi discuţii, au renunţat de a atinge paritatea mărcii şi relativ la armament au venit cu un răspuns satisfăcător.

Înainte de masă, am mai primit jurământul noului preşedinte al Curţii de Conturi, Zamfir Brătescu[214].

La masă, Călinescu, ca să pot, după aceea, să discut noua lege electorală, care nu mi se pare bine întocmită. Rămâne ca modificările să fie acceptate şi de ceialalţi.

După-masă, nimica interesant.

Seara, cinema. Un film minunat cu Spencer Tracy// şi Micky *fila 111* Roony, „Boys Town". Într-adevăr, un film profund moral şi foarte emoţionant. Al doilea, bunişor: „Dineu la Ritz", cu Annabella.

Joi, 4 mai

Evenimentul zilei e dimisia lui Litvinov[215]. Cine ştie ce consecinţe poate avea. Unii zic că ar fi în legătură cu o schimbare de atitudine, poate o apropiere de Germania. Nu-mi vine a crede astăzi, cu toate că această ipoteză n-o exclud[216].

Lucrez, dimineaţa, cu Urdăreanu la chestia decoraţiilor pentru 10 Mai. Deoarece voi desfiinţa clasele inferioare ale „Serviciului Credincios", vreau să profit de ocazie şi să fac o mai largă distribuţie pentru anul acesta.

După-masă, nimica deosebit.

Seara, pocher, D[uduia], Ernest, Malaxa şi Gavrilă [Marinescu][217]. E prima dată când nu l-am văzut pe acesta câştigând.//

fila 112

Vineri, 5 mai

Încep prin deschiderea „Lunii Cărţii"[218]. Ca de obicei, discursuri. E de remarcat, mai ales, acela al lui [Petre] Andrei şi al lui Nicu Condiescu. Cum făceam observaţia zilele trecute, bietul Nicu începe să îmbătrânească şi, la ocazii ca aceasta, când vorbeşte, *„il a la larme facile"*[219].

Standurile ceva mai puţin umplute ca în anii trecuţi, afară de acelea ale Fundaţiilor[220]. Vremuri grele! Dar tot se citeşte. Cărţile cele mai neaşteptate se vând bine, ca, de pildă, cele de filosofie.

La prânz, generalul Weygand[221]. Extraordinar pentru vârsta lui – 72 de ani. După-masă, o conferinţă foarte lungă cu el, Călinescu, Thierry şi Ţenescu. Weygand a început prin a face o expunere a celor discutate la Ankara. Turcii ţin cu orice preţ să se ajungă la o înţelegere cu U.R.S.S., pe urmă primul lor gând este întărirea Dardanelelor şi, pe urmă, ocuparea
fila 113 Dodecanezului[222]. Abia după aceste operaţii// se gândesc la unele în părţile noastre, afară de cazul unui atac bulgăresc, când nu vor ezita să meargă fără îndoială şi până la capăt.

A expus, pe urmă, Călinescu situaţia noastră, şi eu am discutat posibilităţile noastre. Noi vom evita orişice va provoca războiul, dar, hotărât, ne vom apăra dacă vom fi atacaţi. Dorinţa noastră ar fi să fim rezerva strategică care să fie folositoare realmente Aliaţilor. Noi nu voim să fim paratrăznetul. Am pus foarte hotărât problema că ce se va întâmpla dacă vom fi atacaţi. Răspunsul a fost că garanţia va juca şi că franco-englejii vor ataca şi ei. Dar, după cum am spus eu, noi nu voim să fim distruşi până ce se va putea trece peste linia fortificată germană, trecere ce poate să ţie până la 2 ani. Ca şi turcii, noi nu suntem pregătiţi pentru un război de lungă durată. Pe urmă, am atacat problema ajutorului în material ce trebuie să ni se deie pentru ca garanţia să poată fi folositoare şi să fim folositori la rândul nostru.//

Am declarat deschis că, aşa cum este [în]armată Armata *fila 114*
noastră, în momentul de faţă, noi nu putem risca războiul şi că nu-l vom risca până ce nu vom avea 30 de divizii puse în stare să lupte. Am impresia că aceste raţionamente au impresionat, totuşi. Convingerea lui este că vom fi printre cei dintâi atacaţi.

După conferinţă, din nou o discuţie cu Urdăreanu şi Călinescu pe tema cunoscută. Urdăreanu este mânat de teama atacului german, deci în concepţia lui de neutralitate trebuie mai mult înclinat către ei spre a ne apăra. Călinescu este de părere că victoria finală nu poate să fie decât a Aliaţilor, deci nu trebuim cu nimica să ne stricăm cu ei.

Încă două fapte interesante:

Germania ne face dificultăţi pe chestiunea armamentului, şi din cel luat de la cehoslovaci nu vrea să ne dea;

În raţionamentul turcilor, pentru participarea U.R.S.S. la război este unul care ne convine şi nouă, anume că neuzarea armatei moscovite este o primejdie, căci, după [ce] toţi ceilalţi vor fi istoviţi, ei vor avea toate forţele// proaspete pentru a *fila 115*
bolşeviza lumea.

Seara, Duduia e la Prat[223], la masă.

Sâmbătă, 6 mai

Ieri, Vaticanul a făcut un fel de apel pentru pace. Propune, după cât pricep, o conferinţă în 5 spre a aranja întrucâtva chestiunea Danzig, mai întâi, şi, pe urmă, pentru regularea situaţiei generale în Europa. Este una din chestiunile ce fusese anunţate de Tătărăscu şi care ne cam sperie, căci într-o conferinţă sigur că se vor pune chestiunile teritoriale şi, deci, aceea a graniţelor.

Tot azi a venit de la Tătărăscu o telegramă prin care mă roagă să-l dezînsărcinez de misiunea de la Paris, „pour raisons de santé"[224]. Discutând cu Călinescu şi Ernest, am hotărât să-i răspund că-l rog să se gândească de două ori dacă, în circumstanţele actuale, este bine să-şi părăsească postul, şi cât
fila 116 priveşte sănă//[tatea] poate, într-un centru aşa de mare ca Parisul, să găsească toată îngrijirea necesară. Ne punem întrebarea care poate fi cauza care l-a îndemnat la un gest de acest fel. Călinescu crede că e în legătură cu politica internă, că a simţit, poate, că se pune chestia Parlamentului şi că vrea să fie de faţă.

Ernest mai pune gestul în legătură cu telegrama ce i s-a trimes de către Călinescu, zilele trecute, drept răspuns la a lui, în care zicea că Parisul are îndoieli asupra atitudinei României, răspuns în care a fost cam scuturat.

Azi-seara, D[uduia] a avut o conversaţie cu La Rochefoucauld[225], care, cam ciupit, i-a ţinut teorii egale cu acelea [ale] lui Ernest, că trebuie să fim absolut neutri şi că Aliaţii nu ne vor ajuta.

La 5 1/2, am întrunit consilierii regali pentru ca Călinescu să îi poată pune la curent cu noul proiect de lege electorală. M-aşteptam să fie oareşicari proteste şi păreri opuse. Dimpotrivă, toţi au fost de acord, în primul loc Iorga, care a fost un
fila 117 Iorga al zilelor// mari. A declarat că azi nu este momentul

nostru a critica. Chiar dacă el n-a fost de părere cu organizarea F.R.N., astăzi trebuie să se găsească o justificare pentru aceasta şi aprobă, în toate, legea ce s-a înfăţişat.

Seara, cinema.

Ernest, într-un hal oribil. Are o mică inflamaţie sub limbă şi şi-a pus în cap că e de natură canceroasă. D[uduia] şi cu mine facem tot ce este posibil să-i scoatem această idee din cap, ceea ce corespunde şi cu părerea doctorilor pe cari i-a consultat aci. Hortolomei[226] declară că este o obstrucţie a canalului salivar şi atâta tot.

Duminică, 7 mai

Duduia a hotărât să vie şi ea mâne la T. Severin[227], nevrând să rămâie singură la Bucureşti. Pe de altă parte, are o adoraţie pentru tren.

Dimineaţa, Călinescu şi Gafencu. Acesta [din urmă] vine să-şi// facă primul raport asupra călătoriei[228]. În general, lu- *fila 118*
cruri cunoscute. (*vezi raportul la anexă*) Totuşi, de remarcat buna atmosferă şi primire ce i s-au făcut peste tot. Interesant, la Londra, oareşicari insistenţe pentru cedarea Cadrilaterului către bulgari, cu ideea preconceputâ a englezilor, în simpatia lor pentru aceşti feloni, că vor putea astfel fi atraşi de partea Aliaţilor. La Paris, dimpotrivă, recomandări hotărâte a nu ceda. Bonnet[229] l-a însărcinat pe Gaf[encu] să indice italienilor dorinţa de înţelegere, [pe] care Ciano[230] (Cyano de Bergerac[231], cum îl numeşte Poncet[232]) a primit-o cu înţelegere. Când Mussolini a întrebat, vorbind de Axă, dacă la Berlin i s-a vorbit de ea, a răspuns că i s-a vorbit numai de Germania, ceea ce a avut efectul unui duş. E îngrijorat de atitudinea Belgradului, care alunecă din ce în ce mai spre Axă, fiind supărat de tratativele turco-engleze, considerându-le ca nefiind în concordanţă cu Pactul Balcanic. În formă, poate că au drep-

Sâmbătă, 6 mai

Ieri, Vaticanul a făcut un fel de apel pentru pace. Propune, după cât pricep, o conferinţă în 5 spre a aranja întrucâtva chestiunea Danzig, mai întâi, şi, pe urmă, pentru regularea situaţiei generale în Europa. Este una din chestiunile ce fusese anunţate de Tătărăscu şi care ne cam sperie, căci într-o conferinţă sigur că se vor pune chestiunile teritoriale şi, deci, aceea a graniţelor.

Tot azi a venit de la Tătărăscu o telegramă prin care mă roagă să-l dezînsărcinez de misiunea de la Paris, „pour raisons de santé"[224]. Discutând cu Călinescu şi Ernest, am hotărât să-i răspund că-l rog să se gândească de două ori dacă, în circumstanţele actuale, este bine să-şi părăsească postul, şi cât
fila 116 priveşte sănă//[tatea] poate, într-un centru aşa de mare ca Parisul, să găsească toată îngrijirea necesară. Ne punem întrebarea care poate fi cauza care l-a îndemnat la un gest de acest fel. Călinescu crede că e în legătură cu politica internă, că a simţit, poate, că se pune chestia Parlamentului şi că vrea să fie de faţă.

Ernest mai pune gestul în legătură cu telegrama ce i s-a trimes de către Călinescu, zilele trecute, drept răspuns la a lui, în care zicea că Parisul are îndoieli asupra atitudinei României, răspuns în care a fost cam scuturat.

Azi-seara, D[uduia] a avut o conversaţie cu La Rochefoucauld[225], care, cam ciupit, i-a ţinut teorii egale cu acelea [ale] lui Ernest, că trebuie să fim absolut neutri şi că Aliaţii nu ne vor ajuta.

La 5 1/2, am întrunit consilierii regali pentru ca Călinescu să îi poată pune la curent cu noul proiect de lege electorală. M-aşteptam să fie oareşicari proteste şi păreri opuse. Dimpotrivă, toţi au fost de acord, în primul loc Iorga, care a fost un
fila 117 Iorga al zilelor// mari. A declarat că azi nu este momentul

nostru a critica. Chiar dacă el n-a fost de părere cu organizarea F.R.N., astăzi trebuie să se găsească o justificare pentru aceasta şi aprobă, în toate, legea ce s-a înfăţişat.

Seara, cinema.

Ernest, într-un hal oribil. Are o mică inflamaţie sub limbă şi şi-a pus în cap că e de natură canceroasă. D[uduia] şi cu mine facem tot ce este posibil să-i scoatem această idee din cap, ceea ce corespunde şi cu părerea doctorilor pe cari i-a consultat aci. Hortolomei[226] declară că este o obstrucţie a canalului salivar şi atâta tot.

Duminică, 7 mai

Duduia a hotărât să vie şi ea mâne la T. Severin[227], nevrând să rămâie singură la Bucureşti. Pe de altă parte, are o adoraţie pentru tren.

Dimineaţa, Călinescu şi Gafencu. Acesta [din urmă] vine să-şi// facă primul raport asupra călătoriei[228]. În general, lu- *fila 118*
cruri cunoscute. (*vezi raportul la anexă*) Totuşi, de remarcat buna atmosferă şi primire ce i s-au făcut peste tot. Interesant, la Londra, oareşicari insistenţe pentru cedarea Cadrilaterului către bulgari, cu ideea preconceputâ a englezilor, în simpatia lor pentru aceşti feloni, că vor putea astfel fi atraşi de partea Aliaţilor. La Paris, dimpotrivă, recomandări hotărâte a nu ceda. Bonnet[229] l-a însărcinat pe Gaf[encu] să indice italienilor dorinţa de înţelegere, [pe] care Ciano[230] (Cyano de Bergerac[231], cum îl numeşte Poncet[232]) a primit-o cu înţelegere. Când Mussolini a întrebat, vorbind de Axă, dacă la Berlin i s-a vorbit de ea, a răspuns că i s-a vorbit numai de Germania, ceea ce a avut efectul unui duş. E îngrijorat de atitudinea Belgradului, care alunecă din ce în ce mai spre Axă, fiind supărat de tratativele turco-engleze, considerându-le ca nefiind în concordanţă cu Pactul Balcanic. În formă, poate că au drep-

tate, dar în fond e discutabil. În tot cazul, la ei e panică, şi Paul
fila 119 n-are încredere în Italia. Totuşi, flirtează cu ea. A promis// că, în vizita oficială ce o va face la Roma, nu se va angaja faţă de Ungaria, ceea ce e marea dorinţă a italienilor. Peste tot, dorinţă de pace, dar am impresia că nimeni nu îndrăzneşte să descreţească frunţile, nici să înceapă măcelul.

După-masă, pocher cu Malaxa, Max [Auschnitt], D[uduia] şi Ernest [Urdăreanu]. Acesta e tot în panică, a cerut să plece la Paris să consulte medicii de acolo. I-am recomandat că dacă ei zic că e negativ să-şi facă, totuşi, toate analizele necesare, iar dacă răspunsul este pozitiv sau dubios să meargă şi la Zürich, unde sunt medici excelenţi şi cari, după părerea mea, chiar dacă n-au capacitatea ştiinţifică a celor parizieni, au, în schimb, o mult mai mare conştiinciozitate profesională.

La 1 1/2, plecăm cu trenul la T. Severin.

Luni, 8 mai

Încep serbările comemorative pentru Centenarul regelui
fila 120 Carol I. Când ne gândim la// ce drum a parcurs ţara în aceşti 73 de ani de când el a pus piciorul pe pământul noii sale patrii. A fost un moment foarte fericit al istoriei noastre, cel mai fericit, aş zice. Cu ce răbdare, cu ce îndurare a suportat el toate jignirile, toate greutăţile, până ce, cu deosebitul lui tact şi simţ politic, le-a biruit toate şi a început acea operă uriaşă de a face din România o ţară civilizată. Numai noi, cei de astăzi, să n-o stricăm, şi sunt sigur că n-o vom face, dacă voi putea să menţin încă câţiva ani regimul actual.

La 11 fără 10, scobor din tren la gara portului [Turnu-Severin]. Gardă de Onoare. Pe urmă, pe jos, la locul unde se dezveleşte piatra comemorativă[233], acolo unde, în această zi, în 1866, Ion Brătianu[234] l-a întâmpinat pe Carol de Hohenzollern ca domnitor al României. Ion Marin Sadoveanu[235] a avut

frumoasa inspiraţie de a marca clipa prin acostarea unui vas. Pe vas, nimeni, nici comandantul, nici pilotul nu se vedeau. După acostare, se pornesc poştilioanele, cele originale. Au fost momente emoţionante şi înălţătoare şi cari// au răspuns com- *fila 121*
plect mărimei clipei. A vorbit, pe urmă, primarul Severinului, şi eu am dezvelit lespedea.

Trec, pe urmă, la Catedrală, unde se slujeşte un scurt Te-Deum. Oraşul e tixit de lume venită din toate colţurile Olteniei. Mult entuziasm, peste tot salutul Frontului [Renaşterii Naţionale] s-a încetăţenit, urale foarte calde din partea întregei mulţimi. Adevărată atmosferă de mare sărbătoare. Şi vremea a luat parte la serbare. Străluceşte un soare admirabil şi nu-i prea cald. Urmează, după aceea, parada militară în faţa monumentului celor căzuţi în marele război. Trec trupa în revistă, înşirată pe străzi; face o bună impresie şi constat că entuziasmul se menţine şi salutul F.R.N. e unanim. Îmi place acest salut, are ceva simbolic în el, arată către soare, în sus, tot mai sus, parcă grăieşte: „Excelsior".

Defilarea, impecabilă. De mult n-am văzut aşa ceva. După defilare, depun o coroană pe monument şi mă întorc la tren, dus de aceleaşi urale nesfârşite. Cu acest prilej, am hotărât să// ridic la rangul de mitropolie eparhia oltenească şi mutarea ei *fila 122*
de la R. Vâlcea la Craiova[236].

Cum pleacă trenul, toate zăgazurile poliţiei sunt rupte şi ţăranii se îmbulzesc pe marginea căii ferate, cu aceleaşi urale şi salut.

Primiri de aceeaşi căldură în gările Filiaşi, Craiova, Piatra-Olt şi Slatina. Cea de la Craiova a depăşit toate. Gara, plină de străjeri şi public, cari n-au încetat o clipă cu urale.

Întorşi la Bucureşti, la 9 1/2, reîncep ceremoniile în Sala Tronului, cu ţintuirea noilor drapele[237]: Flotila de Bombardament, Geniul Aeronautic, Gruparea 3-a A.C.A., Bat[alionul] 3 Pion[ieri] de Munte, Div[izia] 3 Obuzieri de Munte, Div[izia]

Independentă Obuzieri de Munte. Pe urmă, remit decoraţii, începând cu Călinescu, care primeşte „M[area] Cr[uce] a Serviciului Credincios". Marele număr a fost tocmai al acestui Ordin, căci, desfiinţându-se peste câteva zile cele 3 clase inferioare, am profitat de ocazie să fac o mai largă distribuire anul acesta[238].

După ceremonii, cinema.

Urdăreanu tot enervat e.//

fila 123

Marţi, 9 mai

Astăzi s-a reparat o mare uitare: după 25 de ani, s-a inaugurat, în sfârşit, monumentul regelui Carol I[239]. A fost o coincidenţă fericită ca acest monument să se poată inaugura tocmai cu prilejul serbării Centenarului său[240]. E frumos şi impunător, mie hotărât îmi place, e o adevărată operă de artă de mare valoare a lui Meştrović[241], cu toate criticile, din cari cea mai ridicolă este că e cu capul gol.

La 11, pe piaţa în faţa Palatului, începe ceremonia. Slujeşte mitropolitul Bălan, Nicodim, locţiitorul patriarhului, fiind bolnav. Şi aceasta a fost o fericită coincidenţă ca să fie tocmai vlădica Ardealului. După slujbă, discursurile lui Călinescu şi al meu. Urmează defilarea, toate drapelele din timpul domniei lui Carol I şi câte o companie din unităţile din Bucureşti cari existau pe timpul său, plus Şcoala de artilerie, o baterie din Reg[imentul de] A[rtilerie] „R[egele] C[arol]" şi un batalion de marină.

Trupele au fost precedate de veterani, de o defilare a F.R.N., funcţionari, bărbaţi şi femei, o lungă şerpuire albastră de toată frumuseţea.//

fila 124

Cât despre uniforme, fapt foarte important, Iorga, ireductibilul Iorga, a apărut în uniforma de consilier regal. Această apariţie a făcut senzaţie, şi el era mândru, parcă era un copil

căruia i se dăduse o jucărie nouă, întrebând în dreapta şi în stânga dacă poate face conchete. La banchetul care a urmat, a apărut şi dr. Angelescu tot aşa. Masa, bine. Eu, însă, m-am simţit obosit şi fără vlagă, aşa încât după-amiaz m-am odihnit şi am dormit.

Seara, D[uduia], la o recepţie, la Lenuţa Leonte.

Miercuri, 10 mai

O zi ideală şi perfect reuşită, demnă continuare a celei de ieri.

Totul a mers după programul tradiţional, cu deosebirea, însă, că sentimentul public este mult mai conştient ca în anii trecuţi asupra nevoii şi importanţei Oştirei. Fiind circumstan//ţe cu totul deosebite, fiind nevoie de a arăta Armata, nu *fila 125*
atâta ca fast, cât ca o manifestaţie de forţă, şi având, anul acesta, şi mult material nou de arătat, mai ales motorizate, am hotărât că parada va fi în ţinută de campanie, fără fireturi, numai cu cingătoarea de piele şi decoraţii. Am avut o inspiraţie foarte fericită şi toată lumea a fost foarte mulţumită.

Anul acesta liniştindu-se lucrurile, D[uduia] a putut asista şi ea şi s-a declarat cât se poate de mulţumită. Zice că toţi au fost extrem de emoţionaţi, mulţi plângeau, chiar oameni serioşi.

Punct la 10, mă găsesc pe Câmpul Cotrocenilor. Pe stradă, până acolo, multă lume şi calde ovaţii.

Serbarea începe prin slujba religioasă şi distribuirea noilor drapele, după care remit celor ce au împlinit 25 de ani de existenţă însemnul onorific, între cari şi drapelul Bat[alionului] 1 V[ânători de] M[unte].

Drapelele reîntoarse la locurile lor, [Ilie] Radu face o foarte frumoasă manevră cu Batalionul de Gardă, ca să le ducă la locul lor// pentru revistă. *fila 126*

Vremea ideală pentru paradă, soare, dar destul de răcoare, bate un vânt tăricel. Trec trupa în revistă, după ce începe defilarea. În cap, vine Aviația, prea puțină, după gustul meu. Dar ceea ce e de făcut așa de greu merge la acest capitol al rearmării noastre și așa de slab stăm cu motoarele și personalul încât s-a făcut un efort maxim să se scoată ceea ce s-a prezintat astăzi – 180 de avioane. Urmează, în capul Armatei, asociațiile foștilor luptători și un grup de invalizi, care a impresionat ca întotdeuna publicul. Detașamentul premilitarilor urmează destul de bine, cu toate că nu pot încă obține să mărească pasul.

În sfârșit, Armata, în cap cu Ghiță soldatul, urmat de Batalionul de Gardă, totdeuna impresionant în formația lor largă și ritmul încet al defilării. Restul, în ordinea normală, în formația masivă, care dă o impresie solidă de forță. Aspect foarte
fila 127 ostășesc și „business-like“[242], în uniforma kaki și cu// noile căști în cap. Au aerul, cu această coafură, de cavaleri medievali. Detașamentul Marinei se prezintă foarte frumos. Dar ceea ce a fost „le clou“ sunt unitățile motorizate, și au fost în număr destul de mare. Un batalion pe trăsuri, tunurile de 105, obuzierile de 150, plus noile piese antiaeriene. S-au produs chiar două piese antitanc de 47 mm (*pro forma*), toate dând un semn vădit de progres[243]...

Mulți ani am așteptat să văd asta, dar, cel puțin astăzi, dacă nu curge, pică.

Publicul, după cum am spus mai sus, a fost impresionat și aplaudă cu entuziasm.

După cele ce le-am văzut și după impresiile ce mi le-a dat, seara, D[uduia], atitudinea maselor a fost perfectă. La trecerea drapelelor toată lumea în picioare salută cu mâna în sus. A prins acest salut al F[rontului] R[enașterii] N[ționale] într-un mod extraordinar. Toată lumea acuma este cu mâna în sus – am mai constatat-o astăzi după ce o văzusem alaltăieri, la T.Severin.

Întors la Palat, a avut loc masa obişnuită,// care am redus-o *fila 128*
mult, căci ieri fusese una mare. O atmosferă foarte voioasă şi de bună camaraderie. În decursul discuţiilor din timpul mesei, s-a hotărât că la uniforma kaki se desfiinţează definitiv orice fireturi, nu se va mai purta decât cingătoarea de piele, şi s-a adoptat propunerea generalului Rozin[244] ca urmaşii ofiţeri activi ai acelora cari au făcut războiul din 1877-78 şi cari au avut „Crucea Trecerei Dunării" să poată s-o poarte cu o baretă distinctivă, sub denumirea „Crucea Tradiţiei".

După-masă, fiind obosit, am dormit.

Seara, retragere cu torţe. Piaţa Palatului, ticsită de lume şi un entuziasm cum n-am mai văzut de mult. Aşa lume venită să manifesteze n-a mai fost din zilele de iunie 1930.

Termin ziua cu două filme: „Poltava", film sovietic asupra lui Petru cel Mare[245], cu Semionov, foarte bun, şi „L'habit vert", cu Elvira Popescu, Jules Berry şi Victor Boucher, film de haz.

Tot astăzi a plecat Ernest [Urdăreanu] să se îngrijească. Rămân ferm la convingerea mea că n-are nimic serios. E, totuşi, mai bine ca, printr-o// cercetare amănunţită, să se *fila 129*
convingă singur, şi această schimbare de atmosferă îi va face bine şi-l va odihni. La gară, toţi colaboratorii lui şi cu Călinescu l-au dus. Cu acelaşi tren a plecat şi Stârcea[246], care era convins că toţi acei veniţi la gară erau pentru el.

Noaptea, târziu, a fost o rupere de nori.

Joi, 11 mai

A avut loc întrevederea între Ciano şi Ribbentrop, la Milano. A hotărât să consolideze Axa printr-un tratat în regulă[247]. Curioasă atitudine a italienilor, cari joacă cu curul în două luntre. Pe mine nu mă impresionează aceasta, căci eu tot nu cred Axa aşa de solidă cât pare.

Parada de ieri a impresionat foarte mult. Primesc ecouri din

toate părțile.

La 6 1/2, pocher cu D[uduia], Malaxa, Max [Auschnitt] și Nicu Condiescu. Lui Nicu nu-i merge deloc bine cu inima.

Și Duduii același lucru. Astă-seară a avut o criză serioasă.//

fila 130

Vineri, 12 mai

Dimineața, miniștrii Ghelmegeanu și Andrei. Primul raportează că nu merge cum dorea cu drumurile, deoarece atât inginerii, cât și lucrătorii sunt concentrați, deci s-au produs mari întârzieri în lucrări. Are proiecte noi cu societăți străine și chiar un plan de finanțare. Numai să poată să-l ducă la îndeplinire. Eu i-am dat binecuvântarea mea.

După-amiaz, la Rochefoucauld în audiență.

Seara, D[uduia] e la Gogu Georgescu[248], la țară. Pe la 10, o teribilă rupere de nori, cum n-am mai văzut de mult.

Sâmbătă, 13 mai

fila 131

Văzând frumosul elan ce s-a produs în țară pentru donațiile în folosul apărării naționale, am remis azi-dimineață// lui Călinescu 5 000 000 din partea mea și 500 000 din partea lui Mihăiță. Călinescu a părut mișcat. S-au făcut, mai ales din partea celor săraci, gesturi duioase de patriotism. Ne așteptăm, după dania mea și după frumoasa paradă de 10 Mai, ca darurile să curgă și mai mult.

După-amiaz, am lucrat să-mi pun în ordine hârtiile.

Seara, un film destul de amuzant: „Nanette are trei îndrăgostiți".

Duduia, încântată de serata ei de ieri. Povestește că din glume n-au mai ieșit toată seara. Gogu [Georgescu] și Dan Berceanu s-au luat la întrecere. Ea a avut un ceai la ea, cum să zicea în tinerețea noastră. Între alții, a fost și Raczynsky.

Acesta povestea că singurul popor care, în momentul de față, este războinic, este cel polonez, și asta e o primejdie.

Bulgarii ne-au făcut astăzi o mojicie. Zilele trecute, fără multă șovăială, au fost împușcați 22 de comitagii, în Cadrilater. Aceasta, enervând pe vecinii noștri, au trimes o informa//ție, *fila 132* prin agenția lor oficială, relatând incidentul cu tot felul de inexactități și exagerări jignitoare.

Duminică, 14 mai

O zi cât se poate de frumoasă. Ca să mai variem, am petrecut-o la Scroviștea, cu D[uduia], Mihăiță, Malaxa, cu d-na, Max și Lizzi Auschnitt[249] și Costache. Atmosfera ideală, cânta cucul tot timpul, păsările zburau, tot ce poți dori mai plăcut.

Seara, aceiași la masă și, după aceea, cinema: „Boys Town", cu Spencer Tracy.

Luni, 15 mai

Dimineața, Călinescu; lucruri curente, între cari și câteva detalii privitoare la Legea electorală și la viitorul Parlament. Am discu//tat și funcționarea lui. Eu preconizez ca, prin regu- *fila 133* lamentul ce se va face, să se introducă următoarele dispozițiuni: 1° Să se desființeze tribuna, ca în Anglia, fiecare să vorbească de la locul său. Aceasta poate frâna pasiunea de vorbărie; 2° Legile să fie discutate în comisii, iar plenul să nu discute decât legea în ansamblu. Amendamentele să fie propuse comisiunei, iar legea să fie votată în întregul ei, nu pe articole.

L-am văzut și pe Zigre[250], care a venit cu chestia Mitropoliei Olteniei și a Episcopiei Timișoarei.

După-masă, Ion Marin Sadoveanu, cu chestii de detaliu pentru monumentul tatii[251].

Seara, la 6 1/2, m-am dus la ţapi, la Periş, fără rezultat, dar a fost o seară aşa de frumoasă încât era o bucurie să stai aşa, fără a face nimica, în aer liber. Am observat că anul acesta sunt mult mai multe păsări ca în trecut. Privighetorile dădeau un concert divin.

Ne-au venit azi-de-dimineaţă ecouri despre discursul lui Mussolini. Pacific, în fond. Şi pentru polonezi, dacă nu prietenos, cel puţin nedezagreabil.//

fila 134 D[uduia] a lipsit astă-seară, fiind la reprezentaţia de gală a Circului „Busch“[252].

Marţi, 16 mai

Dimineaţa, dr. Marinescu şi Ralea; nimica, mai mult lucruri bune.

După-masă, maiorul [Ilie] Radu prezintă un proiect de uniformă kaki pentru Infanterie. Gulerul închis, răsfrânt, şi pantaloni „plus fours“, cu ghete. Pare a fi foarte bun. Am chemat să-l vază Călinescu, Slăvescu şi [Gheorghe] Mihail. Văzut şi adoptat. Mă doare că trebuim să renunţăm la tunică deschisă pentru trupă. M-am convins, însă, că nu i-a venit încă timpul. Tăietura e prea complicată şi cămaşa kaki cu cravată nu e practică pentru ţoapa noastră.

S-a hotărât definitiv să se comande în Polonia 250 de antitancuri de 37 mm model „Bofors“, ce ni s-au oferit. Vom putea avea 50 de bucăţi imediat, iar restul până la sfârşitul anului. Vin

fila 135 complecte,// cu trăsuri, harnaşament şi muniţii. Este un punct deosebit de important în înarmarea noastră, unul din punctele negre care începe să se şteargă astfel şi care va da un nou imbold de energie Oştirei.

Pe urmă, l-am primit pe colonelul Gerstenberg[253]. Audienţă interesantă mai mult prin aluziile ce mi le-a făcut decât prin lucrurile pozitive zise: 1° Că materialul ceh ce-l cerusem

nu ni l-a dat încă dintr-o teamă că nu suntem siguri. Am răspuns că România n-are nici o intenţiune agresivă, că n-avem gândul de a ataca, dar că ne vom apăra de oriunde va veni agresorul, fie el din partea Rusiei, Ungariei sau Bulgariei. 2° Că înţelegerea turco-britanică îi neliniştеşte şi le e teamă să nu fie o înţelegere ofensivă. Am afirmat că e pur defensivă. 3° Sunt intrigaţi asupra vizitei generalului Weygand. Am răspuns că, fiind un personaj important, era fatal să-l primesc, şi dacă ar trece prin România generalul Keitel sau altul ar fi primit în acelaşi fel. 4° Văd cu îngrijorare atitudinea Poloniei, şi de acolo// le e teamă să nu se declanşeze ceva. 5° Credeau *fila 136* că din cauza acordului comercial ce l-am făcut cu englezii[254], acordul nostru cu ei va fi trăgănat. Am răspuns că România când iscăleşte ceva se ţine de cuvânt.

A fost foarte impresionat de parada de 10 Mai şi a zis că este ecoul unanim al ataşaţilor militari. Ca aviator, „I.A.R. – 80" l-a uimit.

Am făcut un apel serios către Göring să se grăbească livrările şi să se aranjeze chestiunea materialului cehoslovac.

Întors la casă, telefon de la D[uduia], că a avut un accident. Era cât pe aci să ardă în urma inflamării chelenului cu care dentistul voia să o anestezieze la un dinte. Avea dureri şi, mai ales, era foarte impresionată. De fericire,era poftită la Malaxa, unde, într-o companie voioasă, s-a distrat şi şi-a refăcut moralul.

Miercuri, 17 mai

Dimineaţa, Bujoiu şi Călinescu. Am discutat// cu ei nevoia *fila 137* de a dezvolta foarte mult producţia textilelor, nu numai ca să corespundem Convenţiei cu Germania, dar ca să ne şi îndestulăm consumul intern.

Pe urmă, rămas cu Călinescu, l-am pus la curent cu cele spuse lui Gerstenberg. Mai discutăm chestiunile Legei electo-

rale şi ale Parlamentului viitor. Cu toate că se arată foarte sigur de el, văd nitică îngrijorare în subconştientul său.

Cu plăcere văd că situaţia mondială este mai liniştită, mai peste tot. Am impresia că tonul hotărât al Angliei a impresionat foarte mult. Frica a schimbat de lagăr, astăzi e la nemţi. Generalul Paraschiv Dobre, întors de la Berlin, a adus impresia că Germania e departe de a fi aşa de pregătită cât se laudă şi că, în afară de Aviaţie, mai are foarte mult de făcut, chiar în ce priveşte echipamentul. Proba este că, după discursul lui Beck, e multă linişte la Hitler. Singura primejdie e să nu se producă
fila 138 la Danzig un fapt îndeplinit, ceea ce ar încurca din// nou lucrurile. Poate că liniştea actuală să nu fie decât calmul înaintea izbucnirei furtunei. N-am, însă, această impresiune.

Joi, 18 mai

Înălţarea Domnului, Ziua Eroilor. O zi care, în acest an, când se aude atâta zăngănit de arme, îşi are însemnătatea ei deosebită. Totuşi, eu o petrec ca o zi de odihnă, lucrez la ale mele. Pe urmă, la 6 1/2, pocher cu D[uduia], Malaxa, Max şi [Radu] Rusescu.

D[uduia], de câteva zile, nu-i bine deloc cu inima, suferă de sufocaţii. Mai ales seara şi noaptea este un chin.

Vineri, 19 mai

Dimineaţa, miniştri. Mitiţă [Constantinescu], întors din
fila 139 străinătate, aduce câteva ştiri interesante// de la Bâle. Întâi, o impresie detestabilă de[spre] Funk[255], pe care-l consideră ca un om fără nici o pregătire şi cu totul imposibil. Impresie rea şi despre Sir Montagu Norman[256], despre care a constatat că e în plină scădere. Ca ştire politică este aceea că impresia tuturora e că Germania blufează într-un mod îngrozitor şi nu

este pregătită deloc, n-are armamentul aşa cum pretinde, îi lipseşte chiar echipamentul şi că lovitura dată în Cehoslovacia a fost, mai ales, făcută pentru a dobândi tot materialul de război de care avea mare nevoie. În Italia, impresie bună asupra oamenilor, foarte capabili şi foarte activi. Totuşi, sărăcie şi greutăţi. Are impresia că relaţiunile noastre economice cu ei se pot dezvolta foarte bine şi a găsit la Mussolini hotărârea de a le întări. Prea mare dragoste de germani nu este şi se plâng că, din cauza evenimentelor, comerţul turistic este în complectă stagnare, nu vin decât turişti germani, cari nu lasă bani deloc.

După-amiază, vechiul ataşat militar al U.S.A.// prezintă pe *fila 140*
cel nou. E o poveste curioasă a acestuia, el e de origină germană-poloneză şi, din spirit de aventură, în 1914, după ce şi-a terminat universitatea, la Bonn, s-a angajat într-o trupă americană care lupta în Mexic, aşa încât a rămas acolo şi, în timpul marelui război, a devenit comandant de baterie. Ca fizic, este adevăratul tip de bandit american.

Pe urmă, conferinţă pentru armament. Călinescu, Slăvescu, [Paul] Teodorescu, Mitiţă [Constantinescu] şi [Gheorghe] Mihail. Din cauza încetinelii posibilităţilor din Germania şi Cehia, s-a revăzut întrucâtva planul. Hotărâm comanda de 250 de antitancuri în Polonia, o comandă de 150 lung şi 210 scurt la „Škoda", complectarea obuzierelor [de] 100 mm printr-o comandă de 252 piese, pe urmă încercarea de a procura antitancul „Breda-Böhler" şi posibilitatea de a-l fabrica în ţară. S-a luat, pe urmă, în discuţie chestia Aviaţiei. [Paul] Teodorescu raportează rezultatul încercărilor lui Detroyat[257] cu „I.A.R. – 80". Sunt foarte satisfăcătoare. Dimineaţa îmi arătase chiar raportul pilotului. Aşteptăm// încă încercările ce le va face un pilot *fila 141*
german spre a trece, după toate probabilităţile, la adoptarea definitivă a tipului pentru aviaţia noastră de vânătoare. Chestiunea neagră rămâne încă aceea a motoarelor, dar sunt multe

speranţe că şi ea, graţie comenzilor de la „Junkers", se va rezolvi în curând. Chiar Detroyat a recomandat să luăm acel motor şi, cu el, se asigură că vom avea unul din cele mai bune avioane de vânătoare. S-a mai hotărât comanda în Italia a vedetelor de Dunăre.

Seara, cinema, idiot, cu Carole Lombard: „Femeia care primeşte palme".

Sâmbătă, 20 mai

Dimineaţa, Călinescu, cu listele pentru alegeri[258]; foarte mulţi necunoscuţi. Cu toate că le-am văzut, mi-a fost imposibil să-mi spui cuvântul, afară de unele cazuri, unde ştiam că ne-
fila 142 compatibilitatea era vădită. Am avut o diver//genţă cu Călinescu. Eu cred că, mai ales din cauza formei Legei electorale, este necesar de a da drumul la mai mulţi. El e de altă părere. Rămâne ca, după ce le-a revăzut, să-mi aducă astă-seară ceva mai definitiv.

Pe urmă, Lecca[259], ministrul nostru la Helsinki, fost până acuma la Praga. A asistat la tot debaclul. Părerea lui este că cehii au fost surprinşi, că au arătat cea mai nemaipomenită stare de apatie. Că cea mai mică rezistenţă ar fi făcut foarte mari greutăţi germanilor, pe cari şi el nu-i crede pregătiţi. Vorba abatelui Zavoral[260], suntem o naţie de sclavi cari timp de 20 de ani s-au jucat de-a libertatea, dar cari n-au priceput ce vrea să zică.

După-amiaz, am fost la Periş după ţapi. Abia ajuns pe stand, a şi apărut unul şi l-am avut, dar al doilea, cel frumos, în zadar l-am aşteptat până la 5 şi tot n-a venit. A fost o zi splendidă, seară ideală, nu prea cald, şi păsările, mai ales privighetorile, cântând splendid.

La 10, vine din nou Călinescu cu listele ce trebuiesc mâne dimineaţă să le supuie Directoratului.//

(Filele 143 şi 144 lipsesc din manuscris)

Întorşi acasă, liniştiţi am jucat un rummy. *fila 145*

La masă, seara, mai vin Kiki şi Costache Malaxa. Asupra lui Kiki făceam remarca că ce dramă este cu acest copil. E crescut tocmai de acei cari nu-i sunt părinţi – Puiu Dumitrescu[261], tatăl putativ, şi Ella Manu[262] –, pe când adevăraţii lui părinţi, Nicu Gatoschi[263] şi Jeny[264], nici nu se sinchisesc de el.

Luni, 23 mai

Deschiderea „Lunii Bucureştilor"[265], prin inaugurarea Bulevardului „Mareşal Prezan" şi pe urmă, a Parcului „Carol II" şi a Expoziţiei Centenarului şi a lui Eminescu. Idei bune, dar cam sărăcăcios aranjate, deşi, în Pavilionul Regal, sunt foarte multe lucruri foarte interesante.

De la pavilioane am trecut la noul Restaurant „Pescăruş", ce s-a clădit pe marginea Lacului [Herăstrău]. Mai mult decât civilizat, numai, cum// spuneam lui Dombrowski, de s-ar păstra *fila 146* în această stare. Am continuat, pe urmă, navigând pe lacurile „Florească" şi „Tei", tot în chip de inaugurare. Nu cred să fie capitală în lume care să aibă această podoabă a lacurilor. Pornite dintr-o idee de asanare a cartierelor mărginaşe, au devenit un adevărat farmec pentru oraş, şi când toate aceste cartiere vor fi împodobite cu căsuţe drăguţe nu va putea fi ceva mai frumos.

O ştire în ziarele de azi-dimineaţă care mă neliniştеşte e că au fost, ieri, unele incidente la Danzig, cu morţi şi răniţi, şi de aci un protest al Poloniei. Aşa încep multe necazuri. Să deie Dumnezeu să fie linişte.

După-masă, nemica.

Seara, m-am dus la Circul „Busch". Reprezentanţia, destul de bună, mai ales urşii şi acrobaţii[266]. Constatare generală: cât au scăzut aceste genuri de performanţe. Îmi aduc aminte de

caii lui Sidoli, erau o minune de dresaj. Azi, *c'est du chiqué!*[267]
fila 147 Music-hallul a distrus circul, şi Circul „Busch"// este încă unul dintre cele mai bune.

Marţi, 24 mai

Dimineaţa, Gafencu. Ceilalţi miniştri n-au avut treabă. Îmi aduce un raport asupra întrevederii sale, duminică, cu Markovič[268] şi discutăm situaţia generală. Iugoslavii, fapt foarte important, au declarat puterilor Axei că vor păstra neutralitatea absolută. Markovič înclină foarte mult înspre ei, dar faţă de noi face declaraţii de loialitate, mai sincere decât la ultima întrevedere. Ceea ce îi plictiseşte este acordul anglo-turc, în care ei văd o alunecare a Înţelegerei Balcanice înspre Aliaţi, ceea ce nu le convine. Problema cea mare este [ca], fără a împiedica acest acord, să nu slăbim întru nemica Înţelegerea noastră Balcanică, care trebuie să rămâie un bloc independent şi de sine stătător. Înţelegerea anglo-turcă nu poate fi decât o reasigurare laterală, ea priveşte Bazinul mediteranean şi nu tre-
fila 148 buie extinsă asupra// Balcanilor. Pentru noi, Înţelegerea Balcanică este de cea mai mare importanţă, căci ne apără spatele faţă de Bulgaria. În tot cazul, Iugoslavia nu s-a angajat la nimica nou, după câte se ştie. Ungurii le-au propus o convenţie, dar au refuzat să iscălească fără noi. Singurul punct care aci mă îngrijoreşte este că nu ne-au comunicat textul.

Gafencu, ca şi mine, crede că, cu toate eforturile noastre, nu vom putea rămâne neutri până la capăt, din cauza petrolului.

Englejii sunt oareşicum agitaţi asupra chestiunelor noastre cu bulgarii, punându-se pe un teren umanitar. Aci continuă să fie pentru noi marea primejdie. Rămâne, cu toate experienţele trecutului, un sentimentalism bulgarofil la francezi şi la engleji.

După-masă, Rădulescu-Motru[269] îmi prezintă discursul său la comemorarea[270] regelui Carol I de la Academie. Comemo-

rarea e hotărâtă pentru vineri.

Duduia, în sfârşit, s-a hotărât să vază medici. N-are nimica la inimă. Ei zic că// totul nu este decât un dezechilibru glandular. *fila 149*

Vineri, 2 iunie*

Alegerile de ieri s-au petrecut cât se poate de bine. Unde este agitaţia cea mare care se vedea altădată? Cetăţenii şi-au făcut datoria în linişte şi demnitate. Mare succes pentru Guvern, ai cărui membri sunt, mai peste tot, în capul listelor. Călinescu a fost ales pe Ţinutul Bucegi în cvasiunanimitate, 270 000 din vreo 290 000 de votanţi. E un examen ce l-a trecut regimul şi a ieşit bine.

Dimineaţa, miniştri, Mitiţă [Constantinescu] şi [Petre] Andrei, amândoi foarte interesanţi. Situaţia financiară se menţine foarte bine, impozitele sunt aproape la zi. Aceasta a adus o lungă discuţie asupra siste//mului nostru fiscal,pe care-l consi- *fila 150*
der foarte greşit, deşi este cel obişnuit în cele mai multe ţări. Am revenit cu o teorie la care ţin foarte mult, adică ca impozitele, în loc de a apăsa prea mult asupra producătorului, trebuie să fie o încurajare pentru acesta. Impozitele trebuiesc să apese mai mult asupra acelora cari nu produc sau cari produc neconform cu interesele ţării.

Pentru a aplica sistemul meu, trebuie, însă, să existe un plan general pentru ţară, în felul planurilor de cinci ani ale Sovietelor, atuncea numai se poate taxa astfel. Fiscalitatea excesivă, cu degrevări extreme pentru acei cari aplică planul adoptat, e un fel de economie dirijată indirect.

Pentru moşteniri trebuie şi aci găsit altceva, aşa încât să se poată menţine averile mari. Ele sunt o solidă rezervă a ţării. Trebuie să creăm o burghezie solidă, care să fie o osatură de

* Intervalul 25 mai – 1 iunie (inclusiv) nu este reflectat în **Însemnări** (*Nota edit.*).

caii lui Sidoli, erau o minune de dresaj. Azi, *c'est du chiqué!*[267]
fila 147 Music-hallul a distrus circul, şi Circul „Busch"// este încă unul dintre cele mai bune.

Marţi, 24 mai

Dimineaţa, Gafencu. Ceilalţi miniştri n-au avut treabă. Îmi aduce un raport asupra întrevederii sale, duminică, cu Markovíć[268] şi discutăm situaţia generală. Iugoslavii, fapt foarte important, au declarat puterilor Axei că vor păstra neutralitatea absolută. Markovíć înclină foarte mult înspre ei, dar faţă de noi face declaraţii de loialitate, mai sincere decât la ultima întrevedere. Ceea ce îi plictiseşte este acordul anglo-turc, în care ei văd o alunecare a Înţelegerei Balcanice înspre Aliaţi, ceea ce nu le convine. Problema cea mare este [ca], fără a împiedica acest acord, să nu slăbim întru nemica Înţelegerea noastră Balcanică, care trebuie să rămâie un bloc independent şi de sine stătător. Înţelegerea anglo-turcă nu poate fi decât o reasigurare laterală, ea priveşte Bazinul mediteranean şi nu tre-
fila 148 buie extinsă asupra// Balcanilor. Pentru noi, Înţelegerea Balcanică este de cea mai mare importanţă, căci ne apără spatele faţă de Bulgaria. În tot cazul, Iugoslavia nu s-a angajat la nimica nou, după câte se ştie. Ungurii le-au propus o convenţie, dar au refuzat să iscălească fără noi. Singurul punct care aci mă îngrijoreşte este că nu ne-au comunicat textul.

Gafencu, ca şi mine, crede că, cu toate eforturile noastre, nu vom putea rămâne neutri până la capăt, din cauza petrolului.

Englejii sunt oareşicum agitaţi asupra chestiunelor noastre cu bulgarii, punându-se pe un teren umanitar. Aci continuă să fie pentru noi marea primejdie. Rămâne, cu toate experienţele trecutului, un sentimentalism bulgarofil la francezi şi la engleji.

După-masă, Rădulescu-Motru[269] îmi prezintă discursul său la comemorarea[270] regelui Carol I de la Academie. Comemo-

rarea e hotărâtă pentru vineri.

Duduia, în sfârşit, s-a hotărât să vază medici. N-are nimica la inimă. Ei zic că// totul nu este decât un dezechilibru glandular. *fila 149*

Vineri, 2 iunie*

Alegerile de ieri s-au petrecut cât se poate de bine. Unde este agitaţia cea mare care se vedea altădată? Cetăţenii şi-au făcut datoria în linişte şi demnitate. Mare succes pentru Guvern, ai cărui membri sunt, mai peste tot, în capul listelor. Călinescu a fost ales pe Ţinutul Bucegi în cvasiunanimitate, 270 000 din vreo 290 000 de votanţi. E un examen ce l-a trecut regimul şi a ieşit bine.

Dimineaţa, miniştri, Mitiţă [Constantinescu] şi [Petre] Andrei, amândoi foarte interesanţi. Situaţia financiară se menţine foarte bine, impozitele sunt aproape la zi. Aceasta a adus o lungă discuţie asupra siste//mului nostru fiscal,pe care-l consider foarte greşit, deşi este cel obişnuit în cele mai multe ţări. Am revenit cu o teorie la care ţin foarte mult, adică ca impozitele, în loc de a apăsa prea mult asupra producătorului, trebuie să fie o încurajare pentru acesta. Impozitele trebuiesc să apese mai mult asupra acelora cari nu produc sau cari produc neconform cu interesele ţării. *fila 150*

Pentru a aplica sistemul meu, trebuie, însă, să existe un plan general pentru ţară, în felul planurilor de cinci ani ale Sovietelor, atuncea numai se poate taxa astfel. Fiscalitatea excesivă, cu degrevări extreme pentru acei cari aplică planul adoptat, e un fel de economie dirijată indirect.

Pentru moşteniri trebuie şi aci găsit altceva, aşa încât să se poată menţine averile mari. Ele sunt o solidă rezervă a ţării. Trebuie să creăm o burghezie solidă, care să fie o osatură de

* Intervalul 25 mai – 1 iunie (inclusiv) nu este reflectat în **Însemnări** (*Nota edit.*).

ordine şi progres a naţiunei.//

fila 151 Pe urmă, cu [Petre] Andrei. După chestiuni curente, a urmat o lungă discuţie asupra reformei viitoare a învăţământului universitar. În sfârşit, am găsit un ministru care pare hotărât s-o facă. Nu mai putem continua cu sistemul de astăzi, de a avea o inflaţie de catedre şi de profesori cu mijloace insuficiente. Pe de altă parte, unor profesori cari sunt adevărate valori ştiinţifice le trebuie dată posibilitatea de a activa ştiinţificeşte şi în afară de cursuri. Andrei propune de a organiza universităţile în institute, deci posibilitatea de a da o complectare laboratoarilor şi bibliotecilor, se subînţelege o reducere serioasă a catedrelor.

După-masă, Fabricius, în audienţă, pe care l-am dăscălit asupra chestiunei minorităţilor şi chestiunei religioase.

Pe urmă, generalul [Gheorghe] Mihail, cu un raport asupra examenilor generalilor. Avusem o reclamaţie din partea gene-

fila 152 ralului Glatz[271], care// a căzut. Nu făcuse lucrări bune, am constatat-o şi eu.

Duduia a fost, azi-după-masă, la un *garden-party*[272] dat de Ambasada Franţei. A fost centrul de atracţiune şi pare mulţumită de consideraţiunea ce i s-a dat.

Seara, cinema.

Sâmbătă, 3 iunie

Dimineaţa, primirea lui Prat y Soutzo, noul ministru al Spaniei. Pentru prima dată, un ministru străin şi-a ţinut discursul în limba română. După multe tergiversări, tot a fost admis, căci la Madrid au fost oareşicari resentimente pe chestiunea neacceptării lui. Să nădăjduim pe linia cea bună şi că nu va flirta cu gardiştii.

fila 153 Am primit, pe urmă, pe Gafencu şi Călinescu// ca să-mi citească expunerea ce o vor face Parlamentului. În general, am

fost de acord. S-a ţinut în linii generale, prea generale, după părerea mea, apăsând asupra politicei de pace. El protestează împotriva ideii de a apăsa şi mai mult pe punctul nostru de vedere, al neutralităţii. Totuşi, l-am adus să fie ceva mai marcat în nuanţe.

Dejunul, la Elisabeta[273]. Teribil s-a îngrăşat. Îmi spune că, în timpul din urmă, nu s-a simţit bine, a avut opresiuni nervoase asupra inimei. I-am remis, Cl. I a Ordinului Casei Domnitoare şi, cu împrumut, placa în diamante a Coroanei, care aparţinuse reginei Elisabeta[274] şi pe care ţinea foarte mult s-o poarte, căci mama i-o refuzase şi o împrumutase Ileanei[275] şi lui Sitta[276] în diferite ocazii. Am făcut sforţări s-o fac să asiste la serbările de 8 Iunie[277], dar adoptă fără posibilitate de revenire atitudinea că nu vrea să se întâlnească cu Pavlo[278]. Găsesc că greşeşte, dar n-o pot schimba.

După-masă, nimica special.

Seara, un film cu frumoasa Dorothy Lamour, idiot, dar ea bine.//

Duminică, 4 iunie

fila 154

Au trecut nouă ani de când am părăsit Coësmes-ul[279], luând drumul spre ţară. Vorbeam cu Duduia de emoţiile de atunci şi ni se par, astăzi, atât de îndepărtate. Într-adevăr, acea clipă de la 12, când am demarat din faţa castelului, pornind spre necunoscut, a fost adânc emoţionantă şi vai de sufletul bietei Dudui în acea clipă! N-o să uit niciodată cum stătea pe peron privind maşina cum pleca. În acea clipă, ca un semn ceresc că mergeam spre bine, a apărut o rază de soare printre nori. Îmi amintesc şi de bietul meu câne Stout, care a murit de dor; s-a urcat cu labele pe balustrada balconului privindu-mă cu jind, parcă într-un suprem adio. Martiră a fost Duduia în acele zile şi ce a suferit ea până în 8, când a primit telegrama lui Puiu

[Dumitrescu]. A trebuit să fie îngrozitor.

Ne-am sculat târziu şi, după prânzul ce l-am luat cu Duduia, am fost la derbi. Zi frumoasă şi caldă, destul de multă lume.
fila 155 Alergarea// a fost câştigată de Holmei[280] al lui Vidrighin[281], favoritul Tarzan ieşind al treilea. O inovaţie care o cred bună: nu m-am dus în uniformă, ci în jachetă gri.

Luni, 5 iunie

De dimineaţă, Călinescu, spre a stabili lista senatorilor numiţi[282]. Cred că s-a alcătuit una cât se poate de bună şi care este o reală reprezentare a valorilor ţării. S-au ales din toate categoriile, din 88 s-au numit 60. A fost o îndelungată discuţie asupra lui Mocsonyi şi Stârcea[283], cari au fost propuşi de Călinescu şi Urdăreanu. Eu am fost mai mult opus acestor numiri, deoarece nu-mi place ideea ca un membru al Curţii să fie în Parlament. După mai multe palabre şi după ce am luat mai multe sfaturi, între altele al Duduii şi al lui Tătărăscu,
fila 156 m-am// hotărât să-i numesc.

Pe urmă, l-am văzut pe amiralul Schmidt[284], ca să-i iau sfatul asupra proiectatei călătorii a bricului „Mircea". Această consultare a fost provocată de o scrisoare a nevestei comandorului Roman, care spune că bărbatul ei e de părere că ar fi prea riscant să se întreprinză drumul spre Atlantic. L-am chemat şi pe [Paul] Teodorescu şi am dat ordinele în consecinţă. I-am reţinut pe amândoi la dejun.

După-amiaz, punerea la punct a anumitor lucruri şi mi-am făcut discursul pentru 8 Iunie. Nu prea am fost inspirat.

Marţi, 6 iunie

Este începutul zilelor de sărbătoare, care însemnează atât de mult pentru mine şi pentru ţară, căci, fără falşă modestie, de

când m-am întors s-au schimbat foarte multe lucruri în bine, şi de un an încoace ţara nu// mai e de recunoscut. *fila 157*

De dimineaţă, cum mă scol, dau Duduii cadoul meu. Prefer s-o fac azi, mai bine decât în 8, căci este adevărata zi a victoriei, e ziua care a marcat tot ce s-a întâmplat pe urmă, şi ea, Duduia, a fost factorul cel mare, graţie ei am putut îndura acei ani de pribegie şi care, în clipa supremă, a fost aceea care m-a împins la datorie.

La 11, pe Aeroportul de la Băneasa, obişnuita ceremonie a membrilor Ordinului „Virtuţii Aeronautice" şi a medaliaţilor[285]. Soarele străluceşte, dar bate un vânt îngrozitor. Între noii medaliaţi sunt Călinescu şi Urdăreanu.

După ceremonie, mă duc să vizitez noul Aerodrom „Comandor Pantazi", unde acuma s-a instalat Şcoala de ofiţeri pentru pilotaj. Foarte frumos şi extrem de civilizat ca aranjament. Urmează obişnuitul dejun, la care domină o extremă voie-bună. Vorbeşte frumos comandorul Andrei Popovici[286], decanul în locul lui Bibescu[287]. Îi răspund tot aşa de frumos.

Numirile de senatori au făcut o foarte bună impresie.

La 4, în „Arenele Romane", deschiderea Congresului// Căminurilor Culturale şi prima serbare a Serviciului Social. *fila 158*
Discursuri, conferiri de decoraţii. Foarte frumos a vorbit un ţăran din Maramureş. Întors acasă, am aşteptat îndelung sosirea delegaţiilor pentru defilarea în faţa Palatului. A fost mai puţin reuşită decât serbarea de la „Arene".

Seara, cinema.

Am primit daruri frumoase: de la Duduia, butoni de manşetă şi vestă în platină şi smaragde, foarte frumoase şi fine, de la Mihăiţă un frumos jad şi unul splendid de la Casă[288], iar de la Urdăreanu un foarte nostim şah chinezesc, în corai şi lapislazuli.

Miercuri, 7 – Joi, 8 iunie

Zilele de sărbătoare continuă pentru 8 Iunie. Vin multe delegaţii străine. Din Grecia, Pavlo, pe care-l primesc în Gara

Băneasa, Germania l-a trimes pe Baldur von Schirach, care face continue dificultăţi pe chestiuni de prezenţă, Baden-Po-
fila 159 well[289]// l-a trimes pe ajutorul său, Lord... *, Franţa pe generalul Laffont[290]. Au mai venit şi delegaţi ai organizării tineretului din Polonia[291], Portugalia, Italia[292] şi Spania.

Serbările „Strajei"[293] au fost, într-adevăr, foarte bine reuşite, şi asupra străinilor au făcut o mare impresie. Miercuri, la Şosea, distribuirea drapelelor şi a decoraţiilor, joi serbarea tradiţională de la Stadion. Pentru mine de a vedea această întărire a mişcării de educaţie a tineretului este o foarte, foarte mare mulţumire sufletească.

Joi, 15 iunie **

Zi foarte tristă pentru mine. A închis ochii pentru totdeuna, astă-seară, vechiul şi credinciosul prieten Nicu Condiescu, răpit în mod fulgerător, la 9, de o sincopă. De mult, inima lui nu mai îl ţinea, dar la un aşa de repede deznodământ nu
fila 160 credeam. Pe când eram// la cinema, fiul lui, Matei, o cheamă pe Duduia la telefon. Mi-a îngheţat sufletul şi, de îndată, parcă un presentiment, am priceput. Se înţelege că această veste a răscolit atâtea şi atâtea amintiri, şi frumoase, şi dureroase. Prin toate nenorocirile soartei, el a rămas stâncă de neclintit în credinţa sa. Ironic, dar nicidecum cinic, era, în foarte multe prilejuri, un sfătuitor de nepreţuit. Ce tovarăş de neînlocuit, cu haz minunat şi, adesea, influenţat de Caragiale, pe care-l ştia pe de rost. Am ferma convingere că simţea că se stinge.

La Senat, e important că s-a definitivat situaţia prin alegerea lui Argetoianu[294].

---

* Numele lordului nu este menţionat *(Nota edit.)*.

** Intervalul 9-14 iunie nu a fost marcat în **Însemnări** *(Nota edit.)*.

Vineri, 16 iunie

Deşteptare tristă. Cu Duduia vorbim despre Nicu Condiescu. Sufleteşte, este foarte mare pierdere pentru noi. A fost un adevărat// prieten şi va lăsa un enorm gol între noi. Pentru *fila 161*
Duduia avea o adevărată dragoste.

Dimineaţa, miniştrii, foarte scurt, Mitiţă Constantinescu şi [Petre] Andrei. Situaţia financiară continuă a fi bună.

La 3, la Academie, pentru comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Eminescu. Vorbirile încep cu Rădulescu-Motru, care arată, cu lipsa lui de talent, valoarea lui Eminescu. Răspund eu câteva cuvinte slabe, după cari profesorul Caracostea[295] îşi ţine foarte interesanta comunicare asupra simbolismului lui Eminescu.

La patru, sunt la concursul hipic[296], unde se dispută „Cupa Naţiunelor", dată de mine. Cu toate că e cald şi bate soarele în plin, foarte multă lume, mai ales că lupta se dădea între germani şi noi. Lupta a fost grea şi, cu toate că echipa germană era vădit superioară, am avut norocul să câştigăm noi Cupa[297]. Duduia mi-a spus că atmosfera în public a fost mai mult ostilă germanilor.

La 9, am fost să iau ultimul rămas bun de la// bietul Nicu *fila 162*
Condiescu. O scurtă, dar decentă slujbă. Acolo, culcat în sicriu, parcă dormea, n-aveai deloc impresia unui mort. Reieşeau toate trăsăturile lui nobile şi, fiind foarte sanguin, faţa lui rămăsese colorată, iar pe buze parcă un surâs paşnic, dar şi ironic.

Sâmbătă, 17 iunie

Până seara, nimica deosebit. Conversaţie cu Duduia, tot despre Nicu [Condiescu]. Ne amintim de multe, şi cu nesfârşită durere ne gândim că nu vom mai auzi povestirile, chiar

înjurăturile şi acel de neuitat „care vrea să zică".

Au venit căldurile sau, cum zicea el, „Au venit verile".

De la Gafencu, ştiri bune. Pare a fi convins pe turci că nu trebuie să amestece Înţelegerea Balcanică cu Acordul lor cu
fila 163 Anglia. Cred că e o politică sănătoasă, nu putem fi// atraşi, aşa cum stau lucrurile, într-o combinaţie care, automatic, să ne aducă inamiciţia Germaniei. Pe de altă parte, este unitatea Înţelegerei Balcanice, care trebuie cu orice preţ menţinută. Aci este garanţia noastră cea mai sigură şi niciodată nu trebuim să uităm că avem pe bulgari în spate. Şi pe această chestiune bulgărească văd că Gafencu a vorbit răspicat şi a pus lucrurile la punct, chiar faţă de engleji, cari au înghiţit raţionamentele noastre, mai ales din cauza pretenţiunelor bulgare de a ieşi la Marea Egee. Noi suntem pregătiţi să facem un schimb de populaţie. Avem mulţi români pe Timoc şi pe tot malul dunărean.

Seara, am dat o masă pentru concurenţii concursului hipic. Au luat parte Călinescu, Urdăreanu, Puiu Filitti, Ilasievici, echipa noastră, preşedintele Societăţii Hipice din Düsseldorf[298] şi toţi acei cari au luat premii importante, între cari d-na Rusescu.

Atmosfera destul de bună. Am vorbit cu mulţi.

fila 164 După-masă, un film: „Nevasta subretă", şi „10// Mai".

Cu Călinescu am vorbit despre alegerea noului patriarh. Văd că el înclină tot înspre Nicodim [Munteanu], care pare a întruni majoritatea sufragiilor. Bălan e o figură mai aleasă, dar prea mari greutăţi mi-ar face cu celelalte culte.

Duminică, 18 iunie

Din nou o zi foarte caldă. Ne-am sculat foarte târziu şi am rămas liniştiţi toată ziua. După-masă, niţel în grădină, unde, la umbră, era plăcut. Pe urmă, în dormitor, unde graţie aparatului

de răcorit era o atmosferă suportabilă. Duduia a bătut recordul de conversaţie la telefon, vorbind trei ceasuri cu verişoara ei.

Seara, cinematograf: „Trecutul unei femei", film german, cu Lil Dagover, prietena lui Goebbels[299].//

Luni, 19 iunie

fila 165

Ministrul Zigre, cu Legea pentru înfiinţarea Mitropoliii din Craiova. I-am adus unele modificări.

Pe urmă, Urdăreanu, care-mi raportează despre înmormântarea de ieri a lui Nicu [Condiescu] la Grozăveşti (Romanaţi)[300]. A fost, pare-se, foarte simplu şi foarte impresionant. Au participat foarte mulţi prieteni ai lui. Au dus sicriul pe braţe până în livadă, în care l-au aşezat să-şi doarmă somnul de veci. Pe urmă, m-a întreţinut despre incidentul cu deschiderea Expoziţiei de mâne[301], unde, din nou, ne găsim în faţa unei încercări de dominaţiune germană. S-a hotărât ca numai Ralea să vorbească, şi eu să-i răspund. Dr. Ley[302] a insistat să vorbească şi el, iar când i s-a spus că programul este astfel alcătuit s-a supărat şi a ameninţat că nu va deschide mâne Pavilionul german. Drept răspuns, i s-a spus că atunci n-are decât să nu deschiză mâne acel pavilion. Să vedem// ce vor aduce discuţiile. *fila 166*
De altfel, foarte mulţi au spus că nu vor veni. Englejii, suedejii găsesc că mişcarea internaţională „Kraft durch Freude"[303] prea miroase a prop[agandă] germană. Noi am făcut toate eforturile ca să facem din această manifestaţiune a „Muncii şi Voiei-Bună" una românească, la care să participe şi ceialalţi, nu cum voiau germanii, o manifestaţie a lor, la care să participăm şi noi.

Duduia, de dimineaţă, foarte abătută, tot cu inima ei, nu merge şi are continue dureri de cap, de luni de zile. Pe urmă, moartea lui Nicu Condiescu a impresionat-o adânc, nu numai din cauza prieteniii, ci şi din cauza boalei care a provocat-o.

Seara, ştirea că cu Ley s-a aranjat totul. S-a prezintat lui Ralea şi a renunţat la totul. Se pare a fi fost o intrigă a lui Fabricius, care se arată pe zi ce trece un mai mare prost. Mitiţă [Constantinescu] s-a îmbolnăvit, având o violentă criză de ficat.

fila 167 Ştiri internaţionale neliniştitoare, de câteva zile, // privitoare la concesiunile internaţionale din Tientzin[304], Japonezii i-au blocat, iar anglo-francezii protestează. Am impresia că poate fi o manevră germană la mijloc ca să facă o derivaţie de la chestiunile europene şi să angajeze pe engleji pe un front secundar. Ar putea să intre şi U.S.A. în joc, şi aceasta ar încurca şi mai mult lucrurile. Discuţiile anglo-U.R.S.S. nu par a înainta.

Marţi, 20 iunie

Deschiderea Expoziţiei „Muncă şi Voie-Bună". A plouat, deci s-a răcorit niţel. Frumos discurs al lui Ralea, la care am răspuns improvizând destul de bine, mi se pare. Expoziţia e foarte interesantă, mai ales secţiile germane şi italiene. Nici Pavilionul nostru nu lasă de dorit. Este foarte bună mişcarea aceasta de ridicare a moralului lucrătorilor. Iniţiată de italieni,

fila 168 prin Dopolavoro[305], continua//tă de germani prin „Kraft durch Freude", începe a-şi da roadele şi la noi. Am constatat că germanii au totdeuna mare grijă de a fi reclamagii plastici şi impresivi. Fatalmente, regimul lor are nevoie de asta.

Am primit cadou de la Soc[ietatea] de Navigaţiune un model al [lui] „Conte de Savoia", şi de la organizaţia italiană o reproducere în bronz a Arcului lui Constantin. Văzând acest gest, Ley a crezut de cuviinţă să facă şi el unul şi mi-a dăruit un model de C.F. electric, având aerul de a se scuza de aceasta. Deşi este o jucărie, mi-a făcut o adevărată plăcere.

Un alt vechi colaborator al meu care s-a dus, generalul Basil Hentzescu[306], a murit azi-seară. Era cea mai simpatică secătură ce am întâlnit-o în viaţă. De o cultură deosebită, era

capabil de muncă folositoare, curagios, dar veşnic nemulţumit, dar uşuratic la lucru. Totuşi, îl iubeam mult, dar în timpurile din urmă mă plictisea cu nesfârşitele lui plângeri. //

Miercuri, 21 iunie *fil*

De dimineaţă, miniştri, între cari şi Călinescu. Nimica deosebit.

După-masă, audienţe, între cari şi dr.-ul Ley, „Leiter der Arbeitsfront". E a doua oară când vine. Fusese şi anul trecut, când a pus bazele Expoziţiei care s-a deschis ieri. Îl găsesc cel mai deştept între conducătorii celui de-al 3-lea Reich pe cari am avut prilejul să-i cunosc. Vorbim verzi şi uscate. Se vede clar, din cele ce mi-a spus, dorinţa lor [a germanilor] cea mai mare de a nu se ajunge la înţelegerea anglo-francezo-sovietică. Pe de altă parte, planul lor este hotărât defensiv pe Vest şi ofensiv la Est. Cred că fortificaţiile Liniei Siegfried[307] sunt inviolabile. Mi-a mai spus că a fost mirat de progresele făcute în România şi cât a admirat realizarea Pavilionului nostru.

Înainte, îl primisem pe Argetoianu, care s-a prezintat în calitate de preşedinte al Senatului, hotărât de a fi sever şi a nu admite nici o încălcare a autorităţii, şi pe // A.C. Cuza, venit să *fi* mulţumească pentru numirea sa ca consilier regal. Îşi aşterne la picioarele mele devotamentul său şi-şi exprimă admiraţia pentru Hitler, pe care-l consideră ca un zeu, deoarece a aplicat teoriile antisemite ce le preconizase de atâta vreme. Proastă numire am făcut!

Ultimul a fost [Nicolae] Caranfil, care mi-a expus splendidul plan de a aduce Argeşul pentru alimentarea Bucureştilor cu apă şi continuarea asanării lacurilor până la Cernica[308]. Lucru interesant, cum se revine la ceea ce a fost preconizat pe vremuri de doctorul Davila[309].

Seara, cinema: „La femme de Malacca", destul de bun film francez.

Joi, 22 iunie

Deşi e joi, n-am scăpat azi-de-dimineaţă de audienţe. A venit, întâi, Sir Reginald Hoare să se prezinte de plecare
fila 171 înainte // de vacanţă. Conversaţie destul de interesantă. A pus câteva întrebări asupra aranjamentelor noastre cu Germania. Pe urmă, l-am luat în primire asupra chestiunei creditului englez şi i-am exprimat nemulţumirea asupra felului zgârcit în care a fost tratat şi rezolvit. I-am arătat că pricep efortul atât de lăudabil ce-l fac, totuşi dacă ar sacrifica numai câteva zile din cheltuiala ce o fac ei cu înarmarea lor ar putea să ne satisfacă pe deplin. Pe urmă, am primit pe cei doi reprezentanţi italieni veniţi pentru Expoziţie, Cianetti şi Pucelli. Fac o bună impresie, par a fi oameni cari ştiu ce vor şi cari au muncit pentru a realiza o operă mare.

Lor a urmat colonelul Behn[310] de la I.T.T. Om foarte agreabil şi foarte călătorit. Povesteşte că U.S.A. îşi schimbă mult mentalitatea şi că ideea de izolare şi neutralitate dispare din ce în ce mai mult. Într-un caz de război, ei ar fi alături de
fila 172 anglo-francezi. Pe urmă, a fost o discuţie asupra preşedin//ţiei Societăţii de Telefoane. Promisesem locul lui Dinu Cesianu[311], dar mulţi binevoitori ai lui l-au lucrat şi mă găsesc în faţa unei violente opoziţii. Ei ar dori pe Urdăreanu, lucru pe care nu-l admit, atuncea pe Cancicov, cu Prodan ca vicepreşedinte. I-am spus că mie mi-e greu să nu insist conform cu făgăduiala dată, dar dacă el se poate înţelege cu Dinu [Cesianu] să judece şi să-mi raporteze.

Înainte de aceştia toţi, o scurtă audienţă a lui Gafencu, care-mi face un rezumat asupra călătoriei sale la Ankara şi Atena. Rezultatul, în general, bun. A reuşit să mai calmeze zelul Aliaţilor în ce priveşte înglobarea prea mare a Balcanilor în pactul anglo-turc şi cel franco-turc, cât şi a pus la punct chestia flirtului prea mare cu Bulgaria. A arătat, mai ales

englejilor, cari sunt cei mai mari aliaţi, că nu se poate conta pe aceşti feloni şi că cererile lor nu se vor opri asupra Cadrilaterului şi se vor îndrepta şi asupra Traciei greceşti, ceea ce nu convine Aliaţilor. A găsit multă pri//cepere la turci şi la greci. *fila 173*
Pavlo a fost încântat de vizita lui şi a declarat că organizaţia noastră a tineretului e cea mai bună din care cunoaşte.

După-amiaz, o rupere de nori groaznică.

Seara, cinema, filmul sovietic asupra parăzii sportive din 1938. E, într-adevăr, o punere în scenă minunată.

A fost din nou un incident dezagreabil *.

La Danzig, pentru moment, calm. În China, parcă lucrurile se agravează.

Vineri, 23 iunie

Dimineaţa, miniştri, [Petre] Andrei, Ghelmegeanu, Mitiţă [Constantinescu], care arată rău după boala lui, şi Călinescu. Nimica important, afară de acesta din urmă, care-mi prezintă anteproiectul Legei pentru valorificarea grâului. Pe urmă, am vorbit de ideea mea de a aranja // întrucâtva situaţiunea lui *fila 174*
Nicolae[312]. Nu mai poate continua aşa cu numele de „d-l Brana", căci, întâi, cucoana n-o admite şi, pe urmă, neavând titlu, toată lumea îi dă cel vechi, la care, legalmente, n-are dreptul. Ideea mea este de a-i acorda acela de „duce de Snagov", cu predicatul de „Alteţă Serenisimă". Pentru aducerea la împlinire a acestui proiect, cer, însă, să se facă printr-o lege votată de Parlament, care să-mi permită să i-o acord. Discuţia a fost dacă legea trebuie să fie generală sau ea se va reduce la acest caz special. Eu eram pentru una care să-mi permită să acord titluri. Călinescu crede că nu este încă momentul. Poate că el are dreptate.

* Un rând al manuscrisului este şters (*Nota edit.*).

La masă, invitaţi, diplomaţii care au cerut să mulţumească pentru decoraţiile primite. Mgr. Cassulo[313], Biering[314], Alvayo şi Madrid. Extrem de interesantă conversaţie cu Nunţiul asupra Canadei şi Americei de Sud. Facem reflecţia cât de mici
fila 175 suntem noi ţările din Euro//pa în comparaţie cu acelea din Noul Continent.

Seara, cinema. Un delicios film: „Mother Carey's Chickens", cu Ann Shirley.

Sâmbătă, 24 iunie

Zi liniştită, afară de faptul că Duduii nu-i bine, chiar aşa de rău că a leşinat azi-de-dimineaţă.

La 6, am fost la Scroviştea, după ţapi. Ca rezultat cinegetic, slab, n-am împuşcat decât unul slab de tot.

Seara, cinema. Un frumos film german despre viaţa de circ, cu Atilla Horbizer.

Duminică, 25 iunie

fila 176 Mihăiţă s-a întors azi-de-dimineaţă de la[315] //...* şi de la examene.

Sculat devreme, la 7 1/2, pentru Marele Premiu de automobil al Bucureştilor[316]. Când eram aproape gata, îmi dau seama că sunt gata cu un ceas prea devreme. Nu face nimic, e chiar bine şi aş trebui să mă obişnuiesc s-o fac mai des.

E ziua cea mai caldă care am avut-o până aci: la soare 53°, iar la umbră 37°.

Marele Premiu a fost o întrecere foarte reuşită, destule trăsuri de forţă egală. Categoria de turism a fost câştigată de

* Lipsă text *(Nota edit.)*.

neamțul [Paul] Heinemann pe B.M.W. Conducătorii noștri au făcut o figură onorabilă. Și la motociclete a câștigat un neamț[317], tot pe B.M.W. Avea o mașină care depășea cu atâtea aceea a celorlalți concurenți. Ultima probă era aceea a categoriei de curse, o simplă plimbare a lui Hans Stuck pe Auto-Union. Ai noștri, adunați cu arcanul, n-au existat, cu toată performanța foarte onorabilă a lui Cristea[318], care s-a arătat un conducător de valoare. // Este o mare greșeală a organizatorilor de a aduce pe bani grei o singură mașină de cursă ca aceea a lui Stuck, când n-are cu cine concura. *fila 177*

Cum eram în mahala, Duduia ne-a dat la ea o masă excelentă, dar ne-a topit căldura.

La 4 1/2, la Hipodrom, pentru Cupa Regală, care a câștigat-o tot Schwartz, tot atât de botos ca întotdeuna. Din cauza sezonului prea înaintat și a căldurei, foarte puțină lume. În lojă, l-am avut și pe ministrul Afacerilor Străine al Egiptului[319], venit în vizită aci. E un om foarte agreabil.

Întors acasă, pocher cu Duduia, Ernest [Urdăreanu], Gavrilă [Marinescu] și [Max] Auschnitt. Cu toate că am jucat pe terasă, a fost așa de cald încât am stat în cămașă.

Luni, 26 iunie

Dimineața, nimica. La prânz, dejun // dat în onoarea lui Jahya-Pașa, ministrul Afacerilor Străine al Egiptului. Îmi aduce din partea lui Faruk[320] toată admirația pentru mine și pentru opera înfăptuită. Îmi spune că țara lui, din cauza trupelor engleze și din cauza poziției sale geografice, nu poate rămânea neutră și este silită de a fi de partea Angliei. Are teamă de un atac italian dinspre Libia și, de aceea, fac întărituri pe graniță, își organizează și sporesc mult armata. Cu el a fost și șeful Contenciosului General al Statului, un om plăcut și *fila 178*

foarte deştept[321].

După-masă, Călinescu, cu proiectul de lege privitor la titulatura lui Nicky[322]. A găsit soluţiunea de a o face printr-o modificare a Art. 9 din Statutul familiei regale. Totuşi, în expunerea de motive, a trecut că, în noua aşezare constituţională, titlurile de noblețe se pot acorda, deschizând astfel porţile pentru viitor.

Spre seară, la Scroviştea, după ţapi, fără nici un rezultat
fila 179 până în ultimul moment, când, // graţie lui Radu [Rusescu], am împuşcat unul în măciş. A început boncănitul lor şi, deci, ies foarte neregulat.

Marţi, 27 iunie

Dimineaţa, miniştri, [Gavrilă] Marinescu şi Gafencu. Mai interesant, cu primul, a fost chestiunea jocurilor, care se pune din nou. Ele sunt pentru staţiunile climaterice o absolută nevoie şi ar fi vorba să se permită la Sinaia, Mamaia, Slănicul din Moldova şi Băile Herculane. Sunt de acord cu cele trei dintâi, dar pentru al patrulea, dacă s-ar pune la Ada-Kaleh, ar fi mai bine, căci la Herculane vin mulţi ofiţeri şi pensionari.

Cu Gafencu discutăm situaţia generală. El o vede destul de neagră. Îi e teamă că lunile august şi septembrie să fie unele de
fila 180 mare criză, cari ar putea duce până la // război, de unde nevoia de a fi pregătiţi. Iugoslavii, cu toate că s-a vorbit în declaraţia franco-turcă de Balcani, par a fi liniştiţi, numai de nu vor avea prea mari presiuni din partea Axei. Îl înjură pe Çinkar Marković, [pe] care-l consideră căcăcios, complect înfeudat nemţilor. Ce mare greşeală a făcut Stojadinović cu politica lui de neamiciţie faţă de Occident şi flirtul fără măsură cu Axa. Într-o ţară care este astăzi în vânt şi fără sprijin, singuri noi am rămas prieteni, mult mai sinceri decât ei cu noi, cari continuă a cocheta şi cu bulgarii, cu toate că Paul îi urăşte.

După-masă, o rupere de nori formidabilă, cu grindină şi fulgere[323]. Grindina a căzut timp de o oră, fără a răcori casa, căci până atunci a fost înăbuşitor de cald.

În audienţă, Oscar Kaufmann[324], fost la Banca de Credit, de la care am cumpărat azi o largă participare. Mi-a oferit un tablou de Sargent[325] şi o acvaforte de Dürer[326]. // Pe urmă, *fila 181*
Scărlătescu[327], cu unele chestiuni relative la Fundaţii şi lichidarea bănească a lui Nicu Condiescu, care a lăsat un pasiv de 403 000 lei, pe cari le voi achita eu.

L-am mai văzut pe d-l senator Gogu Georgescu[328], cu care, împreună cu Ion Marin Sadoveanu şi Dombrowski, am ales definitiv locul pentru Operă, care se va clădi acolo unde se propusese Primăria.

Joi, 29 iunie*

Mă deştept la Paşcani, de unde plec cu automobilul la Tg.-Neamţ pentru inaugurarea Monumentului Vânătorilor de Munte[329]. Au trecut 21 de ani de când n-am mai fost pe aci. Nu s-a schimbat nimica, poate câteva [case] lângă gara Paşcani, dar atâta tot. La Tg.-Neamţ n-am văzut decât o singură casă nouă. Aceste mici localităţi, neavând // viaţă economică, nu *fila 182*
prea au posibilitatea de a se dezvolta, cu toate că alăturea este staţiunea balneară Oglinzi.

Monumentul este un turn-far, cu o criptă aşezată pe Dealul Gol (azi nu e gol), acolo unde Bădulescu[330] îşi avea cortul, căci era singurul ofiţer care nu stătea în casă. Ceremonie frumoasă. După slujba religioasă, discursul lui Bădulescu şi al meu, a urmat defilarea. Aşezaţi pe vechile lor companii, ofiţerii şi trupa au trecut în ordinea de bătaie din 1916. A fost un moment foarte emoţionant.

* Ziua de 28 iunie (miercuri) nu este marcată în **Însemnări** *(Nota edit.)*.

Masa, într-o atmosferă foarte caldă, s-a luat la Oglinzi, acolo unde fusese cartiruită compania lui Pălăngeanu[331]. Mai toți foștii V[ânători de] M[unte], ofițeri și trupă, au fost de față. Ne-am adus aminte de vremurile eroice ale acestui Batalion[332], care a fost o cărămidă de temelie a noii armate și de la care au pornit multe reforme și un nou spirit. E adevărat că așa
fila 183 o trupă nu se va mai întâlni și cred că eroicul // atac, „minunea", cum a numit-o Bădulescu, de la Cireșoaia[333] rar se întâlnește în analele armatelor. Acela care, într- adevăr, a fost un erou și a știut să-și ducă oamenii ca nimeni a fost Emil Pălăngeanu. Bădulescu a fost un ideal comandant de unități pentru război și o trupă așa instruită nu se va mai întâlni multă vreme.

După-masă, m-am dus cu automobilul la Piatra-Neamț, de unde m-am întors la București. Am avut încă fericirea de a o găsi pe Duduia la telefon înainte de a pleca la Clubul miliardarilor, unde e poftită. Pe la 2 vine, simțindu-se rău. Are o inexplicabilă intoxicare, cu vărsături etc.

Noapte de îngrijorare din cauza ei.

Vineri, 30 iunie

fila 184 De dimineață, dr. Hortolomei pentru brațul // meu. Îmi recomandă să încep un tratament cu comprese fango.

La 11 1/2, miniștrii Mitiță [Constantinescu] și [Petre] Andrei. Cu Finanțele discut acele nevoi imperioase ale apărării naționale cari cer fonduri nevăzute până acum la noi. Pentru o parte a fondurilor s-a găsit acoperirea, dar pentru marile angajări de viitor, cari se ridică la 25 miliarde, conform cu ultimile hotărâri ale Comisiunei interministeriale, mai trebuiesc găsite fondurile. La ce ne-a dus nepăsarea de 10 [ani] de după război și ce nu s-ar fi putut face cu enormele bugete de 30-36 miliarde de înainte de 1930. Efortul ce se cere acuma

este colosal şi, cu toată enormitatea, constat că se poate face. Cred că acest efort va trebui continuat şi după epoca înarmărilor şi îndreptat spre alte construcţii mai în legătură cu nevoile economice, a drumurilor, a sănătăţii, C.F., universităţile şi dezvoltarea oraşelor de provincie. Iată încă mari terenuri de muncă naţională cari trebuiesc avute în vedere pentru ziua de mâne.

Cu [Petre] Andrei, lucrări curente. //

Seara, la 6 1/2, recepţia răspunsului la Mesaj al Camerei, iar *fila 18*
la 7 1/2 al Senatului.

Între timp, discuţii cu Călinescu şi Gafencu asupra situaţiei internaţionale, care multora li se pare foarte neagră din cauza Danzigului.

Totuşi, azi-de-dimineaţă ne-a venit o ştire care mie mi se pare a avea un răsunet foarte bun: atât Daladier, cât şi Halifax au vorbit ieri răspicat, arătând că nu vor admite vreo modificare teritorială prin forţă şi că angajamentul lor faţă de Polonia joacă şi în cazul Danzigului. Acest fel de a vorbi sunt convins că va impresiona pe Hitler şi-i va arăta că bluf-ul lui nu mai poate continua fără reacţiune [reacţie], cu atât mai mult că el nu doreşte război, ci numai succese cari să aducă lumea pe pragul prăpăstiei. Chiar mie, personal, la Berchtesgaden[334], mi-a spus că pentru Danzig nu va face război. Poţi, oare, să-l crezi?

Seara, Duduia la Puiu Filitti. Eu am // lucrat la mărci. *fila 18*

Sâmbătă, 1 iulie

De dimineaţă, plec la Târgovişte pentru serbarea înălţării noilor sublocotenenţi. E cald tare, am intrat în serie şi n-avem ce face, trebuie să îndurăm această temperatură tropicală. Termometrul joacă tot peste 30° la umbră şi pe la 50° în soare.

Ceremonia are loc, anul acesta, la Şcoala de cavalerie. Programul, cel obişnuit, cu obişnuitele greşeli, cari nu ajung să le pot îndrepta.

La gustare, şeful promoţiei din Cavalerie ţine o foarte duioasă şi caldă cuvântare. Am observat, pentru prima dată, pe feţele noilor ofiţeri o privire de mândrie şi satisfacţie. //

fila 187 La întoarcere, cu automobilul, lungi discuţii cu Ilasievici, Puiu Filitti şi Radu [Rusescu] asupra unor detalii militare, în decursul cărora am povestit multe amintiri din trecut.

Duminică, 2 iulie

Căldura continuă, Duduia se deşteaptă suferind de căldură. Nu se simte bine. Facem toate eforturile cu maşina de condiţionat aerul ca să combatem situaţia, dar în zădar.

Ne sculăm târziu, iar după-masă din nou zadarnice încercări de răcorire.

Seara, Duduia la nunta fiului colonelului Dimiu. *Il parait que cela a été la barbe*[335].

Am lucrat târziu, aşa încât, la 2 1/2, când a venit, eram încă
fila 188 deştept. // Am mai stat lung de vorbă.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 10

18 septembrie – 15 decembrie 1939

Regina Maria a României, cu întâiul născut – prințul Carol, viitorul rege Carol al II-lea

Luni, 3 iulie

fila 1

De dimineață, Slăvescu îmi prezentă tunul antitanc de 47 mm „Schneider", dintre cari au început a sosi unele exemplare. E o piesă care, tehniceşte, se prezintă foarte frumos, dar care mi-e teamă să fie de punctul de vedere tactic prea complicată. Pe urmă, Slăvescu mi-a făcut un raport amănunțit asupra stării armamentului nostru şi a înzestrării, în general. Constat că se face un efort colosal şi că, dacă vremea ne va permite, vom fi foarte frumos înzestrați cu maximul ce mijloacele noastre ne permit. Trebuie numai mare grijă ca tot acest material, foarte scump plătit, să fie întreținut şi adăpostit cum trebuie. Lipsuri sunt încă, mai ales în ce priveşte A.C.A. şi Aviația, unde comenzile au întârziat foarte mult.

La prânz, îl am pe Zog al Albaniei şi pe regina Geraldina, cari, fiind în treacăt // prin țară, au cerut să mă vază[336]. *fila 2* Amândoi simpatici; ea frumuşică, el deştept. După-masă, am avut o lungă conversație cu el. Iată ce mi-a spus:

1° În Balcani, nu este decât un singur om capabil de a stăpâni lucrurile, şi acela sunt eu. Acest lucru germanii l-au constatat şi, deci, sunt prima piedică în cale lor, de unde primejdia pentru mine personal.

2° Noi avem un aliat sigur şi sincer – turcii.

3° Iugoslavii duc o politică care le va cauza pieirea. Începută de Stojadinović, care a fost cumpărat de nemți, şi susținută de Paul, despre care avea aerul de a zice că a fost cumpărat şi el, e continuată de oameni fără răspundere, ca Cvetković[337] şi Çinkar-Marković (e aromân, n-o mărturiseşte încă).

4 ° Se vorbeşte de dorinţa lui Paul de a pune mâna pe putere şi, pe de altă parte, de un complot împotriva lui, în capul căruia
fila 3 ar fi Živkcović[338] şi Davidović[339]//Sprijinul ar trebui căutat la Mignon[340], cu care aş trebui să vorbesc serios, căci toată ţara este în contra politicei ce se duce.

5 ° Planul Germaniei este ca, cu ajutorul Bulgariei, să puie mâna pe această parte a Europei, ca să aibă puterea de a rezista, căci altfel nu pot duce războiul mai mult de un an.

6 ° De Bulgaria să mă feresc ca de dracul, Boris e falş, şi să nu cedez teritorial nimic lor, căci ei nu fac decât jocul german.

7 ° Italia, de nevoie, face politica Germaniei, i-a mărturisit-o chiar Ciano, căci ea n-are posibilitatea de a se înţelege cu Anglia, din cauza Mediteranei. La ei e un grup hotărât antigerman: Balbo[341], Grandi[342] şi Badoglio[343].

8 ° Grecii nu pot mişca de frica Italiei, cu toată sinceritatea lui Metaxas[344].

9 ° Atacul italian prin Albania se poate opri uşor în munţi, mai ales că toată populaţia este în contra lor.

fila 4 10 ° El [Zogu] a fost trădat de iugoslavi, iar//italienii i-au propus să atace Grecia.

11 ° Până la câteva zile înaintea evenimentelor, era în cele mai bune relaţii cu italienii şi totul s-a întâmplat fiindcă n-a voit să admită o divizie italiană în ţara lui.

12 ° El crede că noi am trebui să ne declarăm opuşi Germaniei şi că turcii, într-un caz de nevoie, să fie pe frontul nostru.

13 ° Puterea Germaniei e formidabilă, dar nu trebuie să avem încredere în cuvântul lui Hitler.

După-masă, am primit pe Clodius[345], venit pentru a pune la punct anumite detalii ale Convenţiei comerciale.

Seara, cinema: „Parada vedetelor", film american, cu fete frumoase, dar complect idiot.

Radio Budapesta anunţă că şeful de Stat-Major ungar a fost „convocat" la Berlin[346]. Ce-o fi şi asta?//

Marți, 4 iulie

fila 5

Dimineața, miniștri. Nimica prea interesant, afară de observația lui Iamandi că ar fi bine să se termine cât mai curând cu Parlamentul, căci e mai bine să se lucreze fără el. Cum se schimbă oamenii. *L'appétit vient en mangeant*[347].

De două zile plouă. Plouă cam mult, e foarte prost pentru recoltă, dar de punctul de vedere al temperaturii este o binefacere.

Sunt îngrijorat de atitudinea minorității germane din țară[348]. Pe zi ce trece, tendința ei este din ce în ce mai mult înspre o organizare complect dependentă de N.S.D.P. din Berlin[349]. Ei primesc toate îndrumările lor de la șeful partidului din București, vestitul Konradi. Va trebui studiată posibilitatea de a lua anumite măsuri foarte energice spre a pune capăt cât mai repede acestei stări de lucruri, care, într-un// moment *fila 6* de conflict, poate să ne aducă nesfârșit de multe buclucuri. Pe de altă parte, șicanele celor din subordine trebuiesc înfrânte, ca anumite drepturi naturale ale lor să li se lase să le împlinească în toată libertatea, dar hotărât în cadrul românesc, al legilor și al organizației de Stat.

Miercuri, 5 iulie

Învestitura noului patriarh. Ceremonie impozantă, a ieșit bine[350]. Nicodim, deși bătrân, are 75 de ani, este o figură foarte demnă. N-a fost altă soluție pentru moment. La discursul meu, de altfel foarte frumos, m-am încurcat, ceea ce m-a mâhnit.

După învestitură, am văzut pe Călinescu, cu mărunțișuri. I-am vorbit de chestia germani//lor din țară, care mă îngrijorește. *fila 7*

Pe urmă, [Paul] Teodorescu, care-mi face obișnuitul raport asupra Aviației și Marinei. Așteaptă încheierea tratativelor financiare spre a primi cât mai repede materialul nou, mai ales

din Anglia, 40 de Blenheim, 10 Hurrican şi 3 vedete torpiloare. Fac reflecţia cât de puţin pricepătoare sunt aceste puteri cu noi. După ce ne dau aşa de puţin, ne mai fac dificultăţi de formă nemaipomenite. Mă gândesc cum am proceda noi dacă am fi în locul lor şi dacă am avea, cum zic ei, aşa nevoie de noi. Până mai ieri, împrumutul era să ni-l deie pe baza unor bonuri de tezaur ale Statului, azi ne cer rentă. E o porcărie, şi dacă n-am avea aşa mare nevoie, urgenţă şi interes politic am renunţa la toate aceste ajutoare aşa de binevoitoare. Tot aşa şi în Polonia, pentru antitanc, avem oareşicari greutăţi, dar ele trebuiesc învinse, căci ni se scurg ochii după acest material.//

(Fila 8 lipseşte din manuscris)

fila 9 După-amiaz, Gusti[351], cu raportul de la New York. Cu toate greutăţile ce le-a întâmpinat, pare-se că Pavilionul nostru este un mare succes şi sunt speranţe de dezvoltare a relaţiilor comerciale. Sunt unele lucruri cari ar voi să le cumpere în România, cum, de pildă, linguri de lemn. Cu tot transportul, sunt mai ieftine la noi.

Seara, două filmuri vechi.

Joi, 6 iulie

Dimineaţa, conferinţă militară, cu Călinescu, [Gheorghe] Mihail şi Ţenescu. Am rămas cam întristat după acelea ce le-am văzut şi discutat. Întâi, lipsa de vlagă a şefului M[arelui] St[at]-M[ajor][352], iar pe urmă situaţia noastră strategică, care nu-i deloc îmbucurătoare, din cauza Bulgariei, a înaintării italienilor în Albania şi a nesiguranţei Iugoslaviei. S-a hotărât *fila 10* de a se lua contactul//cu Belgradul şi Varşovia spre a clarifica unele puncte importante, să se facă lucrări de fortificaţie la punctele vulnerabile pe malul Dunării şi să se creeze imediat cele 6 noi batalioane de V[ânători de] M[unte]. În sfârşit, lucrul cel mai important, să se ieie din nou o legătură strânsă

cu Turcia, căci ei sunt, într-adevăr, sprijinul cel mai sigur pe care-l avem. Trebuie cât mai repede să lichidăm pe bulgari, ca să avem cât mai repede legătura directă cu Turcia.

Concluzia este, deci, să ne ferim de război dacă putem, dar dacă ni se pune suliţa în coastă să mergem cu Aliaţii.

Din partea U.R.S.S., un incident simptomatic: au refuzat de a primi o notă în care se vorbea de frontiera noastră. Deci, confirmarea că bine am făcut să avem reticenţe în ce priveşte garanţia lor. Infectă situaţie pentru noi.

După-amiaz, lucruri mărunte. Seara, D[uduia] e invitată la masă de Ernest şi Stavăr[353].//

Vineri, 7 iulie

fila 11

Dimineaţa, miniştri obişnuiţi. Mitiţă [Constantinescu], care-mi expune situaţia bugetară. După acte, pare bună. I-am pus în vedere că va fi nevoie de noi sume, pentru concentrări şi pentru fortificaţiile pe Dunăre.

Ghelmegeanu îmi arată planul de dezvoltare a drumurilor pe anul acesta, întocmit pe baza creditelor posibile.

Ultimul, [Petre] Andrei, nimica prea interesant.

Am avut o mică ciorovoială cu D[uduia], la telefon, asupra vânătoarei. *Cela m'a peiné, malgré qu'elle avait raison*[354].

După-amiaz, lucru mărunt, acasă.

La 20, Călinescu, pentru punerea la punct a Legei breslelor şi a Camerilor profesionale.

Seara, un bun film detectiv american.//

Sâmbătă, 8 iulie

fila 12

La 12, recepţia lui Suphi Tanriöer[355], ca primul ambasador al Turciei. Schimb de discursuri calde.

Pe urmă, Gafencu. Vorbim, întâi, de sănătatea lui. I-am

făcut o straşnică morală şi mi-a promis că va observa exact ceea ce-i va spune Hortolomei. Discutăm, apoi, situaţia internaţională. Pentru moment, lucrurile s-au cam calmat. La ale noastre, voim să profităm de incidentul de la Moscova, ca să atragem atenţia occidentalilor şi Turciei asupra situaţiei delicate în care ne pun tratativele şi insistenţele cu U.R.S.S. Pretenţiunea Sovietelor de a garanta ţările, chiar fără voia lor şi când U.R.S.S. crede că sunt primejduite, este inadmisibilă. Este o ştirbire a independenţei lor, care frizează agresiunea.

fila 13 Gafencu se mai teme de o posibilitate// a lui Beck de a face *une volte-face*[356] în chestiunea Danzigului şi să joace din nou cartea germană.

S-a mai încălzit azi. Mi-e teamă că vom trebui, în curând, să punem din nou în mişcare maşinile de răcorit aerul.

După-masă, am lucrat să-mi pui hârtiile în ordine.

Seara, cinema. Am revăzut un film vechi.

Duminică, 9 iulie

Zi foarte plăcută, petrecută la Scroviştea. Ajunşi acolo de dimineaţă, ne-am ocupat de casa cea nouă, care nu prea înaintează, afară de lucrările de calorifer. Nădăjduim ca, la toamnă, să pot să intru, dar văd că, aşa cum merg lucrurile, abia la anul voi putea. În schimb, e delicioasă, şi Pavlo, care a văzut-o, dus//

fila 14 de Mihăiţă[357], a spus că e una din cele mai frumoase care a văzut-o vreodată.

La prânz, sosesc oaspeţii. N-a fost prea peste măsură de cald, încât deranjul din acest punct de vedere n-a fost.

Am jucat, după prânz şi seara, pocher. Voie-bună. Eram D[uduia], Malaxa cu d-na, Max [Auschnitt] şi Lizzi, Ernest, Puiu [Filitti] şi Zica[358], Stavăr şi Costache Malaxa.

Întoarcerea, noaptea pe lună şi cu şoseaua aproape goală. O plăcere.

Luni, 10 iulie

Dimineața, nimic. După-amiaz, ocupat să-mi pui în ordine corespondența.

Seara, cinema: „Lord Jeff", unul dintre cele mai frumoase filme ce le-am văzut, cu Richard Barkelmen şi Mickey Rooney.

Am stat mult de vorbă cu Ernest [Urdăreanu] despre// „Reşiţa" şi Banca de Credit. Sunt uimit cât de rău şi neregulat *fila 15* au fost administrate aceste importante instituţii economice. Uneori, frizează Parchetul. Interesele societăților par a fi fost considerate de conducători ca lucruri absolut secundare. Câştigurile cele mari le făceau anumite persoane interesate.

Mai mult ca oricând, văd necesitatea ca, în noul Cod comercial, să se introducă articolele cerute de mine, cari să precizeze răspunderile administratorilor şi ale Consiliului de administrație, cât şi bilanțul-tip.

Marți, 11 iulie

Chestiunea Danzig pare a se linişti. Sunt informațiuni, mai ales de la Varşovia, că, cu toată vorbăria de intransigență, s-ar putea găsi un // *modus vivendi.* Ar fi bine, dar nu trebuie deloc *fila 16* lăsat să treacă din nou un act de forţă sau hotărâre unilaterală a Germaniei fără reacție. Dacă aşa ceva s-ar întâmpla cu toată dreptatea cauzei germane, în acest caz special lumea întreagă ar fi supusă, de voie, de nevoie, cizmei prusiene, lucru imposibil.

Dimineața, miniştrii Ralea şi Bujoiu. Cu acesta din urmă, o lungă convorbire asupra chestiunilor în legătură cu comerţul exterior. El este pentru libera negociabilitate a deverelor, afară de un procent de care Statul are absolută nevoie pentru plăţile lui. Crede că viaţa nu se va scumpi şi că valoarea leului va creşte chiar. Eu am oareşicari îndoieli asupra acestui punct,

cu toate că, teoretic, are dreptate.

După-amiaz, în audienţă, d-l Raymond Recouly[359], scriitor şi ziarist francez, recomandat de Jean Chiappe[360]. Face turneu în Europa. Povesteşte lucruri interesante şi se interesează de
fila 17 strategie, fiind, în timpul// războiului, un fel de ofiţer de ordonanţă al lui Foch.

S-a interesat de Mişcarea Străjerească. I-am dat câteva idei generale cari sunt la baza organizaţiei noastre. Mai povesteşte că nu crede că războiul va izbucni pe „Chestiunea Danzig", căci nimeni nu vrea. Totuşi, îl crede inevitabil, cu toate că Germania a pierdut momentul cel mai favorabil, adică toamna trecută. Vorbind de desfăşurarea posibilă a operaţiilor, el crede că va începe cu un atac asupra Olandei, care, fiind absolut nepregătită, nu va putea rezista, şi astfel se va putea găsi un flanc descoperit care să permită o manevră. Al doilea punct care va fi atacat va fi Egiptul, printr-o operaţiune italiană asupra Cairo-ului, prin Deşertul Libiei. Nenorocirea este că Hitler e sub influenţa lui Ribbentrop, care e un imbecil şi, în plus, are o ură şi, ceea ce e mai rău, un dispreţ suveran pentru Marea Britanie. Influenţa binefăcătoare a lui Göring şi a Co-
fila 18 mandamentului Armatei a căzut, din pă//cate, pe al doilea plan.

Seara, cinema: „Secretul unei artiste", cu Kay Francis.

La Reşiţa, infiltraţiunea ungurească este îngrozitoare. De vină pare a fi Max.* //

fila 19 ...încep a întrece măsura, a face organizaţii politice şi ale tineretului în afară de lege, de a lua jurăminte către Führer etc. Vor trebui luate măsuri energice. Tot ce este legal trebuie acordat fără şicane, şi tot ce este şicană trebuie frânat, dar ce se face împotriva legilor ţării trebuie oprit cu toată energia.** //

(Filele 20 şi 21 lipsesc din manuscris)

* În continuare, fila 18 a fost obturată *(Nota edit.)*.

** În continuare, fila 19 a fost obturată *(Nota edit.)*.

...şi trebuie tact până ce Urdăreanu se înscăunează bine ca *fila 22*
preşedinte al Consiliului de Administraţie ca să poată lua măsuri salutare. Jidanul tot jidan rămâne, oricât de simpatic ar fi ca om. Max a probat-o încă o dată.

Vineri, 14 iulie

Fête Nationale[361] şi serbarea a 150 de ani de la Revoluţia Franceză. Cum acest eveniment a schimbat faţa lumei! S-a revenit, în ultimii ani, asupra multor utopii ale ei, dar anumite principii fundamentale ale drepturilor omului tot rămân.

Dimineaţa, miniştri. Interesanţi, Mitiţă [Constantinescu] şi Gafencu, care fac un raport asupra situaţiei.

După-masă, Slăvescu, cu raportul asupra armamentului. Se va perfecta în Franţa o// comandă de caruri de luptă uşoare *fila 23*
R.35. Călinescu a scris personal lui Daladier în această privinţă. Continuă bine fabricaţia muniţiilor şi a tunurilor A.C.A; a ieşit a doua baterie. Văd lista complectă de comenzi, cari se prelungeşte, din nenorocire, pentru unele materiale pe o perioadă de 2 ani. Tare mi-e teamă că nu vom avea linişte până atunci, mai ales că majoritatea comenzilor sunt din Boemia.

Pe urmă, patriarhul, cu care am discutat şi m-am pus de acord asupra multor chestiuni necesare pentru îndrumarea Bisericii.

Am terminat cu generalul [Gheorghe] Mihail, pe care-l chemasem cu privire la organizarea Brigăzii 4 V[ânători de] M[unte].

N-am aprobat proiectul M[arelui] St[at]-M[ajor], care consista în a rupe brigăzile existente. Soluţia mea, care e şi cea logică, e de a organiza Brigada cu batalioanele de rezervă ale brigăzilor 1-3. E cu atât mai uşoară cu cât aceste batalioane există, // fiind astăzi concentrate la brigăzile respective. *fila 24*

A murit astăzi un om de treabă, deşi a făcut politică, profesorul N. Costăchescu[362].

Sâmbătă, 15 iulie

Plec de dimineaţă cu automotorul să fac o vizită Ileanei, la Bran[363]. La Braşov, mă aşteaptă ea în gară şi, de aci, continuăm drumul cu automobilul. Sosiţi la destinaţie, iau masa şi rămân până la 4. Mă primeşte foarte drăguţ şi pare foarte mulţumită să mă vază. Vorbim ceva despre Germania, unde nu sunt toate aşa de frumoase cum zic unii. Lucrul cel mai interesant este că sistemul exagerat de propagandă a reuşit să exaspereze tineretul.

Copiii Ileanei[364] sunt drăguţi şi vioi, deşi nu frumoşi.

Mă duc, pe urmă, la Sinaia, unde am hotărât să stau două
fila 25 zile să// mă răcoresc. Într-adevăr, este cât se poate de agreabil.

Seara, masa la Duduia, cu Ernest [Urdăreanu] şi Puiu [Filitti].

Vin veşti de la Paris că parada de ieri a fost un triumf, mai ales prin participarea trupelor britanice.

Duminică, 16 iulie

Zi liniştită şi plăcută, plimbându-ne cu D[uduia]. M-ocup, îndeosebi, de grădină, unde hotărăsc cu ea ultimile îmbunătăţiri. Cele ce le-am făcut toamna trecută au început a da roade şi sunt foarte frumoase. Când vor fi toate terasele terminate şi pline cu flori, numai atunci se va putea judeca în plin ce mari progrese s-au făcut.

Spre seară, mergem cu D[uduia] la ferma de vulpi argin-
fila 26 tii[365], care a reuşit foarte bine. // Erau unii [pui] mici, de vreo lună, cari ne-au făcut să râdem de felul cum se ascundeau în vizuină, cu numai botişorul şi urechile ieşind, şi priveau cu interes la tot ce se petrecea împrejur.

Ştiubei[366] a adus răspunsul. Atât soţia sa, cât şi fata nu vor să plece în străinătate şi, mai ales, în America. Yvonica a cerut s-o vază pe Duduia. A rămas ca mâne să vie la Bucureşti şi să

se mai facă un efort înainte de a trece la alte măsuri, drastice.

Cina tot la Duduia. După masă, au venit Max [Auschnitt] şi Lizzi. Am dat o şuetă de table, care am câştigat-o.

Ne-am culcat târziu.

Luni, 17 iulie

Sculat târziu şi plecat, la 16, spre Bucureşti, unde am ajuns la 18 1/2. E cuptor! Azi a fost ziua cea mai caldă a anului. Nu// numai cald, dar şi zăduf. Cu toate ploiele ce au fost, în Tighina *fila 27* e secetă.

Nu-mi plac ştirile din Italia, acea evacuare a străinilor din Bolzano[367], care se confirmă, şi aşa-numita evacuare a populaţiei germane. Miroase a praf de puşcă. Prea are aerul de a fi o zonă de concentrare prielnică pentru armatele Axei. Ceva clar nu se poate şti, însă, încă.

Seara, cinema: „Ramuntcho", frumos film francez, cu Jouvet.

Marţi, 18 iulie

A trecut un an de la moartea mamei[368]. Ne-am dus pentru parastas la Curtea de Argeş. În tren, foarte cald. Acolo, mai agreabil. //

Din nenorocire, atitudinea Elisabetei a fost cât se poate de *fila 28* dureroasă. A venit cu o capsă pusă nemaipomenită şi, din puţinele vorbe ce le-am schimbat, am înţeles că este ofensată despre atitudinea mea şi mă acuză, mai ales, de lipsa de loialitate. La plecare, sub formă de o mângâiere, mi-a dat în plină gară o palmă. A refuzat să steie la masă cu noi. Supărarea, pare-mi-se, ar fi fost pricinuită din cauza punerei la o parte a lui Scanavi[369] de la conducerea Băncii de Credit. Nu mi-a spus-o, dar am simţit-o. Ea e aşa prinsă de acest escroc încât

orice nu-i place lui i se pare că este o ofensă adusă ei. Atitudinea ei este absolut nejustificată.

Ileana şi Anton[370], foarte gentili.

La Bucureşti, o căldură fenomenală. Ziua de azi a întrecut cea de ieri. Spre seară, Duduia a văzut-o pe Yvonica, care, după multe schimbări la faţă şi vorbe adesea nechibzuite, a
fila 29 rămas să dea răspun // sul ei mâne dimineaţă. A constatat că nu poate fi vorbă de iubire din partea ei faţă de Mihăiţă. Şi el, bietul băiat, îşi făcea iluzii.

La 11 1/2, cinema.

Miercuri, 19 iulie

Dimineaţa, miniştri. [Paul] Teodorescu, cu nimica deosebit, Bujoiu şi, pe urmă, Călinescu, cu cari discutăm eternele tratative cu nemţii. La fiecare chestiune, ei cer să se iscălească un protocol în care este o frazeologie infinită, vorbind etern de legăturile complementare între economiile noastre şi cari, într-o zi, ne poate prinde cu ceva primejdios. Sunt de părere că trebuiesc făcute, în toate aceste cazuri, contracte comerciale, iar nu acte de politică externă.//

fila 30 Un caz în această privinţă, pe care-l consider grav, s-a întâmplat zilele acestea cu Societatea „Soia". Francezii, voind să cumpere, au fost trimeşi de Societate să discute cu „I.G. Farben" şi li s-a cerut ca jumătate din valută să fie plătită în Germania. Este un lucru inadmisibil şi care e şi contra Tratatului nostru de comerţ. El va trebui oprit.

Am iscălit Decretul înfiinţării Brig[ăzii] 4 V[ânători de] M[unte], aşa cum am vrut-o eu.

Călinesacu mi-a arătat răspunsul M[arelui] St[at]-M[ajor] iugoslav la întrebările ce le-a pus lt.-colonelul Leonida. Sunt foarte încurcate, cu toate că faţă de unguri sunt hotărâte de acord cu noi. Cel mai bun lucru ce-l putem nădăjdui de la ei

este ca, într-un eventual război, să fie neutri şi, astfel, să ne acopere flancul şi spatele nostru. Totuşi, ei, sub supravegherea unui ofiţer francez, îşi întăresc graniţa înspre Italia.

Şi polonezii, ieri, au răspuns că faţă de// Ungaria nu ne pot *fila 31*
da nici un răspuns.

Yvonica a fost la D[uduia], după cum rămăsese ieri, cu răspunsul că va pleca, dar că refuză să scrie lui Mihăiţă o scrisoare de adio.

Din nou, este intolerabil de cald.

După-amiaz, chinuit de chestia „Soia", am telefonat lui Călinescu să ieie măsuri faţă de Societate pentru felul cum a înţeles să propuie contractul de vânzare cu francezii.

Seara, l-am chemat pe Malaxa să-l rog să-l lase pe Costache să meargă cu noi cu iahtul, căci, după decepţia ce o va avea Mihăiţă din cauza Yvonichii, e bine să aibă un camarad cu el. A rămas la masă, l-a înjurat pe Auschnitt despre „Reşiţa".

Pe urmă, am avut un film englezesc, care ar fi putut fi foarte bun dacă ar fi fost bine jucat: „Nurse in prison".//

Joi, 20 iulie *fila 32*

Sf. Ilie, Ziua Aviaţiei. Toată dimineaţa am fost ocupat cu serbarea. A început la 10, cu ceremonialul obişnuit, după slujba şi defilarea la Monumentul Aviatorilor. Pe urmă, inaugurarea noului aerodrom de la Popeşti-Conduratu. Terenul va putea deveni foarte bun. E foarte frumos şi civilizat amenajat. Un mare progres din punctul estetic şi al confortului. Bâzu Cantacuzino[371] şi Puffi Popescu[372] au dat o frumoasă exibiţie de acrobaţie aeriană, în care Bâzu şi-a repetat faimoasa figură, zborul pe spate la câţiva metri de pământ.Pe urmă, am trecut din nou prin tot oraşul ca, pe lacuri, să încurajez Cercul Sportiv al Aeronauticei şi Marinei. Aceleaşi observaţii ca mai sus.

După-masă, mă hotărăsc, după propunerea Duduii, să plec

fila 33 astă-noapte la Constanţa// să văd „Luceafărul“[373] reparat şi abia sosit de la Triest.

Altfel, după-masă, numai punerea la punct a acestor notiţe.

Seara, cinema: „Navy Blue and Gold“, film vechi, dar frumos asupra vieţei de la Academia Navală din Annapolis.

A fost, din nou, o zi grozav de caldă.

La 1 noaptea, am plecat cu trenul la C-ţa.

Vineri, 21 iulie

La 9 1/2, îmbarcarea pe „Luceafărul“, unde fac un rapid *„tour du propriétaire“* ca să-mi dau seama de modificările şi îmbunătăţirile făcute. Noua instalaţie electrică, aer condiţionat, telefoane şi unele cabine ale personalului modificate par satisfăcătoare.

La 10 1/2, ridicăm ancora şi pornim în Mare. E o zi de
fila 34 navigaţie ideală, mai ales pentru // [cei] cari suferă de [rău de] mare. Parcă-i un lac sau, mai bine-zis, un fluviu. Ce schimbare după zilele de cuptor din Bucureşti. E cald, dar tot timpul ai briza mării, care te mai răcoreşte.

Bună dispoziţie şi mulţumire la toţi.

Navigăm spre nord, făcând turul Insulei Şerpilor, iar seara, la 22 1/2, suntem din nou acostaţi la chei ca să ne urcăm în trenul supraîncălzit spre a ne întoarce la Bucureşti. Niciodată iahtul n-a mers mai frumos şi mai lin. Erau clipe în cari aveai, mai ales în interior, impresia că stai pe loc.

Sâmbătă, 22 iulie

Întorşi în căldura formidabilă. Azi au fost 59° pe pământ. N-am avut ocupaţii speciale, afară de punerea la punct a jurnalului acestuia.

fila 35 În lume, calm, poate prevestitor de // furtună, cu toate că

nu mi se pare. Dezagreabile, totuşi, şi infame sunt articolele din ziarele ungureşti, cari nu încetează a ne ataca trivial pe chestiunea eternă a persecutării minorităţilor. Aceste atacuri, zic unii, ar fi impuse pe la spate de germani, cari vor astfel să ne şantajeze. Nu ne lăsăm.

A fost îngrozitor de cald.

Seara, cinema: „Pumnul de fier", cu Wallace Beery şi Robert Taylor. Un film slab.

Duminică, 23 iulie

Zi îngrozitor de caldă. Am impresia că e cea mai caldă până azi[374]. Activitatea, deci, redusă. D[uduia] a moţăit, plângându-se de căldură tot timpul. Aceasta o pune într-o stare de hipernervozitate.

La 6 1/2, pocher cu D[uduia], Ernest, Gavrilă [Marinescu] şi [Radu] Rusescu.// Joc infernal. Am jucat în budoirul meu, *fila 36* unde aveai iluzia că e mai răcoare. Pe la 23, a început un vânt puternic, care a răcorit mult atmosfera. A trebuit să ploaie şi să fi căzut grindină undeva.

Luni, 24 iulie

Dimineaţa, Călinescu, cu diferite chestiuni, între cari şi aceea a germanilor. L-a chemat pe Hedrich[375] şi i-a arătat cazurile incriminate. După ce a mărturisit că aşa este, a promis să remedieze.

Pe urmă, un consiliu militar, cu Călinescu, Slăvescu, [Gheorghe] Mihail, Ţenescu şi Urdăreanu. Îl convocasem privitor la proiectul de mobilizare, în caz de război, a unui mai mare număr de divizii decât cele 15 prevăzute în planul de înzestrare. Am fost foarte categoric cu Ţenescu asupra maniei M[arelui] St[at]-M[ajor] de a prevedea// mai mult decât avem *fila 37*

mijloace de a pune în bună stare şi am avut o energică explicaţie. El a prezintat unele tablouri din cari reieşea că s-ar putea îmbrăca numărul prevăzut, dar că artileria e insuficientă şi mijloacele de transmisiuni lipsesc complect. Tocmai asupra acestor puncte am făcut eu opoziţie. A rămas ca, după întoarcerea mea din croazieră, să mi se prezinte tablouri întocmite împreună cu ministrul Înzestrării, cari să arete precis posibilităţile în această direcţie.

Pe urmă, Slăvescu a expus situaţia înzestrării, care este în vădit progres, afară de A.C.A. şi bocanci. Au mai sosit încă două baterii de 105 lung. Agreabil a fost răspunsul lui Daladier, care ne trimete imediat nu 15, cum am cerut, ci 25 de tancuri R.35, şi restul într-un ritm cât mai rapid. Până la 1 ianuarie, vom avea 60 % din tot planul. Foarte îmbucurător.

fila 38 Yvonica a dat scrisorile cerute şi i s-a depus// la bancă dota de 2 000 000 lei.

La 6, am fost să văd amenajările noului local al Fundaţiilor.

Ştiri că, în Spania, e nelinişte, unde generalii au început să se certe între dânşii. Queipo di Llano[376] a fost scos din funcţie.

În Anglia, ne vine informaţia că ar fi izbucnit un scandal, fiindcă Hudson, ministrul Comerţului, ar fi promis lui Wohlthat, fără autorizarea Guvernului şi a primului-ministru, un împrumut de 1 miliard.

Seara, cinema. Pentru a treia oară splendidul film cu Spencer Tracy şi Rooney: „Oamenii de mâne".

Pe Gavrilă [Marinescu] l-a lovit strechea. Nu ştiu cum a priceput că croaziera pe care o fac acum însemnează că părăsesc ţara. Mi se pare ceva foarte curios în această manifestare a lui. Alt bucluc e dihonia între Călinescu şi Bujoiu. Îl acuză pe acesta de a-l lucra. Imaginaţie. Am impresia că e o lucrătură a lui Auschnitt, care simte că pierde terenul.//

fila 39 Pe la 11, a început o ploaie torenţială, care a răcorit mult atmosfera.

Marți, 25 iulie

Dimineața, miniştri, cu mărunţişuri, afară de Bujoiu, care mi-a expus un foarte interesant plan de credite [de] asigurări, menite să promoveze şi mai mult dezvoltarea industriei.

După-amiaz, lucru obişnuit, ca să pui la punct diferite lucruri înainte de plecare.

La 5 1/2, dentistul, unul din lucrurile pe cari le am mai mult în oroare din toate la cari trebuiesc să mă supun.

La 6, generalii Ţenescu şi Ciupercă[377], cu proiectele de temă a manevrelor. Pentru cea din Dobrogea, pregătită de Ciupercă, am trebuit din nou să mă supăr, din cauza maniei cari o au şefii noştri cu pretenţie, de a complica lucruri//le şi de a *fila 40* pune pe şefii de partide în situaţiuni cât mai urâte şi cu o amestecătură cât mai mare de unităţi. Vreau să încerc ceva nou, să dau tema şi ideea operaţiunilor anterioare şefilor de partide, lăsându-le lor grija de a face repartiţia unităţilor şi din capul lor să-şi imagineze dezvoltarea ulterioară a operaţiunilor. Tema este şi ea nouă, căci pentru prima dată se pune problema străpungerei unui front, şi e bine, căci toate eventualităţile trebuiesc privite în faţă.

Tot azi, dar de dimineaţă, am ales o serie de mobile pentru Scroviştea.

Seara, cinema: [„The] Scarlet Pimpernel", cu Leslie Howard şi Merle Oberon. Un film pe care l-am revăzut cu plăcere.

Vremea s-a răcorit niţel, ceea ce promite, pentru mâne, căci ar fi foarte neplăcut ca, în tren spre Constanţa, să avem călduri mari. //

Miercuri, 26 iulie *fila 41*

O fericire că vremea şi-a ţinut făgăduiala şi se menţine la o temperatură decentă, aşa încât să nu ne sufocăm în tren.

Înainte de plecare, sunt încă multe lucruri de pus în ordine, aşa încât, de cum m-am gătit dimineaţa, m-am pus pe lucru şi mi-am orânduit ultimele hârtii.

La 10 1/2, dentistul, care termină cu plombarea dintelui, începută azi-seară.

La 11, Mitiţă [Constantinescu], cu lucrări curente şi cu o serie de decrete cari sunt bine să fie iscălite înainte de plecare. I-am vorbit de zvonurile ce se aud asupra secretarului său general, Procopie, acuzat că ia bani de la funcţionari pentru înaintări. Primesc drept răspuns că despre el nu auzise nimica, dar că era perfect conştient că nu există putregai mai mare decât la acest Minister. Până azi, n-a voit să schimbe prea mult dintre acei cari fuseseră numiţi de Cancicov, dar că, din mo-
fila 42 mentul în care i-am atras atenţia, va începe a lua // măsurile de rigoare.

La 11 3/4, Călinescu şi, pe urmă, Gafencu. Au fost chemaţi pentru a vorbi cu dânşii despre o eventuală întrevedere a mea cu Ismet Inönü[378] şi Saraçoğlu. Călinescu era de părere să-i văd. Gafencu avea anumite reticenţe, fiindu-i teamă de reacţiunea italo-germană. Concluzia a fost să-i văd, căci chiar dacă nu i-aş vedea tot se va crede că întrevederea a avut loc şi tot vâlvă se va face.

Despre cele de vorbit, este, în primul rând, strângerea rândurilor şi o eventuală colaborare în caz de război, punctul principal fiind Bulgaria, faţă de care trebuim să avem o atitudine hotărâtă. Pe urmă, unele priviri în viitor. Avem convingerea că atât Ungaria, cât şi Bulgaria – cu toate protestările lor şi cu toate aparenţele, uneori înşelătoare – sunt trecute hotărât de partea Axei. Trebuie avut în vedere, în viitor, şi relaţiile noastre cu U.R.S.S., şi în această chestiune tocmai turcii, graţie cu bunele lor relaţii cu ambele ţări, pot să ne fie de foarte mare
fila 43 folos. Noi nu suntem // duşmănoşi faţă de Rusia. Nu ne place sistemul lor politic şi social, dar cât timp rămân în graniţele lor nu ne priveşte, cum nu priveşte pe nimeni care este sistemul

de guvernământ al României. Noi dorim să avem relaţiuni de bună vecinătate cu ei şi am putea merge, eventual, până la un pact de neagresiune, dar pentru ca acest lucru să se poată întâmpla va trebui absolut ca chestia Basarabiei să fie definitivată. Ultimul incident relativ la avioane nu prea arată că ei sunt în dispoziţiunile cari trebuiesc pentru aceasta. Cât despre participarea lor la un eventual război, nu ne pasă, cât timp nu vor veni pe teritoriul nostru şi cât timp pe câmpul de luptă nu vom fi vecini.

În tot cazul, prima chestiune ce va trebui să fie rezolvată pe frontul româno-turc este cea bulgărească. Cât mai repede trebuie să-i scoatem din luptă.

Am păstrat la prânz pe ambii miniştri.

La 15, plec din Gara Mogoşoaia spre Constanţa. La gară, tot Guvernul.//

În tren, găsesc pe toţi invitaţii, afară de D[uduia] şi Ernest *fila 44*
[Urdăreanu]. Mai vin cu noi Puiu [Filitti] şi Zica, cu fata lor, Minuko, Nindi [Romalo][379] Mamulea[380], Costache Malaxa, Radu [Rusescu] şi cu fetiţa lui.

La 8, ne îmbarcăm şi, pe la 10, pornim pe drumul obişnuit al Bosforului. Luna e splendidă. Pentru cei sensibili, aş zice ultrasensibili, marea dă impresia că mişcă.

Joi, 27 iulie

Ne deşteptăm ca să fim pe punte pentru intrarea în Bosfor. Sunt extrem de nervos din cauza lui Mihăiţă. Va fi pentru el o groaznică lovitură când va vedea că Yvonica nu este cu noi.

La 12, aruncăm ancora în faţa Palatului Dolma Bahce[381]. La 12 1/2, se îmbarcă Mihăiţă, pe care-l primim cu toţii foarte cald. Se înţelege uşor că disperarea lui a fost extremă, mai ales când a citit scrisoarea ei, o scrisoare care con//ţinea toate *fila 45*
elementele voite, dar lipsită de cel mai elementar simţ de

tandresă şi de inimă. Bietul copil a fost disperat şi pentru prima dată l-am văzut plângând cu nesaţ. Îşi lăsase capul pe umărul meu şi lacrimile curgeau cu nesaţ. I-am spus că nimeni mai bine decât mine pricepe desperarea lui şi adânca lui durere şi mâhnire şi că bine face că plânge, că îl va uşura. Totuşi, îl rog ca în faţa celorlalţi să fie bărbat şi prinţ. Mi-a promis şi s-a ţinut de cuvânt.

La masă, am reţinut pe ambasadorul Stoica, care venise cu guvernatorul şi cu ceilalţi membri ai Ambasadei ca să mă salute.

După-amiaz, D[uduia] a vorbit lung cu Mihăiţă, căruia, de dimineaţă, Urdăreanu îi spusese că Ştiubei a venit să-i vorbească de această chestiune şi ea a primit bani. Săracul băiat este foarte adânc mâhnit şi nu vrea decât un singur lucru: s-o revadă şi să aibă o explicaţiune cu ea, căci nu mai pricepe nimica şi o iubeşte aşa de mult. Acuză pe părinţii ei şi se plânge
fila 46 că purtarea// ei şi, mai ales, scrisoarea ei este urâtă, cum zice, o scrisoare care nici unui servitor n-ar scrie. Toate prostiile ce le-a făcut a fost împins de ea să le facă şi zice că, adesea, i-a atras ei atenţia, dar n-a voit să audă.

Spre lauda lui, trebuie să zic că a fost foarte curagios.

Pe mine mă mâhnesc mai mult decât pot spune toate acestea. Sunt foarte rele când le suferi tu singur şi sunt oribile când vezi pe omul ce-l iubeşti că le îndură.

Am stat toată ziua în radă şi abia pe la 1 noaptea am ridicat ancora ca să pornim spre Izmir.

Vineri, 28 iulie

Navigăm spre portul Asiei Minore, pe o mare splendidă. Deşi pe bord bate niţel vântul, marea, cu safiriul caracteristic al Egeei, e de o cumineţenie remarcabilă. Cum m-aş duce eu
fila 47 aşa// zile în şir, uitat şi uitând de toţi şi pe toţi!

Ştiri nu sunt cari să ne neliniştească. Se cam întâmplă, aşa cum credeam eu, nimica. Fapt caracteristic, marea e goală. Anul trecut tot se mai vedea, pe alocurea, câte un vas. Anul acesta, până [la] Izmir, nici unul.

Zi foarte plăcută. Pe la 8, ancorăm lângă port.

Mihăiţă a fost toată ziua abătut şi trist. Seara, după masă, a avut o foarte lungă conversaţie cu Duduia şi cu Urdăreanu, în care, prin întrebările lui, a pus la punct foarte multe. Avem impresia că la el se face o transformare de sentimente. Sigur că durerea acută persistă, dar se simte înşelat. Simte că fata n-a răspuns cu sinceritate la sentimentele lui. Gândul lui este acuma de a-i spune ei în faţă cât e de dezgustat. Ce l-a indignat e că ea a luat bani. În accepţia lui de tânăr cinstit, acest fapt are ceva dezgustător. Mai e la el o ură teribilă împotriva părinţilor, pe cari i-ar omorî.//

Sâmbătă, 29 iulie

fila 48

Când ne deşteptăm şi ne urcăm pe pod pentru gustarea de dimineaţă, suntem acostaţi la aşa-numitul Chei al Smirnei[382]. D[uduia] a dormit prost şi se simte nervoasă. La 9 1/2, plecăm cu un automobil spre ...* ca să vizităm Efesul[383]. Pe drum e cald, şi unii, cum e doctorul, mănâncă tot timpul.

Începem vizitarea prin Moscheea lui [Işa Bey], una din cele mai frumoase, cred că cea mai frumoasă a artei turce. Sculpturi în marmoră gălbuie, caldă, peste ferestre, şi poarta de intrare de toată frumuseţea. Sunt de o perfecţiune artistică deosebită. Interiorul, de tipul celor asiatice, cu curtea împodobită de o colonadă, luată, ca de obicei, din ruinile vechei cetăţi elene. Pe urmă, sanctuarul (acoperişul şi tavanul, care era – se mai vede –, împodobit cu frumoase diamante, a căzut), cu trei splendide

* Spaţiu lăsat liber de autor *(Nota edit.)*.

coloane de granit roş, având capiteluri corintiene. Totul de un efect grandios.//

fila 49 Vizităm, pe urmă, ruinele Bazilicei „Sf. Ion", clădită de Iustinian[384]. Rareori am văzut un plan de biserică mai frumos şi mai armonios alcătuit. În mijloc, sub locul altarului, se găseşte înmormântat Sf. Ioan Evanghelistul. Trec, pe urmă, să fac o vizită respectuoasă locului unde, pe vremuri, se înălţa vestitul Templu al Artemisei, una din cele Şapte Minuni ale Lumei. Azi nu mai sunt din fălnicia trecutului decât vreo 4 baze de coloane într-o mocirlă formată de un fel de bazin mlăştinos şi dreptunghiular. Iată tot ce a rămas din splendoarea de adineaurea. *Sic transit gloria mundi*[385]. Din toate aceste 7 Minuni, cari erau fala civilizaţiei antice, n-au mai rămas astăzi în picioare decât piramidele de la Giseh[386] şi aceste 4 pietre de aci. Incontestabil că te apucă o adâncă emoţie şi jale privindu-le.

Continuăm drumul spre vechea cetate elenică. Din toate câte le-am văzut, în afară de Roma şi Pompei, aceasta este, într-adevăr, cea mai splendidă. După spusele cercetătorilor, a

fila 50 fost// un falnic oraş de 300 000 de suflete, din care cu 74 de ani de muncă (se vede că această muncă a fost foarte *gemütlich*[387], fiind făcută de Şcoala austriacă din Viena) nu s-a dezgropat mult, dar cât s-a dat la lumină permite a vede ce a fost pe vremuri. Oraşul era pe mare, nu pe uscat, ca astăzi. Cheiul ce se mai vede era acuma 2000 de ani bătut de valurile mării şi, deci, trebuia să [se] adauge la splendoarea şi bogăţia Cetăţii.

Văd, mai întâi, Gimnaziul, clădit după planul obişnuit, cu băi, sală de antrenament şi de întruniri artistice, galeria atleţilor şi Camera regală. Ceea ce era, însă, cu totul nou pentru mine a fost camera W.C. Când zic W.C., este adevărat, căci avea apa curgătoare. E format de un fel de *patio*[388] cu coloane în interior şi de jur-împrejur un şanţ în care curgea apa. Peste acest şanţ erau puse o serie întreagă de lunete de piatră. Trebuie să mărturisesc, infinit de interesant.

Vizita continuă prin teatru, strada de mar//moră, biblioteca, sarcofagul lui [Celsus] şi templul lui [Serapis]. La Teatru se vede clar cât de frumoasă trebuie să fi fost arhitectura aceasta simplă, dar grandioasă. Am impresia că azi e, poate, mai frumoasă decât în trecut, căci are patina vremurilor şi a dispărut policromia, care cred că o încărca prea mult. În faţa Teatrului se întindea o alee largă, cu coloane pe margini, care duceau la port. O menţiune deosebită merită sarcofagul lui [Celsus], care, ca şi acela al lui Alexandru Machedon[389], este sculptat într-o marmoră roz, frumoasă, şi care dă impresia de carne umană.

La întoarcere, cu toată căldura, totul mergea bine până ce, dintr- o joacă *... Incident simplu[390], deşi regretabil, dar care, întors pe iaht, a produs o dramă. Starea sănătăţii Duduii nu-i permite să se obosească, şi oboseşte foarte repede. Maximul ce l-a putut suporta a fost până la vizitarea Gimnaziului. După aceasta, au şi început căldura şi oboseala. Convins sunt că... //

(Filele 52-57 lipsesc din manuscris)

...fostul ospiciu al Cavalerilor. Tot aceeaşi arhitectură me- *fila 58*
dievală ca a castelului, dar mai concentrată, mai drăguţă. În special, e de remarcat frumoasa sală de ospitalizare, într-un stil perfect şi de proporţii cât se poate de frumoase. Mult mai puţin de aparentă restaurare i-a lăsat întregei clădiri un aspect mai autentic. În Muzeu sunt, incontestabil, lucruri foarte frumoase, dintre cari citez, îndeosebi, una din pietrele funerare ale unui cavaler în cel mai perfect stil al Renaşterei, vestita „Venere de Rodi", foarte drăgălaşă, o colecţie minunată de ex-voto-uri romane de bronz reprezentând fauna animală. Îndeosebi de frumoase sunt [cele reprezentând] boii şi o lăcustă, izbitor de exactă ca reproducere a naturei. Mai este şi o destul de mare colecţie de urne elenice şi rodice, unele mari de tot, cari au fost întrebuinţate ca morminte.

* Următoarele două rânduri au fost şterse din manuscris *(Nota edit.)*.

D[uduia] e moartă de căldură, o istoveşte. Dar, totuşi, după-masă, iese să facă cumpărături şi, la 6, merge cu noi toţi să viziteze un colţ delicios al acestei insule, Mănăstirea „Sf. Ma-
fila 59 ria" de// pe Monte Filereto. Aci fusese clădită, pe vremea Cavalerilor, o biserică peste ruinele unui vechi templu. Din acea vreme, n-a mai rămas decât o parte din biserica actuală. Legenda spune că un[ui] cavaler nenorocit, fiind în acest loc, i s-a arătat Maica Domnului, spunându-i că se va lecui dacă se va duce la Ierusalim şi va aduce de acolo icoana miraculoasă. Şi aşa a făcut. În biserica actuală nu mai e decât reproducerea celei vechi. Originalul a fost dus de Cavaleri în peregrinaţiunile lor şi a ajuns în Rusia, de unde se spune că ar fi fost cumpărat de Sandro şi azi s-ar găsi la Belgrad.

Acest colţ, cu biserica şi cu întreaga mănăstire, este o mică bijuterie. Clădită tot în acelaşi stil medieval, pe un vârf de munte, domină toată Insula. Ca la toate clădirile oficiale de aci, este înconjurat de chiparoşi şi înflorit cu bugainvilie[391]. Loc de odihnă sufletească ideală, unde ai dori să trăieşti. De altfel, toată Insula îţi dă această impresie de loc de odihnă şi de
fila 60 retra//gere, un adevărat rai pentru îndrăgostiţi şi pentru tinerii căsătoriţi.

Întorşi pe bord, dau un dineu pentru guvernatorul Insulelor. Este un om cari, pe lângă calităţile lui politice, despre cari am amintit ieri, are şi aceea de a fi un intelectual foarte fin şi plăcut. Pe lângă cei obişnuiţi şi cei ataşaţi pe lângă noi, afară de guvernator, mai era şi şeful său de Stat-Major.

De Vechi mi-a recomandat cu toată căldura să vizitez mai ales Insula Kos[392], unde se fac săpături arheologice de cea mai mare frumuseţă. Cum am destul timp înaintea mea, am hotărât să ne ducem şi acolo.

Masa sfârşindu-se pe la 11, mergem la „Rondo", un local de dans, mai ales pentru ca Mihăiţă să aibă o schimbare şi o distracţie. La început, Urdăreanu, care plănuise escapada, voia s-o facă fără mine. Am protestat energic. Nu ţineam deloc să

fiu lăsat acasă. A fost o atmosferă foarte plăcută şi am avut fericirea să văd că băiatul s-a purtat foarte frumos, şi chiar// mi *fila 61* s-a părut că a petrecut. La intrare în local, am fost aplaudat de public. În tot acest timp, am putut observa extrema politeţă, bunăvoinţă şi *„savoir"* [393] ale tuturora. Cei ce ne sunt ataşaţi sunt perfecţi, mai ales maiorul Lombardi[394]. Dar şi centurionul, care pare mai puţin briliant, e un om foarte bine, de altfel, ca şi colegul său, este de bună familie, el e marchiz Cavallini.

Miercuri, 2 august

Astăzi facem o excursie prin Insulă. Mergem să vizităm o staţiune climaterică, Monte Profetio, la 880 m înălţime. Fiind la 60 km de Rodi, străbatem o bună parte din Insulă şi pot constata eforturile considerabile ce le-au făcut italienii aci. Întâi de toate, şoselele, cele mai multe bituminate, sunt perfecte. Pe Insulă, lucrările pentru// punerea în valoare econo- *fila 62* mică a Insulei sunt de toată frumuseţea. S-au plantat vii, cari dau un vin foarte bun, şi s-au îngrijit culturile de cereale în mod perfect. Pe de altă parte, s-au făcut, peste tot, împăduriri. Desigur, de punctul de vedere strategic, aceste insule au o importanţă covârşitoare, fiind chiar în coasta Asiei Mici, dar li s-a dat şi o grijă deosebită economică şi turistică ca să poată trăi prin propriile lor mijloace. Pare-se că Centrul nu le subvenţionează cu nimica şi că aci dictatura se aplică în tot înţelesul cuvântului. Guvernatorul este stăpânul absolut, n-are nevoie de a ţine cont decât de voinţa lui.

Revenind la excursia noastră, urcăm dealul până la un hotel, foarte decent, de unde e o splendidă vedere asupra Insulei şi asupra Coastei asiatice. Aci e mult mai răcoare, bate vântul şi e agreabil.

După-masă, în drumul spre Rodi, mă opresc pentru câteva minute la o tabără a tineretului. Aci au o echipă de// călăreţi, *fila 63*

pe nişte căluţi mici autohtoni, tare drăguţi. Altfel, nu prea mi-a plăcut. Prea s-a militarizat acest ţinut şi este ridicol de a vedea copii de 7-10 ani cu puşti şi baionetă.

De aci, am fost să vedem un lucru unic, mai ales din aceste părţi ale lumei, e Valea Fluturilor, o vâlcea împădurită cu un frumuşel pârâu, în care se găsesc sute de mii de fluturi. Negri pe dos, acoperă pomii, parcă ar fi o boală a frunzelor, dar când îşi iau zborul toată atmosfera se înroşeşte din cauza culorii dedesubtului aripilor. Este singurul colţ al Insulei unde se găsesc fluturi. Se vede că acest colţ le prieşte îndeosebi.

După masă, seara, care o luăm la „Hotelul Rozelor", civilizat, deşi mâncarea este mediocră, ne ducem la „Rondo", unde Mihăiţă dansează din nou cu foc. Atmosfera, pentru mine, tristă, căci D[uduia] nu-i bine.//

fila 64

Joi, 3 august

Zi de odihnă, fără program, fiecare face ce vrea. Eu stau până târziu în pat. După-masă, citesc, până la 6, când ies în oraş cu D[uduia], Ernest [Urdăreanu] şi Lombardi ca să fac cumpărături. Ne plimbăm [pe] jos prin cartierul comercial, un fel de bazar oriental ceva mai civilizat. Găsesc argintărie foarte frumoasă şi ieftină. Pe urmă, cu automobilul, facem un tur mergând până la termele de la Galateea. Sunt aci, la 10 metri de marginea Mării, nişte izvoare minerale cu ape bune pentru stomac şi ficat.

Seara, la 10 1/2, se îmbarcă maiorul Lombardi şi profesorul Mariconi, arheologul, care ne va arăta lucrările de la Kos.

Părăsim în această noapte Rodi şi parcă îmi pare rău. E aşa de frumos aci şi, cu toată căldura, e aşa de plăcut.

Sper că evenimentele îmi vor permite de a putea profita
fila 66 de invitaţia guvernatorului// şi să pot reveni la anul, fie în mai, fie

* Fila 65 lipseşte din numerotare *(Nota edit.)*.

în septembrie, pentru potârnichi. Aci este, pare-se, o frumoasă vânătoare de potârnichi şi de lopătari.

Vineri, 4 august

Dimineaţa, ne deşteptăm pe când intrăm în rada-port Kos. E, poate, ziua cea mai caldă ce am avut-o până aci. Kos, patria lui Hipocrat[395], are vestigii antice foarte importante şi rămâne să le vizităm în zilele când vom sta aci. Orăşelul, dominat şi aci de un castel al Cavalerilor, a fost aproape complect distrus acum vreo 5 ani de un cutremur de pământ. N-au rămas în picioare decât biserica şi clădirile oficiale din beton. Astăzi, orăşelul este complect reclădit.

Ca peste tot, vin, întâi de toate, autorităţile să// se puie la *fila 67*
dispoziţie. La 11 1/2, pe mare căldură, debarcăm. La chei, comandantul garnizoanei şi administratorul Insulei au scos o companie de onoare.

Vizităm, sub conducerea profesorului Mariconi, săpăturile, mai întâi termele mici şi casa romană reconstruită. Cam foarte multe reconstruiri aci. Într-adevăr, toată baza este vechie, dar partea superioară este făcută din nou. În tot cazul, casa e foarte interesantă. S-a putut constata că mai toate lucrurile cari formează luxul civilizaţiei noastre de astăzi erau cunoscute pe vremuri, între altele placajul de pe ziduri. Se vede că această casă a fost a unui bogătaş, căci este mare şi bogată. Pe jos, mozaicuri de toată frumuseţea şi dalajuri de marmură, iar pe ziduri picturi, una singură păstrată bine, şi placajuri tot în marmoră. Lucrul ce m-a izbit îndeosebi sunt dalajurile de marmoră, ale căror desemn şi compoziţie sunt identice cu acelea ale Renaşterei. Foarte frumoase sunt încă şi mozaicurile de pe jos, cari, majoritatea, reprezintă pantere, de unde// *fila 68*
şi numele dat casei: *Casa Panterelor.*

Încă un lucru de însemnat este felul cum aceste case ro-

mane aveau un minimum de contact cu exteriorul: cel mult una sau două porți și nici o fereastră exterioară. Se vede că toată lumina din casă venea de la curțile interioare, și ele un fel de *patio*. Odăile de culcare erau minuscule și fără nici o lumină. Prost luminate erau, dar poate că, în aceste ținuturi calde, păstrau o răcoreală binefăcătoare în camere. Zic *poate,* căci azi a fost cald de tot în casă.

Pe urmă, am mai vizitat și Teatrul Mic, sau un „Odeon", cum l-a numit Mariconi. E o mică bijuterie, un teatru de lux, probabil făcut special pentru muzică. Și aci a început o reconstrucție în marmoră albă, dar cea mai mare parte este cea originală. Ca la toate aceste antichități de pe teritoriul italian, împrejurimile sunt împodobite cu parcuri, așa încât nu-ți dau deloc impresia de ruină abandonată.

După-masă, am stat în salonul de la pupa, unde copiii au făcut muzică și au dansat. Am fost cuprins, deodată, de un
fila 69 acces de sentimentalism// ascultând toate acele melodii de altădată și m-au podidit lacrimile.

Un alt semn îmbucurător la Mihăiță: a început din nou să fumeze, ceea ce e un semn că o rupe din ce în ce cu trecutul, căci el promisese Yvonichii că nu va mai fuma.

La 6 1/2, toți, afară de D[uduia] și Zica, care, fiind obosite, au rămas pe bord, ne-am dus să vizităm ruina cea mai de căpetenie de aci – Asclepedionul, adică sanctuarul lui Esculap[396]. Aci a fost, în Antichitate, cel mai mare centru medical, condus de Hipocrate însuși. El era născut aci, în Kos, și crease aci cea mai vechie facultate de medicină cunoscută în istorie. Sanctuarul este format din 4 terase, la care ajungi prin serii consecutive de trepte largi de vreo 8 metri, de cel mai frumos efect arhitectonic. Treptele, ca și mare parte din zidurile teraselor, sunt refăcute.

Pe prima terasă este o mare platformă, care fusese înconjurată pe trei părți de o colonadă având în fund un zid cu nișe, în
fila 70 care, probabil, erau așezate statui. Statuile nu mai există,// fiind

luate pe vremuri, şi se găsesc astăzi în Muzeul din Copenhaga. Pe această terasă se dădeau consultaţiile şi, probabil, se făcea şcoală. A doua terasă conţinea templul lui Esculap şi încă unul mai mic. Sunt în curs de reconstrucţie. A treia terasă era pur ceva intermediar, iar pe a patra se găsea un mare templu.

Stăteam şi priveam această construcţie măreaţă, aşezată aci, pe povârnişul muntelui, cu faţa spre mare, şi care, desigur, în vremea splendoarei ei, putea să fie văzută de pe Coasta asiatică, abia depărtată cu 6 km de Kos. Cum ştiau aceşti elini să-şi aşeze monumentele şi ce extraordinar simţ al proporţiei şi al esteticei aveau.

Întorşi în oraş, am vizitat săpăturile de la termele mari şi casele învecinate. Interesante sunt strada, care s-a excavat complect, şi un mozaic de toată frumuseţea reprezentând „Judecata lui Paris"[397]. În case, sunt unele picturi interesante, dar cari mie nu-mi plac deloc. Acest gen pompeian, cum i se zice, îl găsesc, într-adevăr, foarte urât.

Seara, pe bord, veselie. După masă, şampanie// şi glumă. *fila 71*
Am dat celor doi oaspeţi panglica „Luceafărului". Lombardini[398] a avut un gest foarte frumos şi de o spontanietate foarte delicată: şi-a scos din piept insigna de şcoală de război şi a dat-o Duduii. *On est devenu très gai et on a ri du grand coeur*[399]. Singur Ernest [Urdăreanu] a făcut bandă aparte.

Sâmbătă, 5 august

Dimineaţa, odihnă complectă. Ne sculăm târziu.

Spre prânz, pornim spre vârful Insulei, la Kefalu, unde se găsesc două frumoase bazilici bizantine de pe timpul lui Iustinian. Am parcurs prin munţi şi prin văi o bună parte a Insulei. Pare destul de bogată şi am văzut serioase încercări de agricultură raţională.

În drum, am văzut, din depărtare, unul din marile castele ale

fila 72 Cavalerilor, aşezat pe un vârf de// platou. Terenul, vulcanic, este foarte curios, complect întretăiat de văi adânci şi de tăieturi abrupte. După o oră de drum, pe şosele foarte bune, sosim la un adorabil golf, înconjurat de stânci, şi acolo, pe marginea mării, se ridică câteva coloane ale celor două bazilici alipite, „Sf. Stefano" şi, alături, cea închinată Madonei. Ca tot ce ne-a rămas din acea vreme, sunt o perfecţiune ca proporţie. Splendide sunt, mai ales, mozaicurile, cari conţin ornamentaţii în formă de Cruce de Malta.

La întoarcere, ne oprim să mai vizităm una, aceea a „Sf. Paul", unde, după tradiţie, a predicat el. Şi aci sunt mozaicuri frumoase şi baptisterul, care este aproape întreg.

Seara, la masă, invitat, amiralul Lombardini şi colonelul, comandantul Insulei.

A fost, din nou, o dramă, provocată de Ernest [Urdăreanu], care găseşte că Lombardini este omul cel mai rău crescut dintre toţi pe care i-a întâlnit. „Qui parla!"[400]. De aci, atmosferă rece. Despărţirea de la prietenul italian a fost cu părere
fila 73 de rău, cu toată părerea// lui Ernest. Nu mai ştiu ce strechie l-a lovit. Este aşa de prost dispus. Totul i se pare rău. Eu cred că se plictiseşte şi că această călătorie arheologică nu e deloc pe gustul lui. *À la fin des fins, je m'en fous*[401].

Duminică, 6 august

Dis-de-dimineaţă, ridicăm ancora şi pornim spre Creta. Lumea, agitată pe bord, căci vasul mişcă puţin, în tot cazul mult mai puţin decât duminica trecută. Totuşi, mai mulţi cari se simt indispuşi, D[uduia] şi Nindi [Romalo]. Eu găsesc balansul acesta uşor agreabil. E cald, cu toate că suntem în mers. Trecem pe lângă insule cu aspecte ciudate de vulcane.

La 6 1/2, intrăm în portul Candiei, acuma se numeşte Herakleion, capitala Insulei. Pare ceva foarte primitiv. În port, se

găseşte un vas-atelier al Marinei engleze, H.M.S. „Resource“.// Începe, se înţelege, vizitele. Mai întâi, un adjutant al lui Georgio[402], comandor aviator. Pe urmă, guvernatorul Cretei, care face o impresie bună, deşi vorbeşte slab franţuzeşte.

Seara, la masă, cu toată căldura, toată lumea întrunită.

Luni, 7 august

La deşteptare, o surpriză dezagreabilă. D[uduia] are un atac de reumatism în picior, foarte dureros, şi care o ţine în pat până seara.

La 11, mă duc să vizitez H.M.S. „Resource“. Este, incontestabil, unul din vasele cele mai interesante ce le-am văzut vreodată. O adevărată uzină plutitoare, în care se pot face cele mai interesante lucrări, mergând până la turnarea unor piese de 7 tone. Amenajat cât se poate de ingenios, are un echipaj de 500 de oameni, în// care intră şi lucrătorii. Dacă se găseşte *fila 75* într-o bază, poate întrebuinţa până la 1 000 lucrători. Rostul lui este de a face reparaţiunile urgente pentru flotă şi, în caz de război, să slujească ca o bază mobilă, în cazul în care Malta ar fi primejduită. Vorbind cu comandantul, mi-a spus că în Anglia îmi sunt foarte recunoscători pentru atitudinea mea din astă-primăvară, căci aceasta le-a dat lor un îndemn nespus la acţiune. Ceilalţi ofiţeri, vorbind cu Urdăreanu, spun că le e teamă de flota submarină italiană şi, îndeosebi, de aviaţia lor.

În timpul mesei, soseşte şi ancorează în faţa Candiei H.M.S. „Malaya“, unul din cuirasatele de 81 000 tone, complect renovat şi modernizat.

La 6, mergem, cu toţii, afară de D[uduia], Mihăiţă şi Costache [Malaxa], să vizităm Palatul lui Minos[403] de la Cnossos[404]. De la început, trebuiesc două rectificări. Minos nu este un rege, ci o dinastie, iar faimosul Labirint nu este decât Palatul, care, conţinând// peste 800 de încăperi, era un loc în *fila 76*

care orişicine se putea pierde. Ceea ce se vede astăzi acolo este de la 1600 în. Chr. şi a fost distrus, incendiat de o invazie a aheenilor. Se vede din aceste măreţe ruine ce enormă a trebuit să fie această clădire şi ce infinit de bogată era. Multe părţi au fost reconstruite de Evans[405] ca să se dea o idee de ce a fost în Antichitate. Cămăruţe infinit de mici, nici chiar aşa-numitele săli n-au dimensiuni mari, dar sunt toate împodobite cu frescuri de culori foarte vii şi cari le găsesc mult mai frumoase decât acele pompeiene. Aceste ruine sunt, desigur, între cele mai interesante ce le-am văzut vreodată.

Seara, toată lumea prezentă la masă şi, deşi ziua a fost foarte caldă, seara bate vântul şi e agreabil.

După masă, joc table.//

fila 77

Marţi, 8 august

Din nou o zi colosal de caldă. Toată lumea leşinată. Mă felicit de ideea avută de a nu face vizite decât seara. Cu toate acestea, D[uduia] şi cei mai mulţi ies dimineaţa în oraş să facă cumpărături. Se găsesc stofe de mătase pentru haine bărbăteşti, bune şi nu prea scumpe.

Seara, la 5 1/2, cu toţii, afară de D[uduia], care suferă colosal de căldură, vizităm Muzeul Complement, absolut necesar ca să pricepi splendorile de la Cnossos şi a putea preţui la justa ei valoare această civilizaţie de peste 4 000 de ani. Mai întâi, trebuiesc remarcate frescele, pe cari le-am văzut ieri în copie. Pe urmă, ceea ce este caracteristica artei minoice, lucrurile mici. Totul e în miniatură, lucrări de orfevrerie şi de teracote, splendid executate, sigiluri, vase, reproduceri de animale în miniatură. Cea mai splendidă piesă este, incontestabil, Acrobatul din fildeş, de o perfecţie anatomică şi de detalii care aminteşte cele mai bune opere ale Renaşterii. Mai sunt o
fila 78 mul//ţime de lucruri frumoase şi de valoare, cari ilustrează

perfect arta acelei epoci. Am remarcat încă miniaturile arhitectonice în teracotă, cari au permis arheologilor să facă reconstrucţiile văzute ieri.

Seara, atmosfera se mai răcoreşte niţel.

Miercuri, 9 august

Cred că a fost ziua cea mai caldă, şi ceea ce e foarte neplăcut e umiditatea, cu toată ariditatea extremă a Cretei. De dimineaţă, vizitez bisericile „Sf. Mina", patronul Insulei, „Sf. Mina Mic" şi una aparţinând Muntelui Sinai. Cele două din urmă sunt interesante arhitectonic prin aceea că sunt formate din două naosuri alăturate, fiecare cu altarul său. În Catedrală, care, arhitectonic, n-are nici o valoare, se găsesc 6 icoane foarte frumoase,// zugrăvite pe la 1500 de un oareşicare Da- *fila 79*
maschin, coleg al lui [El] Greco[406] şi cel mai de seamă reprezentant al şcolii cretane de pictură. Sunt bizantine, dar cu o foarte puternică influenţă veneţiană. Mai vizităm o biserică, care e interesantă prin aceea că a fost, pe rând, biserică catolică, moschee şi, în sfârşit, biserică ortodoxă. Altfel, fără nici o valoare, de nici un fel, ca cele mai urâte biserici moderne în unele sate cu pretenţii de la noi. Pe urmă, mergem la Primărie, unde suntem poftiţi în Sala Consiliului Comunal. Primarul, un fel de tip *à la Caragiale*, ceremonios mă pofteşte să iau loc pe scaunul prezidenţial, cu Mihăiţă în dreapta mea. M-aşteptam la o mică ceremonie oareşicare, când colo apare un chelner cu uzo, limonadă şi fructe zaharisite.

După-masă, rămân pe bord. Spre seară, primesc de la Călinescu veşti cari mă fac să schimb programul şi să hotărăsc plecarea de aci mâne dimineaţă. Întâi, vine ştirea că regele Belgiei[407] îmi trimete pe baronul Capelle cu o// scrisoare *fila 80*
foarte importantă şi urgentă. Pe urmă, din cauza ştirilor sosite din mai multe părţi că Germania concentrează trupe înspre Est

şi Sud-Est, sunt sfătuit să scurtez călătoria şi, în acelaşi timp, rugat să-l văd neapărat pe Ismet Inönü pentru punerea la punct a chestiunei cu U.R.S.S. Seara, vine ştirea că, din cauza evenimentelor, baronul Capelle nu poate veni, pentru moment.

La masă, seara, am poftit guvernatorul, adjutantul regelui, primarul, şeful Turismului şi căpitanul Portului.

Guvernatorul, care e ministru în Cabinet, îmi confirmă că situaţia e îngrijorătoare. Hotărăsc, deci, să plecăm direct la Caspoli, renunţând la vizitele proiectate.

Joi, 10 august

fila 81 De dimineaţa, sunt abia pe la 12 pe bord//spre a vedea ceva neaşteptat de minunat, Insula Santorin[408]. E un vulcan submarin, al cărui crater formează un ideal port natural. Pereţii sunt abrupţi, cu mari bucăţi de lavă, iar pe marginea craterului sunt cocoţate 3 orăşele, care, din depărtare, par a fi frumoase. E o privelişte rară, şi eu cred unică, mai ales în Europa. Facem cu vasul turul Băii. După cât am putut vedea de pe mare, Insula are aerul de a fi bogată, fiind acoperită de vii.

Vineri, 11 august

Noaptea a fost destul de agitată. „Luceafărul" a dansat solid, [până] pe la 4 1/2 dimineaţa, şi a fost o ceaţă nemaipomenită, care ne-a făcut chiar, la un moment dat, să ne oprim aproape pe loc. Aceasta ne-a întârziat foarte mult, aşa încât sosim la Istanbul abia pe la 2 1/2 după-masă. Toată lumea
fila 82 pare// nu se poate mai încântată de trecerea noastră pe la Santorin. Într-adevăr, a fost un spectacol neaşteptat de frumos şi un lucru unic în felul lui, pe care foarte rar poţi să ai ocazia să-l vezi.

Ajunşi la Caspoli, vine, dimineaţa, la vas, ministrul Saraço-

ğlu, cu înalţi funcţionari ai Preşedinţiei, ca să mă salute din partea şefului Statului. Ştiri deosebite n-are. Îl găsesc destul de calm asupra situaţiei.

Pe urmă, vine ambasadorul Stoica, care-mi aduce ultimele telegrame din ţară. Când le văd, şi mie mi se pare situaţia mai puţin gravă decât părea din telegrama de alaltăieri. Totuşi, cred că întoarcerea mea în ţară este utilă, ca, în tot cazul, să fiu mai exact informat şi să pot prezida în cunoştinţă de cauză la măsurile ce vor trebui luate. După câte pot pricepe până aci, nu atât ştirile pozitive sunt acelea cari au alarmat pe ai noştri, ci unele informaţii lăturalnice, cari par a indica tendinţe germane înspre//noi. Concentrările masive făcute sub scutul ma- *fila 83*
nevrelor în Silezia, se vorbeşte de peste 2 000 000 de oameni, pot, incontestabil, să permită orişice operaţie ulterioară. Mai plictisitor şi mai grav este proiectul de răspuns al Angliei la memorandul unguresc, în care se spune că chestiunea teritorială va fi luată în aproape consideraţiune. Este o prostie şi o miopie obişnuită politicei sentimentale britanice.

Văd, pe urmă, pe generalul Popescu David[409], lt.-col. Leonida şi ataşatul militar lt.-col. [Traian] Teodorescu[410], cari mă pun în curent cu convorbirile avute cu M[arele] St [at]-M[ajor] turc. Ei se declară mulţumiţi. Au găsit o perfectă loialitate şi o absolută comprehensiune a situaţiei. Turcii [vor] întări frontul bulgăresc cu 80 de batalioane şi văd absoluta nevoie de a termina cu Bulgaria cât mai neîntârziat, ca să avem cu ei o legătură teritorială cât mai directă şi mai strânsă.

La 5 1/4, mă duc la Dolma Bahce ca să fac o vizită şi să am o convorbire cu preşedintele Ismet Inönü. Mă primeşte la debarca//der şi, cu o extremă afabilitate, mă duce în Palat. Iată *fila 84*
acest faimos Palat al Califilor, despre a cărui splendoare s-a povestit aşa de mult. Îmi face o curioasă impresie. Ca linii arhitecturale, este, incontestabil, foarte impunător, dimensiuni şi proporţii foarte frumoase, dar ca detalii de decoraţii este ceva îngrozitor. Tot ce prostul gust al epocii 1850-1870, împreunat

cu luxul de pacotilă[411] al Orientului decadent, poate înjgheba mai oribil.

Începe conferința, la care mai iau parte Saraçoğlu şi Stoica, ca un ajutor pentru conversația cu preşedintele, care-i tare surd. Am avut surpriza agreabilă de a putea constata că se poate vorbi mult mai uşor cu el decât mi se spusese şi am găsit un om foarte sigur de dânsul şi căruia-i place să discute. Am stat de vorbă până la 8 1/2. Conversația a fost foarte interesantă, şi jocul ce am trebuit să-l duc m-a pasionat, căci, în
fila 85 înțelegere cu Guvernul, aveam un scop ho//tărât acolo, de a înjgheba un efort de înțelegere cu U.R.S.S. Cum fusesem prevenit, după primele cuvinte Ismet a scos o hartă, ceea ce a uşurat mult discuțiile. Din partea turcilor, tendința a fost să mă împingă înspre o înțelegere de asistență cu Polonia față de germani şi cu ruşii la faimosul Pact al Mării Negre.

La ambele puncte m-am apărat, cred, cât se poate de bine, şi chiar dacă Ismet n-a adoptat punctul meu de vedere, l-a priceput.

Față de poloni, prima mea obiecțiune a fost că Beck a refuzat să steie de vorbă asupra unei asistențe mutuale față de Ungaria, şi, în această situație, nu ne pot interesa duşmanii cari nu sunt vecini cu noi. Prima noastră primejdie vine tocmai din această parte, şi dacă nu primim ajutorul necesar din prima clipă, ea nu ne interesează față de poloni. Cât despre garantarea expresă a ajutorului polonez, n-am nevoie de ea, căci ea este, implicit, în legătură cu garanția anglo-franceză. Dacă suntem atacați, anglo-francezii, la cererea noastră, trebuie
fila 86 *imediat* să//intre în foc, şi dacă intră ei, conform cu aranjamentul bilateral polono-englez, Polonia trebuie să se mişte şi ea.

Cât despre Pactul Mării Negre, nu îl pot accepta, căci este contrariu politicei ce o ducem, de a nu face nimic care să irite pe germani şi care să le dea o scuză să ne atace. Orişice pact cu U.R.S.S. ar fi o flamură roşie inutilă în fața ochilor germani.

La aceasta, Ismet mi-a răspuns că nu vede importanța aces-

tui lucru, căci, după orice probabilitate, tot vom fi atacaţi. I-am răspuns că şi eu văd această probabilitate, dar că, cu toate acestea, cât voi putea evita trăznetele germane voi încerca s-o fac şi că prudenţa mă face să acţionez în aşa fel încât orice s-ar întâmpla să încerc să evit ca o provocare românească, oricât de neînsemnată ar fi ea, să provoace ostilităţile şi să deie cea mai aparentă scuză puterilor garante să poată invoca *„casus foederis“*[412], căci, am adăugat eu, nu toţi aliaţii noştri sunt turci.//

fila 87 De mai multe ori mi-a pus întrebarea dacă sunt sigur de ajutorul polonez, răspunzând din nou că, nefiind turci, mi-e greu de răspuns, dar că această chestiune nu depinde de Varşovia, ci, în primul rând, de Paris şi Londra. Pentru mine, acolo e cheia.

Pe urmă, am expus teoria, care o cred cea justă, că nu numai din interesul meu, dar şi din cel al tuturor este de dorit ca războiul să nu înceapă pe frontul nostru, căci cu greu vom putea rezista germanilor, şi atuncea ei vor putea avea succesele dorite de ei, şi Armata noastră va fi uzată, neputând fi, astfel, ce ar fi mai bine, o rezervă generală, care să intervie în mod util, în momentul cel mai propice, pentru a dobândi un succes hotărâtor. Asupra acestui punct, ca un bun militar, a fost de părerea mea. Am mai adăugat că intrarea noastră este, incontestabil, un sacrificiu pentru o ţară care n-are nici o revendicare şi că nu înţeleg acest sacrificiu decât dacă va fi, într-adevăr,//util. Se înţelege, dacă vom fi atacaţi ne vom apăra cu *fila 88* sacrificiu total, chiar dacă, momentan, vom pieri.

De aci am trecut la chestiunea Basarabiei şi, deci, a U.R.S.S. Plecând de la un calcul (umflat dinadins) că, de la început, vom fi atacaţi de 80 de divizii germane şi că, deci, vom avea nevoie de a concentra toate forţele noastre pentru această luptă, am arătat că, cât timp n-am o asigurare a graniţei Nistrului, acest lucru nu este posibil; că noi avem reticenţe asupra ajutorului rusesc tocmai din această cauză şi avem toate cauzele de a crede că aceste temeri sunt justificate, căci U.R.S.S. nu pierde

nici o ocazie de a ne arăta că nu recunoaşte această graniţă. Proba pentru această afirmare este ultimul incident cu avioanele şi hărţile lor oficiale (din care una, am pretins eu, atârnă chiar în Legaţia din Bucureşti), în care Basarabia este trecută ca un teritoriu sovietic temporar ocupat de Armata Română.

fila 89 Cu aceste premise şi luând în//considerare toate proastele experienţe ale trecutului, nici eu, nici Guvernul meu, nici, mai ales, poporul meu nu putem accepta un ajutor rusesc fără ca această graniţă să fie formal recunoscută de vecini. Aceasta o dată dobândită, toată chestiunea se schimbă, şi atunci voi putea, poate, acţiona în aşa fel ca să stăm de vorbă mai cu folos. Sunt gata în această ipoteză să merg până la un pact de neagresiune.

Ismet a priceput şi mi-a spus că este, deci, o chestiune psihologică.

Ca un raţionament în plus, i-am arătat că e şi în interesul Turciei, căci oricare ar fi prietenia lor actuală cu Sovietele, Rusia nu şi-a schimbat scopul politic de a ajunge la Dardanele şi că [turcii] au, deci, şi ei interesul de a avea o graniţă consolidată la o sută de klm mai departe. La aceasta a surâs.

Drept consecinţă a celor spuse mai sus, am rugat pe turci să facă pe intermediarii şi cu prilejul vizitei ce o va face Saraçoğlu,

fila 90 în curând, la Moscova. Mi-au răspuns la aceasta// că ce dăm în schimb, că dacă am primi Pactul Mării Negre ar putea să garanteze că e lucru făcut. De dat ceva în schimb, pentru moment, e greu, căci ar fi rău primit de opinia publică. Cel mult s-ar putea face o declaraţie că convenţiunea militară cu Polonia faţă de Rusia să fie pusă momentan în adormire.

Pe urmă, a venit vorba despre Bulgaria. Erau de părerea noastră, că mai bine să ne fie duşmană decât să avem între noi aceşti dubioşi, că prima grijă trebuie să fie scoaterea ei din luptă. Cât despre pretenţiunile teritoriale, s-au convins că sunt fără de folos, căci orişice petec ce s-ar ceda ar întări obrăznicia bulgară.

Ismet mi-a afirmat că dacă România este atacată, intră şi Turcia imediat în acţiune şi că putem conta absolut pe ei, că italienii sunt mai mult un impediment pentru germani şi că e convins că anglo-francezii îşi vor ţine angajamentele.

După întrevedere, în timpul căreia s-au// servit cafele şi *fila 91*
şampanie, preşedintele m-a condus până la iaht.

La 10 1/2, ridicăm ancora spre a ne întoarce spre ţară.

După-masă, am jucat bridge cu D[uduia], Nindi [Romalo] şi Gica Filitti.

[Urdăreanu] din nou supărat că l-am luat pe Stoica, şi nu pe el, să asiste la conversaţia cu Ismet. Găseşte că demnitatea lui de ministru e atinsă şi vorbeşte din nou de demisie. Trebuie să mărturisesc că nu m-am gândit că-l va jigni, căci [pe] Stoica l-am luat ca un fel de tălmaci mai mult.

Sâmbătă, 12 august

Sosim, pe la 12 1/2, la Constanţa. E vânt şi ploaie. Manevra de acostare a făcut-o Prosinag[413] în mod magistral.

Mâncăm, însă, pe bord şi, pe urmă, pornim cu trenul spre Bucureşti.

Îl pun pe Urdăreanu// în curent cu conversaţiile mele de ieri *fila 92*
şi jucăm table. Am impresia...*

Iată, s-a sfârşit şi această călătorie, la care eu şi D[uduia] ne bucurasem aşa de mult. N-a fost ce am aşteptat. Întâi, de la început, grija cea mare pentru Mihăiţă. Cel puţin de acest punct de vedere, lucrurile s-au liniştit. Pare să fie complect dizgustat de Yvonica, îndeosebi pe chestiunea că ea trăieşte cu Ştiubei. Au venit, pe urmă, căldurile, care pe mai toţi ni-au pus într-un hal de nervi teribil. De aci şi toate incidentele cu **...

* Restul frazei a fost şters *(Nota edit.)*.

** Lipsă text *(Nota edit.)*.

Păcat, căci ceea ce am văzut a fost, într-adevăr, frumos.

Sosit la Bucureşti, vin de îndată Călinescu şi Gafencu la mine să mă puie în curent cu situaţia. E neclară. De la ultima telegramă lucrurile par a se fi din nou calmat.

Cât despre concentrările germane şi ştirile anexe, este adevărat că ele sunt importante, întrecând cu mult pe cele ce s-ar face pentru manevre obişnuite. Ceea ce a alarmat a fost o telegramă foarte pesimistă de la Crutzescu asupra situaţiei[414].//

(Filele 93 şi 94 lipsesc din manuscris)

fila 95

Duminică, 13 august

Dimineaţa începe dezagreabil, [cu] vizita lui Urdăreanu, care vine pompos îmbrăcat, să-şi dea demisiunea pe chestiunea întrevederei de la Istanbul. După o discuţie îndelungată, în care am făcut să joace toate coardele sentimentale, patriotice, simţul datoriei şi cele umane personale şi după ce l-am făcut să priceapă că nu putea fi vorba de o intenţie din partea mea şi recunoscând că am greşit, i-am cerut scuze, l-am făcut să renunţe la această nouă năzbâtie a lui. A rămas la masă, la care a venit, ca de obicei, şi Duduia.

După-masă, frânţi de oboseală, am dormit.

Ştiri noi n-au venit astăzi. Atmosfera, totuşi, pare să fie ceva mai senină.//

fila 96

Luni, 14 august

La 11, am avut o conferinţă cu Călinescu, Slăvescu, Ţenescu, [Gheorghe] Mihail şi Urdăreanu, în care să mă pui la curent cu posibilităţile noastre de încadrare. Mi se prezintă tablourile cari cerusem să fie pregătite înainte de plecarea mea în călătorie. Am putut constata că lucrurile stau mai bine decât cre-

deam. Vom putea încadra destul de decent 25 de divizii şi, cu ceva eforturi, chiar mai mult. Tunuri sunt suficiente, mitraliere din cele reparate pot încă face serviciu, şi alte materiale se pot aduna spre a înjgheba aceste divizii, de cari avem absolută nevoie. Situaţia noastră strategică, cu posibilitatea de război pe două fronturi, din care unul cu un efort foarte mare, ne sileşte de a pune pe picior de luptă un număr cât mai mare de divizii. Ca oameni, avem suficienţi, am putea, dacă am avea material, să mobilizăm 40-45 [de divizii], dar aceasta ar cere un efort// financiar peste puterile noastre. *fila 97*

M-am supărat din nou cu M[arele] St[at]-M[ajor] pe chestiuni de organizare. A fost o mare discuţie asupra Cavaleriei, căci, din tablourile prezentate, s-a constatat că e o mare lipsă de şei. Cu cele ce le avem nu se pot îndeplini nevoile decât la jumătate din ce este prevăzut. Eu am susţinut punctul de vedere că, în acest caz, nu trebuie mobilizat decât o jumătate din ce este prevăzut. M[arele] St[at]-Major face dificultăţi. În sfârşit, am obţinut că se va mobiliza numai un divizion de regiment, rămânând ca restul să se complecteze pe măsură ce noile şei vor sosi din Anglia.

Slăvescu a arătat, din nou, stadiul comenzilor, care e foarte frumos, dacă vom avea linişte până în primăvara viitoare. Cu toate ştirile mai liniştitoare şi faptul că Polonia, sub imboldul Angliei, pare înclinată către conversaţii cu Germania pe chestiunea Danzig, nu prea cred că coarda va rezista aşa de mult.

Seara, înainte de a mă îmbarca la 1 în tren pentru a merge la Constanţa, am// văzut un film destul de amuzant, cu Jules Berry. *fila 98*

Marţi, 15 august

Sf. Maria Mare. La Constanţa, pentru serbarea Marinei. E vreme frumoasă, dar un vânt colosal de tare, aşa încât, anul

acesta, am fost siliţi s-o facem în Port. Nu puteam risca ca P.P.S.S., episcopii şi excelenţele ministeriale să se deie în spectacol şi să hrănească peştii. Ceremonia a fost, astfel, scurtă, deoarece s-a redus la slujba religioasă şi la discursul lui Bărbuneanu[415].

Pentru Mihăiţă a fost o zi plină de bucurie, căci a devenit, azi, aspirant în Marină, lucru care i-a dat cea mai desăvârşită bucurie[416]. În timpul ceremoniei, a fost pe N.M.S. „Regina
fila 99 Maria",// pe care este repartizat. A urmat obişnuita distribuire de decoraţii.

Pe urmă, am fost la Taşaul[417] pentru punerea pietrei fundamentale a noului port[418] ce se construieşte acolo. A fost o foarte frumoasă şi plăcută surpriză care am avut-o, de a vedea în ce fel s-a lucrat acolo. Întâi de toate, s-au făcut căi ferate şi drumuri ca să se poată lucra în condiţiuni bune. Drumurile sunt bune şi totul are un aspect cât se poate de civilizat. Planul e măreţ, bazat pe cel iniţial al amiralului Henderson[419]; s-a dezvoltat şi s-a complectat în aşa fel încât va deveni unul din cele mai frumoase şi moderne porturi. Bun şi pentru baza navală, dar bun şi pentru un dezvoltat port comercial. Constanţa a fost greşit [aleasă], de la început. Astăzi, orişice ban s-ar pune acolo ar fi aruncat pe gârlă. Chiar dacă, pentru viitor, unele mărfuri ar rămâne acolo, petrolul şi lemnăria trebuiesc mutate aci.

fila 100 Reîntorşi la Constanţa, luăm masa pe// S.M.R. „Basarabia". Se ţin discursuri. Vorbeşte [Paul]Teodorescu[420], căruia îi răspund eu. Ţinând seama de cele întâmplate zilele trecute cu Anglia, am adăugat, în răspunsul meu, pe lângă fraza că ne vom apăra dacă suntem atacaţi, şi că orişice atingere la statu-quo-ul teritorial este semnalul unui cataclism european[421].

À bon entendeur, salut![422]

Seara, pentru cină, suntem întorşi la Cotroceni.

Miercuri, 16 august

Dimineaţa, nimica deosebit.

După-masă, la 18, vine Călinescu, iar ceva mai pe urmă şi Gafencu. Preocupările noastre astăzi sunt tot asupra atitudinei Angliei. Ni se pare că greşeala pe care au făcut-o cu Ungaria, şi care chiar dacă e reparată, spre totala noastră satisfacţie, arată o// stare de spirit îngrijorătoare. Trebuie reacţionat. Mi se prezintă un proiect de memoriu, în care se pun lucrurile la *fila 101*
punct. Dar aceasta nu mi se pare suficient. Va trebui întreprinsă o acţiune de luminare a politicianilor de acolo şi, în consecinţă, ne gândim să-l trimetem pe Vaida, care, ca fost preşedinte al Consiliului, ca ardelean şi ca unul care are un bun renume acolo, poate cel mai bine pune lucrurile la punct. Mai vine, pe urmă, şi Tilea, care ne mai dă detalii asupra stării de spirit de acolo.

Seara, cinema. Un foarte frumos film american despre viaţa doctoranzilor: „Misiunea doctorului...".

Ştirile din lume sunt mai puţin linişti[t]oare. Astăzi, agitaţia tot în direcţia Danzigului pare a se dezvolta. Sunt din ce în ce mai multe temeri că deznodământul final, războiul, se apropie. Germania se arată mândră şi nu vrea să steie de vorbă cu nimeni. În sfârşit, văd că şi Vaticanul este neliniştit[423].//

Joi, 17 august

fila 102

Dimineaţa, mi s-au prezintat diferite materiale. În primul rând, o trăsură-cheson pentru mitraliera Cavaleriei. Mi s-a părut puţin practică, căci prea greu se poate despacheta arma şi, pe urmă, sistemul de înhămare nu mi-a plăcut. Al doilea este o căruţă pentru unităţi, o căruţă de ţară, care este practică atât pentru uzul civil, cât şi pentru acel al Oştirei. Prin aceasta, se rezolvă o problemă cerută de M[arele] St[at]-M[ajor] de mai

bine de 30 de ani, rezolvare cari mi se pare foarte bună. Mi s-a mai prezintat tunul antitanc „Bofors" de 37 mm, modelul polonez. Este o piesă pe care am văzut-o în acțiune în Polonia acuma doi ani și care, fără a fi ideală, corespunde nevoilor. În sfârșit, o armă foarte interesantă – mitraliera, mai bine-zis tun antiaerian de 25 mm. Deși de un calibru mic, după câte se spune ar da rezultate cât se poate de bune, însă la înălțimi nu
fila 103 prea mari. Din nenorocire, n-au venit decât 2 piese și// fără muniții. E faimoasa piesă care a fost comandată acuma 3 ani și care a întârziat așa de infinit de mult. În marea noastră lipsă de material A.C.A., bine că avem cel puțin atâta.

După-masă, în audiență, un om de afaceri american, Ben Smith, prieten al lui Roosevelt, recomandat de Tilea. Mă așteptam să fie mai interesant. El aduce o notă optimistă, crede că se poate menține pacea printr-o conferință economică, care ar trebui să acorde Germaniei unele colonii și să facă o redistribuire a aurului în lume.

A fost astăzi un incident de graniță spre Ungaria: un soldat omorât, unul rănit și al treilea prizonier[424].

Pe urmă, o veste dintre cele mai triste: cel mai bun dintre ofițerii-curieri, căpitanul Pauliuc[425], furându-i-se, la Sofia, valiza diplomatică, dintr-un sentiment de datorie care-i face cinste s-a sinucis. Este foarte păcat și sunt extrem de impresio-
fila 104 nat,// căci era un element de foarte mare valoare și de viitor. Gestul său, care rareori se vede azi, este o probă vie a caracterului său de adevărat ostaș.

Vineri, 18 august

Dimineața, am vizitat Pirotehnia Armatei. Mi-a făcut plăcere s-o revăd și să constat progresele ce s-au făcut. Lucrul pare pus la punct și, grație noii formule comerciale, nu mai există stagnare în lucru și strangulare în fabricație. Păcat că

această frumoasă uzină se găseşte în Bucureşti şi, deci, este aşa de expusă oricărui atac aerian.

După-masă, Mitiţă [Constantinescu] îmi expune situaţia bugetară, care, contrar oricărei aşteptări, este bună. Totuşi, este îngrijorat despre situaţia noastră economică generală. Comerţul nostru, aşa cum// este îndreptat, nu ne procură devi- *fila 105*
zele suficiente spre a face faţă plăţilor de cari avem absolută nevoie.

M-am dus o clipă la Palat ca să-mi mai aduc lucruri de cari am nevoie.

Seara , cinema: „Misterile Africei".

Bietul căpitan Pauliuc a murit fără a mai fi recăpătat cunoştinţa. Poate că e mai bine pentru el. Cine ştie în ce hal ar fi rămas cu un glonte în creier. Gestul lui a fost nobil, dar nu-mi place toată afacerea, şi bulgarii, cum era de aşteptat, nu prea pun multă râvnă pentru descoperirea hoţului.

Sâmbătă, 19 august

Astă-seară, a venit răspunsul Londrei asupra memorandului ungar, răspuns care ne dă satisfacţie:

„Am studiat cu atenţie deosebită expune//rile trimise asupra *fila 106*
punctului de vedere român. Considerând atitudinea generală a Guvernului român, am decis că e mai bine de a nu da în momentul de faţă nici un răspuns, de orice natură ar fi demersul ungar. Veţi informa imediat în acest sens pe d-l Gafencu, adăugând că Guvernul M.S. Britanice îşi propune a informa Guvernul ungar dacă, după cum este de aşteptat, va ridica din nou această chestiune, căci nici un răspuns nu poate fi dat în acest moment.

Veţi asigura Guvernul român că, în fapt, nici un răspuns nu va fi dat Guvernului ungar fără consultarea prealabilă a Guvernului român. Regret foarte mult că răspunsul pe care ne propu-

sesem a-l da Guvernului ungar a deşteptat aprehensiunile Guvernului român. Nu poate fi vorba decât de o interpretare cu totul greşită a intenţiunilor Guvernului M.S., a cărui politică nu a fost niciodată, în nici un fel, şi este cu atât mai puţin îndreptată, în momentul de faţă, spre o încurajare a revizionismului ungar.//

fila 107 *Cum v-am explicat în ultimele mele telegrame, Guvernul M.S. se crede obligat să ia act de faptul asupra căruia i-a fost atrasă atenţiunea, anume că, după părerea Guvernului ungar, între cele două ţări ar exista probleme teritoriale cărora Guvernul de la Budapesta le atribuie atenţie.*

Dat fiind că o neînţelegere s-a produs asupra acestei chestiuni, Guvernul M.S. este cât se poate de dispus a face tot ce îi stă în putinţă pentru a preîntâmpina dorinţele Guvernului român şi, prin urmare, va lăsa demersul ungar fără răspuns".

Acest răspuns a fost comunicat astă-seară secretarului general Davidescu de însărcinatul de afaceri britanic Le Rougetel[426].

Mă aşteptam, de altfel, la aşa ceva după conversaţia cu Thierry, care venise azi-de-dimineaţă în audienţă, pretextând remiterea decoraţiei libaneze ce mi-a fost conferită. Libanul fiind sub protectorat francez, însemnele trebuiesc înmânate de

fila 108 reprezentantul Franţei. Ordinul este// „Medaille d'Honneur du Mérite Libanais. Grade Extraordinaire". E cea mai oribilă pafta ce mi-a fost dat să văd. Atârnată de o panglică tricoloră, parcă ar fi eşarfa unui primar de sat din sudul Franţei.

Thierry m-a asigurat că garanţia anglo-franceză va juca, fără discuţie, de îndată ce vom fi atacaţi, şi el consideră că acest fapt este el singur în măsură să ne ajute enorm de mult. El, fără a fi optimist, nu e pesimist, crede că Hitler tot nu se va hotărî a ataca şi se sprijină pe faptul că nu s-a angajat încă personal în mod public, deci mai poate frâna. Despre demersul englez relativ la memorandul ungar îl califică de o prostie fără seamăn şi-mi spune că Bonnet a fost indignat şi a protestat imediat.

L-am atacat, ca de obicei, pe chestiunea armamentului, arătându-i că dacă sunt presant în cereri e că am absolută nevoie, mai ales de A.C.A., că este şi în interesul lor să ne puie în stare de a ne putea apăra// şi de a rezista cât mai mult *fila 109* presiunei germane.

Restul zilei am revizuit proiectul de lege a învăţământului secundar, la care am corectat anumite detalii importante.

A plouat şi, spre seară, s-a răcorit mult.

Ungurii ne fac dificultăţi locale relativ la cercetările despre incidentul de frontieră de alaltăieri. Până azi n-au eliberat prizonierul. S-a protestat din nou la Budapesta.

Duminică, 20 august

Vreme urâtă. De ieri-seară continuă ploaia şi bate vântul.

Dimineaţa, nimic deosebit, odihnă. Sunt plictisit că Duduia, de când ne-am întors, nu-i deloc bine.

După-masă, am văzut un film foarte frumos: „4 femei în alb", despre viaţa infirmierelor// americane.

La 6, pocher cu D[uduia], Ernest [Urdăreanu], Malaxa şi *fila 110* d-na Malaxa.

În cursul conversaţiilor, discuţia a alunecat asupra destrăbălării vieţei aşa-zisei societăţi a noastre. Beţia la generaţia tânără a devenit un fel de sport. Găsesc că societatea aşa-zisă bună are marea ei parte de vină, deoarece n-a ştiut să puie stavilă şi n-a ştiut cum să nu accepte anumite lucruri şi atitudini incompatibile cu elementara bună-creştere şi decenţă.

Am o mărturisire de făcut: şi eu am o parte de vină, prea m-am ţinut îndepărtat de viaţa socială, aşa încât Curtea n-a fost pe teren spre a începe o oareşicare acţiune în lume. Va trebui reacţionat şi, dacă evenimentele o permit, va trebui iarna aceasta să reacţionez în această direcţiune mondenă.

Pe terenul politic, intransigenţa în ambele tabere a devenit

extremă. Germania respinge orişice idee de mediaţiune şi
fila 111 conversa//ţiune. Totuşi, ceea ce e curios e atitudinea Italiei, din ce în ce mai mult tendinţa de a nu vrea să participe la un război, dar pare-se că sfaturile de moderaţiune ale lui Ciano faţă de Hitler n-au avut nici un rezultat. Niciodată variaţiunile de temperatură politică n-au fost mai puţin stabile. Zilele trecute parcă se întrevedea o rază de lumină, astăzi lucrurile par mai negre. Şi noi tot dezarmaţi suntem pe terenul A.C.A.

Luni, 21 august

Am avut plăcerea de a constata că Mihăiţă e pe punctul de a fi complect vindecat de durerea lui şi copt pentru o altă...*.

Dimineaţa, miniştrii [Petre] Andrei şi Călinescu. Cu primul,
fila 112 lucruri curente şi destul de lungă//conversaţie asupra şcolii. Suntem de acord.

Cu Călinescu discutăm situaţia, care tot primejdioasă rămâne. Grija cea mare trebuie s-o punem pentru A.C.A., care trebuie împărţită mai toată la punctele sensibile ale teritoriului şi trebuie făcut un enorm efort pentru muniţii. Pe urmă, am constatat că, în sfârşit, a priceput nevoia de a organiza F.R.N. şi mi-a adus din nou listele pentru secretari. I-am mai vorbit de starea morală a tineretului nostru şi de necesitatea de a reacţiona de sus.

După-masă, nimica deosebit.

La 4 1/2, Urdăreanu telefonează că are ceva extrem de important şi de grav de comunicat. Îmi aduce ştirea atât de neaşteptată cât de dezagreabilă şi de oribilă că Germania iscăleşte cu U.R.S.S. un pact de neagresiune şi că Ribbentrop merge la Moscova ca să aducă la îndeplinire acest act de înaltă trădare din partea Sovietelor[427]. La Paris şi la Londra, se

* Cuvânt şters *(Nota edit.)*.

înţelege, consternare. Urdăreanu e tragic asupra ştirii. Eu nu sunt//peste măsură de mirat, căci de mult aveam, hotărât, impresia că se pregătea un concubinaj între nazism şi comunism şi că între aceste două ţări era o secretă simpatie de interese. Totuşi, ca gest din partea Rusiei este ceva scârbos să facă aşa ceva tocmai în momentul când trata cu misiunile anglo-franceze o convenţie militară.

Pentru noi e cât se poate de periculos, căci una din speranţele ce le aveam de a avea un spate sau un flanc oareşicum asigurat s-a dus. Nu cred că U.R.S.S. va merge mai departe, adică va participa la un război alături de Germania, dar, desigur, ne va putea crea greutăţi în Basarabia.

În loc de a avea 2 fronturi de apărat, iată că vom avea două şi jumătate, ceea ce este aproape peste puterile noastre. De punct de vedere pozitiv, nu este o mare pierdere, dar din cel negativ este foarte rău. Încă o dată eu şi cu România am avut, din nenorocire, dreptate de a nu avea nici o încredere în U.R.S.S. Ei sunt totdeuna capabili de trădare. Toată istoria lor o//dovedeşte, mai ales faţă de noi. *fila 114*

Se înţelege, Urdăreanu este de un pesimism extrem. El vede România definitiv pierdută şi Dinastia dusă pentru totdeuna. Nu vede altă soluţie decât o supunere şi mai mare către Germania.

Toate acestea nu-mi schimbă punctul meu de vedere. Trebuie să rămânem în expectativă. În tot cazul, nu se poate hotărî nimica acum, trebuie văzut care va fi reacţiunea în Europa.

Prestigiul Germaniei, incontestabil, a crescut 100 % prin aceasta şi, deci, şi obrăznicia ei. E momentul când, mai ales Marea Britanie, nu mai poate da îndărăt. Trebuie să atace ca să se apere.

Se înţelege că, după această veste, noaptea a fost cu nervi. Dorm foarte puţin.

Marți, 22 august

fila 115 Dimineața, Călinescu și Gafencu, ca să discu//tăm situația. Și ei văd situația foarte în negru. Deciziunea finală este de a urma aceeași politică ca până acum, să întărim acțiunea de înarmare și să facem eforturi pentru neutralitate.

Trecem în vedere ipotezele ce ne vin în minte. Eu rămân la punctul meu de vedere că militariceşte nu este nimica schimbat. Știri n-au venit încă, afară de una, că Anglia e dârză.

Interesant de văzut care va fi reacțiunea Italiei, care, zilele astea, părea a nu fi în totul în unison cu Axa, dacă va putea fi dislocată, și eu tot cred în această posibilitate. Ar fi o replică admirabilă la felonia de azi-noapte. Va putea, oare, aceasta trezi toate statele burgheze ca să vază formidabila primejdie ce-i pândește dacă se unifică puterile germano-ruse și cum vor putea rezista și se vor putea apăra contra barbariei comuniste? Credem, eu și toți, că riposta cea mai bună ar fi vechea teorie a M[arelui] St[at]-Major francez: un atac preventiv. Pentru noi ar fi o ieșire din încurcătură și ar putea preveni eventualitatea
fila 116 unui//atac prea puternic împotriva noastră.

Un alt colț al Europei unde m-aștept la o reacțiune este Spania. Ea a dus un război împotriva comunismului. Poate ea astăzi să stea alături de acei cari dau mâna cu dușmanii lor de moarte de ieri?

Alții cari vor trebui să reacționeze sunt iugoslavii. Ce vor face ei? Dacă ei nu se leagă de Axă, poate că ungurii vor putea rezista, având spatele lor asigurat prin noi și ei. Cea mai proastă situație tot noi o avem: pe trei frontiere dușmani, cari râvnesc la părți din teritoriul nostru.

Se mai pune întrebarea foarte importantă: ce preț au plătit germanii pentru această schimbare la față? Unii, cum e Urdăreanu, cred că și-au împărțit teritoriile Europei Orientale, mai ales cele poloneze și ale noastre. În tot cazul, noi suntem în primul plan al primejdiei. Impresia mea este că

primii cari vor fi atacaţi nu vom fi noi, ci polonezii. Nu din punctul de vedere strategic, care ar cere//tocmai aceasta, ci din *fila 117* punctul de vedere al prestigiului german, care cere să se dea lovitura naţională pentru teritoriile revendicate de ea faţă de Polonia. Nădăjduiesc nu se poate mai mult că aşa se va întâmpla, şi atuncea situaţia noastră va fi mult uşurată. Însă ceea ce este groaznic e că războiul acesta va fi, întâi de toate, aerian, şi aceasta însemnează distrugeri peste distrugeri.

Iată câteva din reflecţiile ce reies din conversaţiile cu miniştrii, dimineaţa, şi cu Urdăreanu, după-masă. Tot dimineaţa a venit în audienţă vicontele Duparc, ministrul Belgiei, să-mi aducă alăturatul mesagiu din partea regelui său*: //

„Veuillez demander d'urgence audience au roi Carol pour lui *fila 118*
donner le message suivant: «Vu la situation internationale, le roi, d'accord avec le gouvernement, a pensé réunir à Bruxelles les représentants des puissances petites et moyennes d'Europe en vue du faire appel à la paix et à la conciliation. La Belgique ne peut agir différemment des états du groupe d'Oslo qui se concertent habituellement sur toute question présentant un intérêt politique et économique commun. Ceux-ci ont dû être sondés d'abord. Ils préferent limiter entre eux. Le projet primitif a dû être abandonné à notre très vif regret. Veuillez en faire part au roi Carol et lui annoncer une lettre personelle de notre souverain qui partira par avion. J'attacherais un grand prix à ce que, l'appel étant émis, la Roumanie accepte d'y donner son (?) adhésion et tâche d'y rallier les états de l'Europe de Sud-Est"[428].

Destul de confuz redactat, dar, totuşi, pricep că el ar dori ca eu, în această parte a Europei, alăturea de el, să iau iniţiativa unui Bloc al neutrilor, cari să se bazeze pe o înţelegere economică pentru menţinerea păcii. Un plan foarte frumos, dar tare mi-e teamă// că, în această parte a Europei, nu este posibil,fila *fila 119*

* Textul mesajului a fost inclus în formă dactilografiată în manuscrisul **Însemnărilor zilnice** *(Nota edit.)*.

118 pentru raţionamentul amintit mai sus, al revendicărilor teritoriale. Noi nu putem plăti şi, mai ales, anticipat, aşa un preţ. Pe de altă parte, dacă soarta noastră e pecetluită, e mai bine să murim cu armele în mână decât să aplecăm capul în faţa securei.

Abia seara vin ştiri cari, aproape toate, indică că războiul e aproape inevitabil:

1) Germanii declară că, în înţelegere cu U.R.S.S., graniţile viitoare ale Europei sunt trasate.

2) Că în 4 zile graniţile Germaniei vor fi acele din 1914.

3) Franţa are sub arme 1 600 000 de oameni şi toate poziţiile de acoperire sunt ocupate.

4) Franţa nu va convoca Parlamentul.

5) Decretul de mobilizare francez este iscălit, dar nu publicat.

6) Turcia găseşte situaţia foarte dezagreabilă, dar îşi menţine toate angajamentele luate.

7) Polonia arată oareşicare neîncredere în garanţia anglo-franceză.//

fila 120 8) Se pregăteşte evacuarea Varşoviei, şi Franasovici a cerut voia să arză arhiva secretă[429].

9) Se desenează că atacul german, după cum prevăzusem, se va îndrepta împotriva Poloniei.

10) Anglia a convocat Parlamentul pentru [poi]mâne, joi.

11) Anglia a dat ordinul de mobilizare.

Ştiri pentru lumea civilizată cât se poate de mâhnitoare. Pentru noi, ceva mai bune, în general, singurele soluţii cari să nu dea prea mult nas lui Hitler.

Călinescu are speranţa că mobilizarea engleză va da de gândit germanilor. Eu, nu.

Din nou, astăzi, a fost un incident de frontieră, din nou un soldat rănit. Am impresia că acestea sunt provocări – războiul nervilor. Deci, să păstrăm calmul şi să anunţăm pe prieteni.//

Miercuri, 23 august *fila 121*

De dimineaţă, Călinescu, ca să studiez din nou întreaga situaţie care am hotărât, impresia că devine din ce în ce mai gravă, şi a noastră, în special, extrem de dificilă.

Sunt anumite puncte cari vor trebui luate în vedere. Primo: atitudinea Ungariei, care este încă şovăitoare. Curente deosebite se ciocnesc acolo, dar pare-se că, în afară de unele cercuri interesate şi naziste, majoritatea opiniei este de mare rezervă faţă de Germania. Ea ar putea rezista dacă şi-ar simţi spatele asigurat către noi şi Iugoslavia.

Pe urmă, chestiunea Italiei, care, cu toate vorbele mari, pare şi ea şovăitoare faţă de aliata sa. Ieri era *„le brillant second"*[430], azi, cu Pactul germano-rus. Importanţa ei a scăzut foarte mult şi, hotărât, este nemulţumită de intransigenţa Germaniei.

Revizuind situaţia, iată concluziile la cari am ajuns: interesul României este ca anglo-francezii să fie învingători şi, în acelaşi timp, să fie//ferită cât mai mult de război. În rezumat, *fila 122* neutralitate cât mai lungă, spre a putea păstra forţe proaspete şi, eventual, dacă circumstanţele o indică, să poată interveni când acţiunea ei ar fi folositoare.

Călinescu mi-a declarat că el nu poate face altă politică şi că una vădit germanofilă nu-l poate avea ca colaborator. În caz de război, crede că un ardelean ar trebui să fie în capul guvernului. I-am pus atuncea întrebarea dacă, în acel caz, pot conta pe colaborarea lui. Mi-a răspuns că se va considera în serviciu comandat şi că, ministru ori chiar secretar de Stat, el îşi va face totdeuna datoria.

Pe urmă, a venit ministrul Belgiei, care mi-a adus scrisoarea regelui său. L-am primit, de faţă fiind primul-ministru. Mulţumind pentru scrisoare, i-am spus că România este totdeuna fericită de a vedea eforturi pentru menţinerea păcii şi, după ce voi fi studiat conţinutul scrisoarei cu Guvernul meu,

fila 123 voi da răspun//sul meu. Observ, totuşi, că situaţiunea mi se pare a nu da prea multe speranţe şi că acelora dimprejurul nostru cărora sunt rugat să le adresez chemarea au, mai toţi, năzuinţi la teritoriul României şi, deci, situaţia specială de la noi este mult mai grea decât aceea a statelor nordice.

Pe urmă, a venit Ernest [Urdăreanu]. El e totdeuna mânat de extrema teamă a Germaniei. A venit astăzi cu ideea că am trebui să facem un pact de neagresiune cu Germania, mărturisind că, prin aceasta, ar vedea o complectă răsturnare a politicei noastre. Atât Călinescu, cât şi eu am respins această idee, nefiind conformă cu scopul nostru final.

Pe urmă, am mai primit pe [Paul] Teodorescu şi Ţenescu, pe cari i-am interogat asupra organizării apărării antiaeriene. Am stat mult să mă gândesc dacă această chestiune trebuie pusă, unii fiind de părere că ar avea aerul unei provocări, dar
fila 124 prima primejdie în caz de agresiune va fi una aeriană şi nu//pot lua responsabilitatea să-mi las punctele vitale ale potenţialului de război neapărate. Din fericire, toate măsurile fuseseră luate. Un lucru simptomatic pe care mi l-a spus Călinescu este că merge vorba că Urdăreanu ar lucra pentru un guvern germanofil tip Marghiloman[431]. Nu-mi vine a crede aşa ceva.

Până spre seară, linişte. Am avut cinematograf: „Capitaine Benoît", film de spionaj francez, bun, cu Jean Murat şi Mireille Bollin.

Seara, vin două ştiri care arată că lucrurile se precipită. Germanii au interzis survolul teritoriului lor, cu începere de mâne dimineaţă, şi că astă-seară s-au stins toate luminile în Londra.

Tot azi au venit două telegrame interesante, una de la Franasovici, care se arată foarte pesimist, şi alta mult mai interesantă, de la Crutzescu, care dă detalii asupra a ceea ce s-ar fi vorbit între Ciano şi Ribbentrop. Italianul ar fi atras atenţia colegului său german că convenţia militară între cele
fila 125 două state pre[vede]//o perioadă de pace de trei ani înainte de

a începe vreo acţiune. Neamţul ar fi răspuns că aşa ceva era bun acum 3 luni, dar că astăzi situaţia s-a schimbat şi că nu mai poate fi vorba de acest răgaz. După instrucţiunile ce le-a luat telefonic de la Mussolini, a cerut să-l vază pe Hitler, iar acesta, pe un ton şi mai imperativ *„et de haut de sa grandeur"*[432], i-a dat acelaşi răspuns.

Şi mai semnificativă este ştirea despre conversaţia Henderson[433]- Hitler. Ambasadorul Marei Britanii i-a adus mesagiul Guvernului său, prin care i-a atras atenţia că nu se va admite nici o atingere la statutul legal al Europei. Führerul, pe un ton extrem de mândru şi înţepat, a răspuns că nu permite Angliei să se amestece în chestiuni cari nu-l privesc decât pe el.

Iată atmosfera de astă-seară. Neagră, neagră, complect neagră. Numai un miracol, care nu văd de unde va veni, va putea scăpa lumea de o catastrofă fără seamăn.//

Joi, 24 august

fila 126

Azi e ziua hotărâtoare. Mie mi se pare că se va întâmpla ceea ce nu mai e de împiedicat. Ce va ieşi de aci, cine ştie? O complectă învălmăşeală, poate o desăvârşită răsturnare a lumei noastre. Cine poate prevedea?

La 12, Călinescu şi Gafencu. Nu ne-am schimbat punctul de vedere, trebuie să evităm, pe cât se poate, ciocnirea. Azi-de-dimineaţă, Bárdossy a prezentat o notă a Guvernului ungar[434] prin care protestă cu un şir infinit de argumente mincinoase împotriva aşa-ziselor măsuri militare ce le-am lua la graniţă şi că, cu toată dorinţa lor de a se înţelege cu noi (vorbă să fie!), se văd siliţi de a lua şi ei măsuri de ordin strict defensiv. Lor le-a intrat în cap, aşa pretind ei, că noi vom face un război preventiv, ocupând teritoriul până la Tisa. Gafencu i-a răspuns că e mirat de conţinutul notei,// căci din aprilie nu s-a făcut nici o *fila 127*
mişcare de trupe şi că manevrele nu au loc pe graniţă, iar pe de

altă parte ei sunt aceia care nu vor să se înţeleagă cu noi şi ce-ar fi dacă am face cu ei un pact de neagresiune. Am sărit asupra acestei chestiuni, şi azi, după-amiaz, li se va face o propunere fermă în această direcţiune.

Iată bilanţul dimineţei.

După-amiaz, au venit din Danzig ştiri în trei forme deosebite:

1° Că Förster[435] a declarat uniunea personală cu Germania în persoana lui Hitler, el devenind, astfel, capul ambelor state.

2° Că Senatul din Danzig ar fi declarat că se desface de toate formele sta[tu]tului internaţional al oraşului.

3° Că partidul nazist din Danzig s-a unificat cu acel din Reich.

Din toate aceste ştiri, cea de a doua a fost cea mai gravă, iar ultima cea mai anodină. Oricum ar fi, ele au acelaşi substrat: tendinţa de unire cu Germania.//

fila 128 Mai vine o ştire asupra şedinţei Parlamentului britanic de azi. Pare-se că Chamberlain ar fi declarat, în finalul discursului său, că situaţiunea este extrem de gravă, încât toate măsurile de precauţiune ce le-a luat sunt pe deplin justificate[436].

La 17 1/2, l-am văzut pe Cădere, care a venit pentru câteva zile ca să primească instrucţiuni. Nimica prea din cale afară de interesant, afară de faptul ce-l ştiam, că atât Paul, cât şi Cvetković au declarat, la anumite serbări din timpul din urmă, că dacă Iugoslavia va fi atacată se va apăra şi că nu va permite nici o încălcare a teritoriului său. Marković, totuşi, rămâne complect înfeudat Axei. Cu croaţii pare-se că lucrurile merg bine şi, în câteva zile, vom putea vedea un aranjament împăciuitor. Ceva mai îngrijorător este flirtul sud-slav cu Bulgaria. În tot cazul, armata şi majoritatea opiniei publice sunt anti-Axă.

Pe urmă, l-am văzut pe Stoica, care mi-a adus notele întâlnirei de la Dolma Bahce.//

fila 129 A mai venit astăzi o telegramă de la Tătărăscu către

Urdăreanu, în care se ocupă de politica internă, împingând din nou spre un guvern de concentrare naţională. De fapt, nu mai vrea să steie la Paris, unde critică regimul, şi vrea să se întoarcă în ţară ca să tragă sforile. Nu-şi dă seama de ce presă proastă are aci[437].

La 19, îl văd pe Călinescu pentru această chestiune. S-a hotărât să i se telegrafieze ca să ceară agrementul pentru Franasovici, iar lui Franasovici să ceară agrementul pentru Grigorcea[438]. În momentul acesta, nu se poate admite un reprezentant diplomatic care să denigreze guvernul şi regimul.

Efectul propunerei noastre către Ungaria a fost bun. Hoare, Thierry şi Steltzer[439] par mulţumiţi. Bârdossy a surâs.

Seara, un film foarte frumos: „Kentucky", colorat, cu Loretta Young şi un nou star masculin, Green.

Japonia pare a voi să-şi revizuiască politica.

Italia pare a face *„bonne mine à mauvais jeu"*[440]. Am impresia că dacă nu va rupe Axa, cel puţin//nu va intra în conflict *fila 130* de la început.

Cu toate prevederile rele, ziua s-a soldat fără catastrofă, e atâta câştigat.

Vineri, 25 august

De dimineaţă, Călinescu şi Gafencu, cu proiectul de răspuns la scrisoarea regelui Belgiei. Nu mi-a plăcut şi mi s-a părut prea sec şi nerăspunzând la întrebările puse. Gaf[encu] pricepuse că trebuie publicată şi că era mai mult un răspuns la apelul făcut. După explicaţii, a rămas ca să fie refăcut şi să mi se prezinte după-masă.

Răspunsul oficial de la unguri n-a venit. Totuşi, deputatul laburist Henderson, care era zilele acestea în legătură cu ungurii, ne comunică că nu va fi acceptat, fiindcă nu vor să discute cât timp vom avea trupe concentrate pe//graniţă. O altă cauză *fila 131*

ar fi că au refuzat să se angajeze cu germanii şi că li-e greu să se angajeze, deci, cu noi. Este cam în ordinea normală a lucrurilor, dar cu toţii avem o oareşicare speranţă că ar putea primi.

Studiind din nou situaţia, vedem actualmente marea primejdie venind din sud, cu atât mai mult cu cât suntem legaţi şi de Înţelegerea Balcanică. Am pus să mi se facă un referat asupra acestei chestiuni, ca s-o pot judeca în complectă cunoştinţă de cauză.

După-masă, l-am primit pe Gunther[441], ministrul U.S.A., care ceruse să mă vază. Este o destul de mare luptă între intervenţionişti şi abstinenţi. Dacă, însă, în cursul conflictului, s-ar întâmpla din partea Germaniei unele fapte cari ar impresiona în rău sentimentalismul americanilor, desigur că U.S.A. ar interveni. Totuşi, fără a fi pesimist, nu e, totuşi, optimist.//

fila 132 Pe urmă, vine Gafencu, pe care-l primesc împreună cu Urdăreanu. Îmi aduce proiectul refăcut al răspunsului către Leopold, pe care-l aprob întocmai. S-a mai întâmplat un eveniment important şi împăciuitor. Preşedintele Roosevelt a trimes un apel regelui Italiei, rugându-l să facă un efort pentru pace. Azi, acest apel a fost trimes şi lui Hitler, şi [lui] Mościcki[442]. Să vedem ce va da; cred că nu mult. Cu toate acestea, vasul de război german în vizită la Danzig a fost primit cu toate onorurile de poloni. Tradiţia Marinei!

Se vorbeşte de conversaţii, dar pregătirile de război continuă intens.

Thierry a fost la Gafencu ca să-l sondeze care este atitudinea noastră. El dorea să ştie dacă intrăm sau nu, cu toate că pricepe că nu e rostul nostru de a o face chiar de la început. Gafencu, prins la strâmtoare, s-a descurcat destul de bine, fără a răspunde precis decât asupra declaraţiei noastre că dacă vom

fila 133 fi atacaţi ne vom apăra prin orice// mijloace.

Situaţia e aşa de încurcată că nu se poate şti nimica. Rămân la convingerea mea că germanii nu ne vor ataca, cu atât mai

mult cu cât au dat drumul la armamentul comandat.

Duduia şi d-na Malaxa au luat frumoasa iniţiativă de a lucra şi pune să lucreze pentru soldaţi cămăşi, izmene, pulovere, mânecuţe, ciorapi etc. D[uduia] e foarte entuziastă de lucrul început.

Discursul lui Chamberlain de azi-seară a fost foarte frumos, politicos şi energic, dar netăind punţile.

Seara, cinema. Un foarte frumos film american, cu Wallace Beery şi Mickey Rooney: „Dezmoşteniţii soartei".

Vremea a fost ideală; soare şi nu prea cald.//

Sâmbătă, 26 august *fila 134*

De dimineaţă, Călinescu şi Gafencu îmi aduc răspunsul Ungariei, care, din păcate, este acel anunţat de Henderson. Desigur că mi-ar fi plăcut să fie altul, şi scuza care o dau, concentrările noastre spre graniţa lor, n-o putea înlătura, dintr-o elementară măsură de prudenţă şi autoapărare. Scuza tot scuză rămâne, şi eu cred că, de fapt, nu vor să-şi angajeze viitorul, lăsând toate porţile deschise pentru specularea viitorului. În tot cazul, manevra noastră a arătat vădit că nu noi nu voim să ne înţelegem şi că greşeala este din partea lor respingând propunerea fără nici o încercare, măcar de a sta de vorbă. Am hotărât că aceste fapte vor trebui aduse la cunoştinţa publicului şi a celorlalte puteri, între cari Vaticanul şi Belgia.

După-masă, vine ştirea că şi Belgia ia intense măsuri militare, drept siguranţă.

Spre seară, Fabricius a fost la Gafencu cu// mai multe *fila 135*
chestiuni:

1) Göring vrea să fie în ţară pentru vânătoare la 1 octombrie (sunt nemaipomeniţi aceşti oameni), dar doreşte, în înţelegere cu Ribbentrop, ca invitaţia mea să fie confirmată în scris prin

Ministerul Afacerilor Străine. Am hotărât să se răspunză la aceasta că, la noi, protocolul împiedică amestecul Ministerului într-o invitaţiune personală a regelui şi, deci, această confirmare nu se poate da.

2) A rugat pe Gafencu să spuie unde-l va putea găsi mâne, pentru orice eventualitate. Aceasta mă îngrijoreşte. Miroase a ceva urât.

3) România nu trebuie să aibă nici o grijă pentru ea din Pactul germano-rus, căci trebuie înţeles că Germania preferă ca atâţia nemţi să fie sub dominaţia română, mai bine decât sub cea sovietică.

Văd că Polonia a răspuns lui Roosevelt că acceptă propunerea sa. Rămâne încă să se vază ce răspuns va da Hitler. Până acum, toate indicaţiunile sunt că refuză propunerea.//

fila 136

Duminică, 27 august

Azi trebuia să fie ziua în care toată lumea aştepta o hotărâre, cu atât mai mult cu cât comemorarea de la Tannenberg[443] a fost amânată din „cauze tehnice", alias mişcări de trupe. Tensiunea a ajuns astăzi la extrem din cauza conversaţiunilor anglo-franco-germane, care, toate, au avut un rezultat negativ. Pe la prânz, chiar Tilea telefonează lui Urdăreanu că nu prea vede speranţe. Totuşi, până seara din nou se pare că orizontul s-a luminat şi că tot se mai stă de vorbă. Schimb de mesagii între Chamberlain şi Hitler. Henderson s-a întors astă-seară la Londra cu răspunsul Führerului, care n-are aerul de a fi satisfăcător. Se declară, totuşi, gata de a sta de vorbă, dar cere ca, [în] prealabil, să fie consimţită cedarea nu numai a Danzigului, dar şi a Coridorului – se zice al Sileziei.

fila 137 Pentru mâne, se aşteaptă evenimente. Toată// lumea e prezentă cu arma la picior. Dacă mişcă unul, mişcă toţi.

La prânz, am luat masa la D[uduia], cu Mihăiţă, Urdăreanu,

Malaxa cu d-na.

Pe urmă, pocher, la mine.

Duduia e în plin lucru cu lăudabila ei iniţiativă de a pregăti mic echipament pentru Armată. A format mai multe echipe de lucru. Ar voi să lucreze cu d-na Malaxa, dar ea vede altfel şi, mai ales, prin sacrificiu bănesc vrea să facă ceva.

Au mai venit ştiri importante:

1° În Iugoslavia s-a făcut o înţelegere cu croaţii[444]. Se schimbă guvernul, tot Cvetković îl va forma, tot cu Marković la Externe, dar vor intra mai mulţi croaţi, între cari şi Macek[445];

2° Trupele britanice au început să debarce în Franţa. Se zice că şi [în] unele din colonii.//

Luni, 28 august *fila 138*

Tot zi de aşteptare. Unii sunt optimişti, alţii pesimişti. Eu sunt dintre cei din urmă. Nu văd cum anglo-francezii ar putea ceda cererilor lui Hitler, oricât de drepte ar fi ele, fără a periclita grav demnitatea şi poziţia lor în lume şi, pe de altă parte, cum o să cedeze Führerul, căci şi aci este în joc întreg prestigiul lui.

Italia, acest mare punct de întrebare, pare din ce în ce că vrea să rămână în afară de conflict. Pentru noi este un lucru esenţial, căci scad primejdiile şi cauzele unei eventuale intrări în acţiune.

Dimineaţa, l-am primit pe colonelul Gerstenberg, care spunea că are o misiune din partea lui Göring. Mesagiul era, de astă dată, adevărat. E grav şi, de fapt, e lipsit de tact sau a fost o încercare de intimidare. El zicea că, cu toată atitudinea noastră, la ei nu este o complectă încredere în intenţiu // nile *fila 139* noastre şi, deci, ar fi bine să facem o declaraţie publică de neutralitate, cum au făcut-o şi iugoslavii (verificând ulterior, am aflat că nu e adevărat). Această neutralitate mi-a lăsat să

înţeleg că ar deveni binevoitoare şi chiar complice. La început, am tăcut, dar cum a revenit de mai multe ori pe această chestiune i-am răspuns că atitudinea noastră este arhicunoscută, că noi n-avem nici un interes de a intra în luptă, neavând nimic de reclamat, şi că se menţin ferme declaraţiile noastre că ne vom lupta cu orice risc dacă suntem atacaţi. Ceea ce cere el este o luare de poziţie care e potrivnică cu neutralitatea de fapt. Pe urmă, mi-a adăugat neghiobia că există în Germania credinţa că ei vor fi lăsaţi singuri, faţă în faţă cu Polonia, şi că atunci chestiunea va fi rapid lichidată. El este la dispoziţie şi pentru orice aranjamente militare ulterioare (!?). Singurul lucru bun e că m-a asigurat că materialul ne va fi livrat mai
fila 140 departe şi că pentru toate acestea // el rămâne aci un fel de agent de legătură.

Pe urmă, am primit pe Călinescu şi Gafencu, cărora le-am reprodus conversaţia avută. Au rămas destul de impresionaţi.

Ungurii, după refuzul proiectului oferit de noi, ne-au propus un pact minoritar[446], care se înţelege că nu-l putem primi, dar răspunsul nostru îl vom trăgăni spre a evita o rupere a punţilor. Bárdossy rugase ca să nu mai vorbim în presă despre propunerea lor şi refuzul nostru, căci el tot mai are speranţe că se va putea obţine ceva. Totuşi, unul din ziarele lor (fie el chiar de opoziţie) ne atacă astăzi violent pe această temă. Indignat, am dat ordin lui Gafencu să se arete faţă de ministrul ungar extrem de supărat de această lipsă de lealitate.

S-a mai ridicat din partea polonezilor chestiunea trecerei materialului de război pe teritoriul nostru. Conform cu tratatul nostru cu ei, suntem ţinuţi s-o facem, deci am răspuns afirmativ.

După-masă, am primit baroneasa de Hoven[447], o rusoaică
fila 141 protejată de Elisabeta, care scrie// o carte asupra mea. A ţinut să steie de vorbă cu mine şi să-mi ceară anumite detalii. I-am dat cât mi-a fost cu putinţă şi ce mi-a trecut momentan prin gând. Poate că dacă pune aceste lucruri cu tact, multe vor fi puse la punct pentru marele meu bine.

S-a publicat astăzi schimbul de scrisori între Daladier şi Hitler. Sunt bune şi rezonabile în fond, mai ales aceea a Führerului, dar nu ajută la nimic la rezolvirea crizei, nu materializează decât că fiecare rămâne pe poziţia lui.

Henderson din nou face drumul dus şi întors între Berlin şi Londra ducând mesagii între şefii de guvern. Se aşteaptă din nou, pe mâne, ceva pozitiv.

Fabricius a fost la Urdăreanu cu cererea să se deie vagoane pentru transportul produselor petrolifere cumpărate de la noi. Sunt de acord ca, în anumite condiţiuni, să se răspunză afirmativ, cu atât mai mult că am dat acelaşi răspuns cererilor poloneze[448]. Iată acte de neutralitate adevărată.//

Seara, un foarte prost film american: „Teroare în Hong Kong". *fila 142*

Am primit o telegramă de vii mulţumiri din partea lui Franasovici pentru numirea la Paris[449]. Şi Tătărăscu mi-a mulţumit (!?!).

Marţi, 29 august

Suntem din nou în expectativă. Abia după-masă se va putea şti ceva mai pozitiv, Parlamentul englez fiind din nou convocat pentru atunci, şi răspunsul lui Hitler fiind aşteptat înaintea acestei convocări.

Dimineaţa, am primit pe domnii ambasadori în Grecia şi Polonia. Radu Djuvara povesteşte că mai interesantă e hotărârea lui Metaxas, identică cu a noastră, de a nu se amesteca în război, afară de cazul în care va fi atacat. Vorbeşte cu mare admiraţie de ceea ce s-a făcut acolo şi de eforturile lui Georgio pentru Armată.

Grigorcea[450] n-a făcut decât să se prezinte de// plecare şi atâta tot. *fila 143*

Pe urmă, Călinescu, cu unele chestiuni mărunte. A făcut

azi-de-dimineață o inspecție la organizarea A.C.A. a Bucureștilor, care i-a făcut impresia de a fi bună, afară de un sector, care trebuie încă întărit. Pe urmă, am discutat chestiunea vagoanelor de petrol pentru Germania, după hotărârea mea de azi-seară. Am decis că se vor da cu un anumit plafon.

În continuarea ideii discutate ieri, de a trimete pe cineva oficios în Germania să steie de vorbă cu Göring și să explice anumite atitudini ale noastre, plecasem de la numele lui Vâlcovici, pe urmă, ne-am gândit la Tzigara - Samurcaș[451] și ne-am oprit asupra lui Vaida. Discuția se înțelege că a decurs și asupra situației generale. S-a pus problema unei eventuale retrageri a polonezilor la noi, fiind neutri. Se înțelege că vor trebui să fie dezarmați. Urdăreanu, tragicul, pune problema dacă nu vor
fila 144 primi ori dacă, depunând ar//mele la noi, germanii ne-ar cere să livrăm acest armament. Nu cred în primul caz și, în tot cazul, vom vedea atunci. Iar în al doilea, vom refuza, pur și simplu, oricare ar fi consecințele.

Pe urmă, am trecut în revistă posibilitatea unei conferințe, de fapt cea mai proastă alternativă pentru noi, căci s-ar încerca să se croiască, în acest caz, o nouă hartă a Europei, și atunci, fatalmente, am fi ciupiți. Călinescu vede aceasta ca o fatalitate la care trebuim să ne pregătim, oricare ar fi soluția, mai ales în ce privește Bulgaria.

Sunt din nou zvonuri despre eventualitatea unei conferințe și se zice că s-ar alege ca arbitru regele Belgiei. Vaticanul, însă, se arată pesimist, crezând, totuși, că Italia nu va intra în luptă, cel puțin la început. Văd aci, în mare parte, și influența Papei asupra unei țări cu puternice legături cu Biserica Catolică.

fila 145 O telegramă foarte curioasă a venit de la// Stoica, din Ankara. Ambasadorul U.R.S.S., cu tot Pactul de Neagresiune cu Germania, vorbind cu Saraçoğlu, nu vede incompatibilitatea de a face un pact defensiv cu Turcia și chiar cu anglo-francezii. E un lucru uluitor și care arată complect neutralitatea acestor bandiți semibarbari.

Telegramele mai anunţă că s-au suspendat mai toate legăturile feroviare şi aeriene şi că graniţile sunt aproape închise.

La 20, mi se telefonează că Gafencu se opune la trimeterea lui Vaida la Berlin şi propune pe Comnen[452], ceea ce e imposibil.

În decursul după-amiezei, n-au venit ştiri deloc. Un mutism absolut. E adevărat că tocmai are loc şedinţa Camerei Comunelor, care probabil că va da ceva. Eu mai am impresia că o mare frână la începerea unei acţiuni e U.S.A. Nimeni nu vrea să ieie răspunderea de a fi agresor, ca să nu indispuie opinia publică americană, care-i condusă de un mare sentimentalism în această chestiune. Nimeni nu vrea să-şi handicapeze// astfel *fila 146* viitorul, şi aceasta îndeosebi la anglo-francezi. Pe de altă parte, Germania nu poate amâna prea mult ca să poată avea succesul scontat în Polonia, nu poate risca să intre în iarnă fără operaţiuni decisive.

Noaptea vin ştiri contradictoare asupra răspunsului lui Hitler, care a sosit astă-seară târziu la Londra. Unele ştiri dau că ar fi un refuz pur şi simplu, alţii că ar fi gata să steie de vorbă.

Şedinţa Parlamentului englez a fost fără senzaţie, declarând solemn de a-şi ţine toate angajamentele. Totuşi, Chamberlain lasă o poartă deschisă pentru viitoare tratative.

Discutând din nou situaţia cu D[uduia] şi Urdăreanu, am venit la foarte trista concluzie că interesul nostru este ca războiul să izbucnească, bineînţeles fără a ne antrena pe noi. Soluţia cea mai proastă este o conferinţă internaţională, la care n-am avea decât să pierdem.

Mă mai gândesc la raţionamentul acelora// cari zic că noi *fila 147* n-avem ce câştiga printr-un război. Mai e o posibilitate, pe care o uită ei, că intrarea noastră în acţiune alăturea de învingători poate fi o garanţie a integrităţii noastre. Altminterea, poate însemna amputări teritoriale. Bineînţeles, aceste gânduri nu le-am încredinţat decât acestor file.

Pentru delegatul de trimes la Berlin, în urma opoziției lui Gafencu asupra persoanei lui Vaida, m-am gândit la Micescu[453]. Călinescu se declară de acord.

Seara, un vechi, dar foarte bun film american.

Miercuri, 30 august

Dimineața, ştirile din gazetă sunt mai bune pentru lume. Se arată zorile unei conferințe şi se zice că s-ar propune arbitrajul regelui Leopold şi al reginei Wilhelmina[454]. Mai târziu,
fila 148 această// din urmă ştire se confirmă oficial[455]

Altfel, ştirile oficiale nu aduc nici o clarificare. În Germania, pare-se că opoziția opiniei publice este destul de manifestă. În Franța, M[arele] St[at]-M[ajor] împinge la rezolvarea problemelor cât mai neîntârziat prin arme. Ideea unei strângeri a rândurilor Înțelegerei Balcanice îşi face drum chiar şi la iugoslavi. Italia, tot şovăitoare. Țările nordice iau măsuri de neutralitate strictă, cari pot fi foarte dezagreabile pentru Germania. U.R.S.S. nu se grăbeşte de a ratifica Pactul de Neagresiune cu Germania, cu toate că a întrunit Sovietul Suprem. După unele informații, aşteaptă rezolvarea chestiunii Danzigului. Aceasta ar explica, poate, şi atitudinea ambasadorului de la Ankara.

Hoare s-a prezentat, de dimineață, la Călinescu, comunicându-i că:

1°) Marea Britanie a făcut reproşuri Budapestei asupra refuzului de a nu fi primit propunerea noastră a pactului de neagresiune, aceasta dând de gândit că, cu toată asigurarea
fila 149 dată An//gliei de neutralitate, ei tot se gândesc să facă jocul Germaniei. Cât despre contrapropunerea lor, a pactului minoritar, ea este neefectivă. Ar fi putut obține mult mai uşor bune condiții pentru minoritari prin iscălirea pactului propus de noi. Ungurii au răspuns printr-o lungă pologhie, în care,

lucru însemnat, la sfârşit au reînnoit asigurarea lor că nu vor ataca România.

2 °) Răspunsul lui Chamberlain către Hitler a fost foarte ferm, atrăgându-i atenţia că, în caz de război, să nu-şi facă iluzii, căci va fi bătut.

La ora 16, primim ştirea că Polonia a decretat mobilizarea generală. Se repetă, parcă, scenele din 1914.

Din Londra, mutism absolut până seara, când vine de la Tilea o telegramă tot în genul celor din trecut, dar care restrânge încă posibilităţile de împăcare.

După reflecţie, Călinescu nu e de acord să se trimeaţă Micescu la Berlin, căci îl consideră prea gură spartă. Propune pe Gigârtu[456], cari,// de altfel, are treabă acolo. Îmi dau *fila 150* consimţământul.

Seara, după masă, lungi discuţii gospodăreşti.

Încă o zi trecută fără clarificarea situaţiei.

Joi, 31 august

În decursul nopţii, nu s-a întâmplat nimic. Londra continuă de a fi mută. Mi se pare că e semn rău.

La 12, Călinescu şi Gafencu, cari vin împreună cu Gigârtu ca să i se deie ultimele indicaţiuni generale. El are, mai ales, o misiune informativă, să vază ce legături au nemţii cu U.R.S.S. Pe urmă, să explice, mai ales în cercurile lui Göring, care este atitudinea noastră: noi ne ţinem la declaraţiile noastre, nu vom ataca dacă nu suntem noi atacaţi; o declaraţie formală de neutralitate este dăunătoare, căci are aerul de a lua// parte *fila 151* indirectă la ceartă; noi avem o convenţie cu ei şi aceea o vom respecta; o probă a bunelor noastre intenţiuni este propunerea pe care am făcut-o Ungariei şi care arată clar că nu avem intenţia de a ataca în acea direcţie.

Totuşi, simt azi-de-dimineaţă simptome dezagreabile pen-

tru noi şi cari le pun în legătură cu opinia mea de astă-primăvară, că ne va fi greu să păstrăm neutralitatea:

1°) Fabricius a atras atenţia că s-au debarcat la Constanţa lăzi cu bombe incendiare pentru Polonia şi că tranzitarea lor ar face o impresie dezagreabilă la Berlin. Se va răspunde că, întâi de toate, nu e război încă şi că, pe de altă parte, convenţiile internaţionale privitoare la neutri autorizează aceste transporturi.

2°) Hoare a atras, la rândul lui, atenţia asupra penibilei impresii care o va face ideea că oraşele engleze vor fi bombardate de avioane cu benzină românească. I s-a răspuns cam în acelaşi fel.

fila 152 Au mai sosit două ştiri, una amuzantă//, iar alta gravă, ambele nu oficiale:

1°) că Aliaţii ar fi dispuşi, spre a cumpăra pe italieni, să le cedeze o parte din fostele colonii germane;

2°) că mâne gauleiterul Förster va proclama, mâne-dimineaţă, unirea Danzigului cu Germania. Dacă Polonia atacă, se vor apăra, dacă nu, vor sta de vorbă (sursă germană).

Tot azi-dimineaţă s-a anunţat că în Germania s-a decretat mobilizarea generală. Toate acestea sunt semne rele.

Toată după-masa n-au fost ştiri, aşa încât seara am avut cinema: „[L]'enfant de [la] troupe. Ceux de demain", un bun film francez.

Seara, târziu, au venit ştiri că germanii ar fi propus un aranjament compus din 16 puncte, între cari cele mai importante glăsuiau: cedarea imediată a Danzigului, plebiscit în Coridor în decursul a 12 luni, sub control internaţional. Dacă rezultatul va fi favorabil Poloniei, atuncea să se acorde Germaniei o autostradă şi o cale ferată extrateritoriale pentru legătu-

fila 153 ra între Germania // şi Danzig. Dacă rezultatul e pentru Germania, acelaşi lucru se va acorda Poloniei pentru legătura cu Gdynia[457], care rămâne poloneză. În sfârşit, un aranjament

minoritar germano-polonez.

Aceste propuneri nu par rezonabile, deşi punctul Danzig este complect împotriva celor stabilite până aci. Totuşi, ele formează o bază posibilă de discuţii, cari dau frumoase perspective de pace. Cred a vedea în aceasta mâna lui Mussolini, care face toate eforturile spre a calma pe prietenul său de Axă.

Alt fapt important: contrar celor ce se aşteptau, U.R.S.S. a ratificat astăzi Pactul cu Germania.

Vineri, 1 septembrie

Alea jacta est[458]. Azi-de-dimineaţă s-a produs evenimentul aşteptat. Germanii au atacat pe polonezi. Iată ce s-a întâmplat. Întâi, actul al doilea de la Danzig. După cum se // anunţase ieri *fila 154* din sursă germană, azi-de-dimineaţă gauleiterul Förster a anunţat că Senatul din Danzig a votat unirea dintre Danzig şi Reich. Trupele germane au trecut graniţa poloneză în Coridor, din Prusia Orientală în Poznania şi în Silezia. Avioanele germane au bombardat fără prea mari pagube Gdynia şi mai multe oraşe poloneze.

Tot dimineaţa, Reichstagul a fost convocat, în care Hitler a ţinut un discurs violent, în care a atacat pe polonezi şi a menajat pe anglo-francezi. Pare-se că a fost o şedinţă penibilă, în care răgea ca un dement şi făcea impresia că şi-a pierdut minţile.

Abia în decursul zilei am avut explicaţiile despre ce s-a petrecut. Henderson a fost azi-seara la Ribbentrop, care i-a citit foarte repede punctele germane, refuzând [ca el] să le citească sau să[-l] lase să ia copie, cerând, în acelaşi timp, ca Polonia să deie cât mai neîntârziat un răspuns.

Pe urmă, a fost Lipski[459] la el şi i s-a cerut să arate plinele puteri spre a iscăli cele propuse // de nemţi. Neavându-le, fără *fila 155* nici o explicaţie, a fost concediat.

Occidentul mişcă greu. Totuşi, Franţa a decretat mobilizarea generală şi Anglia a dat un ultimatum Germaniei să-şi retragă trupele de pe teritoriul polonez, altfel îşi va îndeplini întocmai angajamentele.

Dimineaţa, l-am avut pe Mitiţă [Constantinescu], care mă pune în curent cu situaţiunea bugetară şi financiară, că este încă bună, dar ne putem aştepta şi la momente grele. Va trebui exploatată la extrem situaţia noastră de neutri şi vom trebui să vindem produsele noastre pe valută forte.

Pe urmă, Tătărăscu, care, se înţelege, mi-a vorbit de ideea lui, a unei concentrări naţionale a tuturora împrejurul meu pentru aceste momente grele. Zice că nu vorbeşte de schimbarea Guvernului sau nici de aceea a regimului, dar trebuie o forţă a maselor, căci F.R.N. nu e viu (în acest punct, din nenorocire, are dreptate). Pe urmă, mi-a vorbit de situaţia generală. El tot crede, cu toate bombardamentele de la Kato-
fila 156 wice şi Cracovia, // că totul se va sfârşi fără o extindere a războiului, într-o conferinţă la masa verde. Întrevede şi el pentru noi cea mai mare primejdie. Pe urmă, a vorbit de un punct foarte delicat: petrolul. Pare-se că Léger[460] l-a atacat pe acest punct. Aci mi-a fost totdeuna teamă în chestiunea neutralităţii noastre. Francezii consideră livrarea petrolului nostru către germani ca aproape un act de agresiune. Din fericire, însă, avem o contravaloare: livrarea materialului de război pentru Polonia. S-a şi prezintat cazul azi-de- dimineaţă. Hoare a cerut-o pentru unele materiale cari vor trebui să fie aduse de un avion englez. Acestea trebuie să fie cele de cari a vorbit alaltăieri Fabricius. Germanii au un serviciu de spionaj formidabil.

După-masă, vine ştirea că Varşovia a fost bombardată de trei ori astăzi, fără prea mare pagubă, dar şi fără o reacţiune prea vădită a aviaţiei poloneze.

După-masă, din nou Călinescu, pentru hotărârea definitivă
fila 157 a secretarilor F.R.N. şi spre // a-l scutura, întrucâtva, ca să

înceapă organizarea acestuia. A fost o lungă discuție.

Seara, am ascultat mult la radio noianul de minciuni.

Bilanțul zilei, afară de bombardamentele mai sus-amintite, operațiuni minore. Germanii au înaintat puțin pe teritoriul polonez. Ceea ce e mai important este declarația Italiei, că nu participă, momentan, la un război în care nu e interesată direct. Comandanții de armate au fost numiți, la ei, mareșalul Graziani[461] și principele de Piemonte, ambii antigermani[462]. Pare-se că e adevărat că Grandi a fost la Londra, și astă-seară Tilea telegrafiază că sunt bune speranțe de înțelegere cu Italia.

Ultima știre care a venit a fost transmisiunea prin Ambasada franceză către Varșovia a unei propuneri de conferință în 5: Italia, Franța, Anglia, Germania și Polonia. Foarte caracteristic este, în aceasta, că U.R.S.S. a fost lăsată în afară. Polonia a refuzat propunerea, care, de altfel, m-aștept să fie refuzată și de Germania, din // cauza noilor legături cu Sovietele. *fila 158*

Sâmbătă, 2 septembrie

Ziua Duduii. Să-mi trăiască, să fie mulțumită și, ceea ce rog pe Dumnezeu să-i dea, înainte de toate, e sănătate.

Prea puțină atmosferă de sărbătoare ca să putem să ne bucurăm mult.

De dimineață, vine știrea că și Franța s-a asociat Marei Britanii în ultimatumul trimes Germaniei, ca până mâne, ora 11, să înceteze ostilitățile și să părăsească teritoriul polonez și Danzigul. N-am nici o iluzie asupra rezultatului. Am chiar impresia că acei cari l-au trimes nici nu vor să aibă vreun succes, căci sunt hotărâți de a începe lupta prin arme spre a curma o dată cu aceste metode ale lui Hitler. După // informațiunile ce *fila 159*
le avem, în Anglia opinia publică împinge Guvernul la această clarificare, iar în Franța e mai mult Guvernul. În ambele părți, însă, elementele militare cred în absoluta necesitate a ei.

La 12 1/2, au venit la mine Călinescu cu Ţenescu. Sunt îngrijoraţi de măsurile militare luate de Ungaria şi cred, deci, în nevoia de a întări cu vreo două contingente efectivele trupelor concentrate pentru manevre, atât la Vest, cât şi la Sud. Am aprobat măsura.

Ostilităţile în Polonia îşi urmează cursul şi, după noua formulă adoptată în comunicatele germane, trupele lor şi-au îndeplinit programul. Bombardamentele oraşelor continuă. Coridorul pare a fi complect ocupat, afară de unele unităţi, cari se bat în regiunea Gdynia.

Rezistenţa poloneză mi se pare slabă, şi activitatea aeronauticei e inexistentă, cu toate că ei comunică că ar fi doborât vreo 36 de avioane şi pierzând numai 12. Pe de altă parte, tot
fila 160 polonezii comunică că ar fi // capturat 100 de care de asalt.

O altă ştire care dă de gândit, dacă este exactă, că, pe lângă Molotov[463], se mai duce la Berlin o delegaţie sovietică militară. Poate că e spre a discuta unele chestiuni de reaprovizionare.

Acţiunea anglo-franceză mi se pare tot mânată de ideea de a arăta U.S.A. că au făcut toate eforturile pentru pace; iată de ce întârzie până mâne de a intra în acţiune.

Seara, la masă, şampanie, ca s-o serbăm pe D[uduia], iar pe urmă cinema: [„The] Little Princess", cu Shirley Temple.

Duminică, 3 septembrie

O zi de tensiune nervoasă nemaipomenită. Până la orele 11, germanii n-au răspuns la ultimatumul anglo-francez, aşa încât
fila 161 ambasadorii respectivi au comunicat Reichului, la ora // 11 1/4, că ţările lor se găsesc în stare de război. De acuma trebuie aşteptată acţiunea, care, după ştirile ce le avem, va începe astă-seară, la orele 17. Dimineaţa, aştept ştiri cari nu sosesc.

La amiaz, prânzim la Duduia, cu Mihăiţă, Ernest şi Stavăr.

Am astfel ocazia de a vedea începutul lucrărilor [Duduii] pentru soldaţi. Are lucrate lucruri foarte frumoase şi, din fericire, este foarte entuziastă pentru opera întreprinsă, ceea ce, în aceste momente de tensiune extraordinară, o întăreşte, şi ca nervi, şi ca sănătate.*

Ştiri vin, la început, indiferente. Încerc să-l aud pe Bertie[464] vorbind la radio, dar sunt aşa de mulţi paraziţi încât nu se pricepe nimica. D[uduia] caută în zadar la radio ştiri, şi asta o enervează, pe ea şi pe noi toţi.

Ofensiva în Polonia continuă, îndeosebi în Silezia, ceea ce pentru noi este foarte deza//greabil, căci riscă să ne taie de ei, *fila 162* şi pentru viitor poate fi foarte primejdios. Anglo-francezii nu mişcă. Totuşi, vine, seara, ştirea că marele vapor german „Bremen" a fost capturat de Marina britanică[465].

Spre seară, pe când suntem la masă, vin ştiri foarte îngrijorătoare din Ungaria:

1°) că mobilizarea armatei lor continuă şi că au început mişcări de trupe înspre graniţa noastră;

2°) că germanii ar fi cerut libera trecere a C [orpului] 5 A[rmată], aşa încât să poată să atace în direcţia Lvov-Tarnopol.

Mă hotărăsc să chem o consfătuire, care are loc la ora 1 noaptea: Călinescu, Gafencu, [Paul] Teodorescu, Ţenescu şi Urdăreanu. Ştirile asupra mişcărilor de trupe ungare continuă, iar cea de a doua rămâne, pur şi simplu, informaţia neverificată. Hotărâm, deci:

1°) Să se complecteze pe frontiera de Vest efectivele până la cele de mobilizare, chemând şi serviciile. Pe frontul de Sud, o // întărire a efectivelor. Diviziile de rezervă vor fi chemate ca *fila 163* să fie puse în mână;

2°) Să se întreprinză o acţiune diplomatică de protest la

* Următoarele două rânduri sunt şterse *(Nota edit.)*.

Berlin şi la Budapesta, arătând, din nou, că n-avem nici o intenţiune ofensivă.

Văd pe Călinescu din ce în ce mai prudent faţă de Aliaţi. L-o fi lucrat Ernest [Urdăreanu].

Luni, 4 septembrie

Ştiri de pe frontul occidental lipsesc cu desăvârşire. Astă-noapte nu s-a produs nici o acţiune. De ce? Mă aşteptam măcar la una a Aviaţiei. Singura ştire e că un vas englez mergând spre Canada a fost torpilat de germani. Avea pe bord vreo 1400 de americani, cari se întorceau spre casă[466].

fila 164 Sunt zvonuri că ruşii s-ar fi înţeles mai // mult decât se credea cu germanii şi că italienii ar rămâne liniştiţi dacă nu se mişcă nimic în părţile noastre ale Europei.

La 12 1/2, Călinescu îmi aduce la cunoştinţă că s-au şi dat ordinele pentru cele hotărâte azi-seară. Fabricius a fost la el şi i-a pus întrebarea că ce va face dacă Aliaţii vor trimete trupe spre Polonia, că a fost informat că un grup de ofiţeri englezi a şi trecut. I-a răspuns că legile neutralităţii autorizează tranzitul în ceea ce priveşte materialul şi persoane izolate, în civil şi fără arme.

O ştire interesantă: Italia a deschis frontiera înspre Franţa.

Călinescu îmi mai vorbeşte de necesitatea de a face o declaraţie în care să se precizeze atitudinea noastră. Sunt de acord să se facă ceva, dar fără a fi una pozitivă de neutralitate, spre a nu periclita viitorul şi a nu ne strica cu prietenii. Dezvoltând o idee ce o expusesem zilele trecute, sunt de părere că dacă

fila 165 vom trebui să facem ceva mai // pozitiv nu trebuie să o facem izolat, ci în legătură cu Înţelegerea Balcanică. Să formăm un grup care să-şi fixeze o atitudine comună şi care, când vor veni discuţiile la masa verde, să acţioneze împreună ca un scop comun şi zicând toţi acelaşi cuvânt.

Toată după-masa n-au fost ştiri. Seara, din cele ce s-a putut constata, iată care este situaţia: germanii continuă a înainta normal în Polonia, bombardamentele din avioane continuă regulat, îndeosebi asupra Varşoviei, deci şi război de nervi. Englezii au făcut prostia de a trece pe deasupra teritoriului olandez cu avioanele spre a arunca manifeste. Pe frontul occidental o complectă inacţiune. Eu cred că concentrarea forţelor nu este încă terminată, e o greşeală dacă se aşteptau la acţiune şi, pentru moment, o pătesc polonezii.

În publicul nostru este enervare.

Seara, un frumos film francez: „Rappel immédiat", cu [Erich von] Stroheim şi Mireille Bollin. //

Marţi, 5 septembrie *fila 166*

De pe frontul occidental a venit ştirea că englezii au bombardat Wilhelmshaven[467] şi Cuxhaven[468]. Au avut pierderi serioase: 5 avioane din 12.

În afară de aceasta, nici o mişcare, decât o slabă luare de contact. Azi-de-dimineaţă s-a publicat un Comunicat al Consiliului de Miniştri, cari arată că vom continua cu aceeaşi politică, că România este adânc pacifică şi doreşte să încheie pacte de neagresiune cu vecinii.

Dimineaţa, l-am primit pe generalul [Gheorghe] Mihail, cu ordinea de bătaie de război a marilor comandamente. L-am aprobat. Nu este ceea ce trebuie, dar este cel mai bun ce poate fi alcătuit în circumstanţele actuale.

După-masă, a venit Puiu [Filitti] la mine să-mi raporteze că în oraş este o teribilă agitaţiune pe chestiunea Comunicatului. Lumea îl interpretează pe dos, având credinţa că aceasta, legată cu adaosul de concentrare, însem//nează război. E o *fila 166* nevroză nemaipomenită.

Îl chem pe Călinescu şi am o îndelungată discuţiune, la care

asistă şi Urdăreanu. Se pune problema neutralităţii noastre şi a declaraţiei ce trebuie făcută în această direcţie. Noi, mai ales că avem teama de un eventual atac german, nu putem face o astfel de declaraţie, că ei ne-ar tăia punţile cu Aliaţii şi, îndeosebi, cu turcii. Tot aci este primejdia înţelegerei propuse de mine şi care ar putea provoca o rupere a Ententei Balcanice[469]. În această situaţie, noi am fi în aer şi n-am mai putea conta pe nici un sprijin. Am găsit o formulă: că România, în situaţia actuală, va aplica cu stricteţă, în dorinţa ei de pace, stipulaţiunile Convenţiunei de la Haga asupra îndatoririlor ţărilor neutre[470], şi aceasta după o întrunire a consilierilor regali, care va avea loc mâne după-amiaz. A fost o discuţiune penibilă, fiecare apărând energic punctul său de vedere. Ernest [Urdăreanu] tot cu teama lui de nemţi.//

fila 168 Veştile continuă să fie proaste din Polonia, unde presiunea germană continuă să fie puternică, cu toate incursiunile Cavaleriei polone în Prusia Orientală. Pe frontul occidental, linişte. Ceva activitate aeronautică şi maritimă fără prea mare importanţă.

Azi-de-dimineaţă, a fost un cutremur, la ora 8, care s-a simţit destul de puternic. A fost de forţa 4.

Miercuri, 6 septembrie

Dimineaţa, cu Duduia, am început să aranjăm în depozit parte din lucrurile cari vrea să le adune pentru Armată. Am început să aşezăm ciorăpăria. Dorinţa ei este de a strânge mic echipament pe o divizie. Lucrează cu o energie şi o voinţă cu atât mai remarcabile cu cât nu se simte deloc bine.

La 12 1/4, a venit, o clipă, Mitiţă [Constantinescu] să-mi prezinte un decret privitor la stocul B.N.R.[471], care ne va permite să facem faţă la circumstanţe. Piaţa şi, în general, toată

fila 169 economia noastră // se resimt destul de puternic de pe urma

situaţiei mondiale şi a stării de nevroză isterică a unor cercuri de la noi. Am impresia că propaganda germană lucrează foarte intens.

Am avut o explicaţie asupra neactivităţii aparente pe frontul occidental. Pare-se că Aliaţii ar voi să atace prin Luxemburg.

La 15 1/2, Călinescu şi Gafencu, pentru a pune la punct comunicatul care va trebui dat după întrunirea cu consilierii regali. Azi-de-dimineaţă, Fabricius a fost la Af[acerile] Străine, cerând, în mod politicos, e adevărat, să ne clarificăm situaţia. Aceasta a provocat un incident între Urdăreanu şi Călinescu, acesta din urmă acuzându-l că ar fi înştiinţat pe nemţi despre Consiliul de după-masă. A fost o lipsă de tact din partea lui. Din Roma a venit o telegramă îngrijorătoare, în care Zamfirescu[472] ne informează că, din nou, Italia ar putea fi nesigură. Călinescu mi-a arătat copia după instrucţiuni trimese de Soviete prin cari se precizează politica lor viitoare în legătură cu// Kominternul[473]. Din ele reiese că Pactul făcut cu Germania a *fila 170*
fost ca să arunce pe cel mai mare duşman al lor în război, că n-au nici o intenţiune de a lua ei parte, aşteptând slăbirea tuturor puterilor burgheze, ca, la sfârşitul conflictului, să poată impune revoluţia comunistă mondială. Această ştire este semnificativă şi îndeosebi de gravă. Trebuie să ne facem să ne gândim serios la viitor, să păstrăm cât mai multe forţe intacte pentru marea răfuială de apoi.

La 16, Consiliu: Călinescu, Văitoianu, Vaida, Mironescu, Iorga, dr. Angelescu, Tătărăscu, Argetoianu, Ballif, Gafencu şi Urdăreanu, ca secretar.

Discuţie decentă. După expunerea situaţiei de către Gaf[encu], fiecare şi-a spus cuvântul. Toţi, cu o unanimitate impresionantă, s-au pronunţat pentru neutralitate, fiecare cu o nuanţă personală. Iorga găsesc că e acela care a fost cel mai bine, zicând că nu trebuie să ne înclinăm în faţa unor presiuni, mai ales germane, dar trebuie astăzi să facem o poli//tică care *fila 171*

nu ne place, dar este în interesul ţării. Argetoianu a adăugat că primejdia cea mai mare tot Rusia rămâne şi că, după terminarea conflictului de acolo, trebuie să ne aşteptăm la cea mai mare primejdie. Toţi, fără nici o nuanţă, au aprobat politica care s-a dus până azi şi toţi au fost de părere că interesul nostru este înfrângerea Germaniei. Ceva mai lungi discuţii au fost asupra redactării Comunicatului, care sună astfel:

„Casa M.S. Regelui

Ministrul Casei Regale face cunoscut:

1. Maiestatea Sa Regele, convocând consilierii regali, şedinţa a avut loc astăzi, 6 septembrie, ora 16, la Palatul Cotroceni.

2. După expunerea preşedintelui Consiliului de Miniştri, ministru al Apărării Naţionale, şi a ministrului Afacerilor Străine, asupra politicei externe a Guvernului faţă de evenimentele internaţionale în curs, Consiliul, în unanimitate, a aprobat acţiunea diplomatică urmată şi măsurile militare luate pentru apărarea fruntariilor.

3. Consiliul, în unanimitate, a hotărât observarea strictă a regulelor neutralităţii stabilite prin convenţiunile internaţionale faţă de beligeranţii din actualul conflict.

4. Au luat parte:

Domnii: Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri

General Arthur Văitoianu, consilier regal
Dr. Al. Vaida-Voievod, consilier regal
Gh. Gh. Mironescu, consilier regal
Prof. N. Iorga, consilier regal
Dr. C. Angelescu, consilier regal
Gh. Tătărăscu, consilier regal
C. Argetoianu, consilier regal
G-ral adj. E. Ballif, consilier regal
Gr. Gafencu, ministru al Afacerilor Străine.

Bucureşti, 6 septembrie 1939."//

Bine că s-a şi sfârşit cu această chestiune, căci nervii mei nu *fila 172*
mai suportau ciorovăielile zilnice asupra acestei chestiuni. Aşa cum este redactat [Comunicatul], scăpăm cu faţa curată şi nu angajăm viitorul.

Seara, vine ştirea că Cracovia a fost ocupată de nemţi. Comunicatul german este ironic: că pe frontul de Vest, până azi-dimineaţă, la ora 10, nu s-a tras măcar un singur foc de puşcă.

Joi, 7 septembrie

În sfârşit, dimineaţa vine o ştire importantă de pe frontul occidental. Aliaţii au intrat în mai multe locuri în Linia Siegfried.

Fabricius şi Hoare s-au prezintat azi-de-dimineaţă la autorităţi, primul la Gafencu, şi s-a declarat mulţumit, al doilea la Călinescu,// cu care, după ce i-a explicat că atitudinea noastră *fila 173*
ne permite să raivitailăm Polonia, s-a declarat şi el mulţumit.

Toată ziua n-au fost ştiri importante, afară de aceea că Aliaţii n-au atacat şi, deci, n-au putut intra în Linia Siegfried. Pe frontul polonez, zi ceva mai liniştită. Se pare că acţiunea b igăzilor motorizate a fost formidabilă.

Seara, cinema. Un film destul de amuzant, cu actorul englez Brown: „Prezicător fără voie".

Vineri, 8 septembrie

La deşteptare, mă simt foarte enervat. E rezultatul tuturor acestor zile de presiune. Stau la mine şi mă ocup de mărunţişuri.

Dimineaţa, ne vin ştiri de la ataşatul nostru militar din Paris că Aliaţii concentrează forţe, aşa că, la 12, vor ataca. Însă ceea ce e de mirat// e că efectivele Armatei franceze mi se par aşa *fila 174*
de mici, numai vreo 70 şi ceva de divizii. Pe de altă parte, tot el

raportează că se fac transporturi înspre Orient. Această din urmă ştire a fost dezminţită mai târziu.

Martha Bibescu[474] a fost azi-de-dimineaţă la Urdăreanu şi i-a adus o scrisoare a lui George Lloyd[475] şi ştiri din Anglia. Se pare că Anglia a voit războiul şi că tot ceea ce a făcut în timpurile din urmă, chiar şi [la] München[476], n-a fost decât un joc spre a masca adevărata ei acţiune. Intrarea lui Winston Churchill[477] în guvern dă de gândit că ei ar voi din nou să încerce o mare mişcare prin Orientul Europei ca să atace Germania pe la spate. Plan maiestuos şi de o frumoasă concepţie strategică, dar care cere o foarte mare masă de forţe şi o perfectă înzestrare a armatelor ce vor participa.

Seara, vin ştiri foarte proaste din Polonia. Germanii şi-au reluat fulgerător înaintarea, Lodz a căzut, şi Varşovia este
fila 175 foarte ameninţată. E surprinzător că această// armată, care era foarte frumos instruită şi înzestrată, să opuie o aşa de slabă rezistenţă. Eu tot nu pot crede că s-a spus ultimul cuvânt. Bătălia trebuie să se deie în curând şi, după toate datele ce le avem, forţele sunt destul de egale.

După cină, cinema. Am revăzut cu deosebită plăcere un film mai vechi: „Alexander's Ragtime [Band]", care, din primăvară, n-a ieşit de pe afiş. E un film frumos şi emoţionant.

În timpul reprezentaţiei, Gafencu telefonează că sunt posibilităţi să avem refugiaţi poloni la noi. Eu cred că ar trebui primiţi, în anumite condiţii. Urdăreanu protestează şi crede că trebuiesc foarte reduşi, ca să nu supere pe nemţi. De fapt, are dreptate, dar din cauza care o spun ei, unele de ordin intern, eu sunt mai umanitar.

Situaţia polonezilor, din ce în ce mai proastă. Urmărirea germană se face vertiginos. Un ziarist francez sosit de la Varşovia, Bertrand de Jouvenel, povesteşte că şi-au pierdut
fila 176 complect// capul şi că sunt semne de debandadă. Din obişnuita lor trufie, n-au voit să urmeze sfaturile consilierilor francezi şi au răspândit forţele lor, aşa încât cu greu pot rezista.

Sâmbătă, 9 septembrie

Ştirea de azi-seară a ocupării Varşoviei nu se confirmă încă. Se pare că trupe germane au intrat în unele cartiere, atâta tot. De pe frontul occidental avem unele precizări. Afară de ştirea că, la 15, va începe ofensiva, se mai clarifică că, în colţul dintre cotul Rinului şi graniţa Luxemburgului, unde Linia Siegfried se îndepărtează de graniţă, trupele franceze au înaintat şi iau contact cu linia germană. Ştiri tot mai proaste din Polonia. Înaintarea germanilor este vertiginoasă, în unele locuri a atins 100 klm.

În sfârşit, astăzi s-a aflat numele comandanţilor germani; sunt,// după câte ştiu, cei mai buni. La Nord, general Bock[478], *fila 177* şi în Silezia generalul Rundstedt[479].

La 12, o conferinţă cu Călinescu, Gafencu, dr. Marinescu, Ţenescu şi Urdăreanu pentru chestia refugiaţilor polonezi. S-a hotărât că se vor admite copiii, răniţii şi refugiaţii politici, pe urmă armata, care va fi internată şi dezarmată. Pentru copii şi răniţi, s-au hotărât, ca localităţi, Vatra Dornei şi Burdujeni. Pe urmă, pentru măsuri de siguranţă, ca să se preîntâmpine orice greutăţi, se vor mobiliza Diviziile 5 şi 6, care vor fi trimese la graniţă. Pe urmă, s-a mai hotărât a 7-a şi întărirea a 34-a.

Rămas cu Călinescu şi Gafencu, ne simţim îngrijoraţi de presiunile germane referitoare la împiedicarea trecerei materialului pentru poloni şi la aranjamentele ulterioare comerciale cari ni se vor cere.

Gafencu mi-a arătat un proiect de declaraţie care s-ar face tripartit, între noi, iugoslavi şi unguri, care să înlocuiască pactul de neagresiune şi cel minoritar. El conţine principalele ele//mente. Dacă va fi acceptat, cu atât mai bine, el va fi un element de linişte, dacă nu de siguranţă; dacă va fi refuzat, va *fila 178* fi o nouă clarificare.

Până seara, se mai confirmă că înaintarea germanilor continuă. Varşovia, însă, n-a fost încă ocupată. Unii zic că se dau

lupte în oraş.

Pe frontul de Vest, mişcare, dar timidă. Se vede că concentrarea şi chiar mobilizarea franceză nu sunt încă terminate.

Seara, am avut un film delicios, al cărui star este înscris pe afiş: Joan Crawford. De fapt, adevăratul star este baletul pe gheaţă. „Carnavalul alb" sau, mi se pare, în original, „White Cavalcade", este cea mai frumoasă exhibiţie de patinaj ce mi-a fost dat să văd.

Duminică, 10 septembrie

În sfârşit, am putut petrece o zi liniştită.//

fila 179 M-am sculat ceva mai târziu, pe la 10 1/2, iar la 12 1/2 am plecat la Scroviştea, unde am luat masa. Eram: D[uduia], Mihăiţă, Ernest [Urdăreanu], d-na Malaxa şi Costache Malaxa. Voie-bună şi n-am fost deranjaţi de telefoane, din fericire. Vremea a fost ideală, caldă şi plăcută.

Pe la 4, [eu], Mihăiţă, Ernest şi Costache ne-am dus pe lac să vânăm câteva raţe. În total, s-au împuşcat 47, din cari eu 8. Rezultat destul de prost, căci am tras foarte rău şi, de altfel, la acest vânat nu prea am obişnuinţă, dar o voi învăţa şi asta.

Am stat şi seara la masă, am jucat pocher. Mi-a făcut foarte mult bine această zi la aer, m-am ozonificat niţel.

Seara, întors acasă, găsim ştiri că în Polonia, în unele locuri, înaintarea germană a continuat, dar că unele rezistenţe poloneze se desinează. Era şi timpul. Totuşi, Lodz a fost luat.//

fila 180

Luni, 11 septembrie

De dimineaţă, Călinescu, pe care-l văd destul de îngrijorat asupra situaţiei. Necunoscuta cea mare, care-i Rusia, dă griji. Pe urmă, mi-a vorbit de situaţia morală. Declaraţia noastră de neutralitate[480] a fost primită în ţară cu o bucurie neliniştitoare.

Nu trebuia să se răspândească în public ideea că nu trebuim să ne batem cu nici un preţ. Românul va trebui să aibă în sufletul lui ideea de rezistenţă împotriva oricărei agresiuni.

Ceea ce este mai primejdios sunt presiunile germane faţă de tranzitul materialelor pentru Polonia. Aci văd un punct de îngrijorare, la care se adaugă şi acela al unor presiuni foarte serioase ce pot veni în ce priveşte livrarea materialelor de cari au nevoie.

Polonezii mi-au pus o întrebare relativ la aurul lor, pe care vor să-l depoziteze la noi, şi chiar să-l întrebuinţeze. Depozitarea şi tranzitul sunt posibilităţi, dar întrebuinţarea// lui de pe *fila 181*
un teren neutru pare a nu fi compatibilă cu situaţia noastră declarată[481].

Pe urmă, l-am atacat pe Călinescu pe chestia necinstei, care a luat din nou nişte proporţii foarte mari şi care trebuie stârpită cu toată energia.

Ştiri de pe front. Rezistenţa polonă începe a se desina. Se verifică că germanii a trebuit să transporte vreo 6 divizii pe frontul occidental, deci deja o îmbunătăţire a situaţiei. Se face din ce în ce mai mult la anglo-francezi mentalitatea că războiul va fi de lungă durată.

Seara, cinema: „Cânele din Baskerville".

Marţi, 12 septembrie

Pentru Duduia încep greutăţile de aprovizionare, ceea ce o enervează. I-am dat eu o mână de ajutor, procurându-i pânza necesară pentru că//măşi. Este, la toţi, o tendinţă de a dosi *fila 182*
materialul pentru zile mai grele.

Dimineaţa, Călinescu şi Gafencu. Dezbatem, din nou, situaţia generală. Se vorbeşte, din nou, de o reîntărire a Înţelegerii Balcanice, la care unii, mai ales iugoslavii, vorbesc şi de alipirea Bulgariei. S-au propus formule în cari se vorbea de

posibilitatea de a vorbi mai târziu de anume chestii litigioase, adică de cele teritoriale. Aceasta se îndreaptă, îndeosebi, către noi. Tot vorbă de retrocedarea, măcar în parte, a Cadrilaterului. Îi găsesc pe amândoi cam şovăitori, mai ales Gafencu. Eu trebuiesc să pui piciorul în prag susţinând, din nou, teoria mea că orice revizuire, mai ales benevolă, a unei frontiere este începutul unei prăbuşiri. O fi, poate, dreaptă, în parte, aceea către Bulgaria, dar, fatalmente, mâne se ridică şi chestiunea Ardealului şi a Basarabiei. În deosebire de ceialalţi Aliaţi, cu nu sunt antirevizionist numai pentru mine, dar pentru toţi, căci apetitul vine mâncând. Dacă dăm degetul mic, mâne ni se ia tot braţul// şi, probabil, şi mai mult. Gafencu punea aceasta şi în legătură cu U.R.S.S., care poate că ne-ar recunoaşte Basarabia în schimbul unei rectificări în folosul Bulgariei. Cum putem ceda ceva ce e al nostru în schimbul unei ipotetice recunoaşteri?

Declaraţia de neutralitate a Turciei este mai puţin categorică decât reieşea ieri din ziare. Ei zic numai că nu vor să participe la război dacă nu sunt direct interesaţi sau ameninţaţi.

Spre seară, Gafencu raportează că Ghigi[482] a fost la el şi i-a spus că Mussolini ar fi mulţumit dacă am rechema pe Zamfirescu de la Roma, dorind a avea un ministru mai prieten al Italiei şi mai puţin indiscret. Că nu e prieten al Italiei este o prostie, dar că vorbeşte prea mult, se prea poate. Bietul Alecu, o sfecleşte prin prea mult zel[483].

De pe front, nimica deosebit, afară de avansul german de la Sud. Rezistenţa poloneză e mai dârză. După-masă, cinema. Un destul de bun film detectiv american: „Soţul meu conduce
fila 184 ancheta", cu// Robert Montgomery şi Rossalind Russell.

Miercuri, 13 septembrie

Dimineaţa, o consfătuire ministerială cu Călinescu, Gafencu, Mitiţă [Constantinescu], Slăvescu, Bujoiu şi Cornăţeanu, la

care a asistat şi Urdăreanu. Începută la 11 1/2, a ţinut până la 14 1/2. S-au discutat foarte pe prelung chestiuni economice. În primul rând, s-a pus chestiunea luării unei atitudini economice, după ce am luat una politică. Principiile ce s-au adoptat au fost, privitor la import, următoarele procente: 45% armament şi nevoi de Stat, 35% materii prime, 12% diverse utile, 8% diverse indiferente. Exportul se va activa cât mai mult în toate ţările, ţinându-se seama de convenţiile comerciale, mai ales de acelea germane. Gafencu este îngrijorat, căci îi e teamă de venirea lui Clodius zilele acestea, care, poate, ne va pune cereri exorbitante. Rămâne de văzut cât vom rezista. Pe urmă,// discuţia a degenerat asupra regimului general al comerţului *filă* nostru, cu unele înţepături, din nenorocire amare, între Mitiţă [Constantinescu] şi Bujoiu. S-a ajuns la concluzia că ar fi bine să se lase valutele străine la libera negociabilitate, reţinând ca un fel de impozit suplimentar procentul de valută necesară pentru cheltuielile Statului.

După-masă, am chemat pe Călinescu, Bujoiu, Slăvescu şi [Gheorghe] Mihail, spre a cere energice măsuri împotriva dosirei materialelor prime, atât pentru Stat, cât şi pentru marele public. Am făcut, din nou, un atac asupra necinstei publice.

Până seara, nici o ştire interesantă. După cină, cinematograf: „Maharadjah din Hollywood", stupid, dar amuzant film american.

Duduia are, seara, o criză de nervi.

Joi, 14 septembrie

Dimineaţa, primirea noului ministru al Slovaciei[484],// una *filă* din ţările acelea hibride create de circumstanţe, dar cari nu sunt viabile decât ca apendicele unui Stat mare şi puternic. Răspunsul meu la răspunsul ministrului a fost destul de delicat,

căci această ţărişoară este în război cu aliaţii noştri poloni şi în foarte proaste relaţiuni, actualmente, cu Ungaria, faţă de care dorim a ne apropia.

După primire, l-am văzut, o clipă, pe Gafencu. De la iugoslavi a venit un răspuns favorabil despre proiectul de declaraţie tripartită ce trebuie făcută cu Ungaria. Astăzi se va înmâna lui Bârdossy. Personal, nu cred că o va primi. Hoare a fost pus în cunoştinţă şi a găsit-o bună. Fabricius vine la Gafencu pentru toate prostiile şi cu un fel de protest asupra tuturor zvonurilor ce le culege de pe stradă. Germanii au făcut o gafă sau, mai bine-zis, o lipsă de tact faţă de noi. La nu ştiu ce radio au spus că „ministrul regelui", Gigârtu, a fost însărcinat să remită Germaniei o notă prin care aduceam la cunoştinţă hotărârea
fila 187 noastră de neutralitate. Am dat ordin să se// protesteze energic.

Dacă vor continua cu sistemul acesta, ne vor împinge, fatalmente, de partea Aliaţilor. Cu toate acestea, Fabricius a declarat lui Gafencu şi Urdăreanu că sunt foarte mulţumiţi de noi.

De pe front, pare-se că sunt lupte foarte serioase în Polonia, unde nenorociţii de ei fac adevărate sforţări de rezistenţă. Totuşi, sunt în foarte mare primejdie de a fi învăluiţi pe ambele aripi.

În sfârşit, o activitate de aviaţie pe frontul occidental. Uzinele „Krupp" de la Essen au fost bombardate.

Seara, cinema: „En remontant [Remontons les] Champs-Elisées", film de Sacha Guitry. Ce plan şi ce joc bun! Dar oricât de talentat ar fi autorul, tot nu se poate afirma ca regizor. Americanii şi germanii tot maeştri au rămas în această artă.

Vineri, 15 septembrie

Dimineaţa, întâi, Mitiţă [Constantinescu], care-mi arată că//
fila 188 situaţia bugetară continuă să fie bună. Are, însă, griji pentru viitor, mai ales că totala mobilizare a Armatei va costa colosal de mult.

Urmează [Paul] Teodorescu, care, arătându-mi situaţia Aviaţiei noastre, constată enormele lipsuri. Avem, în momentul de faţă, foarte mari greutăţi cu fabricaţia, şi chestiunea motoarelor nu înaintează. De punctul de vedere al bombardamentului, începem să ne înjghebăm, dar cu Vânătoarea stăm prost, atât ca material, cât ca personal.

La 12 1/2, Călinescu, care a cerut să asiste şi Ernest [Urdăreanu] la conversaţie. Mai întâi, expune un plan pentru tratativele economice cu Clodius. Propune să asigurăm Germaniei ceea ce îi trebuie pe mai mulţi ani înainte, dar, în schimb, să ne livreze imediat armament şi, în special, armamentul luat de la polonezi. Pentru germani ar avea avantajul de a primi ce le trebuie, în schimbul unui armament care nu-i costă nimic, iar pentru noi posibilitatea de a ne înzestra cât mai rapid. Pentru// Aliaţi e avantajul că acest armament trece în mâna *fila 189* unui prieten şi nu va putea sluji inamicul. Planul mi se pare bun, numai să-l primească ei.

Pe urmă, s-a discutat chestiunea atitudinei solidare a ţărilor balcanice, chestiunea bulgară primând în momentul de faţă. Călinescu crede că vom fi siliţi să cedăm Cadrilaterul, ca să ne împăcăm şi, de altfel, în acest colţ de ţară, românii nu sunt decât 20%. Credinţa lui este că ţara ar primi acest sacrificiu în schimbul asigurării uneia din graniţe, căci vede marea primejdie din partea Rusiei. În tot cazul, această cedare nu s-ar putea face decât cu consensul tuturor factorilor politici, între cari şi Maniu, iar pentru perfectarea ei propune un plebiscit.

Recunosc dreptatea raţionamentelor, dar tot cred că este un joc mult prea primejdios. Cred că dacă vom fi siliţi s-o facem, e mai bine când se va discuta întreaga refacere a Europei şi, pe de altă parte, o cedare benevolă este o atingere la un principiu care este la baza siguranţei// noastre teritoriale. Din *fila 190* fericire, Grecia este complect opusă acestui punct.

De pe front, nimica deosebit. Operaţiunile parcă stagnează şi rezistenţa polonă se întăreşte. Unele ştiri par a indica că vor

să facă un contraatac în regiunea muntoasă, pornind de la graniţa noastră de pe Ceremuş. Marele mister rămâne, totuşi, U.R.S.S., care a chemat şi ea anumite contingente şi le concentrează pe graniţa polonă, şi chiar şi pe a noastră. Sunt încă unele semne că concubinajul lor cu Germania nu e perfect, că mai ales de la sovietici te poţi aştepta la orişice. Nu se va putea şti ceva mai pozitiv până la întoarcerea lui Saraçoğlu de la Moscova, unde nici n-a plecat încă.

Călinescu a avut astă-seară o întrevedere cu Fabricius, căruia i-a expus ideea schimbului contra armament. Acela a priceput imediat de care armament era vorba şi s-a declarat încântat de idee. L-a văzut şi pe Iorga, cu care a vorbit despre relaţiunile noastre cu Bulgaria. Bărbosul e absolut în favoarea
fila 191 unei retroce//siuni a Cadrilaterului[485], căci consideră că guvernanţii noştri din 1913 au făcut o foarte mare prostie.

Seara, cinema: „Eu sunt legea", cu [Edward G.] Robinson, un bunişor film despre lupta împotriva gangsterilor.

După cinema, discuţii în biroul lui Urdăreanu. Am observat că oricare ar fi politica noastră, spiritul public este profund antigerman, dar că nu vrea război. D[uduia] a făcut nişte ieşiri violente împotriva lui Hitler. Mi-a venit să râd amintindu-mi de o caricatură engleză din ultimul război: „A German family having its dayly hour of hate"[486].

Suntem niţel îngrijoraţi de legătura lui Călinescu cu Loleta Pop (Butculescu), căci ea este şi o foarte de aproape prietenă a lui Fabricius.

Sâmbătă, 16 septembrie

fila 192 La 18 3/4, Călinescu, care-mi aduce spre semnare// câteva decrete-legi foarte importante:

1° Cea privitoare la comerţul nostru exterior, pe baza principiilor discutate în consfătuirea de miercuri. După o foarte lungă discuţie, tot s-a obţinut de la Mitiţă [Constantinescu]

libera negociere a tuturor valutelor, în afară de un procent de 40%, care va trebui vărsat, pe cursul oficial, Statului. Cred, împreună cu Călinescu şi Bujoiu, că e o foarte bună măsură;

2° Noua lege pentru frânarea speculei, foarte necesară, şi care, dacă va fi aplicată serios, va putea da bune rezultate;

3° Mobilizarea agricolă.

Pe urmă, mi-a vorbit de întrevederea cu Fabricius, care, într-adevăr, s-a arătat încântat de propunerea lui. L-a mai văzut şi pe Hoare, cu care a vorbit chestiunea bulgară. A făcut sugestia că s-ar putea ajunge la o înţelegere luând de bază un schimb de populaţie şi, de aci, pentru surplus, s-ar putea ajunge la o minimă compensaţie teritorială. Găseşte că nu periclitează situaţia faţă de unguri, căci//

(Filele 193-196 lipsesc din manuscris)

Duminică, 17 septembrie

fila 197

La 12, vin Călinescu şi Gafencu pentru a studia noua poziţie. Pentru noi este cât se poate de dezagreabilă această nouă întorsătură, căci ne dă o graniţă neapărată faţă de Soviete.

Hotărâri nu s-au putut lua, căci vom trebui să vedem cum se dezvoltă situaţia. Totuşi, ungurilor li se va pune întrebarea ce atitudine o vor lua şi vom iuţi întru ceva aducerea a noi forţe pe frontul nostru de Nord.

Pentru prânz, ne-am dus la Scroviştea, tot aceleaşi persoane ca şi duminica trecută. O zi caldă şi foarte plăcută. După-masă, am vânat ceva pe lac. Au fost mai puţine raţe decât duminica trecută. Stând pe loc în observator, treceau la nişte înălţimi enorme, încât n-am putut să le ating. M-am hotărât, deci, să vânez din barcă, trecând din stuf în stuf. Rezultatul a fost mult mai bun. Am împuşcat 10, din cari numai 5 s-au găsit. Totalul tabloului a fost, de astă dată, numai 27.

Întorşi la casă, am făcut un pocher, la care am avut mult noroc.

fila 198 Toată ziua au curs ştirile. Ruşii înaintează[487],// iar bieţii polonezi afluează înspre graniţa noastră. Au început să treacă şi trupe, destul de puţine la număr[488], iar material în cantitate neprecisă, îndeosebi motorizate. Ajutăm şi noi cât se poate ca să treacă cât mai mult, căci este în interesul nostru. Vom putea, probabil, să întrebuinţăm şi noi acest material şi este unul care ne lipseşte.

Tot în noaptea aceasta a trecut Mościcki, cu Guvernul polonez, şi, ceea ce e de necrezut, şi mareşalul Rydz-Smigly[489]. Că Guvernul a plecat e, întrucâtva, de înţeles, dar că comandantul Armatei şi-a lăsat trupele, care se mai luptă, este de nepriceput. Fatalmente, discuţia s-a îndreptat asupra acestui fapt, şi bietului mareşal a trebuit să-i ţiuie urechile de cât l-am înjurat. Nu mai e de mirare că această Armată, care a fost aşa de bine echipată şi înzestrată, n-a putut deloc să reacţioneze când şeful ei fuge şi o lasă. Ca fapt militar, nu pot să-mi imaginez ceva mai oribil şi mă doare, ca ostaş şi ca om.

fila 199 Mâne, Mościcki va pleca la Bicaz,// [reşedinţă] care i-am pus-o la dispoziţie; restul Guvernului, la Slănic din Moldova, iar mareşalul la Craiova.

Pentru noi este o fericire că s-a întâmplat aşa, căci această dizolvare a Statului polon ne scapă de a justifica prin argumente oareşicum trase de păr neacţiunea noastră şi neintervenirea faţă de U.R.S.S. Este o laşitate practică. Vai ce ar urla neinterveniţioniştii dacă ar şti această frază.

A fost un lucru dezagreabil: avioanele cari au bombardat azi-de-dimineaţă Zobscic au lăsat să cază, fără voinţă, probabil, şi vreo 4 bombe pe teritoriul nostru.

Două fapte de însemnat:

1°. Tactica ruşilor este identică cu a germanilor: atac deschis de aviaţie şi urmat de unităţi motorizate;

2°. Pe tancurile sovietice erau inscripţii[le]: „Trăiască Polonia Sovietică!"

Ambele destul de simptomatice.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 9

3 iulie – 17 septembrie 1939

Județul Prahova. Plaiul Pelișul

Primăria comunei urbane Sinaia.

EXTRACT

Din registrul actelor de Nascere pe anul una mie opt sute nouă-deci și trei.

No. 55.

ACT DE NASCERE

Din anul una mie opt sute nouă-zeci și trei, luna Octombrie ziua trei stil vechiu ora trei post meridiane

Act de nascere al Alteței Sale Principele

CAROL

copil de sexu masculin, de religiune ortodoxa, de protectiune română, născut astăi zi de dimineață la ora una și trei quarturi, în Castelul Pelișu din orașul comunei Sinaia fiu legitim al Alteței Sale Regale Principele Ferdinand al Românei și al Alteței Sale Regale Principesa Maria a Românei născută Principesă de Saxa Coburg Gotha și Slănic, Duceasă de Saxa; Alteța Sa Regală Principele Ferdinand fiind în vârstă de două-zeci și opt ani, Alteța Sa Regală Principesa Maria, în vârstă de opt spre-zece ani, domiciliați în Palatul Regal din Capitala Regatului, după declaratiunea ce ne s'a făcut de Tatăl care ne a înfățișat copilul

F. [illegible] 1893 | V. Sorecu București

Actul de naștere al regelui Carol al II-lea, întocmit la 3 octombrie 1893 de Primăria orașului Sinaia

Luni, 18 septembrie

fila 1

Dimineaţa, la 9, conferinţa militară anunţată. Au fost de faţă Călinescu, Motaş[490], Florescu, Ilasievici, [Paul] Teodorescu, [Gheorghe] Mihail, Ciupercă, Ionescu Ştefan[491], Ţenescu, Iacobici[492] şi Ilcuş[493], în sfârşit, toţi şefii mai mari ai Armatei noastre.

Şedinţa a început prin o expunere a lui Ţenescu, fastidioasă, în care a arătat forţele ce se găsesc în faţă în Europa şi, îndeosebi, pe graniţele noastre. A făcut un amalgam de combatanţi şi de neutri, din care nu era clar decât un singur lucru: că dacă vom fi atacaţi de toţi duşmanii noştri, adică pe trei fronturi, nu ne putem apăra. Pe urmă, a arătat anumite ipoteze, una care propunea de a ne retrage în reduitul transilvănean, alta care, răsturnând războiul trecut, întindea linia noastră de apărare pe Carpaţi şi gâtul Focşani – Galaţi, iar o a treia care adăuga la acestea şi Ardealul.

După el, am pus eu problema care trebuie pusă, adică, luând în consideraţie evenimen//tele de ieri, problema unui *fila 2* război în care am fi atacaţi de unguri, germani şi ruşi, considerând graniţa înspre Bulgaria ca una care trebuie numai supravegheată. Am cerut, pe urmă, ca fiecare să-şi expuie părerea, începând de la cel mai nou. Ilcuş a început; părerea lui este defensiva înspre Nord şi Est şi o ofensivă la Vest, ca să putem antrena şi pe iugoslavi cu noi, iar în interior să se organizeze o apărare formată de către populaţia civilă. Iacobici, pe urmă, a făcut considerende asupra noilor metode de

luptă şi a conchis la defensivă. Fiecare şi-a spus părerea, din care nu ieşea vreo idee prea luminoasă. Mai clari, mai practici şi mai aproape de realitate au fost [Paul] Teodorescu şi [Gheorghe] Mihail, cari au conchis la ipoteza de a apăra în primul rând gâtul Focşani – Galaţi, de a se apăra, pe urmă, pe Carpaţi. Afară de aceştia doi, nici unul nu a vorbit de nevoia de a păstra legătura cu Marea şi, deci, cu restul lumei. Fiecare
fila 3 a vorbit de interesul frontului său,// o mare lipsă de vedere de ansamblu la cei mai mulţi.

Pe urmă, Călinescu a expus foarte frumos şi clar situaţia strategică.

Ultimul am luat eu cuvântul şi am propus că trebuim, întâi de toate, să luăm în consideraţie noile metode de luptă pe cari eventualii noştri duşmani le vor întrebuinţa: atac masiv de avioane, urmat de unităţi motorizate, pe urmă tendinţa de a învălui obstacolul. Pe de altă parte, trebuie luat în consideraţie că, dacă vom fi atacaţi, metoda va fi aceeaşi pe toate fronturile. Noi trebuim să tragem învăţămintele din //...*

fila 4 ... luând în consideraţie terenul, trebuie să fie pe munţi, păstrând ca ultimă linie de fund Carpaţii, din Bucovina până în Vrancea, de acolo Siretul până la Gurile Dunării şi Munţii Apuseni. În Moldova, unităţile de acoperire nu vor avea rolul de a da bătălia, dar acela de a sâcâi înaintarea inamicului. Avem absolută nevoie de a păstra acest teren, căci aci este tot potenţialul nostru de război.

Concluzia a fost că acest plan, fiind luat de bază, pe el M[arele] St[at]-M[ajor] să lucreze ipoteze. Am păstrat, pe urmă, pe toţi la masă//...**

fila 5 Ca ştiri, azi-noapte au intrat autorităţile polone pe teritoriul nostru şi au fost găzduite la Cernăuţi, plecând astăzi la locurile cari le sunt destinate.

---

* În continuare, textul din fila 3 este obturat *(Nota edit.)*.

** Următoarele rânduri de pe pagină au fost şterse *(Nota edit.)*.

Două tancuri ruseşti au trecut pe teritoriul nostru, dar s-au retras.

Se zice că, chiar cu vreo două zile înainte de plecarea autorităţilor de pe teritoriul lor, ar fi izbucnit revolte în Galiţia.

Sovieticii au înaintat până la Colomeea şi se îndreaptă către graniţa ungară; aceasta nu trebuie să facă plăcere germanilor[494].

U.R.S.S. a dat un comunicat în care declară că va respecta neutralitatea noastră.

Seara, cinema. Un film vechi: *„Miss Catastrofa"*.

Pe urmă, la culcare, o teribilă criză de nervi a D[uduii] din cauza nedreptăţii infame a lui ...* A fost pe deplin justificată, încât n-am putut spune nimica.//

Marţi, 19 septembrie

fila 6

Dimineaţa, ca de obicei, miniştri. Mai întâi, [Petre] Andrei, la 12, cu proiectul pentru Frontul Studenţesc[495]. Venise deja în primăvară cu această chestiune, dar nu fusese destul de coaptă şi, de aceea, crede că este momentul de a-l înfăptui înaintea deschiderii cursurilor universitare. A doua chestiune e decanatul lui Mironescu[496]. Acesta, cu toate că împlineşte anul acesta limita de vârstă ca profesor, are dorinţa de a-şi prelungi decanatul peste această limită. Îmi vorbise chiar el personal de această chestie cu prilejul întrunirei consilierilor regali. I-am spus atuncea că nu se poate călca legea pentru el, nici face una specială, căci astfel se deschid porţile pentru excepţii, şi excepţiile antrenează abuzuri. Totuşi, el a revenit şi, probabil, profitând de trecute prietenii politice, a încercat să obţie de la [Petre] Andrei ce-i refuzasem eu. Singurul lucru

* Numele este şters la o intervenţie ulterioară redactării manuscrisului *(Nota edit.)*.

care, eventual, s-ar putea admite este să i se per[mi]tă să se
fila 7 ocupe de institutele care zice// că le-a creat el. Urmează Traian Pop[497], care mă pune în curent cu mersul inventarierei avuţiilor publice. A terminat aproape prima fază a lucrării, care consistă în strângerea materialului aflător la autorităţi.

Pe urmă, Călinescu, care, fiind la Ernest [Urdăreanu], avea unele lucruri de comunicat. Grijile rămân tot acelea şi dezagreabilă, îndeosebi, este atitudinea germanilor cu privinţă la refugiaţii polonezi. În chestia armamentului, trebuie cerut de la nemţi, în schimbul avantajilor ce ni le cer, să ne livreze imediat din materialul luat în Polonia. Pe urmă, un alt lucru dezagreabil. Rezidentul regal Flondor[498] a trimes un raport arătând atitudinea foarte puţin frumoasă a mitropolitului Visarion Puiu[499]. Pare-se că s-ar fi aranjat cu germanii ca, în caz de ocupare, să rămâie pe loc şi să devie un fel de şef al Bisericei Ortodoxe în regiunile ocupate. Pe de altă parte, are hotărâte simpatii gardiste şi s-ar fi înţeles şi cu ruşii. Toate acestea sunt foarte mâhnitoare, căci e un element deştept şi care speram
fila 8 să// poată face ceva pentru Biserica noastră.

Aceste fapte frizează înalta trădare. Am impresia că boala i s-a urcat la cap. Vor trebui luate măsuri să fie scos din demnitatea ce o ocupă, fiind acolo o primejdie naţională.

După-masă, nimic.

Seara, cinema.

Miercuri, 20 septembrie

Dimineaţa, miniştri. Întâi, Cornăţeanu, care-mi prezintă legea mobilizării agricole. Urmează Bujoiu, căruia [îi] dau unele instrucţiuni privitoare la tratativele cu Germania. Nu merg tocmai uşor, mai ales din cauza chestiunei parităţii leului. Pentru armamentul din Polonia ni se fac dificultăţi cu aceeaşi
fila 9 scuză ca astă-primăvară cu cel cehoslovac,// adică că nu e inventariat.

Pe urmă, Călinescu şi Gafencu. Mai întâi, chestiunea refugiaţilor, care este totdeuna complicată, apoi chestiunile generale. Trebuie cu orice preţ să strângem rândurile balcanice, să formăm un bloc care poate rezista la toate presiunile. Călinescu din nou vorbeşte de aprehensiunile sale privitoare la viitor şi la ideea că vom trebui să cedăm, vrând-nevrând, o parte din Cadrilater şi un colţ din Sătmar-Sighet.

Ultimul, Slăvescu.

După-masă, nimic.

Seara, cinema.

Joi, 21 septembrie

După 6 ani, nu m-aşteptam să trebuiesc să însemnez o pagină de sânge în istoria// politică a ţării. La ora 14, Călinescu *fila 10*
a fost mişeleşte asasinat de o bandă de gardişti. Întorcându-se acasă pe prelungirea Ştirbei Vodă, maşina lui a fost tamponată de o alta din spate şi, în acelaşi timp, i-a ieşit înainte o căruţă, care s-a desfăcut în două. Mare imprudenţă, a oprit maşina, şi el, cu agentul său, a voit să se dea jos să vază ce s-a întâmplat şi, în acel moment, asasinii din maşina din spate s-au dat jos şi au tras asupra lui. Au fost omorâţi instantaneu, el şi agentul. Iată faptele.

Acuma iată cum am aflat: la 14 şi câteva minute, în tot cazul înainte de 14 şi 10, în mijlocul executării la Radio a Valsului Imperial, muzica s-a întrerupt şi am auzit o voce gâfâindă strigând în microfon *„Ne asasinează!"* o *„echipă de legionari"*. Alţii, între cari Urdăreanu, au auzit că o voce ar fi anunţat că Armand Călinescu a fost executat azi.

Pe cât trec orele, se clarifică unele lucruri. // Misterul de la *fila 11*
Radio a fost şi el elucidat. Pare-se că a fost o agresiune. S-a tras asupra portarului şi speakeriţei şi, după ce s-a făcut anunţul mai sus-amintit, au tăiat legăturile. Ei au fost arestaţi.

Adevărul l-am aflat prin Urdăreanu, care, mergând în oraş, l-a găsit pe Armand căzut jos, cu picioarele încă în maşină. Nu-şi dăduse seamă de ce se întâmplase şi, crezând că este un accident, s-a dat jos ca să deie o mână de ajutor şi s-a găsit în faţa crudei realităţi. După calculele care le-am făcut, trebuie să fi venit cel mult o minută sau două după săvârşirea faptei.

E ceva îngrozitor că, după toate măsurile luate în ultimul timp, să se întâmple aşa ceva. E aşa de neromânească această faptă, se vede clar că este de vădită inspiraţie străină, sunt tipice metode teroriste slave.

Această stare de lucruri nu se poate tolera. Vor trebui luate nişte măsuri drastice să se curme această chestie. Lupta s-a
fila 12 deschis// din nou, e o luptă pe viaţă şi moarte, este momentul de a se hotărî cine pe cine...

Pierderea aceasta a preşedintelui de Consiliu, Armand Călinescu, este ireparabilă. N-am găsit la noi în ţară cineva care să fi corespuns mai bine misiunei cu care fusese însărcinat. Pentru mine personal, este o pierdere de neînlocuit. Puteam să fiu liniştit cu el. Era energic, capabil, spirit politic clar, care vedea departe şi lua măsuri bine potrivite situaţiilor. Pe lângă aceasta, îmi va aduce nesfârşite complicaţii politice, atât interne, cât şi externe. Înlocuirea lui va fi o problemă dintre cele mai grele şi delicate.

Primul care a venit a fost Gafencu, complect desfigurat. Cu el am început a discuta posibilităţile viitorului, împreună cu Urdăreanu, şi a căuta cine-l poate înlocui pe Călinescu. Ne-am gândit, la început, la unul dintre consilierii regali sau la un general activ, şi numele asupra căruia ne-am oprit a fost Ballif.

fila 13 Imediat, Urdăreanu a şi telefonat D[uduii]// să vie la Cotroceni, ca măsură de siguranţă.

A venit, pe urmă, şi Gavrilă [Marinescu], care-mi raportează că acei cari au făcut agresiunea la Radio au fost arestaţi şi că au mărturisit că sunt înşişi asasinii.

La 16, am avut o consfătuire cu unii dintre miniştri: Iaman-

di, Gafencu, [Petre] Andrei, Mitiţă [Constantinescu] şi Ghelmegeanu, ca să le cer opinia asupra situaţiei şi măsurilor ce trebuiesc luate. La început, toţi au căzut de acord asupra lui Ballif, dar, pe urmă, după ce Iamandi l-a propus pe Gaf[encu], care a refuzat cu energie, am hotărât, de comun acord, că cel mai nimerit* este Ghiţă Argeşanu. E energic, nu-i e frică, poate conlucra cât se poate de bine cu toţi miniştrii şi va putea să-şi asume răspunderea complectă a tuturor măsurilor cari trebuiesc luate spre a face complectă curăţire, iar din punct de vedere politic nu va încurca, căci va asculta de ceea ce i se va spune.

Pe la 19, Gavrilă [Marinescu] anunţă că asasinii au// mai *fila 14* denunţat pe doi complici, care au fost prinşi, unul din ei sinucigându-se.

De dimineaţa, l-am primit pe lt.-colonelul Pelimon, ataşatul nostru militar în Polonia, care mi-a povestit lucruri extrem de interesante asupra operaţiilor de acolo. În rezumat, orişice rezistenţă era inutilă, din cauza formidabilului fel cum au atacat germanii, întâi cu avioanele şi, pe urmă, cu blindatele. Comandamentul a fost slab şi, mai ales, organizarea teritoriului a fost cu desăvârşire insuficientă. Trupele s-au bătut bine şi eroic. Orişiunde au fost faţă în faţă fără „sculele" moderne, superioritatea a fost de partea poloneză. Îndeosebi, artileria germană a fost foarte slabă.

Abia târziu, vine Argeşanu din Dobrogea, unde era cu C[orpul] 2 A[rmată]. Nici o discuţie n-a fost cu el, aşa încât Guvernul a primit cât se poate de repede pe şeful său. Singurile schimbări sunt acelea pricinuite de nenorocirea de azi: Argeşanu – preşedinte; Gavrilă Marinescu – Internele, şi gene//ralul Ilcuş – Apărarea Naţională. La [ora] 22, primii doi *fila 15* au depus jurământul, după care imediat s-a întrunit Consiliul de Miniştri pentru constituire şi s-au luat primele măsuri. Chiar în astă-seară, la orele 23 şi câteva minute, au fost executaţi, pe

* Cuvintele următoare: *„şi cel mai energic"* au fost anulate de autor *(Nota edit.)*.

locul crimei, cei 8 asasini, iar în țară, de fiecare județ, 2–3 dintre conducătorii legionari. E o măsură oribilă, de fapt în afară de orice lege, dar care, în urma celor întâmplate, își are justificarea în interesul liniștei țării. Azi nu ne mai putem juca, azi nu putem târgoveți viitorul când primejdii așa de acute pândesc țara din înăuntru și din afară.

M-am culcat, dar nu pot dormi; gândurile fug. Nu pot realiza că acest slujbaș atât de bun și de credincios nu mai e și, în același timp,simt în sufletul meu nu numai durere, dar și un vid îngrozitor. Este o crimă care nu-i numai crimă, ci și un act de înaltă trădare în aceste vremuri. Agresiunea de la Radio dă
fila 16 și mai bine caracterul ei, // speranța de turburare și de provocare la revoltă.

Vineri, 22 septembrie

De dimineață, generalul Ilcuș; noul ministru al Apărării Naționale a depus jurământul.

Tot azi s-a transportat de la Spitalul Militar, unde fusese depus, corpul lui Călinescu. Foarte multă lume în stradă și jale adevărată.

Numai cei fără judecată și unii cari au mai rămas înfeudați gardismului terorist nu judecă cu cea mai mare asprime crima săvârșită.

Corpurile asasinilor executați azi-seară au rămas toată ziua expuse chiar pe locul unde și-au săvârșit odioasa faptă. Pare-se
fila 17 că foarte// multă lume trece pe acolo, îi înjură și îi scuipă.

Jale, e jale mare peste tot și, în același timp, pare o reculegere.

Duduia e complect frântă. Eu încă [mă] țin, dar în suflet mă doare nespus de mult.

Din străinătate, o singură știre importantă: submarinele germane au reușit să torpileze portavionul britanic „H.M.S.

Courageous"[500]; e o lovitură morală foarte mare pentru acea mândră şi invincibilă flotă, stăpâna mărilor.

Sâmbătă, 23 septembrie

Astăzi, la mine, reacţiunea s-a produs. *„Je me suis effondré"*[501] şi am plâns într-o oribilă criză de nervi toată după-amiaza. Încep să realizez cu adevărat ce enormă pierdere este pentru mine şi ţară această// dispariţie cu mult prea devreme a *fila 18* acestui om, în care puteam avea încredere. Pe zi ce va trece vremea, îmi voi putea şi mai bine da seama cât va lipsi această minte vioaie, această energie de neînfrânt, această activitate creatoare şi rodnică. Rar am simţit în sufletul meu şi în mintea mea un sentiment de vid aşa de complect. Se zice că nimeni nu e indispensabil; desigur că, în cele mai multe cazuri, aşa este, dar iată excepţia care confirmă regula.

Duminică, 24 septembrie

Azi-de-dimineaţă, la 10, înmormântarea lui Călinescu. Ceremonia a început prin decorarea lui post-mortem cu „Marea Cruce Carol", care am pus-o pe o pernă prezintată de Arge//şanu. A urmat Marşul lui [din] „Siegfried", cântat de *fila 19* Filarmonică, la început mai slab, dar, pe urmă, minunat. Slujba, bine slujită şi destul de sobră. Pe urmă, discursurile: 1. Patriarhul, foarte violent, poate prea violent pentru o faţă bisericească, dar, desigur, foarte impresionant pentru marele public; 2. Argeşanu, corect şi vibrant, rostit pe de rost, după obiceiul lui, dar destul de slab ca formă şi ca fond, după puterile lui; 3. Argetoianu, în numele Senatului, frumos ca formă şi fond; 4. Vaida, în numele Camerei, foarte emoţionat şi emoţionant; 5. Vâlcovici, în numele F.R.N., bun.

Părăsind Ateneul, am condolat pe nevastă-sa şi pe băiat.

Acesta din urmă mi-a făcut o oribilă impresiune. Avea aerul şi expresiunea unei fiare gonite, ceva animalic în tot felul lui.

Întors acasă, am urmărit la Radio restul ceremoniei, atât aci, în oraş, cât şi la Curtea de Argeş, împreună cu Duduia şi
fila 20 Ernest [Urdăreanu]. // Sfâşietor de emoţionant şi dureros a fost totul, îndeosebi două momente: acela de la Ateneu, când s-a cântat Marşul din „Siegfried", şi acela de la Curtea de Argeş, când corul a intonat „Trei Culori". Tot acolo, în faţa Mausoleului, a vobit, emoţionant şi duios, Gafencu.

Cu această zi s-a încheiat o epocă a istoriei noastre, o epocă care dădea mari speranţe şi pe care eu mă bizuiam că pot face lucruri mari, că am o epocă de guvernare rodnică, cu un om care impunea, pe zi ce trecea, mai mult respect chiar celor mai înverşunaţi duşmani ai lui. Mâne, ce se arată, ce zori se vor deschide pentru mine şi pentru ţară? Actualmente, nu văd decât neant. Pe cine să mă bizui? O, de ce nu s-a organizat temeinic F.R.N.? E singura vină ce o pot găsi bietului răposat. Ştiu că menirea mea nu este de a avea linişte, dar totuşi. Trebuie chibzuială şi hotărâre să ies din încurcătura de azi şi,//
fila 21 îndeosebi, va trebui lucrat repede şi temeinic la formarea acelui organ de mobilizare a conştiinţei naţionale care e Frontul [Renaşterii Naţionale]. Azi, e în primejdie chiar regimul şi, prin regim, eu şi ideea monarhică.

Luni, 25 septembrie – Miercuri, 27 septembrie

Sunt între zilele cele mai groaznice ce le-am petrecut vreodată în viaţa mea. Nervii şi iritabilitatea tuturor au ajuns la un paroxism nemaipomenit. Nici un cuvânt, nici o idee nu s-au putut schimba calm, totul părea o injurie, o suspiciune. Nopţile, chinuri, ziua şi mai aşa, parcă se aştepta o catastrofă. Şi, în această atmosferă, care mă cuprinsese şi pe mine, căci nervii mei sunt ruinaţi, trebuie să mă gândesc şi să hotărăsc

pentru ziua de // mâne, pentru tot viitorul acestei ţări. Am avut *fila 22*
o situaţie mai grea ca orişicând, am avut decizii de luat cari erau în echilibru pe o muche de cuţit.

Au fost, în aceste trei zile de pomină, nesfârşite discuţii asupra soluţiunei ce trebuie adoptată. Problemele fundamentale au fost, înainte de toate, continuarea regimului şi, pe urmă, destinderea şi posibilitatea de a ralia împrejurul regimului şi al meu cât mai multe forţe şi a încerca să se polarizeze întrucâtva nemulţumirile. Prima rezolvire s-a prezintat, ca şi rândul trecut, de a alege unul din actualul Guvern, dar obiecţiunile de atunci sunt bune şi azi. A doua soluţiune a fost de a găsi [pe] cineva din afară, dar acel cineva ca să fie bun trebuia să prezinte următoarele calităţi: 1°. Să fie un convins al regimului şi al F.R.N. 2°. Să aibă destulă suprafaţă ca să [se] poată impune guvernului şi celor din afară. 3°. Să nu fie prea colorat în politica externă. 4°. Să poată polariza// cât mai multe ele- *fila 23*
mente din afară. 5°. Să nu fie o persoană care să dea guvernului un aspect de guvern personal al meu. 6°. Să fie energic.

Aceste condiţii cam seamănă cu o cvadratură a cercului. Mulţi dintre cei consultaţi au fost de părere de a fi desemnat Urdăreanu, lucru cu totul imposibil, căci este în flagrantă contrazicere cu condiţia nr. 5, şi, în aceste momente, această condiţie este esenţială. Eu trebuie să fiu, mai mult ca oricând, arbitru în marile chestiuni ce se pun. Iar pe de altă parte, el îmi este indispensabil cu afaceri în umbră, şi dacă va fi compromis în această nouă funcţie nu mă voi mai putea uza de dânsul.

După multe ezitări, gândul meu se îndreaptă din ce în ce către Argetoianu, care a şi fost sondat de Urdăreanu. El, cel puţin, din condiţiile enunţate îndeplineşte 1, 2, 5 şi 6, a 3-a mai puţin şi a 4-a este convins că o va putea îndeplini. Chiar faţă de [a] 3-a condiţie, el este în bune legă//[turi cu] persoane impor- *fila 24*
tante din mai toate ţările şi din ambele părţi ale baricadei. Este un convins al neutralităţii şi unul care vede clar primejdia

U.R.S.S. Un alt nume care a fost pe buze este acel al lui Mironescu. Nu prezintă decât un singur avantaj, acela de a putea strânge împrejurul lui cât mai mulţi din afara F.R.N.

Dar după cum sunt din ce în ce mai hotărât de a întări şi activa cât mai mult Frontul [Renaşterii Naţionale], această strângere a rândurilor poate să însemneze o reînviere a celor morţi politiceşte şi o lovitură de graţie dată F.R.N.

A fost foarte, foarte greu să mă hotărăsc, căci nici Argetoianu nu este cel mai nimerit. El este bătrân şi, deci, nu suficient în ritmul vremei şi prea este politician de vechea teapă, şi aceasta este rău.

Dumnezeu să mă ferească în viitor de zile de acest soi; sunt îngrozitoare.

Singurele momente de respiraţie au fost serile de cinema-
fila 25 tograf. Am văzut următoarele// filme*:

Joi, 28 septembrie

S-a împlinit săptămâna de când s-a întâmplat marea nenorocire. Golul ce l-a lăsat Călinescu îl simt din clipă în clipă mai mult şi sunt fericit că, în afară de unii rătăciţi, toată lumea este de aceeaşi părere.

Totuşi, o soluţiune trebuie hotărâtă pentru a intra într-o guvernare mai normală şi mai regulată. Ghiţă Argeşanu este un om de treabă, dar numai cap politic nu e. Face orice i s-ar spune, dar când ia iniţiative particolare n-are nici o concepţie
fila 26 de ansam//blu.

Sunt două probleme cari se pun: dispariţia lui Călinescu nu trebuie să însemneze dispariţia F.R.N. şi, deci, a regimului în care eu cred, şi trebui să atrag în guvernare oameni din afară cari, chiar dacă însemnează o realiere, ar putea însemna încă o

* Filmele nu sunt menţionate *(Nota edit.)*.

zguduire adusă Frontului. Sau trebuie, fără şovăire, continuat cu regimul actual şi, deci, găsită o soluţiune [de] continuitate.

După toate reflecţiile din zile[le] chinuitoare ce au trecut şi după toate cele ce le-am cules de la cei ascultaţi în aceste zile de nemaipomenită tensiune nervoasă şi de opresiune morală, soluţia a doua e aceea care a rămas ca corespunzând mai bine nevoilor ţării şi situaţiunei actuale, în care nu trebuie arătat nici o şovăire, ci absolută energie. Azi e mai bine o soluţie mai puţin bună luată fără întârziere decât // una perfectă luată după *fila 27* multă şovăială şi pierdere de timp.

Făcând toate eliminările, două nume au rămas: unul din sânul Guvernului, Iamandi, şi unul din afară, Argetoianu.

De dimineaţă, Urdăreanu a mai stat de vorbă cu cel din urmă şi a constatat că este pe linia cea bună, că vrea să continuie opera începută şi că e hotărât partizan al întăririi Frontului [Renaşterii Naţionale] şi al continuităţii regimului.

Discuţiile mele cu Urdăreanu mai continuă, nu atât ca să-i iau sfatul, cât ca să mă verific şi eu. Înclin, hotărât, de ieri, pentru Argetoianu. E, de altfel, soluţia care am văzut-o de la început.

Duduia a venit şi ea la prânz. Şi cu ea mă mai verific.

În sfârşit, mă hotărăsc să-l chem pe Argetoianu la 5 1/2. Întrevederea a fost destul de scurtă, căci repede ne-am pus de acord asupra punctelor principale. Primul punct pe care l-am pus este că pricep că // guvernarea sa este o continuare a celei *fila 28* precedente şi că întărirea F.R.N. şi a regimului este o axiomă. Va păstra miniştrii actuali, complectând locurile vacante cu persoane asupra cărora ne-am pus repede de acord. N-am format niciodată o listă ministerială mai repede. La Interne, vine Nicu Ottescu[502] în locul lui Gavrilă [Marinescu], care trece la Ordinea Publică; se creează Ministerul Propagandei, care se încredinţează lui Radian[503]; Giurescu[504] devine ministru secretar de Stat pentru organizarea F.R.N. Rămân în afară

popa Nae[505] şi Titeanu[506] şi se adaugă la Preşedinţie un al doilea subsecretar de Stat, în persoana lui August Filip[507], omul de încredere al lui Argetoianu.

Punctele pe cari le-am mai atins cu el au fost nevoia unei mai mari coordonări în anumite ramuri ale Guvernului şi introducerea unei mai mari sobrietăţi în viaţa de toate zilele,
fila 29 înfrânarea dezmăţului şi beţivanilor. I-am atras atenţia // că, în această privinţă, va fi silit să lovească în aşa-numita societate. Mi-a cerut, în această privinţă, mână liberă. Nu numai că i-am dat-o, dar i-am cerut să fie energic. Un alt punct este Garda de Fier, asupra căreia este de părere că trebuie lichidată efectiv prin orice mijloc şi cu toată energia. Asupra politicei externe, părerea lui este absoluta continuitate a celei duse până acuma, care o găseşte nu se poate mai bună. Trebuie o supraveghere deosebită în ce priveşte U.R.S.S. şi o încercare de apropiere de Italia.

La 7, se prezintă Argeşanu cu demisia Cabinetului. I-am mulţumit călduros pentru felul cum a priceput să-şi facă datoria ca un adevărat ostaş.

La 9, noul Guvern a depus jurământul. Mi-a trecut un fior când i-am văzut pe toţi adunaţi şi că în capul lor lipsea figura energică şi sprintenă a lui Călinescu. Au trecut tocmai 8 zile de
fila 30 la acel // act mişelesc şi tot nu-mi vine a crede că este posibil.

Prin jurământul de astă-seară, se formează al 17-lea guvern al meu în 9 ani şi al 3-lea din anul acesta. Când voi ajunge, oare, la o stabilitate mai mare? Cu Călinescu îmi pusesem această speranţă şi dacă nu s-ar fi întâmplat acea nenorocire el ar fi putut guverna încă mulţi ani, cel puţin 6, dacă nu mai mult.

După cină, cinematograf. Un film vechi: „Cine a omorât pe Gail Preston?"

Urdăreanu l-a văzut astă-seară pe Mihalache, ca să încerce să-l convingă să se alăture regimului. Inutil. Nu vrea. Declară că nu crede în el şi că este convins că am greşit drumul. Rămâne, totuşi, devotat şi am constatat din nou că este un

suflet cinstit, dar o fire de ţărănoi încăpăţânat. Ar fi fost bun să fie captat măcar sub forma de consilier regal.//

Culcându-mă, în sfârşit, după opt zile am avut impresia unei descongestionări. Presiunea acestor zile şi tensiunea nervoasă după nenorocirea întâmplată au încărcat aşa de mult atmosfera încât devenea intolerabilă. Fiecare vorbă, fiecare gest provocau scântei şi erau prilej de criză. *fila 31*

Vineri, 29 septembrie

De dimineaţă, la 12, depun jurământul cei doi miniştri cari au lipsit azi-seară: Nicu Ottescu de la Interne şi Giurescu, însărcinat cu organizarea Frontului [Renaşterii Naţionale].

După jurământ, Argetoianu a venit o clipă la mine ca să-mi arate interviul ce-l va da astăzi presei, în care îşi arată punctul său de vedere. E foarte bine şi sobru întocmit şi din nou pune punctul// de greutate asupra continuităţii şi întărirei Frontului. *fila 32* Vorbim câteva mici chestiuni de detaliu. Am impresia că voi putea lucra cu dânsul. Pe urmă, îl chem pe Giurescu şi, împreună cu Argetoianu, discutăm asupra organizării F.R.N. Are idei clare şi văd că vede foarte bine problema. Vede că, fără a cădea în păcatele partidelor tradiţionale, trebuie să alcătuiască un organism care să facă legătura între popor şi guvernanţi, un organism prin care orice acţiune de guvernământ trebuie să fie difuzată şi explicată până în ultimul colţ al ţării. Argetoianu propune ca să se puie în aceasta la contribuţie şi Serviciul Social. Giurescu, fiind un colaborator al acestuia, va pricepe uşor acest punct de vedere.

Vine, astăzi, o ştire foarte importantă: aranjamentul făcut la Moscova între Ribbentrop şi Molotov[508]. S-a stabilit definitiv linia de demarcaţie între germani şi sovie//tici. Văd că *fila 33* U.R.S.S. a fost dată ceva mai înapoi, ţinându-se seama de principiul etnic. Sovietele au primit regiunile bieloruse şi ru-

tene (ucrainene), ceea ce întinde graniţa pe de-a lungul graniţei ungare până la cea slovacă. Germanii păstrează în lotul lor populaţia poloneză, probabil cu intenţia de a reconstitui o Polonie redusă şi care să fie la dispoziţia lor. Prin acest aranjament, U.R.S.S. a ajuns până în Europa Centrală, şi regiunea petroliferă a Galiţiei a rămas la ea. Se vede că germanii, ca să nu aibă încă un duşman pe braţe, a trebuit să cedeze asupra acestui punct.

În tot cazul, acest aranjament, care, pentru clipa de faţă, dă o oarecare linişte, este, după părerea mea, o primejdie permanentă pentru viitorul acestei părţi a Europei. Ceea ce germanii nu admiteau din partea Cehoslovaciei, astăzi au făcut-o ei. Comunismul, şi un comunism panslavist şi naţionalist, mai
fila 34 primejdios decât oricare// altul, a avut un câştig de cauză fără nici un sacrificiu tocmai din partea celui [mai] mare duşman al său, teoretic.

Acest aranjament teritorial a fost complectat prin unul economic.

Mai îngrijorător pentru noi este ceea ce s-a petrecut între U.R.S.S. şi Estonia. Căutând pretexte de siguranţă şi profitând de faptul că un submarin polonez s-a ravitaliat în porturile estoniene, [Sovietele] au trimes un fel de ultimatum, în urma căruia au făcut şi cu aceştia un aranjament prin care insulele estoniene din Baltica vor fi ocupate de aviaţia sovietică şi vor avea dreptul de a avea garnizoane şi o bază maritimă în Estonia. Nu faptul în sine mă îngrijoreşte, ci mentalitatea care a ocârmuit acest fel de a proceda.

De la Saraçoğlu nici o ştire pozitivă, decât că nu s-a întâlnit cu Ribbentrop, cum o credeau unii, şi că va mai rămânea două zile la Moscova.//

fila 35 Pe frontul occidental, o complectă inacţiune, af[ar]ă de unele focuri de artilerie, fără importanţă.

Vine ştirea că ceea ce se declarase la început, că „S.S. Bremen" a fost capturat de englezi, e inexactă şi că se găseşte

actualmente la Murmansk.

După-masă liniştită. Vremea continuă a se menţine răcoroasă. Lucrând aşa la lucruri indiferente, gândurile aleargă. De o începe aşa lucrul cu Argetoianu, mi-a dat o oribilă strângere de inimă. E o pagină nouă, care o întorc şi, moralmente, pare ca şi cum ar fi o trădare faţă de un slujitor credincios, cum a fost Călinescu.

Seara, cinema: „La fille de la Madelon", cu Garot şi Ninon Vallin, film francez destul de bun, dar se vede că nu e făcut de americani, cari din acest subiect ar fi făcut ceva minunat.

Ne culcăm ceva mai devreme.//

Sâmbătă, 30 septembrie

fila 36

Adevărată zi de toamnă, răcoroasă şi cu burniţă.

Am uitat să însemnez ieri că Gavrilă Marinescu a voit să demisioneze, căci găseşte că cu scindarea Ministerului de Interne nu poate să meargă; adevărul e că spera să rămâie mai departe la Interne. Cu greu l-am calmat şi l-am făcut de a revenit. Tot azi am avut ecouri că Mihalache ar fi fost mulţumit de întrevederea cu Urdăreanu. Mă întreb de ce?

De dimineaţa, au fost Argetoianu şi Gafencu. Continuăm să avem greutăţi cu polonezii, căci germanii sunt cu ochii aţintiţi pe fiecare gest şi ori[ce] amabilitate umanitară o iau în nume de rău.

Cine ar fi crezut acuma o lună că eram să ajungem în halul acesta? Pe mine mă doare mai mult decât spun şi-mi produce revolte sufleteşti cari cu greu le pot stăpâni.// Totuşi, cu această *fila 37* apăsare morală, pe toate graniţele, trebuie să avem o grijă deosebită.

De la Saraçoğlu vin veşti foarte vagi. Lucru sigur e că nu s-a întâlnit cu Ribbentrop, cum o spuneau unii, şi că conversaţii prea importante n-a avut, Molotov fiind îndeosebi ocupat cu

nemții.

Altfel, în decursul zilei, nimica prea important de însemnat.

Seara, cinema.

Duminică, 1 octombrie

Dimineața, odihnă. Ne sculăm târziu. D[uduia] nu se simte bine.

După-masă, ne ocupăm niţel cu depozitul de efecte pentru soldaţi, care creşte. Pentru Duduia, deşi se enervează în conti-
fila 38 nuare,// această lucrare îi dă o ocupaţie hotărâtă şi şi-a pus tot sufletul în această operă de strângere şi confecţionare de echipament pentru soldaţi.

La 5, Malaxa şi d-na văd şi ei depozitul şi am impresia că el a rămas uimit de ceea ce a văzut. Ca mulţi alţii, credea că e un fel de jucărică, o distracţie de diletant, dar când a văzut că e ceva serios, a fost impresionat.

Pe urmă, pocher.

Seara, a venit o ştire radiofonică despre ce ar fi eventuale propuneri de pace ale lui Hitler. Unele sunt posibile, altele nici nu se pot discuta:

1° Încetarea imediată a ostilităţilor şi garantarea graniţelor orientale ale Franţei;

2° Restabilirea unei Polonii şi Cehoslovacii reduse;

3° Corsica şi Tunisia să fie cedate Italiei;

4° Recunoaşterea preponderenţei U.R.S.S. în Baltica şi a Germaniei în sud-estul european;

5° Chestia coloniilor pentru Germania.//

fila 39 La prânz, Martha Bibescu, fiind la Urdăreanu, am poftit-o la masă. A fost la Atena, de unde zice că aduce ştiri foarte interesante.

L-a văzut pe Georgio, care este complect filoenglez. În Grecia, sunt o grămadă de ofiţeri de marină şi de aeronautică

englezi. Poporul e, ca toate popoarele, pașnic și nu vrea război. Sunt unele persoane care au suspiciuni asupra Turciei din cauza vizitei lui Saraçoğlu la Moscova. Mai interesantă e scrisoarea care a primit-o de la Vansittart[509], în care se desprinde o notă nemaipomenită de ură împotriva regimului din Germania. Și mai nebun decât el este Churchill, care visează Frontul Oriental.

Totdeuna aceeași mentalitate nenorocită de a se ataca la forme, și când e ceva de aranjat se opintesc totdeuna la forma de guvernământ și de un om. Azi e Hitler, ieri era Wilhelm II[510]. Ei văd ce e aproape, și nu ce e adevărat și cea mai mare primejdie – bolcevismul. Cuminte ar// fi astăzi să se facă o *fila 40* împăcare cu Germania și toți împreună să înceapă lupta împotriva celei mai formidabile ierezii barbare – Sovietele, amânând pentru mai târziu răfuiala între cele două hegemonii, Marea Britanie și Germania.

Orb e numai cine nu vrea să vază.

Luni, 2 octombrie

Dimineața, Argetoianu, care-mi citește manifestul către țară. E bun și foarte frumos redactat, conține un inimos apel către unire, care tare mi-e teamă că nu va avea efectul dorit, căci urile sunt prea mari și cei vechi nu vor pentru nimica în lume să priceapă falimentul sistemului partidelor. Trebuie, însă, foarte energic procedat la organizarea cât mai grabnică și solidă a F.R.N.//

Pe urmă, a venit și Gafencu, care pare ceva mai puțin abătut *fila 41* decât zilele trecute. Între altele, s-a vorbit de cererea de rechemare a lui Prat y Sutzo, ministrul Spaniei, din cauza legăturilor sale gardiste. A mai fost rechemat și Lucă Sturdza[511] de la Copenhaga, căci și-a permis să trimeață lui Argetoianu o telegramă în care făcea apologia Gărzii. Am discutat situațiunea

generală şi ambii am fost de acord cu punctul de vedere ce l-am însemnat azi-seară. S-a hotărât să se ieie din nou contact cu regele Belgiei ca să se vază dacă unele grupe de ţări unite nu pot avea vreo influenţă asupra Angliei ca să priceapă adevărata primejdie. Am dat indicaţii lui Gafencu să-l vază pe episcopul Gibraltarului şi să-i vorbească de problema aceasta de punctul de vedere spiritual. Poziţia este foarte delicată, căci a împinge azi pe franco-englezi la pace are aparenţa de a părtini pe germani şi, pe de altă parte, de a pune deschis problema
fila 42 bolcevismului este pentru noi o primejdie din// cauza vecinătăţii incomode a U.R.S.S.

D[uduia] a rămas toată ziua la mine, nu i-a fost bine, totuşi am fost din nou la depozitul ei, unde s-au adus lucrurile ce le lucrase la ea acasă. Foarte frumoase şi bine lucrate.

Seara, cinema. Un film pe care-l văzusem acuma 4 luni...*, foarte drăguţ şi foarte moral.

Marţi, 3 octombrie

Dimineaţa, ministrul Ralea, care a venit să mă întreţie despre anumite chestiuni muncitoreşti. Apropierea U.R.S.S. şi întinderea ei pe de-a lungul graniţei noastre au început să deie nas la purtare comuniştilor; pe de altă parte, sunt unele industrii mici în cari lucrătorul este încă exploatat în mod neomenos. Trebuie, deci, făcut ceva pentru el; am dat asentimentul de
fila 43 a-mi propune anumite proiecte de legi în această// privinţă.

Din lume, nimica deosebit. Hitler n-a anunţat încă aşteptata propunere de pace, şi despre vizita lui Ciano la Berlin nu se ştie încă nimica precis. Aliaţii, îndeosebi englezii, prin discursuri, se arată dârji. Avioanele britanice au fost până peste Berlin, unde au aruncat manifeste.

* Titlul filmului nu este menţionat *(Nota edit.)*.

A fost o frumoasă zi de toamnă.

Seara, cinema: „Spioana", un film american destul de bun.

Din nou au început atacurile împotriva Serviciului Social, de astă dată serioase, bazate pe infiltraţiuni gardiste. Atacurile sunt solide, exponentul lor... tare mi-e teamă că voi fi învins.

Miercuri, 4 octombrie

Dimineaţa, Iamandi, pe care l-am chemat// spre a mă sfătui *fila 44*
cu el despre o cerere de graţiere ce mi s-a trimes pentru o condamnare la moarte. E vorba de [un] tipic caz de banditism. Avizul a fost negativ. Pe urmă, a mai fost [vorba] de unele proiecte de lege pentru accelerarea judecăţii în ce priveşte crimele împotriva siguranţei de Stat.

De fapt, îl chemasem ca să-i vorbesc despre formarea noului guvern. Nu voiam să aibă impresia că l-am lăsat la o parte, el fiind unul din stâlpii regimului.

A urmat Argetoianu, cu mărunţişuri importante, dar nu grave. Despre bietul Mościcki, pe care voiam să-l lese să plece, el a avut o conversaţie cu Fabricius, care face nazuri, şi chestia s-a amânat pe o săptămână. Bătrânul e, pare-se, şi cetăţean elveţian şi ar dori să se ducă în Sviţera ca să se dedice operilor sale ştiinţifice.

Beck şi ceilalţi, în drum de la Slănic la Băile Herculane, s-au oprit câteva ore la Ţhitila. Gafencu a fost să-i vază. I-a găsit pe// Beck şi Roman[512] grav bolnavi şi, după avizul medicilor, *fila 45*
având nevoie de griji deosebite. Cu toate insistenţele ce s-au pus, n-am admis să fie duşi la Bucureşti şi vor fi, deci, trimeşi la Braşov.

A mai venit azi-de-dimineaţă şi Slăvescu, cu care, împreună cu Argetoianu, am revăzut chestiunea înzestrării Armatei.

* Spaţiu alb *(Nota edit.)*.

Merge, dar costă colosal de mult. Din fericire, au sosit vasul din Anglia şi cel din Franţa cu mult material; în sfârşit, şi bocanci.

D[uduii] din nou nu-i e bine. A stat toată ziua la mine.

După-amiaz, din nou un foarte violent atac împotriva Serviciului Social. Am fost foarte amărât.

Seara, cinema. //

fila 46

Joi 5 – Luni, 9 octombrie

Săptămână amărâtă, din nou. Chestiunea Serviciului Social a devenit în mintea unora cea mai arzătoare chestiune de Stat. N-am avut, din această cauză, o clipă de linişte sufletească, afară, poate, de duminică, când am avut obişnuitul pocher.

Chestiunea a fost pusă acut, din lipsă de tact, de Gavrilă [Marinescu] în Consiliul de Miniştri şi a luat nişte proporţii de nebănuit. Nu se atacă numai unele eventuale greşeli ce s-au făcut, dar Urdăreanu, care este foarte violent în această chestiune, a trecut şi la atacuri personale împotriva lui Gusti şi, indirect, şi a mea pe chestiune de concepţie. Atacurile se dau mai ales cu obişnuita lui lipsă de tact faţă de ...*

În halul de nervi în care se găseşte de la moartea lui Călinescu, repercusiunile sunt violente şi triste. De aci şi ricoşeuri asupra mea, care sunt acuzat.//

(Filele 47 şi 48 lipsesc din manuscris)

fila 49

Miercuri, 11 octombrie

Am intrat complect în lucrul normal. Dimineaţa, am lucrat cu miniştrii, după program, debutând cu [Paul] Teodorescu. Îmi arată o serie de tablouri prin care arată efortul cel mare de organizaţie şi de pregătirea personalului adus la îndeplinire în

* Pasaj obturat *(Nota edit.)*.

acest an. Cifrele sunt foarte frumoase, comparându-le cu cele din anul trecut. Ceea ce rămâne, însă, de văzut este dacă calitatea celor pregătiţi este la diapazonul cantităţii. Aviaţia este o armă colosal de scumpă, întâi fiindcă materialul se demodează şi se uzează foarte repede, mai ales în împrejurările războinice de azi; pe urmă, tot ce este pe lângă avion propriu-zis, infrastructura, întreţinerea, pregătirea personalului, toate acestea sunt partea cea mai principală a unei solide pregătiri. Materialul se poate clădi destul de repede dacă ai uzine şi materii prime, dar oamenii, piloţii, mecanicii etc., ca să fie buni, trebuie o // vreme destul de îndelungată ca să fie *fila 50* pregătiţi temeinic. Trebuiesc rezerve de material şi rezerve de oameni, improvizări în această materie nu pot da rezultate folositoare. A doua problemă care merge încet şi care cere şi ea mulţi bani este Marina. Şi aci, în unele sectoare, lucrul începe a da rezultate. Sosirea cargoului „Sulina"[513] este un pas înainte, şi faptul că pleacă în U.S.A. ca să aducă materialul pentru Ministerul Înzestrării este pentru mica noastră Marină un fapt destul de frumos.

Nu prea am avut prilejul de a face călătorii de acest fel peste Ocean. Programul Marinei Regale urmează după cum fusese prevăzut, afară de noile comenzi, cari n-au început încă. Multe discuţii au fost asupra lui. Ne-am adresat peste tot. În sfârşit, ne oprisem la ideea de a face comenzile în Italia, dar parcă şi pe ei i-a lovit strechea şi ne cer deodată plata în aur. Ultima soluţie la care s-a ajuns, şi mie din multe puncte // de vedere *fila 51* îmi place, este de a construi şi distrugătoarele în ţară, la Şantierele din Galaţi. O fi, poate, cam îndrăzneţ, dar e foarte bine să ne dezvoltăm şi pe acest teren.

Pe urmă, a venit Argetoianu, cu mai multe chestiuni mărunte. Audienţa lui a început prin depunerea jurământului unui nou controlor de Stat, în persoana lu Lenguceanu[514]. Un om de mare probitate şi pe care de multă vreme doream să-l văd în această funcţiune. Din păcate, sănătatea nu l-a lăsat

până acum să lucreze. În chestiuni interne, preşedintele Consiliului mi-a vorbit de organizarea Frontului [Renaşterii Naţionale]. El ar voi să strângă toate organizaţiile, Straja, Premilităria, Frontul Studenţesc, sub egida F.R.N. Ideea se poate apăra, dar eu nu sunt de acord, îndeosebi în ce priveşte Straja. Pe urmă, mi-a vorbit de ideea lui de a lua anumite măsuri pentru curmarea dezmăţului social. I-am indicat închi-
fila 52 derea// localurilor de noapte 2 ore după terminarea teatrelor şi închiderea lor pe un timp anumit dacă se fac beţii şi scandaluri.

Din nou, mi-a vorbit de voinţa lui de a armoniza mai bine anumite organe administrative. L-a văzut pe Dinu Brătianu, de la care a plecat cu impresii ceva mai liniştitoare.

Pe terenul extern, tot grija U.R.S.S., faţă de care e de părere că, hotărât, trebuie să ne apărăm, dacă vom fi atacaţi. Turcilor, în acest caz, trebuie să le cerem cu orice preţ să păstreze Strâmtoarele deschise, ca să putem păstra legăturile cu Occidentul.

Lucru îngrijorător pe ziua de azi sunt tratativele fino-sovietice. *„L'appétit vient en mangeant"* [515]. După Polonia, au pus, de fapt, mâna pe Ţările Baltice, păstrându-le o aşa-zisă independenţă, dar cu porturi navale ruse şi garnizoane aeriene. Cea mai sinistră batjocoră. Cel puţin faţă de Lituania, *pro*
fila 53 *forma*, s-a dat drept compensaţie mult // râvnitul teritoriu dimprejurul Vilniei[516].

Ultimul ministru, Cornăţeanu, cu chestiuni privitoare la situaţia agricolă. Anul n-a fost aşa de mănos cât promitea. Grâul, din cauza ploilor, a pierdut mult din calităţile sale, mai ales în Oltenia. Tocmai asupra acestei probleme a grâului i-am atras atenţia din nou, că calitatea care o cultivăm noi şi criteriul după care este preţuit grâul nostru nu corespund astăzi cu cerinţele pieţei mondiale. Trebuiesc date noi îndrumări. D[uduia], la prânz, s-a supărat că am fost trist şi n-am luat parte la conversaţie. Cum s-o pot, dacă astăzi mi-am călcat oribil pe

inimă înaintând lui Argetoianu cererea de suspendare a Serviciului Social. Legea o fi fost defectuoasă, dar opera în sine a fost cât se poate de frumoasă şi am crezut cu toată puterea într-însa. Cu toată această suspendare, opera, în mai redus, va trebui să continuie şi va continua prin Fundaţia „Pr[incipele] Carol". Clipele acestea au // fost triste şi dureroase. *fila 54*

Seara, cinema: *„Sub felinar"*, un foarte slab film german, cu toate că din viaţa acestor femei de stradă s-ar fi putut face ceva foarte frumos.

Joi, 12 octombrie

De dimineaţă, cum m-am sculat, am fost agasat de presă, care nici n-a citat că astăzi este ziua Elisabetei. Parcă n-am fi o monarchie.

Cu toate că e joi, l-am primit pe Bujoiu, care mi-a înfăţişat unele proiecte de legi importante şi cari va trebui foarte bine studiate. Pe urmă, Zigre, cu chestiunea Mitropoliei Olteniei şi a unei eventuale episcopii la Timişoara.

De pe suprafaţa lumei, nimica prea im//portant, afară de *fila 55* lupta între avioanele germane şi crucişătoarele britanice în Marea de Nord.

După-amiaz, mi-am pus la punct aceste notiţe.

Seara, cinema: *„Sergentul Berry"*, film german bunişor, cu Hans Albers.

Vineri, 13 octombrie

E o zi tristă pentru mine. Se pune în aplicare suspendarea Serviciului Social. Ceea ce visasem, ceea ce fusese un ideal pe care-l întrezăream din vremuri de bejănie a fost îndepărtat din cauza unor nemulţumiri pe cari eu continui a le considera ca fictive şi cari, desigur, au fost pricinuite de o prea mare dorinţă

a lui Gusti să facă bine. L-am frânat cât am putut, dar tot mi-a scăpat printre degete. Multe trebuie să le îndure un suveran,
fila 56 şi această chestie mi-a costat // mulţi ani din viaţa mea. Dar răspunsul meu este, veşnic: *„răbdare şi tutun". Qui vivra, verra*[317].

De dimineaţă, miniştri, începând cu Mitiţă [Constantinescu], care, ca de obicei, îmi arată situaţia financiară sau, mai bine-zisă, bugetară. Mare mirare că se menţine destul de avantagioasă şi încasările continuă a marca un spor asupra prevederilor. O problemă foarte grea sunt trebuinţele noi de peste 6 miliarde pentru înzestrarea Oştirei. Va trebui făcute tot felul de aranjamente şi echilibristică pentru a le găsi, eu opunându-mă pe cât se poate la noi impozite.

Urmează [Petre] Andrei, care-mi prezintă ultima redactare a Legei pentru înfiinţarea Frontului Studenţesc, pe care o aprob, cu foarte mici modificări. Am discutat, pe urmă, asupra persoanelor cari ar putea [lua] comanda generală. Propunerile sunt ori Hortolomei ori Vâlcovici. Primul e cel mai bun, dacă, însă, va găsi timp să se ocupe serios.

fila 57 Termin cu Slăvescu. Materialul continuă// a veni chiar şi din Franţa, unde ni se fac încă dificultăţi. Din materialul polonez, afară de un batalion de tancuri şi de un frumos material de aviaţie, nu pare a fi nimic deosebit care să fi trecut graniţa noastră. Îmi raportează un lucru îmbucurător, că are speranţe să putem obţine material ceh şi polonez de la germani. Numai să nu fie din nou speranţe zadarnice. Pe urmă, mi-a povestit ce a văzut la unităţile din Moldova, pe unde a fost. S-a întors cu impresii destul de triste, echipamentul este dezastruos şi mare parte lipsă. În general, a constatat o complectă lipsă de cap din partea M[arelui] St[at]-M[ajor], oameni inutil mobilizaţi, drumuri inutile făcute cu căruţele, cai de cari nu e nevoie etc., etc. Pentru echipament este scuza că am trecut brusc de la un plan de 15 divizii la unul de 30-40. Pentru restul, este veşnic acea îmbâcseală a conducătorilor noştri stat-majorişti, cari din ru-

tină nu pot ieşi.

D[uduia] a rămas la prânz.//

După-amiaz, audienţe. Întâi, mgr. Cortesi, nunţiul apostolic *fila 58*
pe lângă Guvernul polonez. El e însărcinat de Sf. Scaun să se ocupe cu partea religioasă a refugiaţilor poloni şi se declară foarte mulţumit de felul cum sunt trataţi.

L-am văzut, pe urmă, pe colonelul Gârbea[518], ataşatul nostru militar în Germania, care mi-a raportat lucruri interesante asupra Armatei germane. Pare-se că războiul în Polonia a fost dus cu foarte multă brutalitate. Oraşe şi sate rase la cea mai mică rezistenţă. Ideea de manevră a fost aceea care a predominat. Trupa, foarte disciplinată, dar îi lipseşte orişice entuziasm pentru război. Pierderi destul de mari, vreo 300 000 de morţi şi răniţi şi vreo 300 de avioane. Toată forţa aeriană a fost pusă în mişcare. Intrarea în război a franco-engleziloră fost o surpriză foarte dureroasă.

Ca să sfârşesc, comandorul aviator Jienescu[519], care raportează şi el ce a văzut în Germania.//

Seara, un admirabil film american: „Oameni de sacrificiu", *fila 59*
despre viaţa lui Graham Bell, inventatorul telefonului, cu Don Ameche şi surorile Young.

Au mai fost cu Ernest [Urdăreanu] unele mici ciorovăieli asupra Serviciului Social.

Sâmbătă, 14 octombrie

Dimineaţa, au venit Argetoianu şi Gafencu la mine spre a discuta situaţia externă. Ea nu se arată tocmai în roz, căci predomină îngrijorarea în privinţa ruşilor. Nu atât astăzi, cât pentru viitor. Discuţiunile lui Saraçoğlu, după cât le putem judeca după telegrame, ajung la nişte rezultate cari nu ne convin. E, veşnic, chestia Strâmtorilor. Pare-se că U.R.S.S. insistă asupra clauzei de închidere a lor pentru flota anglo-

fila 60 franceză// şi că chiar aceştia nu mai insistă. Aceasta riscă să ne taie toate posibilităţile de legătură cu Occidentul. Noi nu putem protesta faţă de această renunţare, căci garanţia ce ni s-a dat este unilaterală, iar declaraţiile noastre de strictă neutralitate nu ne-au creat o atmosferă prea prielnică în acele ţări. Dacă facem un gest, riscăm, pe de o parte, să ni se ceară un angajament bilateral, sau ca intervenţia anglo-franceză să ia o formă care să deştepte suspiciunile germano-ruse. Astăzi, cât timp Germania e încă puternică, ea poate fi, şi este, o pavăză a noastră contra U.R.S.S.

Cea mai bună soluţie internaţională astăzi ar fi o pace provizorie între Aliaţi şi Germania şi o schimbare de front împotriva primejdiei comuniste, căci Germania învinsă, înaintarea Sovietelor în Europa Centrală este o primejdie de distrugere a civilizaţiei noastre europene. Mă miră [pasivitatea] //
fila 61 complectă a ţărilor capitalisto-burgheze, cari nu se pot uni în faţa unei primejdii comune. Istoria se repetă, ceea ce a făcut Germania, astăzi, este asemănător cu actele Romei decadente, care a cerut ajutorul mercenarilor barbari ca s-o apere, şi cari tocmai prin ei a pierit.

Soluţiile lui Argetoianu sunt, în mare parte, acelea pe care le discutasem cu Călinescu:

1.° Strângerea rândurilor balcanicilor spre a forma un bloc de rezistenţă împotriva cotropitorului, având în spate Italia;

2.° Formarea unui Bloc neutru al României-Iugoslaviei-Ungariei şi Italiei;

3.° Combinarea acelor două;

4.° În orice caz, o apropiere de Italia, lucru care, în momentul de faţă, nu e rău văzut nici de Anglia, nici de Germania.

Dacă aceste proiecte s-ar putea realiza, ar fi foarte frumos. Mie îmi convine mai ales al treilea, căci e mai complect şi
fila 62 acoperă // graniţa noastră apuseană. Ele au, toate însă, defectul de a introduce în Cetate „Calul Troian", format din Unga-

ria şi, îndeosebi, de Bulgaria, care, pe zi ce trece, manifestă tendinţe rusofile, deci azi comuniste. Mă îndoiesc de anumite făgăduieli de a amâna soluţiunile belicoase până la sfârşitul conflictului. Vor mulţumi pe cei cu mari pofte, şi dacă, chiar primiţi în sânul nostru, sub această formă, să nu profite de cea mai mică primejdie ca să provoace revendicări infinite faţă de vecini. Mă gândesc, îndeosebi, la cei din sud; experienţa trecutului ne arată că aşa procedează ei.

Cu aceste rezerve, sunt de acord cu cele propuse. Spre a strânge şi mai mult legăturile cu Italia, sunt de acord şi cu ideea că unele personagii, cum ar fi Farinacci[520] şi Ricci[521], să vie la noi.

Argetoianu, vorbindu-mi de Serviciul Social, mi-a spus că el vede întreruperea activităţii// ca temporară şi că o vede reluată *fila 63* mai târziu, în cadrul F.R.N.

În timpul prânzului, vine ştirea că cuirasatul englez H.M.S. „Royal Oak"[522] a fost scufundat la Scapa Flow[523] de un submarin german. E o mare pierdere morală.

Cele discutate azi-de-dimineaţă mă fac să mă gândesc la situaţia noastră şi la hotărârile ce s-au luat. Această neutralitate este, incontestabil, bună azi şi ne aduce mari servicii de apărare. Dar pentru viitor? Dacă Germania va fi slăbită şi dacă ne vom găsi singuri în faţa colosului răsăritean, ce vor face apusenii? Căci cu cât va trece vremea cu atâta lucrurile se vor complica, şi ei vor fi mai puţin binevoitori faţă de noi. Pe zi ce va trece, ne vor considera mai puţin prieteni şi mai puţin siguri. Teama nu e totdeuna bună sfătuitoare!

Am uitat să însemnez că unele ştiri din Germania arată că acolo tot mai e dorinţa de pace şi că ei ar voi o intervenţie// a *fila 64* lui Roosevelt, care, după câte ştiu, nu mai vrea să se angajeze în această direcţie.

Seara, cinema. Un film de toată frumuseţea şi de o înaltă ţinută morală: „Good-bye, Mr. Chips", cu Robert Donat, despre viaţa de colegiu în Anglia.

Duminică, 15 octombrie

Zi liniştită şi cât se poate de frumoasă ca vreme; soare şi cald. Din păcate, nu mă pot duce încă la vânătoare, din cauza temerei unora de atentate, şi pierd aşa această vreme atât de prielnică. Eu nu pricep nimica la acest punct de vedere. Dar e încă atâta dinamită în atmosferă încât, spre chiar liniştea mea,
fila 65 renunţ pentru moment la unele bucurii şi la unele// avantagii, chiar ale sănătăţii.

După-masă, vizita la depozitul Duduii, care sporeşte şi, pe urmă, câteva minute, ne plimbăm prin grădină.

La 5, pocher cu Ghandi[524] şi consoartă. Mai târziu, pentru masă, a venit şi Gavrilă [Marinescu].

După miezul nopţii, cu şampanie, au fost sărbătoriţi cei nenorociţi 46 de ani ai mei. Au şi început să vie câteva daruri: [de la] Mihăiţă, fosta lui colecţie de timbre, de la D[uduia], foarte frumoase cărţi, iar de la Costache şi Uzinele „Malaxa", o serie de radiouri.

Malaxa a fost la întrunirea Directoratului F.R.N. şi s-a întors cu impresii destul de triste. Vorbeşte de lipsa de participanţi şi de lipsa complectă de seriozitate în discuţii. Acei cari au luat parte, cei mai mulţi, îndeosebi bătrânii, au lipsit complect de seriozitate şi au vorbit tot timpul între ei lucruri personale. E trist şi arată câtă muncă va trebui să se puie
fila 66 pentru reînjghebarea acestei organizări,// atât de necesară în clipa de faţă. De ce, o de ce sărmanul Călinescu a lăsat, oare, să cază această frumoasă idee? Rămâne pentru mine şi pentru mulţi un mister.

Luni, 16 octombrie

Ziua mea, începută sub cele mai frumoase auspice, [cu] vreme frumoasă şi caldă, s-a terminat într-o oribilă deziluzie şi

o adâncă mâhnire. Duduia, la deşteptare, cât se poate de dulce. Mihăiţă a apărut, pe urmă, pentru prima oară, în redingota de Marină. Au urmat, pe urmă, felicitările, întâi Curtea, pe urmă Guvernul, cu cadourile respective. Acela al Guvernului, *„Autoportretul"* lui Luchian[525], mi-a făcut îndeosebi plăcere.

Pe urmă, după-amiază, a început liniş...//

(Filele 67 şi 68 lipsesc din manuscris)

... care m-a îmbătrânit cu 10 ani, terenurile de fricţiune vor *fila 69* fi aplanate şi că va fi pace.

Marţi, 17 octombrie

Deşteptarea, liniştită, după ziua dureroasă de ieri. Cu toate decepţiile şi amărăciunile, m-am pus pe treabă, se vede că face parte din sângele nostru.

De dimineaţă, miniştri. Întâi, dr. Marinescu, care, în urma vizitelor ce le-a făcut [la] unităţile concentrate, este îngrijorat de lipsa micului echipament, care mâne va putea fi cauza unor epidemii şi, deci, a unor mari primejdii.

După-masă, am avut o întrunire, la care a asistat preşedintele Consiliului, miniştrii Apărării Naţionale, Aerului şi Marinei, Înzestrării, Finanţelor, şeful M[arelui] St[at]-M[ajor], comandanţii// de Armate şi Urdăreanu. S-au citit rapoartele *fila 70* adjutanţilor, pe cari i-am trimes pe diferite fronturi, la unităţi să vază cum este situaţia.

Din cele relatate de ei, un singur lucru este absolut perfect, mâncarea şi, în mare parte, armamentul; în tot restul, sunt lipsuri mari.

Fiecare şi-a spus cuvântul şi a făcut propuneri pentru îndreptarea stării de lucruri. În general, cei mai mulţi au fost rezonabili şi am constatat o foarte mare dorinţă şi hotărâre de [a] face bine. [Paul] Teodorescu a făcut o foarte clară expunere

a situației Aviației, iar Slăvescu a arătat toate eforturile ce le-a făcut și le face pentru înzestrarea Oștirei. Mitiță [Constantinescu] a înghițit în sec și a promis să caute mijloacele necesare. Ca rezultat, s-a cerut descongestionarea a tot ce este de prisos și nu poate fi întrebuințat sau echipat – oameni, cai, căruțe etc. –,
fila 71 dându-se mână liberă în// această direcție comandanților de armate.

Am făcut o constatare foarte tristă: absența lui Argetoianu, care parcă nu lua parte la toate decât foarte vag. Din nou, se simte pierderea cea mare a lui Călinescu. Unde este acel spirit clar, rapid și vioi? După conferință, l-am chemat pe Argetoianu și i-am spălat capul în chestia împresurării Fundației cu jandarmi. El se leapădă de satană, dar sunt convins, după informațiile mele, că tot el a fost acela care e responsabil de fapt, dacă nu de formă, cel puțin de fond.

Știri importante de la Saraçoğlu, care, după aproape o lună de discuții, a părăsit Moscova fără a fi iscălit nimic. Rușii au cerut lucruri imposibile, între altele ca să închiză Strâmtorile în orice caz, chiar dacă ar fi război cu anglo-francezii. Mie, de fapt, îmi pare bine de acest lucru, căci nu-mi convenea această ultimă „pupătură în bot" cu U.R.S.S. Pentru moment, poate//
fila 72 să fie dezagreabilă pentru noi, dar pentru viitor este mai bine, căci nu ne taie punțile de nicăieri. Cine știe cum se vor dezvolta lucrurile și dacă, la sfârșit, tot nu va fi o unire a tuturor împotriva bolșeviștilor.

Din Londra, vine știrea că lord Lloyd ar dori să vie în țară. Mi se cere avizul. Eu sunt pentru, dar doresc ca hotărârea s-o ieie Guvernul.

Se cunosc azi detalii asupra torpilării H.M.S. „Royal Oak". Este o frumoasă faptă de război. Submarinul german a intrat până în rada de la Scapa Flow și acolo și-a făcut isprava.

Seara, cinema. Un film amuzant: „Andy Hardy Cowboy".

Miercuri, 18 octombrie

Dimineaţa, întâi Bujoiu, cu anumite // chestiuni economice, *fila 73*
pe urmă recepţie a doi miniştri străini, cel chinez[526] şi cel leton[527]. Între aceste recepţii, ministrul Portugaliei[528] mi-a înmânat „Marele Cordon al celor Trei Ordine".

După-amiaz, din nou o conferinţă militară. [Participă] şeful M[arelui] St[at]-M[ajor], şefii operativi de pe Frontul de Est, Argetoianu, Gafencu şi miniştrii militari, plus Urdăreanu. Şedinţa a început prin o expunere a lui Gaf[encu] asupra situaţiei politice de pe acel Front. Primejdia veşnic rămâne, dar nu e eminentă. Argetoianu, afară de o observaţie lipsită de tact, mai absent chiar decât ieri. Civilii plecând, am rămas militarii între noi şi a decurs o foarte interesantă discuţie, căci s-a pus problema că Basarabia, măcar o parte a ei, trebuie apărată, atât de punct de vedere militar, cât şi politic. Părerile au fost împărţite, Motaş şi Ilasievici arătând marile dificultăţi, Ilcuş, Ionescu Ştefan şi [Paul] Teodorescu hotărâţi pentru apărare, începând de la Masivul Corneştilor.

Seara, cinema. Un bun film german:// „Drapelul", frumoasă *fila 74*
morală militară.

Joi, 19 octombrie

O zi foarte frumoasă şi liniştită, *heureux les jours qui n'ont pas d'histoire.*

Seara, vine ştirea că Guvernul bulgar a demisionat.

După cină, cinema. Un film foarte hazliu, cu cai de curse şi Dick Powell.

Vineri, 20 octombrie

D[uduii] îi e rău, o congestie a ovarului, cu dureri destul de

mari. Doctorul Hortolomei zice că vine de la proasta stare a
fila 75 nervilor şi de la continuele supărări. A stat în pat toată // ziua.

Dimineaţa, miniştri obişnuiţi. Mitiţă [Constantinescu] întâi, cu situaţia bugetară, care se menţine. Pe urmă, Ghelmegeanu, care-mi prezintă un nou program de lucrări, refaceri de drumuri cerute de nevoile operative. În sfârşit, [Petre] Andrei, cu anumite chestiuni de detaliu ale învăţământului.

După-masă, la 4 1/2, Argetoianu, pe diferite chestiuni fără prea mare importanţă.

Seara, facem din nou reflecţia ce enormă pierdere a fost dispariţia lui Călinescu şi cum se putea lucra mai bine şi mai util cu el. Însă de ce, o de ce a făcut el acea greşeală de a nu organiza F.R.N.? Dacă ar fi făcut-o, cât mai uşoară era situaţia astăzi şi cât aş fi avut mânile mai libere. Actualmente, am mânile legate de un bătrân, desigur cu experienţă şi cel mai bun ce se poate găsi actualmente, şi, cu toate calităţile lui bune, nu se poate desprinde de unele rămăşiţe ale trecutului. Şi, pe
fila 76 urmă, îi lip//seşte acea vlagă a tinereţei care o mai are generaţia mea.

Seara, cinema: „Oakie in...", cu o nouă dansatoare, care stepează admirabil... Miller.

După ce mă culcasem, mi se comunică că Fabricius a fost la Gafencu şi i-a spus că, din cauza iscălirei Pactului Tripartit al [de către] Turcia[529], Germania este foarte supărată şi ar cere ca noi să renunţăm la garanţia anglo-franceză. Teama lor este că s-ar forma un front de sud-est care le-ar putea fi foarte dezagreabil. Cererea lui Fabricius nu numai că e imposibilă, dar e şi obraznică. Încep să văd că am dreptate când am spus, de la început, că nu cred în putinţa de a putea păstra neutralitatea până la sfârşit. Se înţelege că astăzi situaţia noastră este şi mai grea, din cauza succesului german în Polonia şi din cauza Tratatului lor cu U.R.S.S.

Din Bulgaria, se întrevăd posibilităţi că tot Kiosseivanov[530] va fi însărcinat cu alcătuirea guvernului. Cu atât mai bine, căci

este // atât de cuminte, cât poate fi un bulgar. *fila 77*

Sâmbătă, 21 octombrie

Dimineaţa, Argetoianu şi Gafencu, pentru chestiunea Fabricius de azi-seară. Gafencu s-a mai calmat, şi Baba[531] e imposibil. Trebuie găsită o soluţiune de a răspunde nemţilor. Argetoianu propune, ca drept răspuns, să propunem Germaniei un pact de neagresiune şi amiciţie româno-germano-rus, spunând că nu e nici o primejdie în aceasta, căci e sigur că nu va fi acceptat. Întâi Gafencu şi, pe urmă, eu am protestat împotriva acestei soluţiuni, care nu e compatibilă cu situaţiunea noastră de neutri. Eu am propus alta, care a fost adoptată, şi anume: ca să probăm bunele noastre intenţii, cerem sprijinul lor pentru încheierea unor pacte de neagresiune cu Ungaria şi cu U.R.S.S., aceştia fiind vecinii noştri // şi singurele ţări prin *fila 78*
cari am avea posibilitatea de a ataca pe germani.

A trecut luna de la moartea lui Călinescu şi, pe zi ce trece şi fiecare dată când lucrez cu Argetoianu, simt mai mult lipsa lui.

După-amiaz, linişte. Am lucrat la punerea la punct a acestor notiţe. La sfârşitul mesei, vine o notiţă de la S.S. (Serviciul Secret al M. St. M.), care spune că în Bulgaria se vorbeşte de mobilizarea generală şi de evenimente importante în politica internă. Se pune, prin această ştire, un mare punct de întrebare. Unii, D[uduia] şi Ernest [Urdăreanu], sunt îngrijoraţi, eu, însă, nu.

După cină, un foarte frumos şi interesant film: „Prietena mea, moartea", cu John Barrymore şi Pee Wee.

Duminică, 22 octombrie

Dimineaţă, linişte. Ne sculăm târziu. // Gafencu îmi trimete *fila 79*
notele a două conversaţii ce le-a avut cu miniştri străini relativ

la Pactul Tripartit. Cu Thierry, căruia îi atrage îndeosebi atenţia asupra marei primejdii ce există pentru noi a prea spectaculoasei jubilări asupra încheierii lui, şi alta cu Ghigi, care, fără a avea instrucţiuni, zice el, se arată foarte îngrijorat de consecinţe, crezând că Roma n-ar putea să se intereseze de proiectatul Bloc neutru balcanic. Gafencu îi arată că, dimpotrivă, trebuie să fie foarte fericit de acest eveniment, care nu face decât să garanteze această parte a Europei împotriva unei eventuale agresiuni.

La 5 1/2, pocherul obişnuit, cu Malaxa şi d-na; joc foarte frumos şi liniştit.

S-a răcorit şi a plouat în timpul nopţii.

Luni, 23 octombrie

fila 80 Adevărată zi mohorâtă de toamnă. Diminea//ţa, miniştri: Ottescu, care nu-i simpatic, cu chestiuni mici, fără prea mare importanţă, şi Ilcuş, cu un mare decret de înaintări care se fac anul acesta de ziua majoratului lui Mihăiţă.

După-masă, Sidorovici, cu care pun la punct unele mici chestiuni ale Străjeriei. Suntem de acord asupra absolutei nevoi ca ea să nu fie înjghebată în Front, căci pierde astfel una din marele ei forţe, apoliticianismul. Mi-a spus că simte că mocneşte şi în această direcţie ceva împotriva ei, trebuie, deci, din ce în ce mai multă băgare de seamă.

Din Bulgaria, ştiri liniştitoare, în afară de expulzarea unor români; pe de altă parte, guvernul nu e încă format.

Din Italia, zvonuri cari contrazic cele spuse de Ghigi. Altfel, aceeaşi inactivitate pe fronturile militare şi politice, vorbe multe, dar nimica pozitiv.

Seara, un foarte bun film, cu Mickey Rooney: „Aventurile lui Huck[leberry Finn]“ .//

Marți, 24 octombrie

fila 81

De dimineață, miniştrii Gafencu şi Iamandi. Acesta din urmă mi-a prezintat chestiunea barourilor, cari sunt în complectă debandadă şi cari trebuiesc puse la punct. Propune ca toate consiliile să fie dizolvate, numindu-se comisii interimare până la reforma legii. Toată această afacere a pornit de la Argetoianu, care crede că Micescu este un element dizolvant şi dezordonat. O fi adevărat, dar înlăturarea lui în momentul de față ar fi o foarte mare greşeală. M-am opus, deci, absolut la aceasta, şi Iamandi a fost de acord, însă el trebuie foarte bine încadrat, ca să nu-şi facă mendrele.

Gafencu era foarte plictisit de un nou incident petrecut cu comitagii[532] în Dobrogea, incident în care jandarmii au fost acuzați că au procedat la execuții sumare. Autoritățile noastre neagă; s-a decis să se facă o anchetă. Altfel, ştiri ceva mai bune. // *fila 82*
Domnii miniştri cari au venit să-i vorbească pare-se că au exagerat foarte mult lucrurile.

După-amiaz, nimica deosebit, afară de ştirea că guvernul bulgar s-a constituit tot sub Kiosseivanov, fără a introduce elemente politice. Cei câțiva miniştri noi sunt tot persoane în afară de partide. S-a mai hotărât şi dizolvarea Parlamentului, cu alegeri noi, începând cu sfârşitul lui decembrie.

Seara, un film german, destul de slab.

După cinema, l-am sărbătorit pe Mihăiță cu şampanie.

Miercuri, 25 octombrie

Ziua lui Mihai. Împlineşte 18 ani, deci devine, ca moştenitor al Tronului, major[533]. Pentru moment, va trebui să fie major numai cu numele. Tot în mână va mai trebui să // fie ținut până *fila 83*
ce se va mai coace la cap, căci tot copil a rămas, în multe.

Sculat târziu, i-am remis, conform cu legea, Colanul Ordi-

nului „Carol I" şi, împreună cu D[uduia], darurile noastre.

Înainte de masă, au venit: întâi Bujoiu, care-mi supune spre semnare Legea cartelurilor, şi Argetoianu, cu unele chestiuni fără prea mare importanţă.

Dejunul a fost dat în cinstea lui Mihăiţă, la care a asistat, în afară de demnitarii Curţii, şi Argetoianu. Am ridicat păharul pentru băiat, ţinându-i un mic logos, în care îi făceam recomandaţii pentru viitor. Numai să le asculte!

După-masă, l-am văzut pe Gavrilă [Marinescu], care are unele neînţelegeri cu Argetoianu; cred că am pus lucrurile la punct, dându-i severe ordine şi recomandaţii.

Ca să aibă băiatul meu distracţia de ziua lui, şi-a poftit câţiva
fila 84 prieteni după-masă pentru o mică ţopăială. M-am dus, // o clipă, să-i văd şi, cu tristeţe, am constatat că aceste întruniri nu mai sunt pentru mine. Când apar, toţi tac şi parcă prezenţa mea îi jeneză.

„Viii cu viii, morţii cu morţii". E bine să fii lăudat de presa străină, dar când simţi în sufletul tău ceva mort, e trist, foarte trist. Totuşi: *„Maul halten und weiter dienen"*[534], iată ce trebuie să facem noi.

Seara, cinema. Un film românesc: „O poveste tristă", încercare onorabilă a unui anume Corneliu Dumitrescu.

Joi, 26 octombrie

În sfârşit, după multă, multă răbdare şi aşteptare, am putut merge azi-de-dimineaţă la vânătoare, la Periş. A fost o zi
fila 85 splendată şi ne-a făcut tuturora foarte mult // bine să petrecem o zi în aer liber. Dimineaţa, am tras foarte bine, după-masă ca un picior, mai ales la sitari; am scăpat 6, reuşind, cu greu, ultimul. Duduia a venit la prânz şi a vânat cu noi; după-amiaza, a tras foarte frumos şi a avut norocul să-şi tragă primul sitar.

Seara, un film francez, destul de amuzant: „Coarnele sunt

eterne", cu Betty Stockfild, după povestirea lui Tristan Bernard, „Le retour du voyage".

Vineri, 27 octombrie

Dimineaţă penibilă pentru Duduia. A dormit foarte prost şi a fost foarte mult zgomot azi-de-dimineaţă; o mică criză de nervi, cu plânsete.

Am avut, dimineaţa, miniştrii Mitiţă [Constantinescu] şi [Petre] Andrei; chestiuni fără prea mare importanţă. // După- *fila 86*
amiaz, o conferinţă cu Argetoianu, Gafencu, Cădere şi Stoica asupra politicei noastre balcanice. Ambasadorii şi-au făcut raportul, îndeosebi acela de la Ankara. S-a conchis ca acţiunea diplomatică de a forma un Bloc de neutri în sud-estul Europei să continuie, având ca temelie Înţelegerea Balcanică şi lăsând Iugoslaviei să înceapă tatonările. La acest Bloc ar fi bine dacă, în viitor, s-ar alipi Italia şi Ungaria. Blocul trebuie să fie un organ de autoapărare externă, lăsând în adormire chestiunile litigioase. Frumos plan, dar nu prea văd acuma, aşa cum sunt spiritele, agitate, prea mari speranţe de reuşită. Totuşi, văzând în faţa ochilor primejdia reală bolşevistă, poate că se va putea îndeplini. Trebuie întâi, însă, să se puie la punct clarificarea impresiei ce a făcut-o Acordul Tripartit în Italia.

Ştirile sunt aşa de confuze. Se spune de unii că U.R.S.S. ar avea intenţii agresive, iar de // alţii că nu. Unii zic că Italia vede *fila 87*
cu ochi răi formarea unui atare Bloc, alţii că dimpotrivă. Germanii sunt nervoşi, fiindu-le teamă de formarea unui front aliat în aceste părţi. Acţiunea trebuie, totuşi, dusă, fiincă este bună *„et elle fait bien"*[535].

Din toate ştirile ce le primesc, se vede clar că la masa verde se vor pune chestiunile fruntariilor. De aceea, jocul nostru trebuie să fie cât se poate fin, ca, la scadenţă, să ne prezintăm cu maximul de avantagii.

Dacă războiul continuă, şi mi-e teamă că aşa va fi, ne vom regăsi în faţa a două alternative[536]: sau o hotărâtă acţiune de comunizare a Europei, şi atunci numai noi, neutrii, vom fi în stare de a rezista, sau acei cari se vor întruni la masa verde vor fi aşa de istoviţi încât nu vor avea putinţa de a întări voinţa lor acelora cari n-au fost în luptă. Ipoteze, numai ipoteze. //

fila 88 Seara, am văzut pentru a 3-a oară unul din cele mai splendide filme din anii din urmă „[La]bengali". Cu nespusă plăcere şi emoţie am revăzut această splendidă realizare a ecranului.

Sâmbătă, 28 octombrie

Nimic important de însemnat. O zi liniştită şi splendidă.

După-amiaz, l-am văzut pe Scărlătescu de la Fundaţii, cu unele mici chestiuni administrative. Mi-am cam pierdut vlaga din pricina loviturii cu Serviciul Social. Îmi spune că, din punctul de vedere administrativ, într-adevăr au fost unele nereguli contabiliceşti.

Seara, cinema: un film american mediocru, cu Ramon Navarro. //

fila 89

Duminică, 29 octombrie

Aveam de gând să mă duc astăzi la vânătoare, dar a fost, dimineaţă, o ploaie torenţială şi un vânt aşa de puternic încât am renunţat, spre marele dizgust al lui Radu [Rusescu].

Ziarele de dimineaţă publică un schimb de telegrame între „Reuter" şi T.A.S.S., prin care se afirmă din partea U.R.S.S. că n-au nici o intenţie agresivă faţă de noi. Are, desigur, o importanţă din punctul de vedere al calmării opiniei publice şi poate că va pune capăt la acele ştiri fantastice ale agenţiilor Aliaţilor. De punct de vedere al adevărului, nu pun prea mare bază pe această dezminţire, căci, cu toate ştirile neliniştitoare ce ne vin

din multe părți, tot mi-e teamă că vor profita de prima scuză ca să ne atace – și Germania nu este în poziția de a ne da vreun sprijin efectiv. //

Luni, 30 octombrie

fila 90

Ca de obicei, dimineața, miniștri. Întâi, Zigre, cu chestiunile privitoare la noua Episcopie a Timișoarei. Sunt mari proteste asupra acestei înființări. Unii vor, pur și simplu, mutarea celei de la Caransebeș, iar alții, de fapt minoritatea, înființarea uneia noi. Rămâne ca ministrul, mergând la fața locului, să se informeze asupra stării de spirit locale înainte de a lua o hotărâre definitivă.

Pe urmă, Ilcuș, cu noua Lege de înaintare [în grad], care cere o destul de lungă discuție, fiind una vitală pentru interesele Oștirei și ale ofițerilor. N-am admis proiectul așa cum mi l-a prezintat, rămâne să fie discutat din nou de Consiliul Superior, și atunci voi hotărî definitiv.

După-masă, nimica deosebit.

Seara, un foarte frumos film german asupra vieții lui Ceaikovski, cu Zarah Leander. //

Marți, 31 octombrie

fila 91

Dimineața, obișnuiții miniștri. Cel mai important, Gafencu. E tot îngrijorat asupra situației ruseți. Am pus la punct propunerea făcută pentru Pactul neutrilor conform cu cele hotărâte zilele trecute. Am discutat, din nou, chestiunea și mi s-a părut foarte interesantă, dar fără prea mari sorți de izbândă. Ideea de a ne apropia astfel mai mult de Italia pare a nu place prea mult unora și, îndeosebi, iugoslavilor, care fac o politică de autoapărare, de șovăială și, în același timp, de lipsă de solidaritate cu aliații lor, cari, într-o zi, le vor putea juca o festă

destul de urâtă. Este adevărat că situaţia lor internă nu e deloc plăcută. Au făcut un acord cu croaţii, dar, după toate ştirile ce le avem, rezultatele nu prea sunt bune, şi unii zic chiar că intrigăriile sunt foarte active şi dizolvante.

Pentru relaţiile noastre cu ungurii, din nenorocire, la Ora-
fila 92 dea şi la Episcopia Catolică din Sighet // s-a descoperit un complot terorist, în care sunt inculpaţi un mare număr de intelectuali, îndeosebi preoţi. Ungurii, după obiceiul lor, ne acuză că, din cauza arestărilor făcute, arătăm că nu voim sincer o destindere faţă de ei. Veşnic acelaşi cântec şi obicei de a ataca când ei sunt cei vinovaţi.

După-masă, audienţe. Întâi, ministrul U.S.A., Gunther, care, din ordinul lui Roosevelt, a venit să mă roage dacă nu se poate face ceva pentru ca bătrânul Mościcki să plece. I-am răspuns că sufleteşte sunt absolut de acord cu el şi că am făcut şi voi face tot ce e posibil ca să plece, dar, după cum ştie, avem greutăţi în această privinţă. I-am mai spus că, ştiind că e şi cetăţean elveţian, recomandasem ca Legaţia lor să facă şi ea o intervenţie, dar a refuzat. Mă întreb dacă n-ar fi cazul, dacă preşedintele Roosevelt se interesează de soarta lui, ca U.S.A. să facă aceste intervenţii. La aceasta mi-a răspuns că cu greu ar putea s-o facă, fiindu-le teamă de unele zvonuri de atentate //
fila 93 puse la cale de Gestapo. Ultima soluţie la care am ajuns a fost să se facă o intervenţie prin „Crucea Roşie" americană.

A urmat A. C. Cuza, care a venit să mă înştiinţeze că foştii lui partizani intraţi în F.R.N. sunt hotărâţi a activa cu toată energia, voind a crea în interiorul Frontului o credinţă naţionalistă. A reînceput teoriile lui antisemite, pe cari le-am combătut ca formă, şi mi-a declarat că salvatorul Europei nu poate fi altul ca Hitler.

Ultima audienţă a fost Gerstenberg, care mi-a adus din partea lui Friedel[537] colanul Ordinului princiar de Hohenzollern. A vorbit, pe urmă, din partea lui Göring:

1⁰. Noi ar trebui să cerem oficial Germaniei să mijlocească

un aranjament de neagresiune cu U.R.S.S. I-am răspuns că şi eu văd necesitatea acestui aranjament, dar că, până acum, Germania a răspuns negativ la toate sondările ce le-am făcut în această direcţie şi mă mir că n-au priceput până acuma care este interesul lor de a ne apăra de o agresiune şi expansiune a U.R.S.S. //

2^0. Că armamentul va continua să vie şi că ne vor da tot ce *fila 94* avem nevoie, ceea ce [e] o probă că Germania are nevoie de o Românie tare.

3^0. Se întreabă, însă, cum va fi întrebuinţat acest material. I-am replicat că, conform cu politica noastră de neutralitate şi de apărare a graniţelor, orişiunde vom fi atacaţi, chiar dacă, apărându- ne, ţara va fi distrusă.

4^0. Mi-a făcut, în această conversaţie, să înţeleg că, în cazul unui atac rus, ar dori să ştie că pe cine vom chema într-ajutor şi că ar fi foarte bine să facem anumite aranjamente de Stat-Major cu ei în această direcţie. La aceasta, am răspuns că cunosc calitatea M[arelui] St[at]-Major german şi ştiu că este capabil în acel moment critic şi dacă situaţia o va cere să ieie toate măsurile necesare şi rapide impuse de circumstanţe şi că nu mă-ndoiesc, totuşi, de voinţa Germaniei de a ne da acest ajutor efectiv. Orişice altă măsură luată dinainte n-ar fi conform cu neutralitatea noastră strictă.

Seara, cinema. Un film german, cu Marika Rökk, destul de bun. //

Miercuri, 1 noiembrie *fila 95*

Dimineaţa, miniştri. Nimica interesant, afară de un uşor atac al lui Argetoianu împotriva lui Paul Teodorescu, pus la cale de G[eorge]- [Valentin] Bibescu şi Giosanu.

Azi au venit ştiri interesante. Întâi, din Italia, o remaniere a miniştrilor[538]. Au ieşit, îndeosebi, Starrace[539], Pariani[540],

Valle[541] şi Alfieri[542], înlocuiţi cu nume necunoscute, afară de Graziani, care devine şeful M[arelui] St[at]-M[ajor]. Toată aparenţa este că elementele prea germanofile au fost îndepărtate, iar numirea noului şef de Stat-Major în locul aceluia care a iscălit convenţia militară a Axei este foarte caracteristic. Se pare, după toate ştirile ce le avem, că Axa se slăbeşte, lucru ce l-am prevăzut, când toţi afirmau contrariul.

A doua ştire este foarte curioasă: U.R.S.S. ne întreabă dacă am voi să permitem soldaţilor cehi din legiunea din Polonia sau
fila 96 să se stabilească la noi sau să le mijlocim tranzitul // către Franţa. Această întrebare pune un foarte mare punct de întrebare asupra rostului ei. Cei mai mulţi, în cap cu Davidescu[543] de la Moscova, au impresia că e o cursă la mijloc. Am hotărât să se răspunză negativ.

La cină, Malaxa cu d-na, ca să vază filmul „Good-bye, Mr. Chips". Am revăzut acest film cu plăcere şi m-a emoţionat încă mai mult decât prima dată.

S-au găsit pungăşii, în genul celor făcute de Max [Auschnitt] la „Reşiţa", şi la Banca de Credit, săvârşite de Kaufmann.

Joi, 2 noiembrie

Dimineaţa, înainte de a pleca la vânătoare, Argetoianu a venit pentru chestiunea răspunsului de dat Sovietelor. El e de părere că nu trebuie să fim prea brusci în răspunsul ce-l dăm.
fila 97 I-am spus că forma e de găsit la Afacerile // Străine, iar în ceea ce priveşte fondul trebuie ţinut la părerea mea. Pe mine mă interesează fondul, nu forma, şi asupra acestuia nu-mi schimb părerea.

La vânătoare, aceiaşi ca rândul trecut, cu Ilasievici în plus. Am vânat pe teritoriul Băicoianu[544]. Rezultat slab şi a fost destul de frig. Am tras 1 sitar şi 4 fazani.

Seara, cinema, un film german destul de slab, cu toate că vedeta era marele violonist Saşa Prihoda.

Vineri, 3 noiembrie

Dimineaţa, miniştri, începând cu Mitiţă [Constantinescu], care începe a avea unele îngrijorări şi care pare a fi avut dreptate în ce priveşte opunerea sa la noul regim al comerţului exterior. Devizele par a nu intra, cu toate că situaţia bugetară continuă a fi bunicică, dar nu se // poate şti ce va da viitorul. Va *fila 98*
trebui făcut un enorm efort pentru punerea acestor chestiuni la punct şi pentru activarea exportului util. Suntem, într-adevăr, foarte stingheriţi cu cererile şi obligaţiunile noastre faţă de Germania, dar cel puţin de acolo primim armament.

Al doilea, Ghelmegeanu, care-mi arată noile cereri ale M[arelui] St[at]-M[ajor] şi posibilităţile să le aducă la îndeplinire.

Urmează [Petre] Andrei, care-mi supune spre sancţionare noua Lege a învăţământului secundar.

Ultimul este Slăvescu. Fiecare dată când vine, am posibilitatea de a constata enormele eforturi ce s-au făcut pentru înzestrarea Armatei. S-au cheltuit aproape 10 miliarde bani gheaţă şi s-au făcut angajări de peste 30, şi cu toate acestea în ce priveşte echipamentul suntem încă foarte înapoiaţi. Toate ştirile ce ne vin din toate părţile arată că avem un respiro sigur până în primăvară, dar de atunci începe primejdia şi, mai ales, aceea din partea // colosului moscovit. Va trebui lucrat cu toată *fila 99*
râvna ca să fim cât se poate de bine pregătiţi la acea epocă, atât milităreşte, cât şi diplomaticeşte.

La masă, a fost din nou scandal între...*, din cauza unei reflecţii inutile ce a făcut-o el.

Molotov a vorbit, zilele acestea. Despre noi a fost tăcut, dar ambianţa generală o găsesc dezagreabilă. A atacat violent Anglia şi Finlanda, a fost ironic faţă de Turcia şi amabil faţă de Japonia. O fi asta, oare, o indicaţie? Cine ştie? Am impresia că

* Numele au fost şterse ulterior redactării **Însemnărilor zilnice** *(Nota edit.)*.

nu şi-a spus încă ultimul cuvânt şi că ne rezervă încă multe surprize.

Finlanda, din fericire, pare a rezista; pentru noi, este foarte important. Ea poate rezista, având spatele acoperit de Blocul de la Oslo şi, mai departe, fiind susţinută de U.S.A. şi cred că, în mod tacit, şi de Germania. Au luat măsuri militare active şi
fila 100 par a nu le fi teamă de un conflict când este // vorba de a-şi apăra integritatea şi demnitatea. Bravo, Suomi!

Seara, cinema. Un foarte interesant film rusesc: „Cheia de aur", după o poveste a lui Aleksei Tolstoi[545]. E de un interes tehnic deosebit, fiind jucat în cea mai mare parte de păpuşi, cari au nişte mişcări cu totul umane. A trebuit o muncă de 4 ani regizorului ca să-l puie la punct.

Sâmbătă, 4 noiembrie

Nimic deosebit de însemnat astăzi, pe nici un teren.

Seara, am revăzut cu deosebită plăcere unul dintre frumoasele filmuri ale anului: „El şi Ea" (o *„love affair"*), cu Charles Boyer şi Irène Dune. //

fila 101

Duminică, 5 noiembrie

De ieri hotărâsem o vânătoare, la Gherghiţa, de ceva mai mare anvergură. Pe lângă cei obişnuiţi: D[uduia], Mihăiţă, Urdăreanu, Radu [Rusescu], Costache Malaxa, am mai poftit pe Mitiţă Constantinescu, Dombrowski şi dr. Skupiewski[546].

Dimineaţa, când mă deştept, burează. Deci, amân vânătoarea cu un ceas şi jumătate.

Ploaia tot a continuat toată dimineaţa, aşa încât ne-a cam jenat şi a jenat mai ales pe bătăiaşi, şi fazanii au refuzat să zboare.

Totuşi, pentru puţinele ore cât s-a vânat, dimineaţa de la

12 –2 şi după-amiaz de la 3 – 4 1/2, rezultatul a fost destul de bun: 204 iepuri, 90 fazani şi 19 sitari. Eu am tras foarte bine, împuşcând 20 iepuri, 15 fazani şi 7 sitari. Duduia a avut bucuria de a-şi trage al doilea sitar.

Vremea fiind prea scârboasă, am oprit vânătoarea înainte de întuneric.

Seara, pocherul duminical, cu aceiaşi ca duminica trecută.//

Luni, 6 noiembrie

fila 102

Dimineaţa, ca de obicei, miniştri. Zigre, cu Legea pentru întemeierea Episcopiei din Timişoara, care, după îndelungate discuţii, a rămas, pe considerentul că e bine a se întări graniţa cu instituţii ale cultului şi culturei româneşti. Acest raţionament m-a făcut şi pe mine să fiu de acord, având chiar ideea de a ridica, cu timpul, această Episcopie la rangul de Mitropolie.

A urmat Ottescu, care nu are lucruri prea importante, afară de chestia ajutoarelor pentru familiile concentraţilor, care începe a da un oarecare randament, şi un proiect al său pentru organizarea A.C.A. a localităţilor. Proiectul este, principial, bun, dar cred că a o extinde la toate satele este o greşeală.

Ultimul ministru a fost Ilcuş, cu care am discutat prelung noua Lege a înaintărilor [în grad]. Am constatat că e un om care ştie să asculte şi, în acelaşi timp, să-şi apere punctul său de vedere.//

Legea, deşi nu este perfectă, totuşi este un pas înainte şi va *fila 103*
permite, incontestabil, o mai bună selecţiune.

După-amiaz, o conferinţă militară pentru punerea la punct a planului de înzestrare a Armatei. Pornit acuma un an la Sinaia pe ipoteza de a organiza 15 div[izii], astăzi nevoile de apărare a fruntariilor ne-au impus 36, cu tendinţa de a ajunge la 41, ceea ce e un efort colosal. M[arele] St[at]-M[ajor], lucrând, ca de obicei, descusut, a ajuns la nişte cereri ce nu se

pot împlini şi, deci, după o lungă discuţie, s-a ajuns la concluzia că aşa-numitul plan sau, cum l-am numit eu, catalog, să fie revăzut şi pus într-o ordine de preferinţă care să permită miniştrilor Înzestrării şi al Finanţelor să acţioneze şi să serieze comenzile după nevoi şi putinţă.

S-au discutat, pe urmă, cerinţele M[arelui] St[at]-M[ajor] cu privire la C.F.R. – şi aci, după o discuţie, s-a ajuns la o schimbare a planului şi punerii lui [la] punct după urgenţă şi posibilităţi.

fila 104 După şedinţă, a fost la mine Argetoianu pentru// chestia cererii sovietice privitoare la cehi. El tot insistă pentru acceptarea dezideratelor U.R.S.S. Eu mă opun, căci consider că sunt primejdioase. A rămas să discut din nou chestiunea cu Gaf[encu].

Duduii i-a fost rău astăzi şi a stat toată ziua în pat.

Seara, cinema. Un film german: „Revoltă la Damasc". Idee bună, subiect frumos, dar slab regizat.

Despre atitudinea lui Gavrilă [Marinescu] în chestiunea lui Max Auschnitt îmi vin astăzi ecouri regretabile. Pare-se că a intervenit pe toate căile ca să fie scăpat. A intervenit la Argetoianu, la Iamandi şi chiar la procuror, şi acesta din urmă s-a speriat. Luat de scurt, Gavrilă a răspuns că avea datorii morale faţă de Max, căci îi dăduse 15 milioane pentru localul Prefecturei. Pe lângă aceasta, a mai făcut prostia de a cumpăra un grajd de curse; i-am pus în vedere să-l lichideze cât mai neîntârziat (tot bietul Malaxa va plăti). Nu ştiu ce strechie l-a lovit. E trist ca un om care are, incontestabil, calităţi să fi// *fila 105* pierdut capul în aşa un hal încât nu mai ştie să judece ce este posibil şi ce nu în înalta lui poziţie. Tare mi-e teamă că, lucrând în acest fel, va veni un moment când nu-l vom mai putea susţine.

Cât despre procesul lui Max, este foarte păcat să fie pus în această poziţie, dar procesul nu este numai al lui, ci al unui întreg sistem păcătos cu care trebuie cu orişice preţ să se termine. Este o chestiune de înaltă moralitate publică[547].

Marți, 7 noiembrie

Dimineață, miniștri. Dr. Marinescu raportează acele câteva cazuri noi de tifos exantematic, care ne vin din Basarabia.

Pe urmă, Iamandi, care-mi prezintă spre promulgare noul Cod Civil și [Codul] de Procedură Civilă[548]. Îi vorbesc de procesul lui Auschnitt și de importanța de a fi// judecat după *fila 106* toate rigorile legii.

În sfârșit, întrevedere mai lungă cu Gafencu.

Situația internațională rămâne complicată și neclară. În ce privește inițiativa noastră a[supra] Blocului neutrilor[549], lucrurile, după cum m-așteptam, nu merg tocmai pe roate. Iugoslavia este de o prudență exasperantă, Turcia vrea să se pronunțe abia după ce a luat un contact strâns cu Parisul și cu Londra, Grecia pare favorabilă, dar își studiază încă răspunsul. Marile puteri, după indicațiunile ce le avem, par favorabile. Anglia, hotărât da, căci o interesează problema bulgară, Franța, văzută prin prisma de la noi și de la Atena, favorabilă, însă Massigli[550], de la Ankara, [s]-a opus. Italia schimbă pe zi ce trece; astăzi pare binevoitoare, cu atât mai mult cu cât se îngrijorește mai mult de expansiunea U.R.S.S.

Germania zice că e mulțumită, dar cred că, în fond, nu-i place un bloc în această parte a lumii care să nu fie direct sub influența ei directă. U.R.S.S. nu-i de acord; îndeosebi, ea ar vrea să-și întindă influența grație Bulgariei,// ale cărei ne- *fila 10*
mulțumiri e totdeuna pregătită a le exploata în folosul ei.

O altă chestiune foarte delicată sunt insistențele anglo-franceze în ce privește distrugerile petrolului. Ei ne cer să ne precizăm hotărârea în această direcție, cerând să procedăm la distrugeri în cazul unor prea puternice presiuni economice sau militare. În schimb, sunt gata să ne deie oareșicari despăgubiri, cari s-ar ridica la suma de 60 milioane de dolari. Am hotărât să se răspundă că distrugerile le vom face într-un caz de război,

când câmpurile petrolifere vor fi în primejdie de a fi ocupate de duşmani. Momentul va fi indicat de M[arele] St[at]-M[ajor]. Cât despre despăgubirile propuse, sunt departe de a fi suficiente.

După-masă, din nou un consiliu, de astă dată cu privire la scumpete şi speculă. Au asistat Argetoianu, Mitiţă [Constantinescu], Bujoiu, Cornăţeanu, Giurescu, Gavrilă [Marinescu], general Georgescu[551]. Discuţiile au fost lungi şi contradictorii şi, în afară de Gavrilă, gen[eralul] Georgescu, Urdăreanu şi cu mine, nici unul nu mi-a făcut impresie de a fi foarte hotărâţi
fila 108 de// a face ceva pozitiv. Argetoianu cel mai puţin.

Eu am propus să se facă o descriminare între comerţul exterior şi cel intern. De punctul de vedere extern, trebuie să profităm de poziţia noastră de *„soles neutres"*[552] şi să câştigăm cât mai mult, iar de punctul de vedere intern să contingentăm cât se poate de bine nevoile şi să comprimăm preţurile. Este o absolută nevoie de a se face ceva pozitiv din punctul de vedere economic, social şi politic.

După consiliu, Argetoianu şi Gafencu, pentru chestiunea relativă la refugiaţii cehi. S-a hotărât să se răspunză cerând, în primul rând, să ni se certifice de către Guvernul U.R.S.S. că aceştia n-au purtat armele contra Germaniei şi, apoi, că noi consimţim la tranzitul lor, rugând pe sovietici să se aranjeze cu ţările unde ar trebui să fie evacuaţi.

Ca să termin lucrul zilei, l-am primit pe Gavrilă [Marinescu], care mi-a făcut un succint şi foarte slab raport asupra situaţiei. L-am scuturat încă o dată serios pe chestiunea grajdului de
fila 109 curse, pe care, de altfel, l-a lichidat// lui Malaxa.

Seara, cinema. Un slab film german asupra vieţei de circ, cu o actriţă e adevărat frumoasă, dar atâta tot.

O ştire senzaţională. Astăzi, Leopold al Belgiei a fost pe neaşteptate la Haga, unde, după o întrevedere cu regina Wilhelmina, a făcut un apel către beligeranţi, oferind o mediaţie din partea ambilor suverani pentru conversaţiuni care să ducă

la o pace justă şi echitabilă.

La cină, Duduia l-a adus pe Kiki[553], o minune de copil, pe care ai fi încântat să-l ai în casă ca un bibelou.

Miercuri, 8 noiembrie

Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gravriil.

Mihăiţă să-mi trăiască!

La 12, la Biserica „Mihai Vodă", pentru obijnuitul parastas al Ordinului „Mihai Viteazul". Am fost// însoţit de Rădulescu[554], administratorul bunurilor mele private, fiind, în momentul de faţă, singurul membru al Ordinului din Casa mea. Nici anul acesta n-a avut loc masa tradiţională, din cauza situaţiei. *fila 110*

Altfel, ziua liniştită, pe la pocher, cu cei obijnuiţi. Jocul l-am oprit ceva mai devreme, fiind obosit.

Vremea se menţine răcoroasă; dimineaţa, în general frumos, spre seară, însă, se întunecă.

La demersul regelui Belgiei, s-au asociat şi suveranii nordici, ai Norvegiei, Suediei şi Danemarcei.

Joi, 9 noiembrie

Sunt deşteptat cu o ştire senzaţională. Azi-seară a avut loc, la München, cu prilejul comemorării începuturilor nazismului, un atentat împotriva lui Hitler[555]. O bombă a explodat şi tavanul// „Bürgerbrauekeller"-ului s-a prăbuşit, omorând 6 persoane şi rănind 20. Multora, desigur, că le va părea rău că Hitler n-a fost prins şi el sub dărâmături. Aceasta îmi aminteşte anecdota despre jidanul căruia i se cerea să facă deosebirea între nenorocire şi catastrofă. Răspunsul fu că dacă lui Hitler, plimbându-se pe stradă, i-ar cădea o cărămidă în cap, aceasta ar fi o nenorocire, dar faptul că nu s-a întâmplat este o catastrofă. *fila 111*

Pe urmă, am primit de la Leopold al Belgiei o telegramă, în care mă roagă să intervin şi eu, împreună cu el şi cu regina Olandei, pentru pace.

Chem pe Argetoianu, Gafencu şi Cretzianu, cu cari, împreună cu Urdăreanu, să discut chestiunea.

[Cei de la] Afacerile Străine sunt cam rezervaţi asupra oportunităţii unui răspuns favorabil. Eu, Argetoianu şi Urdăreanu suntem, dimpotrivă, complect pentru o cât mai grabnică acceptare.

Af[acerile] Str[âine] se pliază şi ei, la sfârşit, la punctul meu
fila 112 de vedere, aşa încât se procedează de în//dată la redactarea telegramelor.

Discuţia a avut ca bază, îndeosebi, rezultatul unei astfel de intervenţii. Şi eu sunt de acord că rezultatul favorabil este foarte puţin probabil, dar de punctul de vedere moral nu poate fi decât binevenită o intervenţie umanitară.

Chiar dacă unii ar vedea cu ochi puţin favorabili o astfel de intervenţie, tot n-ar putea fi luată în nume de rău. Unele păreri zic că această ofertă de mediaţiune ar fi fost pricinuită de teama Belgiei şi a Ţărilor de Jos de un atac german. Chiar şi în acest caz, cuvântul meu nu poate fi decât binevenit în folosul lor.

După-amiază, au venit ştiri de la Atena că intervenţia mea a făcut acolo o foarte bună impresie.

Seara, cinema. Un stupid, dar amuzant film: „Stan şi Bran, eroi fără voie".

Urdăreanu a avut astăzi o lungă conversaţie [cu] Tătărăscu. Se înţelege că critică Guvernul şi spune că sunt foarte multe
fila 113 nemulţumiri// în ţară. Sunt, o ştiu, mai ales din cauza speculei. El crede că va trebui o schimbare de guvern, fără a cere nimic pentru el. Vede, zice el, nevoia de a păstra regimul mai departe, dar echipa trebuie întrucâtva schimbată. Teama lui rămâne totdeauna Conferinţa de pace, [de] la care [se] aşteaptă să fim ciopârţiţi.

Un lucru este sigur, că multă vreme nu [se] va putea continua cu Argetoianu. Prea a îmbătrânit. N-are vlaga de care ritmul actual are absolută nevoie. Lucrurile nu merg cum trebuie, şi chestiunea speculei devine din ce în ce mai gravă.

Vineri, 10 noiembrie

Dimineaţa, miniştri. Mitiţă [Constantinescu], cu unele proiecte de legi, şi [Petre] Andrei, cu încadrarea Frontului Studenţesc.

După-masă, Giurescu, ca să mă puie la curent// cu mersul organizării F.R.N. Este pe calea cea bună, deşi are unele ciorovăieli cu Argetoianu. Şi el este îngrijorat de chestiunea speculei. Am mai vorbit generalităţi. Îl găsesc cult şi agreabil. *fila 114*

Intervenţia mea de ieri a avut un ecou foarte frumos, mai ales în ţară.

Asupra atentatului de la München, germanii acuză Intelligence Service[556]. Crutzescu telegrafiază c-ar fi fost organizat, zice-se, de unele elemente ale Gestapoului[557]. Nemulţumirile, în tot cazul, sunt în creştere şi că Germania merge spre dezastru.

Seara, un foarte frumos film în tehnicolor: „Oraşul blestemaţilor", cu Errol Flynn şi Olivia De Havilland.

După cinema, o îndelungată discuţie cu D[uduia] şi Urdăreanu asupra siguranţei mele personale, provocată de Malaxa, care a atras atenţia Duduii asupra acestei probleme.//

Sâmbătă, 11 noiembrie *fila 115*

21 de ani de la Armistiţiu[558]. Biata Europa de după război are o soartă dezastruoasă. Toate eforturile ideologice n-au dat nici un rezultat. Dreptatea, aşa cum este priceputâ de civilizaţia apuseană, a dat din nou greş. Se plătesc, desigur, marile

greşeli ale Versailles-ului, în care această dreptate n-a fost aşezată decât a unei singure părţi.

Azi, din nou, se aud glasuri cari să zică că lupta de astăzi este angajată pentru apărarea acestei sfinte dreptăţi. Să dea Dumnezeu ca în ziua când se va iscăli, din nou, un armistiţiu, această dreptate a păcii să fie o dreptate adevărată, o dreptate egală pentru toţi şi în care să fie o singură dominatoare, aceea a civilizaţiei bătrânei noastre Europe, care, cu toate păcatele ei, este tot cea mai bună şi cea mai sănătoasă.

Cum mă scol, găsesc o telegramă de la Bertie: *„Greatly*
fila 116 *apreciate your message and need not// assure you that my Government will at all times work for the just and losing peace, which with your Majesty I so earnestly desire"*[559]. E, de fapt, un răspuns mai bun decât mă aşteptam, care nu zice nimic, dar în nici un caz nu e un refuz.

Ştiri îngrijorătoare de peste tot. Mai acute în ceea ce priveşte Olanda. Cu toate asigurările Germaniei, se pare că trupe de ale lor se masează la graniţele Ţărilor de Jos. S-au luat chiar unele măsuri de precauţie, cum sunt inundarea unor teritorii. Tot vechea tactică a lui Wilhelm Taciturnul[560]. Aziseară a fost şi un incident de frontieră; adesea, încurcăturile încep prin acest fel de provocări.

Dimineaţa, i-am primit pe Gafencu şi Bujoiu, în legătură cu cererea anglo-franceză privitoare la distrugerile petrolifere. Răspunsul a fost acela pe care-l indicasem în ultima întrevedere cu ministrul Af[acerilor] Străine, adică că vom face distru-
fila 117 gerile în momentul// în care Comandamentul Oştirei va considera că nu se mai poate apăra regiunea petroliferă. Asupra despăgubirilor, chestiunea prezintă mult mai mari divergenţe. Noi cerem să ni se deie despăgubiri conform cu mărimea distrugerilor, la preţul de atuncea. Am discutat, pe urmă, oportunitatea acestor discuţii. Sunt de părere a fi foarte prudent, iar pe de altă parte, după spusele lui Gafencu, trebuie păstrată această legătură cu Aliaţii spre a putea primi o reconfirmare şi

mai sigură a garanției lor.

Rămas singur cu mine, Gaf[encu] mă pune în curent cu desfășurarea ideii Blocului neutrilor. În general, ideea pare a prinde. Ceva mai multe reticențe se văd din partea Franței cu privire la Italia, și fără Italia nu prea sunt nădejdi de a angrena Bulgaria și, mai ales, Ungaria.

După-masă, Urdăreanu îmi relatează o conversație cu Malaxa, care spune că lu//crurile nu merg deloc bine și că trebuie *fila 118* schimbat Guvernul, Argetoianu necorespunzând situației. Revine, deci, discuția asupra persoanei lui Tătărăscu, singurul pe care-l vede în momentul de față capabil de a lua conducerea Guvernului, căci eu trebuie să fiu acoperit. Mie tot mi-e teamă de regim, și la această nouă formă a organizației noastre politice nu vreau să renunț. Tătărăscu, desigur că va cere colaboratori cari să-i fie apropiați, și aceștia sunt oameni în cari n-am nici o încredere. Crede, eu nu, că ar putea chiar să-l câștige pe Mihalache. Dar în acest caz se pune mai mult ca oricând problema Frontului.

Seara, cinema. Un foarte amuzant film cu Franchot Tone și Franciska Goll: „Mica Caterina". Este debutul ei la Hollywood. Destul de reușit.//

Duminică, 12 noiembrie

fila 119

Sculat târziu. Zi proastă, cu Duduia, care e din nou de o nervozitate extremă.

Pocherul obijnuit, cu D[uduia], Ernest [Urdăreanu], d-na Malaxa și [Radu] Rusescu.

Vine de la regele Angliei o telegramă în care îmi comunică aceea pe care a trimis-o reginei Olandei, deci, într-un fel, o achiesare la propunerea mea. E mai mult decât mă așteptam.

Am hotărât să merg înainte și, deci, am convocat pentru mâne dimineață pe Argetoianu și Gafencu pentru a studia modalitatea.

Luni, 13 noiembrie

La început, vine Ilcuş, care-mi prezintă partea întâia a Regulamentului Infanteriei. Îl reţin pentru anumite puneri la punct.//

fila 120 Pe urmă, Argetoianu şi Gafencu, la cari se adaugă şi Urdăreanu, pentru chestiunea acţiunii în vederea mediaţiunei de pace. S-a discutat larg. Eu, Argetoianu şi cu Urdăreanu, pentru a merge înainte; Gafencu, ca de obicei, mai reţinut. Am hotărât ca mediaţiunea, chiar de nu va da rezultate imediate şi practice, în tot cazul mă pune într-o postură morală foarte bună, căci orişice efort pentru pace este bine venit. Ca procedeu: Gafencu va vedea pe miniştrii Olandei[561] şi Belgiei şi le va comunica cele ce se fac. Eu îl voi vedea chiar astăzi pe Fabricius, căruia îi voi da o misiune pentru Hitler.

La 4 1/2 (16 1/2), a şi venit neamţul[562] şi i-am spus următoarele: începând conversaţia, i-am mai repetat felicitările mele pentru faptul că Führerul a scăpat de la atentat, iar pe urmă i-am spus că l-am chemat pentru o chestiune mult mai importantă, şi anume: în urma demersului făcut de regele Belgiei şi *fila 121* regina Olandei, am fost rugat să // susţin acţiunea lor, ceea ce am făcut cu cea mai mare plăcere, nu asociindu-mă, dar lucrând paralel. După contactul ce l-am luat cu regele Angliei, am constatat că această iniţiativă n-a fost respinsă, şi aceasta îmi dă îndemnul de a acţiona. Ştiu prea bine că cele spuse prin discursuri publice au aerul de a fi teze ireconciliabile, dar ştiu tot aşa de bine ce însemnează o cuvântare publică şi sunt convins că nu toate punţile sunt rupte şi sper, deci, că s-ar putea găsi puncte cari să indice o posibilitate de a sta de vorbă şi, deci, de a găsi mijloace de conversaţie. În consecinţă, îl rog să plece cât mai neîntârziat la Berlin şi să comunice, ca un trimis al meu, următoarele lui Hitler:

1. Dacă Führerul socoteşte, în împrejurările de azi, că o acţiune ca aceea pe care am de gând s-o întreprind ar putea fi

folositoare;

2. Dacă Führerul ar fi dispus, prin sugestii şi lămuriri, să înlesnească posibilitatea// şi reuşita unei astfel de acţiuni. *fila 122*

La aceasta, am adăugat că eu văd în distrugerea unuia dintre beligeranţi o catastrofă europeană, că am luat această iniţiativă ca un absolut neutru şi ca unul care nu poate fi ameninţat în momentul de faţă.

Că dacă aş reuşi, ar fi pentru mine cea mai mare bucurie sufletească şi faţă de care m-aş încălzi până în adânci bătrâneţe.

Pe urmă, l-am primit pe Argetoianu, care mi-a vorbit de chestiunea speculei şi a scumpetei. Vede chestiunea ca una de ansamblu, în care trebuie luate o serie de măsuri. Întâi, trebuie, întrucâtva, revenit la regimul vechi al vizelor, căci cel nou n-a dat rezultate (nici n-a fost pus încă în practică). Îi e teamă că cu Bujoiu nu va mai putea merge şi propune ca înlocuitor pe Buşilă[563] (???!!!)*

Mă simt mulţumit de ziua de astăzi, dar, totuşi, nu pun mari speranţe în reuşită.

Seara, cinema: „Rio de Janeiro", cu Camilla Horn,// Ivan Petrovici etc., un film german fără strălucire. *fila 123*

Fabricius a şi primit autorizaţia de a merge la Berlin şi pleacă mâne dimineaţă.

Sunt, însă, îngrijorat de afacerea Max Auschnitt[564]. Presiunile asupra Justiţiei sunt colosale. Se cheltuiesc milioane ca să scape şi, în acelaşi timp, afacerea creşte. Se zice că şi fratele său, Edgar[565], pe cari mulţi îl consideră ca geniul rău al lui Max, e şi el implicat pentru fals în acte militare.

Marţi, 14 noiembrie

Dimineaţa, miniştri. Mai important, Iamandi, căruia i-am vorbit foarte serios de chestia Auschnitt, căci este pentru mine

* Conform manuscrisului *(Nota edit.)*.

un proces istoric în faza de renaştere a României. E începutul unei curăţiri şi terminarea unei ere de imunitate a acelora cari
fila 124 cred că cu banul lor pot cumpăra orice// şi pe oricine. Mi-a dat asigurări că răspunde cu capul lui că toate se vor petrece în regulă.

L-am mai primit pe Slăvescu, care mi-a adus raportul săptămânal asupra mersului înzestrării [Armatei]. În general, îmbucurător, mai ales în ce priveşte armamentul. Tot chestiunea echipamentului este partea cea slabă: lipsă mare de mare şi de mic echipament şi de încălţăminte. Pe urmă, trebuie revizuit şi tot ce este, căci calităţile sunt aşa de diferite. După părerea sa, trebuie păşit mult mai mult la motorizare, căci acele infinite coloane de căruţe sunt un dezastru. Lipsa de cai se face foarte mult simţită, îndeosebi la Artilerie.

Încă un lucru foarte îmbucurător, că mitralierele au sosit complect (cele comandate), începe a veni şi anticarul, dar cu un ritm mult prea încet. Sunt mulţumit de activitatea şi de râvna lui.

Îmi mai vorbeşte de lipsa de ofiţeri, care se face simţită
fila 125 foarte mult, mai ales că Oştirea// noastră s-a umflat foarte mult.

După-amiaz, a avut loc o nouă conferinţă interministerială pentru chestiunea speculei şi a preţurilor prea mari pentru lucrurile de primă necesitate. S-a discutat serios şi, fără a ne încurca prea mult în consideraţiuni economice, s-au luat hotărâri practice. Problema care s-a pus este că e nevoie de a se controla efectiv şi, îndeosebi, să se poată aplica fără întârziere sancţiuni reale, pe care delincventul să le simţă, ca să-i treacă pofta de a reîncepe. Discuţii mai vii au fost asupra participării Gărzilor Naţionale la această operă de însănătoşire. Eu am ţinut cu tot deadinsul ca să aibă un rol şi, la sfârşit, formula mea a fost adoptată.

Seara, cinema. Un delicios film: „Tarzan în exil", cu Willy [Johnny] Weissmüller, Olivia De Havilland şi un delicios co-

pilaş de vreo 7 ani.

Cei doi bărbaţi au înotat în felul cel mai extraordinar. Pentru Weissmüller, nu e de mirare, că el este campion, dar băieţaşul// a produs admiraţia tuturor. Mai e de admirat felul *fila 126* în care toate animalele cari iau parte în film sunt dresate.

Tot astă-seară, am văzut, pentru prima dată, filmul în relief. Este, într-adevăr, o invenţie minunată şi care va putea, pe măsură ce se va perfecţiona, [să] dea rezultate remarcabile.

Miercuri, 15 noiembrie

Activitate, mai ales dimineaţa, cu miniştri, îndeosebi Paul Teodorescu, care mi-a arătat situaţia Aviaţiei. Tristă este, îndeosebi, situaţia personalului, care tot lipseşte foarte mult, cu toate eforturile incontestabile făcute în timpul din urmă.

Pe urmă, Argetoianu şi Bujoiu, pentru punerea la punct a chestiunilor dezbătute ieri. Premierul mi-a dat ştiri interesante din // Germania. Pare-se că se aşteaptă la o foarte mare *fila 127* curăţire, în care ar intra şi idiotul de Ribbentrop, că rivalitatea Hitler-Göring ar fi numai aparentă, că cel din urmă are rolul de a apropia Armata, că Armata este monarhică şi că această mişcare ar fi luat proporţii care să îngrijorească pe Führer, care tocmai de aceea vrea să-şi apropie Oştirea. Pe de altă parte, nimeni în Germania nu mai crede într-o victorie 100%, dar nici la o asemenea înfrângere.

Argetoianu l-a văzut pe George Lloyd, care i-a spus, autorizat de Halifax, că dacă întrebăm la Londra oficial ce garanţie să joace faţă de U.R.S.S., vom primi un răspuns negativ, dar tăcând asupra acestui punct, paragraful 5 din înţelegerea cu Turcia – care vorbeşte de Balcani –, este garanţia cea mai sigură şi că va juca şi împotriva Rusiei. Că el, personal, este convins că sfârşitul va fi întoarcerea tuturor,// împreună cu *fila 128* Germania, împotriva U.R.S.S.

După-masă, m-am plimbat să văd grădina şi să fac grădinarului unele recomandări.

Seara, un film american slab asupra Aviaţiei, cu Erich von Stroheim şi Sari Maritza.

Joi, 16 noiembrie

Zi urâtă, plouă, dar liniştită. Dimineaţa, cu Duduia, revizuirea depozitului, din care am hotărât să rezervăm o parte pentru ofiţeri. Săptămâna care vine, probabil luni, va preda lucrurile lui Slăvescu.

Urdăreanu îmi raportează conversaţia sa de azi-seară cu George Lloyd. Cam aceleaşi lucruri ca lui Argetoianu, dar mai puţin precise. În plus, chestiunea Bulgariei, care este spinoasă, a pus-o, spune el, fără autorizaţie, şi Ernest [Urdăreanu] i-a
fila 129 arătat care sunt primejdiile// ei. A pus-o şi după noua teorie engleză, solidaritatea monarchică.

Seara, cinema. Un film asupra Jandarmeriei canadiene, cu Jack Foran.

Vineri, 17 noiembrie

A fost o zi plină, începând, dimineaţa, cu ştiri. Întâi, Mitiţă [Constantinescu], care mă pune, ca de obicei, în curent cu situaţia bugetară, care, cu toate timpurile grele, se menţine destul de bună. Am mai discutat asupra nevoii de a schimba regimul comerţului exterior, cu ideea ca să profităm de conjuncturа internaţională şi să câştigăm cât mai mult. Pe urmă, [Petre] Andrei, care îmi expune ideile sale în vederea proiectului de lege a învăţământului meseriilor. El se gândeşte
fila 130 să lege acest învăţământ// de întreprinderile industriale existente şi de a-l face regional. Se îndrumă către vechea mea teorie, naţionalistă: pregătirea cât mai bine a elementelor

românește, ca astfel să poată lupta și înlocui pe cele străine. Învățământul acesta trebuie să fie cât mai puțin teoretic și cât mai mult practic; nu e vorba de a pregăti numai conducători, ci, mai ales, buni meseriași.

La prânz, l-am poftit pe Lord George Lloyd, trimis de Foreign Office cu o misiune de informare oficioasă. Am avut cu el o lungă și foarte interesantă conversație. A început prin a-mi povesti despre Spania, unde a fost recent. Pentru moment, sentimentele acolo se îndreaptă mai mult spre Axă. Germania era cea mai apreciată, dar astăzi, de când cu înțelegerea cu Sovietele, simpatiile se îndreaptă înspre Italia. Nu atât Franco[566] duce această politică, cât cumnatul său, Suñer[567]. Situația e proastă, căci oamenii politici n-au reușit în Administrație,// și tot Armata e cea mai puternică și iubită. *fila 131*
Problema cea mai mare este a aprovizionării populației, care este foarte grea, din cauza dezorganizării transporturilor. Germanii tot mai pot întrebuința porturile, îndeosebi Cadix, pentru reaprovizionarea lor. Lloyd are, însă, mari speranțe că lucrurile se vor îndrepta și că, în curând, militarii vor lua din nou lucrurile în mână. Pe urmă, am vorbit de India și de Mahatma Gandhi[568], pe care-l cunoaște foarte bine de când era guvernatorul Bombay-ului. Zice că e un om foarte inteligent, dar și un foarte mare farseur. Trecând, pe urmă, pe terenul politicei, am vorbit despre Blocul Balcanic, pe care, zice el, Anglia îl favorizează foarte mult și în care nu vede nici o piedică să se alăture și Italia. Pentru Italia n-are decât vorbe bune și, cunoscând bine pe Mussolini, poate face foarte mult.

E convins că, cu o politică cuminte și punând un preț rezonabil, ea poate fi efectiv și defi//nitiv detașată de Axă, *fila 132*
numai [că] acest lucru nu trebuie spus. Italienii sunt morali în vorbe, pentru fapte se aranjează. Ca probă a bunelor relații, mi-a comunicat, confidențial, că există o înțelegere anglo-italiană în ce privește submarinele, pe cari s-au angajat să le păstreze într-o anumită zonă. Zilele trecute, s-a semnalat unul

în afară de zonă, şi când s-a pus întrebarea, răspunsul a fost să fie atacat fără nici o jenă.

Singur unele elemente franceze mai fac o politică mioapă. În această privinţă, Massigli şi Léger sunt acei cari pun totdeauna piedici Blocului preconizat de noi. Tot în legătură cu aceasta, mi-a atins foarte discret chestia relaţiunilor noastre cu Bulgaria. Fără a răspunde negativ la chestiunea teritorială, am arătat cât de puţin politic este de a pune această chestiune pentru noi, chiar dacă ar fi admisă de ceialalţi vecini, căci noi
fila 133 avem probleme asemănătoare pe toate graniţele noastre// şi, pe urmă, am convingerea că poftele bulgarilor sunt fără limită. Încrederea mea în ei e foarte mică, căci tot trecutul lor ne arată că nu se ţin de cuvânt. Pe urmă, am abordat chestiunea cea mai importantă, aceea a garanţiei anglo-franceze şi a situaţiei noastre în general. I-am arătat cum, în liniile mari, situaţia noastră este influenţată de teama U.R.S.S. Astăzi, ei au reluat vechea politică imperialistă, ajutată şi agravată de propaganda comunistă, că toată teama mea nu este [pentru] astăzi, nici atâta timp cât Germania va reprezenta o oareşicare putere, ci pe urmă, când poftele bolcevişţilor se vor putea declanşa fără nici o teamă. I-am afirmat că hotărârea noastră de a ne apăra fără nici o şovăire împotriva unui atac este definitivă şi că dacă eu am subscris cu hotărâre la politica noastră de neutralitate nu
fila 134 este atât ca să fim neutri, ci în credinţa că pentru a doua// fază a dezvoltării conflictului să am la îndemână o forţă puternică şi intactă, căci eu cred că, după războiul actual, va începe un altul mult mai greu împotriva comunismului, întruchipat în Rusia Sovietică.

Am insistat cu toată energia asupra acestei credinţe şi i-am adăugat că lui pot să-i vorbesc deschis, nefiind o persoană oficială. De aci, nevoia cea mare ca garanţia să joace şi în ce priveşte graniţa noastră răsăriteană.

La aceasta a răspuns că el este absolut de acord cu acest punct de vedere, dar că trebuie dezvoltată mai lămurit chestiu-

nea cu Turcia şi m-a făcut să înţeleg că acolo este cheia. Zice că în Anglia începe să se realizeze eminenţa acestei primejdii şi că foarte mulţi au fost mulţumiţi când conversaţiile cu Sovietele n-au dus la bun sfârşit. Am atacat în legătură cu aceasta chestiunea distrugerii surselor de// petrol şi i-am arătat că *fila 135* aceste cereri insistente mă îngrijorează, căci problema trebuie pusă altfel, nu distrugerea, ci apărarea acestei regiuni. Dacă ajungem la distrugere, vra să zică că toată ţara e cotropită. I-am mai povestit efortul enorm ce-l face ţara pentru înarmare şi că ceea ce facem noi cu mijloacele noastre reduse este, ca număr de mari unităţi, egal cu efortul Angliei.

Mi-a promis concursul în toate aceste chestiuni şi, poate, chiar în ce priveşte unele puncte de armament A.C.A. şi antitanc. Dacă până acum nu s-a putut răspunde favorabil, este că a trebuit să lucreze pentru Franţa. Efortul cel mare ce-l fac ei în momentul de faţă cu Dominioanele este pe teren aerian.

Pe urmă, toată după-amiaza am fost ocupat cu audienţe, începând cu d-l Grower[569], comisarul general al Expoziţiei din New York, care m-a felicitat foarte mult// pentru participarea *fila 136* noastră şi pentru eforturile făcute de Gusti, exprimând nădejdea şi dorinţa că vom continua şi anul viitor.

Au urmat Dinu Cesianu şi Istrate Micescu, care este amărât.

Urmează, pe urmă, noii comisari generali ai speculei şi aprovizionării, cari, prezentându-se, le-am indicat cum pricep că trebuie să procedeze şi cerându-le energie şi cinste.

Ultimul a fost Fabricius, reîntors de la Berlin cu răspunsul lui Hitler. Cum, de altfel, m-aşteptam, acest răspuns a fost un refuz absolut de a sta de vorbă, bazat pe vorbele din discursul lui Chamberlain, în care cere înlăturarea lui Hitler (el le-a constatat mai mult decât mine) şi imixtiunea în chestiunile

interne ale Reichului: Austria.

Niţel înţepat, am răspuns că nădăjduiam că, cu toate vorbele din discursuri, că se putea găsi, totuşi, o vorbă care să dea
fila 137 posibilitatea unui semn de bunăvoinţă, că eu mi-am// făcut datoria de conştiinţă şi că consecinţele nu mă mai privesc pe mine, ci pe acei cari cred că nu pot răspunde.

Seara, cinema. Un admirabil film german, cu Jannings şi Werner Krauss, asupra vieţei lui Robert Koch, descoperitorul bacilului tuberculozei.

Mihăiţă a răcit. O uşoară gripă.

Sâmbătă, 18 noiembrie

Dimineaţa, am primit în audienţă pe von der Tschammer und von Osten[570], Reichssportführer, care a venit pentru meciul de fotbal Bucureşti-Berlin, care are loc mâne. Dintre toţi conducătorii Reichului al III-lea, este cel mai simpatic. Fost ofiţer saxon, el s-a distins prin organizarea Olimpiadei din Berlin de acum 3 ani. Între lucrurile ce le-a povestit, este demn
fila 138 de reţinut că ceea ce// lipseşte mai mult în Germania este grăsimea, că, incontestabil, înţelegerea cu U.R.S.S. a făcut o mare impresie, dar că încrederea în Hitler este aşa de mare încât toată lumea nu se aşteaptă decât că totul va fi bine. Ca rezultat al meciului de mâne, mi-a spus că se aşteaptă ca să fie bătuţi.

E o zi foarte frumoasă. D[uduia] e în plină activitate, căci poimâne vrea să predea o parte din lucruri lui Slăvescu.

Mihăiţă a stat toată ziua în pat; de fapt, nu atât din cauza gripei, cât că voia să se odihnească.

Seara, cinema: „Olimpiada Sovietică. 1939", mult mai slabă decât aceea din trecut, şi un film văzut acuma câtăva vreme, „Andy Hardy Cowboy", foarte, foarte nostim.

Duminică, 19 noiembrie

Din nou o zi foarte frumoasă, pierdută din// cauza temerii *fila 139*
pentru vânătoare. Activitate foarte redusă, afară de pregătirea depozitului pentru predare.

La 5 1/2, pocher. Ca de obicei, aceleaşi persoane. Voie-bună şi glume.

Ca ştiri din lume, pe graniţă linişte. Teama din Belgia şi Olanda pare a se fi liniştit şi ea. Un mare vas olandez, „Simón Bolivar", s-a scufundat, lovindu-se de o mină[571].

Luni, 20 noiembrie

Dimineaţa, miniştri. Zigre, cu un proiect de lege pentru înzestrarea mănăstirilor. Îl aprob, dar cer să fie supus Parlamentului. Pe urmă, Ilcuş, cu chestiuni mărunte şi, în sfârşit, Argetoianu, tot aşa. I-am vorbit serios despre Parlament, care nu trebuie să fie o batjocoră, recomandându-i să-i deie de// *fila 140*
lucru.

După-amiaz, mare zi pentru Duduia, care a remis lui Slăvescu o parte din cele ce le-a strâns. El a rămas uimit şi încântat, mulţumind cu profunziune, repetând tot timpul: *„Tout ça c'est pour moi!"*.[572]

Într-adevăr, s-a făcut un efort cât se poate de frumos şi, cu toate donaţiile ce le-a primit (foarte puţin), partea Duduii este covârşitor de mare. Ea a dat 7 000 de rânduri, iar d-na Malaxa numai 5 000. Începe lucrul de acuma pentru a doua serie, care speră să poată să o predea la 20 decembrie.

Tot astăzi am terminat cu campamentul din Cotroceni şi m-am mutat, pe la 5, în oraş.

Îmi pare rău că Cotrocenii nu prieşte D[uduii]. Când am intrat acolo după croazieră, parcă a avut un presentiment că se va întâmpla o nenorocire. Facă Dumnezeu ca acum, trecut la

cele normale, lucrurile să meargă mai bine.

fila 141 Seara, cinema. Un foarte bun film ame//rican în tehnicolor: *„Union Pacific"*, cu Barbara Stanwyck şi Mc. Crea.

Marţi, 21 noiembrie

Dimineaţa, am avut o întrevedere foarte importantă cu Argetoianu şi Mitiţă [Constantinescu] privitor la regimul comerţului exterior în legătură cu politica valutară. Sistemul introdus de Bujoiu, al liberei negocieri, e considerat, în cap cu Mitiţă, susţinut de Argetoianu, ca fiind primejdios. S-a discutat prelung, şi concluzia proiectului care mi s-a prezintat a fost că trebuie revenit la un sistem asemănător celui precedent, dar în care pentru devizele cari n-au restricţiuni monetare să se acorde o primă de alte 38% peste cele existente. Sunt convins că de punctul de vedere economic este bine, dar din punctul
fila 142 de vedere poli//tic văd foarte mari primejdii, admiţându-se astfel în mod oficial deprecierea leului.

Sub un regim ca acesta, în care nu sunt deloc acoperit, cred că e foarte greu de a lua o atare măsură. De aci, în decursul zilei, am început discuţii asupra guvernării lui Argetoianu. Mai mulţi miniştri, de mai multe ori, s-au plâns că nu merge. Bătrânul preşedinte al Consiliului nu ţine lucrurile în mână şi tocmai lucrul ce-l pune în fruntea programului său, coordonarea, nu funcţionează deloc. El se menajează şi nu e activ deloc. Ultimul care a vorbit de această stare de lucruri este [Petre] Andrei, un om serios. Şi eu m-am convins că aşa este şi, cu toată neplăcerea ce o am de a schimba continuu, cred că va trebui să păşesc în curând la un pas de acest fel. Singurul nume ce-mi vine în minte este Tătărăscu, dar trebuie un alt Tătărăscu decât acel din trecut, mai pus pe treabă serioasă, mai des politicianizat
fila 143 şi care să se sprijine perfect pe// F.R.N.

După-amiază, am lucrat să pun regulă pe biroul meu, unde

de atâta vreme s-au adunat nesfârşite hârtii şi pachete.

Seara, un prea frumos film american: „Fata bătrână", cu Bette Davis şi Miriam Hopkins.

Din lume, primejdia minelor pentru navigaţie devine teribilă. Într-o singură zi, au fost scufundate 10 vase. Germanii, cu toate ameninţările lor, nu mişcă.

Miercuri, 22 noiembrie

Duduia a avut o noapte groaznică; n-a închis ochii.

Va fi, poate, ziua hotărâtoare. M-am decis să văd dacă se poate face ceva cu Tătărăscu.

Dimineaţa, l-am avut pe Bujoiu, care mi-a arătat toate şicanele pe care i le-ar fi făcut// Mitiţă [Constantinescu]. Mai *fila 144* declară că este absolut contra regimului preconizat pentru comerţul exterior, fiind convins că singurul bun este al lui. În consecinţă, şi-a înaintat demisia, pe care am primit-o.

E începutul crizei.

După-amiază, Patriarhul, care vine pentru alegerea noilor mitropoliţi. El propune pe Nifon[573] de la Huşi la Craiova şi pe Irineu Mihălcescu[574] la Iaşi. Sunt de acord. Mai vorbeşte despre învăţământul preoţilor, care, după părerea lui, trebuie pus sub controlul Bisericii. Şi aici suntem absolut de acord asupra felului cum trebuie dezvoltat acest învăţământ. Trebuiesc, după modelul ardelenesc, dezvoltate academiile teologice, care singure să aibă menirea de a pregăti pe slujitorii altarului, seminariile de până acum transformându-se în licee confesionale ortodoxe. Facultăţile de la Universitate să aibă rolul de a pregăti teologi de înaltă cultură, profesori etc., nu preoţi. //

Tot după-amiază, conversaţie îndelungată cu Ernest *fila 145* [Urdăreanu] despre situaţie. Voi lua o hotărâre după cel îl voi fi văzut pe Tătărăscu astă-seară. Întâi, voi vorbi cu Urdăreanu,

spre a vedea dacă este ceva de făcut. Pe urmă, îl voi primi eu.

Pe la 11 noaptea, l-am văzut şi ne-am pus de acord. Lucrurile au mers mult mai uşor decât credeam. A admis hotărât că F.R.N. trebuie să fie baza guvernării viitoare şi este de acord de a păstra unii dintre membrii echipei actuale. L-am făcut să renunţe la Inculeţ[575] & Co., ceea ce nu i-a făcut nici o plăcere, dar a fost o absolută necesitate optică şi politică. Are credinţa că va obţine concursul lui Mihalache şi al lui Gheorghe Brătianu. Eu sunt convins că nu, îndeosebi că condiţia *sine qua non* este înscrierea în Front. Vrea să concentreze cât mai multe puteri împrejurul lui şi crede că va reuşi.

fila 146 În urma acestei conversaţii, am hotărât// că mâne dimineaţă doi miniştri, anume [Petre] Andrei şi Slăvescu, vor demisiona. În urma acelor demisii, voi arăta lui Argetoianu că Guvernul nu mai are autoritatea de a lucra şi, deci, cel mai bun lucru este de a se retrage. Văzând această dimisie, voi proceda la consultaţii *pro forma* cu consilierii regali. Urmând consultărilor, voi însărcina pe Tătărăscu cu formarea guvernului.

Aşa s-a plănuit. Sper că mica comedie se va desfăşura după program, fără nici o schimbare.

Joi, 23 noiembrie

Lucrurile s-au desfăşurat după programul stabilit. De dimineaţă, [Petre] Andrei şi Slăvescu, cei doi miniştri cari spuseseră că lucrurile nu mai pot merge aşa. Au demisionat şi, în faţa
fila 147 acestei situaţiuni, când Argetoianu// s-a prezintat azi-de-dimineaţă, l-am făcut să înţeleagă că, în faţa acestei descomplectări a Guvernului, situaţia s-a încurcat şi că consider că nu mai poate avea toată autoritatea necesară să rezolve chestiuni aşa de importante economice. Deci, şi-a înaintat demisia, pe care am primit-o.

Spre a nu da impresia în public că toate acestea n-au fost

aranjate de înainte, azi-după-amiază primesc pentru o aşa-zisă consultare pe consilierii regali. Este o vastă farsă care o joc şi care trebuie să dea impresia că caut un guvern. Este nevoie ca eu să fiu acoperit în viitor, pe cât este posibil. Va fi unul din punctele cari vor trebui să fie puse cu toată energia în faţa noului preşedinte al Consiliului.

De fapt, nu prea mi-au dat sfaturi aceşti domni bătrâni. Nici eu nu le-am cerut o consultare, ci numai de la fiecare cum vede situaţia.//

1°. *Prezan*[576] a făcut consideraţiuni asupra politicei ex- *fila 148*
terne. Pentru el, primejdia cea mare este U.R.S.S. şi, deci, vede o apropiere cât mai mare şi în limitele posibilităţilor de Germania. E nevoia de destindere. Vorbeşte cu foarte mult regret de Călinescu. Trebuie continuat activ cu politica care s-a făcut până acuma.

2°. *Văitoianu* e de părere că trebuie continuată guvernarea cu acelaşi ritm. Trebuiesc, în aceste vremuri, oameni tineri, cari să muncească pe teren; ministrul nu trebuie să rămâie închis în Minister şi să primească nenumărate audienţe inutile. Am vorbit, pe urmă, despre război. El nu crede în deciziunea prin arme, ci prin blocade, care, oricât s-ar zbate germanii, îi vor duce la aman.

3°. *Vaida.* Începe prin a spune că scumpetea şi specula nu se pot înfrâna, că o ştie din experienţă, căci, în timpul marelui război, chiar Administraţia austriacă//, care era cea mai bună, *fila 149*
n-a reuşit să facă ceva efectiv în această privinţă. Totdeuna se vor găsi mijloace de a frauda, şi atuncea rezultatul este mult mai rău. Toate acestea, povestite cu multe ilustraţiuni anecdotice. Despre situaţie, el crede că Argetoianu era foarte bun, şi dacă nu se poate continua cu el, crede că Mironescu ar fi potrivit, căci este un om aşezat şi care are cunoştinţe economice. Mai spune că e foarte multă nemulţumire pe chestiuni mici. Îmi vorbeşte şi de complotul unguresc din Ardeal şi insistă

asupra plecării lui Friedel. Constată că politica noastră externă e perfectă.

4°. *Mironescu* vede ca posibilitate Vaida, Tătărăscu. Sunt, însă, mari nemulţumiri. Nemulţumeşte şi potopul de legi. Trebuie mai puţină legislaţie şi mai multă gospodărie. În subsidiar, dacă i s-ar cere acest sacrificiu, n-ar refuza să ieie răspunderea. În tot cazul, trebuie menţinut regimul. //

fila 150 5°. *Iorga* începe prin a spune că trebuie cu orice preţ menţinut regimul. Nu se poate reveni, căci este în joc prestigiul tuturor acelora cu părul alb cari şi-au riscat capul pentru a face aceste schimbări. În nici un caz Vaida; ar fi o nenorocire. Trebuie un guvern cât mai unitar, ca să poată să lucreze, nu unul complex. Nu vede de ce n-ar continua Argetoianu (sic).

Cum se schimbă oamenii!

6°. *Dr. Angelescu* e pesimist, nemulţumirea e generală în toată ţara şi în toate direcţiile. El crede pe Argetoianu bun. Crede că nu se poate reveni înapoi la ceea ce a fost, dar, totuşi, trebuie o schimbare.

Ultimul a fost *Tătărăscu*, cu care am discutat mai adânc problemele. Mi-a adus chiar unele concepte de program şi acţiune ale guvernării.

Ca comedia să fie complectă, la 7 a revenit Tătărăscu, pe care l-am şi însărcinat oficial cu formarea guvernului. Din *fila 151* echipa// veche, fatal, vor trebui sacrificaţi unii. E vorba să rămâie Mitiţă, Andrei, Ilcuş, Paul Teodorescu, Slăvescu, Giurescu, Traian Pop, Silviu Dragomir, Gafencu şi Ţoni[577], eventual şi Iamandi, dar cred că, din punctul de vedere al ambianţei în care vrea să guverneze, va fi şi el sacrificat, mai ales că nu i se va mai încredinţa Justiţia.

Principalul sacrificat este bietul Gavrilă [Marinescu], care nu se va mai reîntoarce nici la Prefectura Capitalei. Este necesar din toate punctele de vedere. Pare-se că jaful patronat de el la Poliţie a depăşit orice măsură.

Tătărăscu vrea, totuşi, să-şi ieie unul dintre vechii liberali; se gândeşte la Costinescu, ca să fie reprezentată şi ramura Brătienilor. Mie nu-mi convine, dar, probabil, nu voi avea încotro şi voi trebui să înghit aşa ceva. Îl văd astă-seară mai puţin optimist asupra posibilităţii de a putea atrage pe Mihalache şi Gh. Brătianu. Eu rămân în această privinţă la punctul// meu de vedere. *fila 152*

Seara, cinema.

Vineri, 24 noiembrie

Conform cu programul prevăzut, şi nu numai ca înscenare, ci şi ca realitate, azi a fost ziua de lucru a lui Tătărăscu, care s-a convins, dintr-un început, că eu am avut dreptate. Mihalache a refuzat tot pe motivele sale de altădată, adică neîncrederea în regim şi sistem, iar Gh. Brătianu, pur şi simplu, a părăsit Bucureştiul spre a nu sta de vorbă.

Primul, cel puţin, este un ţăran cu sufletul cinstit, dar care nu se poate hotărî; al doilea a fost, este şi va rămânea un caraghios în politică. Dacă ar// fi rămas în meseria lui [de] *fila 153* istoric, ar fi putut deveni cineva. Dinu Brătianu refuză să-şi deie concursul şi, astfel, am scăpat de dr. Costinescu, care pretinde a fi mai util în afară.

Problema cea mai grea este, însă, aceea a Ministerului Economiei Naţionale. Candidatul tuturora este Cancicov sau Christu[578]. Cred că primul este prea util la Banca de Credit şi că sănătatea lui nu-i permite să ocupe postul. Aşa a şi fost, căci, chiar după conversaţia sa cu Urdăreanu, a refuzat, pe motivele mai sus-citate. Al doilea, n-am încredere în capacitatea sa şi mi-e teamă de rubedenia cu Titulescu.

L-am văzut pe Tătărăscu o clipă, dimineaţa, pentru a discuta persoanele. M-a rugat cu insistenţă să accept pe Nistor la un minister. El voia cu orişice preţ la Interne; n-am primit, şi, deci, l-a repartizat la Culte.

După-amiaz, spre a definitiva lista, a venit, din nou,
fila 154 Tătărăscu. Pentru Economia Naţiona//lă, el tot insistă asupra lui Cancicov şi refuză candidaţii propuşi de acesta: Cretzianu, Christu sau Răsmeriţă[579]. Ne-am oprit, după o lungă chibzuinţă, asupra lui Costică Angelescu[580] şi l-am chemat şi pe Mitiţă [Constantinescu] spre a-l pune de acord. Nu prea i-a plăcut, dar n-a avut încotro şi a trebuit să primească, şi Tătărăscu s-a angajat să-i puie de acord.

Un alt minister care trebuie ocupat de un om bine este Sănătatea. M-am oprit asupra lui Hortolomei, care, după o lungă ezitare, a primit. Pentru Ministerul de Interne au fost şi aci fricţiuni. Eu doream să i se încredinţeze lui Giurescu, dar în ruptul capului n-a fost primit, aşa încât el, Tătărăscu, a rămas ad-interim la acest Minister.

După încă unele tergiversări de detaliu, la ora 10 s-a putut proceda la depunerea jurământului Guvernului astfel constituit:

– *Preşedinte al Consiliului şi ad-interim la Interne* – Tătărăscu //

fila 155
– *Afacerile Străine şi ad-interim [la] Propagandă* – Gafencu
– *Apărarea Naţională* – Ilcuş
– *Aer şi Marină* – Paul Teodorescu
– *Înzestrare* – Slăvescu
– *Finanţe* – Mitiţă Constantinescu
– *Economia Naţională* – Costică Angelescu
– *Agricultură* – Ionescu-Şişeşti[581]
– *Justiţie* – Istrate Micescu
– *Comunicaţii* – Gigârtu
– *Muncă* – Ralea
– *Educaţie Naţională* – Andrei
– *Culte şi Artă* – Nistor[582]
– *Sănătate* – Hortolomei
– *Minorităţi* – Silviu Dragomir[583]

– *F.R.N.* – Giurescu
– *Inventariere* – Traian Pop
Ca subsecretari de Stat:
– *Preşedinţie* – Sibiceanu[584]
– *Interne* – Radu Portocală[585], Vântu //[586],
– *Cooperaţie* – Tiberiu Pop *fila 156*
– *Muncă* – Grigoroviţă [Grigorovici][587]
– *Sănătate* – Topa[588]
– *Educaţie Naţională* – Ţoni
– *Agricultură* – Mihail Şerban[589].

Privind acest Guvern, constat că, dacă n-ar fi al F.R.N., ar fi cel mai ideal guvern de concentrare, conţinând toate nuanţele, de la extrema dreaptă naţionalistă, reprezentată prin Istrate Micescu, până la social-democraţii reprezentaţi prin Grigoroviţă [Grigorovici].

Rămân de complectat Internele şi Propaganda. Pentru acest din urmă post s-a propus G. Fotino[590], cu care sunt de acord, dar el face nazuri din cauza cenzurei.

Schimb obişnuit de discursuri. Eu am apăsat, îndeosebi, asupra cinstei.

Tot azi am lucrat cu Mihăiţă la discursul ce-l va ţine mâne la Senat. Îl făcuse cu Dămăceanu, dar a fost într-un stil cam prea administrativ şi l-am mai pieptănat împreună.// Mihăiţă a *fila 157* fost deosebit de drăguţ cu mine, foarte prietenos şi, din proprie iniţiativă, a cerut să vie să citească la mine.

Iamandi, neintrând în Guvern, l-am făcut consilier regal, spre a-l răsplăti pentru felul în care a susţinut regimul.

După ce toate aceste ceremonii s-au terminat, cinema.

Sâmbătă, 25 noiembrie

A fost o zi mare pentru Mihăiţă: primirea lui de către maturul Corp [legislativ] ca senator de drept. Înainte de a

pleca, s-a prezintat la mine şi a fost destul de emoţionat.

Am urmărit, incontestabil emoţionat, ceremonia prin radio
fila 158 şi am rămas uimit de// felul hotărât şi degajat cu care a vorbit băiatul meu. Foarte mişcător mi s-a părut momentul în care a pronunţat cuvântul „Jur"[591]. Cuvântarea şi-a rostit-o cu multă siguranţă şi cu glas tare. Ambele discursuri ale lui Argetoianu au fost frumoase. Două au fost, căci, cu acest prilej, s-au comemorat şi 25 de ani de când fusesem primit eu însumi în Senat, deci s-a făcut şi o manifestaţie deosebită pentru umila mea persoană. Ce coincidenţă frumoasă! 25 de ani, zi cu zi, după ce a fost primit părintele, a fost primit fiul.

După şedinţa Senatului, l-am primit pe Tătărăscu, care-mi raportează că ea a fost înălţătoare. El venise ca să ne punem de acord asupra unor puncte din programul său de guvernământ. Principial, am acceptat cele mai multe, altele le-am modificat.

S-a şi luat hotărârea asupra înlocuirei lui Gavrilă [Marines-
fila 159 cu] în persoana generalului de rez[ervă] // Modreanu[592], fost primar al Timişoarei, şi actualmente ajutor de primar la Capitală. Are reputaţia de a fi un om bine, energic şi, înainte de toate, de o cinste exemplară.

Ca [de] obicei, după cină, cinematograf.

După film, am plecat la vânătoare la Ruşeţu[593]. Pe lângă plăcerea de a vâna, de astă dată am pus şi o intenţie politică în această absenţă din Bucureşti, care va ţine două zile. Ţin să arăt că Guvernul îmi inspiră încredere şi că poate lucra fără ca eu să fiu tot timpul prezent ca să-mi ceară orice detaliu.

Duminică, 26 noiembrie

fila 160 Scoborâm, la 8, din tren. Iau parte: Mihăiţă, // Duduia, Ernest, Dombrowski, Costache Malaxa, Rusescu şi [Ilie] Radu. Timpul e răcoros şi e zăpadă pe câmp. De neînchipuit e halul

în care sunt drumurile pe aci. Pentru cei 25 km de la gara Făurei până la pădurea Ruşeţu ne-a trebuit un ceas şi jumătate de înotat prin noroi şi de zgâlţuit nemaipomenit prin gropi.

Vânătoarea a fost destul de bună, dar, din cauza zăpezii, vulpile au rămas ascunse. În total, s-au împuşcat 255 de iepuri şi 9 vulpi, plus un sitar, de care sunt eu responsabil.

Seara, toată lumea moartă de oboseală. Urdăreanu nici n-a apărut. Voie-bună.

Luni, 27 noiembrie

Duduia, simţindu-se obosită, n-a ieşit azi. E mai frig decât ieri, şi drumul până la// Padina, un chin. Mai prost decât cel de *fila 161*
ieri. E o ruşine halul în care au ajuns aceste comunicaţii, din cauza unei permanente lipse de grijă. În această direcţie este încă foarte mult de făcut, şi dacă enormele nevoi ale apărării naţionale n-ar fi pe prima linie, s-ar fi făcut, desigur, minuni şi în această direcţie.

Vânătoarea nu ţine aci decât câteva ceasuri. Terenul e foarte mic. Totuşi, am împuşcat 17 iepuri.

Seara, suntem întorşi la Bucureşti şi, după cină, cinema.

Marţi, 28 noiembrie

Dimineaţa, am primit, pentru prima dată ca ministru, pe Hortolomei, care a venit să ieie// unele instrucţiuni asupra *fila 162*
unor chestiuni de detaliu. Fără să critice pe Nae Marinescu, vrea să întrebuinţeze mijloace mai dulci.

Pe urmă, Tătărăscu cu Gafencu, pentru problemele de politică externă. Gaf[encu] ne-a citit discursul ce trebuie să-l ţie înaintea comisiunilor parlamentare ale Afacerilor Străine. Foarte bine alcătuit, cu foarte mult tact. N-am avut de îndreptat decât două cuvinte.

Suntem niţel îngrijoraţi că ideea Blocului neutrilor balcanici nu prea merge. Italia face, deodată, nazuri. Avem impresia că e dedesupt o intrigă germană, care nu vede cu ochi buni această alcătuire, din cauza Turciei.

A urmat depunerea jurământului lui Grigorovici şi al lui Tiberiu Pop, care au lipsit vinerea trecută. Intrarea lui Grigorovici este un eveniment, căci e prima dată când într-un guvern din România participă un socialist, şi după cum mi-a spus-o însuşi el, numai graţie desfiinţării partidelor şi constituirii//
fila 163 F.R.N.

La prânz, l-am avut pe Argetoianu. A fost în dispoziţiunile lui cele mai bune, interesant şi agreabil, lipsit de critică, având o singură dorinţă: să fie numit preşedintele Casei grădinelor, dorind, cum zice el, să moară dictatorul florilor şi preşedintele Senatului.

Seara, cinema. Un bun film german: „Ţara fără femei".

Miercuri, 29 noiembrie

Dimineaţa, miniştri. Paul Teodorescu, care mă pune în curent cu enormul efort ce-l face pentru personal. A creat o şcoală de ofiţeri pe A.C.A., cu un efectiv de 100 de elevi. S-au prezintat 750 de candidaţi. Pare-se că din Anglia ni se va putea da un număr de baterii de mare calibru A.C.A.//

fila 164 Pe urmă, Ralea, cu lucruri mărunte.

La masă, am poftit pe fostele excelenţe Iamandi, Ghelmegeanu, Nae Marinescu, Bujoiu, Zigre, Cornăţeanu, Gavrilă [Marinescu], Măgureanu [594], [Gheorghe] Mihail, Jinga [595] şi Ion Marin Sadoveanu. Voie-bună, cu toate că unii dintre ei erau amărâţi în sufletul lor. Am reuşit să spui o vorbă bună fiecăruia.

După-masă, primesc în audienţă pe tânărul Rockefeller [596], cred că cel mai tânăr fiu al vestitului milionar. Mi-a spus, ca

lucru interesant, că e convins că U.S.A. va intra în război.

Chestia finlandeză reîncepe a deveni acută. U.R.S.S. profită de orice pretext, chiar inventat de-a întregul, spre a deveni agresivă. Astăzi, pretinde că unele baterii ar fi tras asupra teritoriului sovietic. Cine ştie ce va ieşi de aci!

Seara, cinema. Un film de propagandă englezească: „The Lion has wings" şi un foarte bun film românesc al Casei CIRO, „O noapte de pomină", cu Timică şi Dina Cocea în rolurile principale. Este bine regizat de Şahighian// de la Teatrul Naţional. Un efort de toată lauda şi bine reuşit; va trebui încurajat. *fila 165*

Joi, 30 noiembrie

Azi-de-dimineaţă, s-a rezolvit definitiv problema ultimelor ministere fără titulari. Fotino refuzând, a fost numit din nou, la Propagandă, Radian, ceea ce este o satisfacţie dată lui Argetoianu, iar la Interne, ideea genială a Duduii, Ghelmegeanu. Nu cred să fi fost numit un ministru mai repede decât, astăzi, acesta. L-am propus. Tătărăscu a avut un moment de surpriză şi, după câteva clipe de reflecţie, a răspuns că-l primeşte. Ernest [Urdăreanu] imediat i-a telefonat să vie aci, la Palat, cu toate catrafusele, şi, după ce Tătărăscu a vorbit cu el 2 minute, s-a şi procedat la depunerea jurământului. Totul n-a ţinut decât vreo 20 minute.//

Am profitat că Tătărăscu venise pentru depunerea *fila 166* jurământului celor doi miniştri ca să mai discut cu el unele chestiuni de amănunt, îndeosebi în ce priveşte F.R.N.

Seara, la 19,20, am plecat la vânătoare la Casa Verde [597] şi anexe. Iau parte Duduia, Mihăiţă, Ernest, [Anton] Mocsonyi, Radu [Rusescu], Dombrowski, Skupiewski, Costache Malaxa, Nindi Romalo şi Chefneux.

Ce progres, pentru prima dată o iau pe D[uduia] la vânătoare în Ardeal. Ea mi-a declarat astă-seară: *„I am so*

happy!"[598]. Acest cuvânt mi-a umplut sufletul de bucurie. Sunt şi eu nesfârşit de „*happy*". Aceasta este încă o mânecă câştigată.

Din nou, ne-am găsit astăzi în faţa unor agresiuni nemaipomenite în aceste vremuri de aşa-zisă civilizaţie. După ce tratativele ruso-finlandeze n-au dat nici un rezultat, din cauza pretenţiilor de neacceptat ale U.R.S.S., azi, luând ca pretext incidentele inventate zilele trecute, a atacat mica Finlandă.//

fila 167 Helsinki a fost bombardat de aviaţia sovietică, şi Viipuri şi Hanko au fost atacate de flotă.

Bravo, Suomi! Ştie să se apere şi să fie demnă. Merită locul ei în concertul ţărilor demne.

După-masă, voie-bună, glume şi diferite partide de cărţi. Nindi este *le bout-en-train*.[599]

Vineri, 1 decembrie

Sosiţi, la 7 1/2, la Timişoara, coborâm la 8 1/2 ca să pornim la Bistra, care este prima vânătoare în programul celor 3 zile. Vremea este infamă. Plouă o ploaie măruntă, extrem de dezagreabilă, care va reduce mult reuşita vânătorii. D[uduia], totuşi de foarte bună dispoziţie, a fost absolut la înălţime. Toţi am privit-o cum trage şi n-au fost decât laude.

fila 168 În afară de unele mici erori în inovaţiunile din pro//gramul de anul acesta, a fost foarte bine. Îndeosebi bătaia de la pădurea mare a fost de toată frumuseţea, fazanii zburând sus şi frumos. Dacă n-ar fi fost acea ploaie scârboasă, totul ar fi fost perfect.

Seara, din păcate, D[uduia] nu s-a simţit bine, aşa încât nu va putea vâna zilele următoare. Aceasta m-a mâhnit foarte mult, căci de nu ştiu câtă vreme ţineam s-o duc în aceste pajişti vânătoreşti, ca să-şi poată da seama ce sunt frumoasele noastre teritorii de fazani.

Ştirile cu noul război se confirmă. Ceea ce este îmbucurător este că rezistenţa finlandezilor este efectivă. Sovieticii au fost opriţi pe toate liniile şi indignarea împotriva acestei agresiuni a produs o indignare generală chiar în Germania şi, îndeosebi, în U.S.A.

E adevărat că este un lucru cât se poate// de urât, căci noile *fila 169*
pretexte că U.R.S.S. are nevoie de spaţiu pentru apărarea Leningradului sunt invenţii recente. Timp de 21 de ani am putut trăi cu această aşa-zisă ameninţare şi iată că, deodată, din senin, simt această imperioasă nevoie de apărare.

Sunt destul de mulţumit de această desfăşurare, căci este bine ca U.R.S.S. să se lovească şi ea de rezistenţă, iar pe de altă parte, pentru toţi acei cari aveau încă simpatii pentru ei, au văzut câtă valoare morală are această haită de nemaipomeniţi bandiţi. Caracteristic pentru felul lor de procedare şi pentru scopurile lor finale este crearea acelui aşa-numit „Guvern popular“ [600], sub egida Sovietelor. Este proba tangibilă a tendinţei imperialiste şi comunizante a noii ipostaze ruseşti.//

Sâmbătă, 2 decembrie *fila 170*

Tocmai astăzi, când vremea s-a îndreptat, biata Duduia a trebuit să rămâie închisă în vagon. Păcat, că vânătoarea a fost foarte frumoasă din toate punctele de vedere. Vreme cât se poate de frumoasă, vânat suficient şi rezultat mulţumitor pentru situaţia din anul acesta.

Astăzi, după program, s-a vânat [la] Pişchia[601]. Este, din cele trei zile, cea mai frumoasă din punctul de vedere sportiv; terenul mult mai variat şi ondulat, aşa încât fazanii zboară bine. Au fost şi câţiva sitari. Mihăiţă a avut baftă la vulpi, împuşcând 3.

Ştiri din Finlanda, că rezistenţa continuă. Bombardamentul Capitalei a făcut 80 de morţi şi vreo 120 de răniţi dintre civili. A.C.A. a avut, zice-se, un rezultat foarte bun, doborând multe

avioane sovietice. Tot aşa şi antitancul, care a oprit atacul carelor de luptă.//

fila 171

Duminică, 3 decembrie

Duduia, din nenorocire, continuă a nu putea participa la vânătoare. Zi şi mai frumoasă din toate punctele de vedere, azi, la Casa Verde. Rezultatul general, de vreo 1 200 de fazani, este frumos, luându-se în consideraţie că au fost şi câteva puşti slabe. În general, în această regiune anul nu e bun. Au fost prea multe ploi şi inundaţii, cari au distrus fazanii crescuţi natural în pădure, iar iepurii au fost decimaţi de epidemii.

Câteva bătăi au fost foarte sportive, fazani înalţi şi zburând bine.

La masă, seara, voie-bună şi veselie.

Luni, 4 decembrie

fila 172

Sosim, dimineaţa, la Bucureşti. Îl văd// de îndată pe Tătărăscu, care este îngrijorat pe chestiunea externă. Tot Bulgaria ne este teama şi grija, deci, de a ne acoperi spatele.

Italia pare a reveni la mai bune sentimente faţă de Blocul neutrilor, dar şi aceasta pentru noi însemnează nevoia de a ne înţelege cu vecinii de la sud, chiar cu preţul unor sacrificii. Eu tot rămân la punctul meu de vedere că acest sacrificiu ar fi inutil, căci chiar cu aceasta bulgarii nu se vor astâmpăra. În tot cazul, dacă vreodată va putea fi vorba de aşa ceva, este exclus să fim puşi numai noi la contribuţie. Toţi balcanicii trebuie să contribuie, şi eu nu cred că Grecia va primi.

Ca politică internă, Radu Portocală nu vrea să rămâie sub Ghelmegeanu, aşa încât Tătărăscu m-a rugat să-l fac ministru plin. Am acceptat. În locul lui, la Interne, l-a propus pe Costel Tătăranu,[602] pe care nu-l cred bun. Am cerut timp de reflecţie.//

După-masă, am lucrat la punerea în ordine a hârtiilor mele. *fila 173*
Seara, un foarte lung şi destul de stupid film american: „Comoara din Insula Piraţilor".

Din Filanda, rezistenţa lor a oprit, pentru moment, înaintarea. Din cauza formării acelui aşa-zis „Guvern popular", U.R.S.S. refuză să steie de vorbă cu cel legal, care s-a declarat dispus să trateze.

Marţi, 5 decembrie

Dimineaţa, după program, miniştri, începând cu Hortolomei, care-mi face un raport asupra inspecţiilor ce le-a făcut pe Prut. Tifosul exantematic creşte, cu toate că, după statistici, numărul cazurilor nu este superior celui de anul trecut. Acolo unde a văzut că lucrurile nu merg bine, s-a arătat energic,// aplicând pedepsele cuvenite. Povesteşte câtă reticenţă au ţăra- *fila 174*
nii de pe acolo pentru băi şi cum a fost silit să deie instrucţiuni jandarmilor ca deparazitarea şi curăţenia să se facă serios.

Urmează Nistor, care-mi prezintă decretele de confirmare a celor doi mitropoliţi şi cere instrucţiuni pentru învestitură. Eu am hotărât săptămâna viitoare.

Al treilea vine Istrate Micescu, cu care vorbesc despre noile coduri, Civil şi de Procedură Civilă, cari, după părerea lui, trebuiesc puse la punct, deoarece a constatat unele nepotriviri.

Ultimii, Tătărăscu şi Gafencu. Acesta îmi citeşte un aide-mémoire asupra situaţiei generale, [pe] care o vede destul de negru. Ceea ce îngrijoreşte este tot U.R.S.S. A trecut în revistă toate ipotezele posibile şi toate aveau ca concluzie că cel mai târziu la masa verde vom trebui să lăsăm fulgi, mai ales faţă de Bulgaria. Reluăm cele discutate ieri şi constat// că noi nu *fila 175*
putem fi singurii sacrificaţi. Incontestabil că toţi, chiar prietenii noştri din Înţelegerea Balcanică, ar fi foarte mulţumiţi să-şi câştige liniştea pe spinarea noastră.

În aceste condiţiuni, nu putem primi, şi eu am convingerea că chiar dacă elementele politice iugoslave ar fi dispuse a ceda asupra Ţaribrodului, elementele se vor opune. Cât despre greci, cred că, hotărât, nu vor ceda o palmă de pământ, căci, în momentul de faţă, nici nu vor să audă măcar de un port[o]-franc la Dedrogh. Astfel, responsabilitatea noastră morală poate fi acoperită, dar problema tot nu e rezolvată. Faţă de U.R.S.S. cine [ne] poate apăra? Germania? Chiar dacă ar voi şi are interesul să o facă, nu poate, căci prea are nevoie de bunăvoinţa Sovietelor. Aliaţii vor voi, oare? Gafencu crede că da. Eu cred că vor ezita, poate numai dorinţa de a înjgheba un front oriental ar putea să-i împingă la aceasta.

fila 176 Dar, pen//tru mine, se pune o altă problemă în care văd pentru viitor mari dificultăţi pentru noi. Este problema Blocusului, mai ales după discursurile lui Chamberlain şi Daladier. Blocus maritim, la noi, nu este posibil, dar o cere[re] imperativă de a înceta cu aprovizionarea Germaniei o riscăm, rămânând, în aceste părţi, singurele ţări din cari nemţii pot să-şi procure o parte din cele de cari au nevoie.În concluzie, a rămas hotărât că trebuie să descoperim clar cari sunt nu numai vederile, dar şi intenţiu[nile] Iugoslaviei şi ale Italiei, spre a putea acţiona mai departe în direcţia Blocului neutrilor. Pe urmă, trebuie intensificat[ă] acţiunea noastră de propagandă şi de pregătire diplomatică în vederea scadenţei finale. Mai trebuie văzut cum stă U.R.S.S. faţă de noi, propunând de a începe tratative economice. Deci, pentru moment, tot informare şi expectativă.

fila 177 Cu Tătărăscu, pe care l-am mai reţinut, am// mai vorbit despre comisariatele speciale ale aprovizionării şi ale speculei, cărora [Costică] Angelescu le face dificultăţi. A promis să facă ordine.

După-amiază, nimic.

Seara, am ştiri că nu prea merge cu Sovietele. Ralea a avut o foarte dezagreabilă impresie după conversaţia sa cu Kukoliev, [603] însărcinatul lor de afaceri, care a ameninţat cu Basa-

rabia. În tot cazul, orice s-ar întâmpla şi oricari ar fi nădejdele de ajutor din afară, faţă de aceste brute moscovite ne vom apăra.

Finlanda a făcut apel la S.D.N. [604] şi s-a convocat Adunarea Generală. Ei au dreptate, dar cred că S.D.N. e neputincioasă, şi pentru noi este foarte dezagreabil. Agresiunea este vădită, cu toată declaraţia U.R.S.S., care pretinde că nu este în război cu vecina sa.

După cină, cinema. Un film detectiv american destul de bun: „Între vis şi viaţă".

Duduia s-a gândit la vechea tradiţie şi mi-a adus de Sf. Nicolae o delicioasă pereche de // butoni de manşete pentru *fila 178* smoching.

Miercuri, 6 decembrie

De dimineaţă, fac eforturi să mă revanşez faţă de D[uduia]. Din fericire, am găsit la Weiss [605] o foarte originală broşă reprezentând o genţiană asclepiană, în briliantă şi safire, care cred că i-a făcut plăcere.

Pe urmă, am fost la inaugurarea noului local al Ş[colii] S[uperioare de] R[ăzboi] şi, în acelaşi timp, jubileul ei de 50 de ani. Localul e, într-adevăr, o minune, corespunzând tocmai nevoilor şi unei concepţii moderne şi civilizate a ce trebuie să fie o astfel de instituţie. Efortul ce l-a făcut Paul Teodorescu este absolut spre toată lauda şi merită mulţumirile cele mai calde din partea tuturora.

Şcoala nouă este practică, spaţioasă şi are prevăzute toate îmbunătăţirile cerute de experienţă. Pe lângă şcoală...//

(Filele 179 şi 180 lipsesc din manuscris)

... de toate răutăţile visate şi nevisate. Unde, însă, are drep- *fila 181* tate e că guvernele nu şi-au făcut datoria de a mă acoperi cum trebuie, la fiecare lucru [spunând]: „Regele a vrut". N-am mari speranţe de îndreptare. Un alt fapt vădit este că e suficient să

am încredere în cineva ca, a doua zi, să fie considerat ca cel mai rău şi cel mai incapabil. M-am simţit micşorat şi oareşicum descurajat în urma celor relatate.

Ştiu, însă, că...* după-amiaz a pus din nou multe lucruri la...**, care a fost bolnav, răcit azi...***

Dimineaţa, a venit Tătărăscu pentru depunerea jurământului noului subsecretar de la Interne, Horia Grigorescu [606], fostul primar al Constanţei.

După jurământ, am reînceput cu Tătărăscu discuţia asupra dureroasei chestiuni a Cadrilaterului. Eu din nou mi-am spus cuvântul, că orice s-ar hotărî eu voi rămâne veşnic contra şi
fila 182 trebuie să rămân contra. Nenorocirea vrea// ca să fi apărut unele articole în presa sovietică care să indice care este gândul lor ascuns, îndeosebi unul de Boris Ştefanov, [607] care spune clar şi limpede că în România este absolut necesar să fie un guvern al proletariatului. Această atmosferă încărcată întăreşte grija tuturora şi îi face să vază [că] clipa în care va trebui să facem un gest în chestia Cadrilaterului se apropie. M-am gândit, din nou, la soluţiunea pe care o discutasem cu Călinescu: un plebiscit, în care chiar naţiunea să se pronunţe dacă consideră că este în interesul ei de a face acest gest mărinimos, care, după părerea unora, ne va putea aduce linişte pe frontul de Sud. Eu cred, totuşi, că va fi o linişte aproximativă, dar că ni se vor deschide perspective din ce în ce mai grele şi dureroase. Să deie Domnul ca acei cari preconizează astfel de măsuri să aibă dreptate. În mine, afară de o atitudine
fila 183 formală şi oficială, prin care eu trebuie să// fiu constant contra, am convingerea că aşa ceva nu ne va folosi mult.

După-amiaz, afară de lucrul mărunt al orânduirei lucrurilor mele, l-am văzut pe Sidorovici, cu mai multe chestiuni privi-

* Cuvinte şterse *(Nota edit.)*.
** Cuvinte şterse *(Nota edit.)*.
*** Lipsă text *(Nota edit.)*.

toare la Străjerie.

Seara, un film francez mediocru: „Moulin Rouge".

Vineri, 8 decembrie

Miniştri, după program. Mitiţă [Constantinescu] îmi arată că încasările bugetare ale lunei noiembrie au fost bune, menţinându-se surplusul, care va putea fi rezerva lunilor deficitare.

Pe urmă, Gigârtu şi [Petre] Andrei.

Îngrijorarea faţă de U.R.S.S. tot continuă. Întrunirea Marelui Consiliu Fascist [608] a avut loc, şi hotărârele lui nu sunt senzaţionale. Pe lângă o afirmare a solidarităţii alian//ţei cu *fila 184*
Germania, afirmare pe care o cred pur de formă, s-a declarat că Italia nu se poate dezinteresa de ce se petrece în Balcani, fiind ea însăşi, prin anexarea Albaniei, un stat balcanic.

Unele glasuri declară că atitudinea U.R.S.S. ar fi încurajată de Aliaţi, cari ar dori cu orice preţ să ne facă să ieşim din neutralitatea noastră, chiar cu riscul de a se angaja într-un război cu Sovietele, oprindu-ne astfel de a mai livra cele necesare Germaniei. Mie mi se pare din cale afară trasă de păr această înfăţişare a lucrurilor.

A fost o zi frumoasă. Parcă am fi în martie.

Seara, cinema. Un al treilea film românesc: „Se aprind făcliile", cu George Vraca şi Nutzi Dona. Mai puţin bun decât „Noaptea de pomină".//

Sâmbătă, 9 decembrie *fila 185*

Atmosfera e mai liniştită. Comitetul Suprem al Sovietelor a dat un comunicat prin care declară că cele cuprinse în articolul lui Boris Ştefanov nu sunt politica oficială a U.R.S.S. faţă de noi [609].

Să fie numai sinceră această dezminţire. În tot cazul, agitaţii

noştri, în cap cu Gafencu şi Urdăreanu, s-au mai calmat.

După-amiază, nimica de semnalat.

Seara, Malaxa şi coana Natalia la masă. Pe urmă, pocher până la 1 1/2, cu rezultate proaste pentru D[uduia] şi mine.

Duminică, 10 decembrie

Plecăm, de dimineaţă, cu automotorul, din Gara Băneasa
fila 186 (cum se numeşte acum, după// marele act de guvernământ al lui Argetoianu) la vânătoare. Am ales acest mod de locomoţie spre a ajunge la Drăgăneşti, căci şoseaua prin Curcubeul-Gherghiţa este impracticabilă. Participanţii, [în] afară de mine, D[uduia] şi Mihăiţă, sunt Urdăreanu, [Anton] Mocsonyi, Puiu Filitti, [Ilie] Radu şi Basil Chefneux. Zi ideală de vânătoare, temperatură foarte plăcută, deşi cerul a fost acoperit. Rezultatul, foarte frumos: aproape 400 de fazani, peste 200 de iepuri şi 4 sitari. Duduia a făcut admiraţia lui Tonczi [610], prin felul cum a tras; e adevărat că de când vânează mai mult a făcut progrese uimitoare.

Iată un teritoriu ideal pentru vânătoarea de fazani. O pădure de vreo 240 de hectare în mijlocul câmpiii şi cu o pază bine organizată, cu o reîmprospătare serioasă anuală, va deveni, sper, în curând, unul din teritoriile mele record. Dezvoltarea se vede. De la sub 100 de fazani anul trecut, cu măsurile//
fila 187 lui Chefneux, am ajuns la frumosul rezultat din anul acesta.

Întorşi acasă, toţi suntem frânţi de oboseală şi, deci, ne culcăm devreme şi am dormit bine.

Luni, 11 decembrie

Sunt greutăţi în tratativele cu Germania privitoare, îndeosebi, la valoarea mărcii. Pretenţiunile lor sunt exagerate. Ei ar dori să ridice valoarea până la 62, ceea ce este absolut inadmi-

sibil. Părerile sunt împărţite asupra oportunităţii acestei măsuri. Mitiţă [Constantinescu] rezistă, iar mai ales Gafencu, susţinut de Tătărăscu şi Costică Angelescu, este pentru a ceda din motive politice. Sigur că, de punctul de vedere economic, aş fi şi eu de părere să nu cedăm acestei pretenţii, dar dacă politiceşte putem câştiga ceva, şi// cred că este ceva de câştigat cu *fila 188*
privire la U.R.S.S., şi dacă, prin aceasta, putem dobândi garanţii ale sporirei şi accelerării armamentului, sunt de părere că, într-o măsură cuminte, se poate ceda, întrucâtva.

Dimineaţa, miniştri. Nistor, cu lucruri fără prea mare importanţă, şi Ilcuş, cu lucrări curente. I-am atras atenţia asupra unor informaţii ce le-am primit asupra unor lipsuri de cinste a elementelor oştirei concentrate.

Pe urmă, Tătărăscu, cu lucruri secundare.

După-amiaz, lucrez din răsputeri să-mi fac discursurile pentru învestiturile noilor mitropoliţi. Discursurile lor sunt bune; mai comprehensibil este acela al lui Nifon al Olteniei. Cred că am produs ceva destul de bun.

Primesc, în audienţă de lucru, pe Ghelmegeanu, care mă întreţine despre chestiuni în legătură cu Siguranţa Statului. Îmi arată cât de complect inexisten//tă a fost acea organizaţie a *fila 189*
Siguranţei şi a Poliţiei pe teritoriu şi cum singurul organ care a dat oareşicare rezultate a fost Jandarmeria. Punctul principal, se înţelege, este Garda de Fier, care, departe de a fi moartă, este încă foarte vie în multe locuri. Elementele cele mai primejdioase sunt Horia Sima,[611] Vojen[612] şi Dumitrescu-Borşa,[613] cari, fiind dincolo de graniţă, conduc acţiunea teroristă. Trebuiesc luate măsuri mai ales împotriva lor. Pentru cei din ţară măsurile vor trebui foarte bine dozate şi cu mult tact spre a păstra toată putinţa de represiune necesară şi, pe de altă parte, să se poată încerca să se recupereze unele elemente cari pot fi aduse pe drumul cel drept.

Seara, cinematograf. Un foarte bun film american: „Hotelul Femeilor", cu o nouă vedetă într-adevăr frumoasă.//

fila 190

Marți, 12 decembrie

Încep cu miniştri. Hortolomei, care-mi face un scurt raport asupra situaţiei [şi] care este oareşicum îngrijorat de posibilităţile de dezvoltare a tifosului exantematic, mai ales în localităţi unde sunt foarte mari aglomeraţii. O altă problemă care cere o rezolvare rapidă este aceea a medicamentelor. E adevărat că stocuri pentru cazul de război avem, dar ceea ce lipseşte foarte mult este stocul pentru nevoile zilnice şi stoc pentru marele public. Problema este acută şi, în acelaşi timp, complexă, fiind în legătură cu comerţul exterior.

Au mai venit Gafencu şi Tătărăscu, cu cari am vorbit, atât înainte de învestitura mitropoliţilor, cât [şi] pe urmă, probleme importante. Agresiunea U.R.S.S. împotriva Finlandei şi multe alte simptome dau foarte mult de gândit asupra felului de
fila 191 acţiune al Sovietelor. La început, se credea că nu // va fi decât un bluf, cu ameninţări, dar trecerea lor la acţiunea efectivă arată că, în starea lor, sunt capabili de orişice şi, deci, noi trebuie să fim atenţi, să lucrăm şi să ne aranjăm cât se poate de bine situaţia. Trebuie să vedem pe ce putem conta şi să anihilăm cât mai multe duşmănii şi să atragem cât mai multe prietenii. Problema cea mai acută, astăzi, tot Germania este, şi tratativele continuă, trăgănându-se în lungime. E antieconomic, dar tot trebuie să cedăm întrucâtva la cerinţele lor. Vom trebui să acceptăm o sporire a valoarei mărcii.

Dar ce este mult mai urgent: trebuim, din răsputeri, să lucrăm la întărirea înzestrării Oştirei noastre, de unde putem, cum putem şi cu orice sacrificiu. Până în martie, trebuie să avem forţele noastre pregătite. Orice zi câştigată după aceea este un dar de la Dumnezeu.

fila 192 Învestiturile au decurs bine, solemn, şi// nici un accroc, [614] afară de faptul că am citit foarte prost discursul meu.

Importantă ca eveniment mondial este întrunirea de la Geneva a S.D.N., în care se va juca o foarte mare carte. Se

pune problema sancţiunelor ce vor trebui luate faţă de U.R.S.S. în urma agresiunii contra Finlandei. E sigur că se va hotărî excluderea Sovietelor din areopagul mondial. Noi ne găsim într-o situaţie foarte grea, ca vecini. Desigur, nu putem lua vreo iniţiativă. Nu putem face parte din nici o comisie, dar trebuie să votăm pentru măsurile ce se vor propune, căci mâne ni se poate întâmpla şi nouă tot aşa ceva şi, prin atitudenea noastră, nu trebuie să pierdem avantajile morale cari să ne permită şi nouă să cerem ajutor, la rândul nostru.

Înainte de a lua o rezoluţie, Consiliul a făcut, din nou, un apel Sovietelor să înceteze ostilităţile şi să se prezinte la Geneva.//

Desigur că vor răspunde că nu sunt în stare de război cu *fila 193*
Finlanda şi că, dimpotrivă, sunt în cea mai bună înţelegere cu poporul finlandez şi cu singurul guvern care reprezintă acest popor, iar pe de altă parte vor răspunde că nu pricep de ce sunt chemaţi şi, deci, nu se vor prezinta. Marile puteri occidentale joc un curios joc, care le e foarte uşurat de atitudinea republicilor sud-americane şi de presiunea morală a U.S.A. Ele vor excluderea U.R.S.S., dar nu vor s-o zică sau să ieie iniţiativa; obişnuitul joc dublu, care, pe noi, vecinii Sovietelor, ne îngrozeşte.

Seara, cinema.

Miercuri, 13 decembrie

Obişnuiţii miniştri, începând cu Paul Teodorescu.// Ur- *fila 194*
mează Costică Angelescu, cu cari lucrez pentru întâia oară de când este ministrul Economiei Naţionale. Îi dau indicaţii asupra felului cum trebuie să lucreze cu nemţii în urma datelor ce le-am cules de la conversaţiile ce au avut loc între Urdăreanu şi Clodius. E o conversaţie extrem de importantă, nu atât de punctul de vedere economic, cât politic, în legătură cu proble-

mele atât de arzătoare ale acestor zile. Am început prin a discuta chestiunea reaprecierei valoarei mărcii, pe care ei o consideră ca o chestiune de prestigiu. A obţinut, totuşi, ca această nouă valoare să nu conteze decât de acuma înainte, nefiind aplicată pentru cumpărăturile trecutului, atât pentru Stat, cât şi pentru particulari. Toată chestiunea este una din acele încăpăţânări de nepriceput din partea nemţilor şi cari, finalmente, nu pot fi în avantajul nimănui. Dar unde conversaţia ia o turnură foarte gravă este chiar când au atins latura
fila 195 politică faţă de U.R.S.S. Clodius// a declarat că Germania [nu] ne va apăra în momentul ce Sovietele au trecut Prutul, căci chiar noi suntem hotărâţi a nu apăra Basarabia. Această declaraţie, care, la început, avea aerul de a fi bună, este, dimpotrivă, foarte rea, căci arată că în această privinţă trebuie să existe o înţelegere germano-rusă.

Se înţelege că aceasta nu vine să ajute la aplanarea fricţiunelor şi la un adaus la optimism.

După-amiază, nimica deosebit.

Seara, cinema.

Joi, 14 decembrie

fila 196 Prima vânătoare oficială, cum s-ar zice la// Rambouillet [615] „chasse donnée en honneur du Corps Diplomatique“ [616]. Invitaţi, afară de Mihăiţă, care, din cauza lecţiilor, n-a venit decât după-masă, Tătărăscu, Istrate Micescu, grl. Ilcuş, Amaya, [617] ministrul Argentinei, Mott-Gunther, ministrul U.S.A., Ahmed Fuad, însărcinatul de afaceri al Egiptului, De la Rosa, zis şi Rolando Furioso, Caranfil, [618] Urdăreanu, Mocsonyi, [Ilie] Radu şi Chefneux ca aripaşi. Zi frumoasă de vânătoare, temperatură agreabilă. Rezultat, după puşti, căci cel puţin 4 dintre ei nu contau. S-au tras 255 fazani, 333 iepuri, 6 sitari, din cari eu mă fălesc cu 2 1/2 şi o vulpe.

Seara, după cină, obosiţi, ne culcăm devreme.

Vineri, 15 decembrie

De dimineaţă, miniştri, începând cu Mitiţă [Constantinescu], cu care vorbesc despre proiecte de viitor şi posibilităţile de a acoperi nevoile pentru anul ce vine.// Împreună cu Tătărăscu, *fila 197* s-a gândit la un impozit pe capital, proiect împotriva căruia mă ridic cu energie. Nu cred că va fi efectiv, căci cei ce vor trebui să fie loviţi tot vor scăpa şi tot săracul şi funcţionarul vor fi aceia ce vor plăti.

Urmează Gigârtu, care şi el are nevoie de bani pentru complectarea reţelei de drumuri.

Pe urmă, [Petre] Andrei, cu proiecte fără prea mare importanţă.

A venit, o clipă, şi Gafencu, care era foarte speriat de repercusiunea ce o vor avea cele hotărâte la Geneva, unde s-a dat votul pentru excluderea U.R.S.S. din S.D.N. El e fricos şi crede că trebuie să explicăm participarea noastră la vot, mai ales faţă de Soviete. L-am liniştit arătându-i că *„qui s'excuse, s'accuse"* şi că singura atitudine posibilă era aceea pe care am avut-o. Este asigurarea noastră pentru viitor şi că prea mare plecăciune faţă de U.R.S.S. nu ne va ajuta şi nu va schimba// felul lor de a vedea. A plecat mai liniştit. *fila 198*

La prânz, Wilhelm Wied, cu copiii lui. Nimica demn de însemnat.

După-amiaz, Argetoianu îmi aduce jurământul de senator al lui Mihăiţă şi o medalie care s-a bătut cu prilejul aniversării de 25 de ani de când am intrat în Senat.

Pe urmă, am stat ceva de vorbă. Mi-a făcut dulci reproşuri că de ce am cerut demisia lui [Petre] Andrei şi a lui Slăvescu ca să provoc pe a lui. El zice că, la cel mai mic semn, ar fi priceput şi ar fi demisionat. De altfel, era hotărât, după sărbători, s o

facă, căci considera că misiunea care voia s-o îndeplinească la Guvern, garantarea noastră împotriva U.R.S.S. de către Germania, n-a reuşit.

Din partea nemţilor nu este o rea-voinţă, ci o imposibilitate.

GLOSAR*

ACHIESA – (<fr. **acquiescer**; lat. **acquiescere**), a accepta, a aproba, a încuviința o propunere, o hotărâre, un punct de vedere.

BAIE – (<fr. baie), mic golf.

BANDĂ – (<fr. **bande**; germ. **Bande**), (Glumeț) grup de prieteni; companie (bandă aparte = companie separată).

BĂTAIE – (< lat. **batt[u]alia**), stârnire a vânatului, îndreptare a lui spre pușcași; goană.

BĂTĂIAȘ – (<**bătaie** + **aș**), hăitaș, gonaci.

BLUFA (<engl. **bluff**; fr. **bluffer**), a mistifica, a născoci un neadevăr pentru a induce în eroare sau pentru a speria, a intimida.

CLOȘA – (<fr. **clocher**; lat. pop. **clopiccare**), a nu fi în regulă; (fig.) a șchiopăta.

CONCHETĂ – (<fr. **conquête**), cucerire (mai ales galantă).

CONSERVATOR – (<fr. **conservateur**; lat. **conservator**), persoană însărcinată cu conducerea unui muzeu, a unei colecții etc.

CONTINGENTA – (<fr. **contingenter**), a fixa, a stabili.

DALAJ – (<fr. **dallage**), ansamblul dalelor care alcătuiesc o pardoseală, un pavaj.

DEBACLU – (< fr. **débâcle**), dezastru.

DELOIAL – (<fr. **déloyal**), incorect, necinstit, nesincer.

GÂT – (<sl. **glŭtŭ**), teritoriu care prezintă asemănare de formă cu gâtul.

IMPRESIV – (<fr. **impressif**), propriu să facă impresii.

INCURIE – (<fr. **incurie**; lat. **incuria**), neglijență, neîngrijire.

---

*Marcăm, aici, numai sensurile lexicale proprii contextului.

LUNETĂ – (<fr. **lunette**), boltă semicilindrică (aici, peste un șanț).

PASAJ – (fr. **passage**; it. **passagio**; germ. **Passage**), cârd, stol.

PORTATIV – (<fr. **portatif**), care se poartă ușor, portabil.

PUTATIV – (<fr. **putatif**), presupus a fi tatăl (sau fiul) cuiva (jur.).

RAVIGOTA – (<fr. **ravigoter**), a se revigora, a se reconforta.

RAVITALIA – (<fr. **ravitailler**), a aproviziona, a alimenta.

REDUIT – (<fr. **reduit**); lat. pop. **reductum**), fortificație mai mică în cadrul uneia mai mari și menită a asigura o retragere.

SUFRAGAN (SUFRAGANT) – (<fr. **suffragant**; it. **suffragante**), episcop diecezan care depinde de un mitropolit; episcopie aparținătoare unei mitropolii.

SINGUR – (<lat. **singulus**), numai, doar (adverbial).

STAND – (<fr. **stand**; germ. **Stand**), loc special amenajat pentru tir; aici, pentru vânătoare.

TRĂGĂNA – („**a trage**“ <lat. pop.), a tărăgăna.

NOTE

CAIETUL 8

1. ARMAND CĂLINESCU (1893 – 1939) – jurist, economist, om politic, lider al P.N.Ţ., colaborator apropiat al lui Carol al II-lea. Unul dintre marii adversari ai Gărzii de Fier. Secretar general la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (1929); secretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1930 – aprilie 1931; iunie – august 1932) şi la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (august – octombrie 1932), apoi exclusiv la Ministerul de Interne (octombrie 1932 – noiembrie 1933). Ministru la Interne (1937 – 1939), ad-interim la Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (martie – aprilie 1938) şi la Educaţia Naţională (iunie – decembrie 1938). Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (februarie 1939) şi, în acelaşi timp, ad-interim la Apărarea Naţională. Preşedinte al Consiliului de Miniştri (martie – septembrie 1939). Asasinat de un comando legionar, pe o stradă din centrul Capitalei, nu departe de Palatul Regal, moment evocat în aceste pagini ale **Însemnărilor zilnice**.

2. PRINCIPELE CAROL DE SAXA-COBURG-GOTHA, preşedintele Federaţiei Internaţionale a Foştilor Luptători, este primit oficial în Bucureşti, la 13 martie 1939.

3. GRIGORE GAFENCU (1892 – 1957) – ziarist, diplomat şi om politic, unul din liderii P.N.Ţ. Secretar general al Ministerului Afacerilor Străine (1928); subsecretar de Stat la Ministerul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (noiembrie 1929 – iunie 1930), la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (17 iunie – 1 octombrie 1932), la Afaceri Străine (19 iunie – 21 octombrie 1932) şi la Industrie şi Comerţ (14 iunie – 14 noiembrie 1933). Ministru al Afacerilor Străine (1939 – 1940) şi ad-interim la Ministerul Propagandei Naţionale (24 – 30 noiembrie 1939); ministrul României la Moscova (1940–1941). În anii 1941 – 1957 trăieşte în Elveţia.

4. CONSTANTIN ILASIEVICI (n. 1880) – general de Corp de armată. De la Restauraţie şi până în 1936, mareşal al Palatului, succedând lui Constantin Dinu Hiott (Hiotu), care a fost înlocuit de regele Carol al II- lea. Din 1936, comandant al Corpului II Armată. Ministru al Apărării Naţionale (august – decembrie 1937). De la 1 februarie 1939, şef al Casei Militare Regale şi membru de drept al Consiliului Superior al Armatei.

5. ERNEST URDĂREANU (1897 – 1959) – ofiţer de cavalerie, descendent al boierilor gorjeni de la Urdari. Intim al regelui şi al Elenei Lupescu, „omul de casă" al

acestora, „indispensabil cu afaceri în umbră", cum îl numeşte Carol al-II-lea (A se vedea, în volumul de faţă, nota din 25-27 septembrie 1939). Vine la Palat în 1931 şi cunoaşte o rapidă ascensiune, mai ales după îndepărtarea lui Constantin (Puiu) Dumitrescu, ajungând un membru marcant al camarilei regale, alături de Elena Lupescu, Max Auschnitt (Auşnit), Nicolae Malaxa, Gabriel (Gavrilă) Marinescu, Aristide Blank, Ion Gigurtu, Oscar Kaufmann, Mihail Manoilescu, Felix Wieder, Nicolae Tabacovici, Alexandru Mavrodi ş.a. Adjutant regal (1933 – 1934), prefect al Palatului (1935–1936), vicemareşal (1936) şi mareşal (1937) al Palatului. La 4 septembrie 1937, demisionează din mareşalat, fiind numit, în aceeaşi zi, administratorul Domeniilor M.S. Regelui, însărcinat cu girarea averii lui personale. Ministru al Casei Regale (1938). Şef de Stat-Major al Partidului Naţiunii şi ministru de Stat (din iunie 1940). Membru al Consiliului de Coroană. Acţionar la unele din cele mai mari întreprinderi din România. Din iulie 1939, preşedinte al Consiliului de administraţie al Uzinelor şi Domeniilor „Reşiţa" (U.D.R.). Soţii Urdăreanu vor acompania pe Carol şi Elena Lupescu în exil, rămânând alături de ei până la moartea regelui. Ei vor avea un important rol în păstrarea arhivei suveranului, inclusiv a **Însemnărilor zilnice.**

6. CONSTANTIN FLONDOR – baron, mareşal al Palatului şi ministru plenipotenţiar, mare maestru de ceremonii al Curţii Regale.

7. Adjutantul regal care îl antura cel mai adesea pe suveran, fiind în graţiile acestuia, era colonelul CONSTANTIN (PUIU) FILITTI.

8. Constantin Ilasievici a fost înaintat general de Corp de armată de la gradul de general de divizie adjutant.

9. „Independenţa" a fost proclamată de către Dieta Slovaciei, care a încredinţat, din nou, preşedinţia Consiliului de Miniştri lui Jozef Tiso. Noul guvern slovac a cerut protecţia celui de-al III-lea Reich. La 16 martie, Jozef Tiso va adresa Führerului următoarea telegramă: **„Însufleţit de marea încredere în D-voastră, Führer-Cancelar al Marelui Reich German, Statul slovac se pune sub protecţia Dvs. Statul slovac vă roagă să asumaţi această protecţie. Tiso".**

10. JOZEF TISO (1887 – 1947) – monsenior, om politic fascist slovac. În urma Acordului de la München, şef al Guvernului autonom slovac (octombrie 1938). Preşedinte al Republicii Slovace (1939 – 1945). După război, arestat, condamnat la moarte şi executat.

11. Jozef Tiso a fost numit, în comunicatul oficial dat cu acel prilej, prim-ministru al Slovaciei, ceea ce însemna că cercurile oficiale germane nu recunoşteau demiterea lui şi că îl considerau, pe mai departe, şeful guvernului legal al Slovaciei, deşi fusese demis de preşedintele Republicii, la 10 martie 1939.

12. UCRAINA SUBCARPATICĂ – În decurs de şase luni, a cunoscut trei denumiri diferite, potrivit cu evoluţia împrejurărilor politice al căror obiect era: **Rusia Subcarpatică, Ucraina Subcarpatică, Rutenia.**

13. După trecerea frontierei ungaro-cehoslovace, în apropiere de Munkács, trupele ungare au angajat lupte cu unităţile cehe.

14. MIRON CRISTEA (1868 – 1939) – mitropolit-primat al României (din februarie 1920) şi primul patriarh al României (din 1925); om politic. Membru al Regenţei instituite în ianuarie 1926 şi care a trecut la exercitarea atribuţiilor o dată cu moartea regelui Ferdinand I, în iulie 1927. Prim-ministru în intervalul 10 februarie 1938 – 6 martie 1939. Consilier de Coroană (din martie 1938).

Aflându-se în concediu în sudul Franţei, la Cannes, contractează o răceală, care îi provoacă o congestie peribronhică, urmată de o bronhopneumonie. Starea sa pare, iniţial, satisfăcătoare, apoi se agravează. Treptat, inima bolnavului cedează. Moare la 6 martie 1939.

Trenul mortuar special care a adus în ţară sicriul cu rămăşiţele pământeşti ale patriarhului a sosit în Gara de Nord din Bucureşti la 12 martie 1939, seara. Înmormântarea a avut loc la 15 martie, şi nu la 14 martie, cum o datează autorul **Însemnărilor zilnice.**

15. NICODIM MUNTEANU (1864 – 1948) – ierarh şi scriitor bisericesc, traducător al **Bibliei.** Ales, la 23 ianuarie 1934, mitropolit al Moldovei, iar la 30 iunie 1939 patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, calitate pe care o va deţine până în 1948. Ceremonia de învestitură ca patriarh a avut loc în ziua de 5 iulie 1939, la Palatul Regal, în Sala Tronului.

16. La funeraliile patriarhului, care au avut loc în prezenţa suveranului şi a Marelui Voievod Mihai, au luat parte: **Nicodim Munteanu,** mitropolitul Moldovei şi locţiitorul scaunului de patriarh; **Nicolae Bălan,** mitropolitul Ardealului; episcopii **Tit Simedrea** – al Hotinului; **Nifon Criveanu** – al Huşilor; **Dionisie Erhan** – al Cetăţii Albe şi al Ismailului; **Lucian Triteanu** – al Romanului; **Efrem Tighineanul** – locţiitorul de mitropolit al Basarabiei; **Gherontie Nicolau** – al Constanţei; **Partenie Ciopron** – al Armatei; **Veniamin Pocitan** – vicar al Patriarhiei.

17. Biserica Ortodoxă din Bulgaria a fost reprezentată la funeraliile patriarhului Miron Cristea de: mitropolitul **Mihail** (Ruse), mitropolitul **Kiril** (Plovdiv), profesorul dr. **Ştefan Ţanov** de la Facultatea de Teologie din Sofia.

18. Din Polonia au luat parte la funeralii episcopul **Timotei** şi profesorul universitar **Kisselewski.**

19. NICOLAE BĂLAN (1882 – 1955) – mitropolit al Ardealului, cărturar, profesor universitar, membru de onoare al Academiei Române. Consilier regal. În Consiliile de Coroană din vara anului 1940, se împotriveşte oricăror cesiuni teritoriale.

20. Este vorba de întrevederea de la Galaţi, din 18 octombrie 1938, dintre regele Carol al II-lea, N. Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine, şi Józef Beck, ministrul de Externe al Poloniei. Diplomatul polonez venise în România cu intenţia de a obţine asentimentul Bucureştiului pentru ocuparea Ucrainei Subcarpatice de către Ungaria. Partea română a respins acest plan polono-ungar, argumentând importanţa triplă, economică, politică şi militară, a unei frontiere comune între România şi Cehoslovacia, cât şi a menţinerii unei legături pe o cale ferată liberă spre Praga. N-a fost acceptată nici oferta poloneză privind încorporarea de către România a unor teritorii din Ucraina Subcarpatică locuite de români. Întâlnirea de la Galaţi a marcat o anume tensionare a relaţiilor româno-poloneze.

21. JÓZEF BECK (1894 – 1944) – colonel, om politic şi diplomat polonez, deputat, unul dintre liderii grupării politice a lui Pilsudski, al cărui şef de Cabinet a fost în anii 1926 – 1930. Ministru fără portofoliu, apoi subsecretar de Stat (1930 – 1932), ministru al Afacerilor Străine (noiembrie 1932 – septembrie 1939). În împrejurările ocupării Poloniei de către armatele celui de-al III-lea Reich, se refugiază în România, împreună cu ceilalţi membri ai Guvernului polonez. Moare în comuna Stăneşti. Înmormântat în Cimitirul Belu din Bucureşti. Rămăşiţele lui pământeşti au fost repatriate la 16 martie 1991.

22. Grigore Gafencu, în calitate de ministru al Afacerilor Străine al României, vizitase Varşovia la 4–6 martie 1939 şi purtase convorbiri pe această temă cu Józef Beck, ministrul de Externe al Poloniei.

23. FLOREA I. ŢENESCU (1884 – 1941) – general de Corp de armată. Adjutant regal (septembrie 1917 – aprilie 1924). În aprilie – noiembrie 1937, director al Învăţământului Militar Superior la Marele Stat-Major. Din noiembrie 1937, comandantul Corpului II Armată, iar din februarie 1939 inspector general de armată şi şef al Marelui Stat-Major. Membru de drept al Consiliului Superior al Armatei (de la 1 februarie 1939).

24. GHEORGHE MIHAIL (1887 – 1982) – militar de carieră, general. Participă la primul război mondial, cu gradul de căpitan, apoi de maior. După 1918, ocupă funcţii de comandă ori de Stat-Major. Este avansat, treptat, până la gradele de general de brigadă (1935) şi general de divizie (1939). În 1937 – 1939, şef al Casei Militare a regelui Carol al II-lea, apoi secretar de Stat la Ministerul Apărării Naţionale (1

februarie – 23 noiembrie 1939). Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (din iulie 1940); şef al Marelui Stat-Major (august – septembrie 1940). Ca urmare a divergenţelor sale cu Ion Antonescu, în septembrie 1940 este scos din cadrele Armatei. Aflat în raporturi apropiate cu regele Mihai şi Curtea Regală, participă nemijlocit, cu rol central, la pregătirea şi la înfăptuirea actului de la 23 august 1944. Numit în chiar seara acelei zile şef al Marelui Stat-Major, conduce acţiunea de desprindere a trupelor române de forţele Wehrmachtului şi de întoarcere a armelor împotriva Germaniei şi Ungariei. Inspector general al Infanteriei (1944 – 1945) şi inspector general al Armatei (1945 – 1947).

25. Trupele ungare au pătruns în Ucraina Subcarpatică în ziua în care era proclamată „independenţa" Slovaciei, respectiv la 14 martie 1939, după ce, printr-un ultimatum, Budapesta ceruse retragerea unităţilor cehe din zonă. În cercurile ungare se declara că **„Ungaria a respectat principiul autodeterminării. Ea a cerut Ucraina Subcarpatică în virtutea acestui principiu"**. Contele Csáky István, ministrul de Externe ungur, declara, la 16 martie 1939, cu prilejul vizitei pe care i-a făcut-o ministrul Germaniei la Budapesta, că **„Masele şi conducătorii poporului rutean au adresat, ieri şi astăzi, Guvernului ungar cererea de a ocupa milităreşte teritoriul locuit de ruteni, pentru a stabili repede securitatea şi a asigura existenţa poporului rutean. Guvernul ungar a satisfăcut această cerere. Armata ungară a părăsit poziţiile ocupate până acum pe teritoriul rutean şi, conform ordinelor primite, a continuat înaintarea, luând în stăpânire întregul teritoriu rutean"**. Acţiunea de ocupare a Ucrainei Subcarpatice s-a încheiat la 17 martie 1939.

26. CADRILATER – partea de sud a Dobrogei (judeţele Caliacra şi Durostor). În urma tratativelor româno-bulgare de la Craiova (19 august – 7 septembrie 1940), între cele două ţări se ajunge la o înţelegere potrivit căreia această zonă va fi cedată Bulgariei.

27. DUDUIA – apelativ al ELENEI (MAGDA) WOLF-LUPESCU (1899 – 1977) – personaj-destin în viaţa lui Carol, „factorul cel mare", cum însuşi acesta o numeşte (**Însemnări zilnice**, nota din 6 iunie 1939). Fiica unui onest negustor evreu, care şi-a schimbat, prin botez, numele în Lupescu. S-a căsătorit, iniţial, cu căpitanul (apoi maiorul) Tempeanu de la Vânătorii de Munte. Locuia în vila „Carola" de la Sinaia şi era vizitată de prinţul-moştenitor în absenţa soţului ei, care a şi intentat şi a obţinut divorţul. În 1925, devine metresa lui Carol al II-lea şi **„Cucoana"** sau **„Madame du Barry"** a României (Autentica **Madame du Barry**, pe numele său **Marie Jeanne Bécu, contesă du Barry** – 1764 – 1793 –, fusese metresa regelui francez Ludovic al XV-lea). Aşa cum notează Carol în **Însemnări zilnice** (a se vedea vol. I, p. 21-22), la 14 martie 1937 se împlineau 12 ani şi o lună de la prima întâlnire cu

„Duduia", de unde rezultă că respectiva întâlnire trebuie să fi avut loc la 14 februarie 1925, deci după patru ani de la căsătoria principelui, la 10 martie 1921, cu principesa Elena a Greciei şi cu trei ani înainte de anularea acestei căsătorii, la 21 iunie 1928.

Remarcile la adresa Elenei Lupescu, în epocă şi după aceea, sunt puţin măgulitoare. Causticul Pamfil Şeicaru o vede astfel: **„aducea o vastă experienţă în legătură cu bărbaţii, de pe urma cărora a căpătat o mare tehnică. O femeie vulgară, indecentă, stăpânind toate vicleşugurile de alcov, ştiind să reîmprospăteze, până la epuizare, dorinţa partenerului, ştiind să-şi domine oboseala şi care, în loc de un leşinat sentimentalism, să-i servească o pitorească trivialitate"** (Pamfil Şeicaru, **Istoria Partidului Naţional, Ţărănist şi Naţional-Ţărănist**, Madrid, Editura Carpaţi, Traian Popescu, 1963, p. 111). Frumoasa „Roşcovană" era nu numai curtezană făţişă, ci, în acelaşi timp, dacă nu în primul rând, actorul politic din umbră, practic cu cea mai categorică înrâurire asupra actelor şi deciziilor politice ale suveranului. Camarila regală, al cărei membru marcant era, s-a constituit, de altfel, din momentul revenirii ei în ţară, la 12 august 1930. **„Madame Lupescu deţinea o adevărată putere în spatele Tronului** – va scrie dr. Moses Rosen –, **influenţând întreaga politică a regelui. Ea a încercat să renege rădăcinile iudaice, iar cercul ei intim includea reprezentanţi ai partidelor de extremă dreaptă, care erau fascişti şi antisemiţi"** (Şef Rabin dr. Moses Rosen, **Primejdii, încercări, miracole**, Editura Hasefer, Bucureşti, 1990, p. 43). Evocarea ei în aproape fiecare filă a **Însemnărilor zilnice** rămâne un mister.

În septembrie 1940, îl urmează pe Carol în exil şi se căsătoreşte cu el, la 7 iulie 1947. Moare la exact 30 de ani de la acest eveniment.

28. MAX AUSCHNITT (AUŞNIT) (1888 – 1959) – economist, mare industriaş şi financiar din România interbelică, senator. Figură de prim-plan a camarilei de la Palat. Principalul acţionar şi conducător al Uzinelor „Reşiţa" şi Titan-Nădrag-Călan; preşedinte al Asociaţiunii Generale de Industrie din Banat şi vicepreşedinte al Uniunii Generale a Industriaşilor din România (U.G.I.R.), al Societăţii de Telefoane Române, precum şi al Băncii Chrissoveloni. Adeptul colaborării cu capitalul englez şi francez. În cele din urmă, va cădea în dizgraţia lui Carol al II-lea.

29. La 15 martie, a doua zi după ocuparea oraşului Hust, la Varşovia a avut loc o şedinţă solemnă consacrată marcării zilei naţionale a Ungariei. Oratorii, frenetic aclamaţi, au pedalat pe importanţa momentului istoric al realizării frontierei comune polono-ungare. Presa polonezâ a salutat, unanim, **„stabilirea frontierei comune polono-ungare"**. Organul de presă al Armatei, **„Polska Zbrojna"**, va aprecia, în numărul său din 17 martie 1939, că **„frontiera comună este restabilită în conformitate cu tradiţia istorică a celor două ţări amice"**, iar **„Kurjer Poranny"** din aceeaşi dată va scrie că **„astfel sunt îndeplinite aspiraţiile celor două popoare, care caută**

să consolideze amiciţia reciprocă printr-o vecinătate directă".

30. Dr. EMIL HÁCHA (1872 – 1945) – jurist şi om politic ceh. Preşedinte al Republicii Cehoslovace (1938 – 1939). Desemnat de Hitler preşedintele „Protectoratului German al Cehiei şi Moraviei", încorporat celui de-al III-lea Reich (1939 – 1945). Arestat, se sinucide în închisoare.

31. Dr. FRANTIŠEK CHWALKOWSKY – ministru de Externe al Cehoslovaciei în 1938 – 1939.

32. PAUL TEODORESCU (1887 – 1981) – colonel, apoi general de Corp de armată. Unul dintre colaboratorii cei mai intimi ai regelui. Prietenia dintre cei doi s-a legat în perioada în care principele Carol era inspector general al Armatei. Ataşat militar la Paris (1932); şeful Statului-Major al Aviaţiei (1934); comandant al Şcolii Superioare de Război (1936 – 1937); subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naţionale (august 1937 – martie 1938); ministru al Aerului şi Marinei (martie 1938 – mai 1940).

33. ION BUJOIU – inginer, mare industriaş, unul dintre reprezentanţii Uniunii Industriilor Metalurgice şi Miniere din România. Membru al Consiliului Economic Superior. Ministru al Industriei şi Comerţului (martie 1937 – decembrie 1938) şi al Economiei Naţionale (februarie – noiembrie 1939). Membru în Delegaţia română care a negociat Tratatul economic româno-german din 23 martie 1939.

34. ADOLF HITLER (numele iniţial – SCHICKLGRUBER) (1889 – 1945) – om politic şi de Stat german, unul din fondatorii doctrinei naziste. Joacă rolul de căpetenie în declanşarea celui de-al doilea război mondial. Conducătorul Partidului Muncitoresc Naţional-Socialist German (din 1920), cancelar (din ianuarie 1933) şi Führerul Statului german (din august 1934). Din februarie 1938, comandant suprem al Înaltului Comandament al Forţelor Armate ale celui de-al III-lea Reich (O.K.W.), şeful nemijlocit fiind generalul, apoi feldmareşalul Wilhelm Keitel. În decembrie 1941, ca urmare a eşecului înregistrat de Wehrmacht în faţa Moscovei, preia conducerea Înaltului Comandament al Forţelor Armate Terestre (O.K.H.) din cadrul O.K.W. La 30 aprilie 1945, în împrejurările prăbuşirii militare a Germaniei, se sinucide, împreună cu Eva Braun, care-i devenise, oficial, soţie la 29 aprilie a aceluiaşi an. Era cu puţin înainte de pătrunderea trupelor sovietice în buncărul de sub Cancelaria Reichului. Anunţul public, radiodifuzat, privind moartea lui Hitler a survenit în seara zilei de 1 mai 1945.

35. Preşedintele Republicii Cehoslovace, dr. Emil Hácha, a plecat la Berlin în după-amiaza zilei de 14 martie 1939, însoţit de ministrul Afacerilor Străine, František Chwalkowsky, precum şi de reprezentantul Legaţiei germane la Praga. Vizita a fost

făcută din proprie inițiativă, fără invitație din partea vreunei autorități germane. În aceeași zi, Berlinul anunța că Emil Hácha nu mai poate vorbi în numele Cehoslovaciei, ci numai al regiunilor cehe, totul pe fundalul agitării de către presa germană a „deznodământului inevitabil al Cehoslovaciei". La miezul nopții, cei doi au fost primiți în audiență de către Hitler. La încheierea întrevederii, a fost semnat următorul acord: **„Pe baza cererii lor, Führerul a primit azi, la Berlin, în prezența d-lui von Ribbentrop, ministrul Afacerilor Străine al Reichului, pe d. dr. Hácha, președintele Republicii Cehoslovace, și pe dr. Chwalkowsky, ministrul cehoslovac al Afacerilor Străine.**

În cursul întrevederii, s-a examinat cu toată francheța situația serioasă creată prin evenimentele din ultimele săptămâni pe vechiul teritoriu al Republicii Cehoslovace. Cehii și germanii și-au exprimat, toți, convingerea că scopul tuturor sforțărilor trebuie să fie salvgardarea liniștii, ordinii și păcii în această parte a Europei Centrale.

Președintele Republicii Cehoslovace a declarat că pentru a servi această cauză și pentru a se ajunge la pacificarea definitivă, el pune soarta poporului și țărilor cehe cu încredere în mâinile Führerului Reichului german.

Führerul a acceptat această declarație și exprimă hotărârea sa că va lua poporul ceh sub protectoratul Reichului german și că-i va garanta o evoluție a vieții sale etnice corepunzând caracterului său special.

Berlin, 15 martie 1939

(ss) Adolf Hitler **(ss) dr. E. Hácha**

(ss) V. Ribbentrop **(ss) Chwalkowsky".**

36. BÁRDOSSY LÁSZLÓ (1890 – 1946) – diplomat și om politic ungur. Șeful Secției de presă a Ministerului de Externe ungar (1922 – 1930), consilier de ambasadă la Londra (1930 – 1933), ministru al Ungariei la București (octombrie 1934 – februarie 1941); prim-ministru (aprilie 1941 – martie 1942).

37. La 14 martie 1939, iarna a revenit aproape brusc, printr-un viscol violent, în Capitală și în alte zone ale țării, mai cu seamă în Bucovina, Moldova, Basarabia și Dobrogea.

38. MITIȚĂ [DUMITRU] CONSTANTINESCU (1890 – 1946) – economist, cu contribuții de marcă la dezvoltarea economică a țării și la crearea complexului industrial național, om politic, fruntaș al P.N.L., deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul de Finanțe (1933 – 1935). Guvernatorul Băncii Naționale a României. (1935 – 1940). Ministru al Economiei Naționale (30 martie 1938 – 1 februarie 1939), Finanțelor (1 februarie 1939 –4 iulie 1940). Membru al Directoratului F.R.N. După cel de-al doilea război mondial, face parte din Uniunea Patrioților, transformată, în ianuarie 1946, în Partidul Național Popular, și devine președintele acestei formațiuni

politice. Membru în Delegaţia României la Conferinţa păcii de la Paris (1946).

39. Dr. AUGUSTIN VOLOŞIN – monsenior, preşedintele guvernului local (autonom) al Ucrainei Subcarpatice (26 octombrie 1938 – 15 martie 1939). În ziua de 15 martie 1939, solicită Guvernului român să accepte „fuziunea" Ucrainei Subcarpatice cu România pentru a se evita ocuparea acestui teritoriu de către Ungaria. Cu o zi înainte, la 14 martie, proclamase „Republica Carpato-Ucrainei" şi ceruse lui Hitler protecţie. Totul, însă, fără rezultat, fiindcă respectivul teritoriu era, de acum, promis Ungariei.

40. CONSILIUL DE COROANĂ – organ permanent consultativ **„asupra problemelor de Stat de însemnătate excepţională"**, instituit de Carol al II-lea la 30 martie 1938, în condiţiile în care dizolva partidele politice şi concentra puterea în mâinile sale. Alături de Frontul Renaşterii Naţionale – unicul partid în Stat –, Consiliul de Coroană era menit să accentueze poziţia regelui în viaţa politică a ţării. Consilierii regali, având rangul de miniştri de Stat, erau desemnaţi de suveran din rândul demnitarilor Statului, al Bisericii, Armatei, Casei Regale şi al altor personalităţi de vază. Prin Legea-decret nr. 1421 din 30 martie 1938, au fost numiţi consilieri regali: patriarhul Miron Cristea, mareşalul Alexandru Averescu, mareşalul Constantin Prezan, generalul Arthur Văitoianu, Alexandru Vaida-Voievod, G. G. Mironescu, Nicolae Iorga, dr. Constantin Angelescu, Gheorghe Tătărăscu, Constantin Argetoianu, generalul adj. Ernest Ballif. A funcţionat până în septembrie 1940.

La 17 martie 1939, Consiliul de Coroană a avut la ordinea zilei un singur punct: **„Acţiunea politică externă a Guvernului în situaţia de azi"**. Au luat parte: preşedintele Consiliului de Miniştri, Armand Călinescu; consilierii regali – generalul Arthur Văitoianu, dr. Alexandru Vaida-Voievod; G. G. Mironescu, Nicolae Iorga, dr. Constantin Angelescu, general adj. Ernest Ballif; miniştrii – Victor Iamandi (Justiţie), Victor Slăvescu (Înzestrarea Armatei), Mihail Ghelmegeanu (Lucrări Publice şi Comunicaţii), Mitiţă Constantinescu (Finanţe), Ion Bujoiu (Economia Naţională), general adj. Paul Teodorescu (Aer şi Marină), Mihail Ralea (Muncă), medic general Nicolae Marinescu (Sănătate şi Asistenţă Socială), Petre Andrei (Educaţie Naţională), Grigore Gafencu (Afaceri Străine), Silviu Dragomir (Minorităţi), Nicolae Zigre (Culte şi Arte), N.D. Cornăţeanu (Agricultură şi Domenii), Traian Pop (Inventarul Avuţiilor Publice), general adj. Gheorghe Mihail, subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naţionale; general adj. Florea Ţenescu, şeful Marelui Stat-Major; generalii de Corp de armată D. Motaş şi Gh. I. Florescu, general de Corp de armată adj. C. Ilasievici, general de divizie adj. Gh. Atanasescu.

41. ROGER RACZYNSKY – diplomat, primul ambasador extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Poloniei la Bucureşti (1938 – 1940). Şi-a prezentat scrisorile

de acreditare regelui Carol al II-lea în aceeaşi zi în care Richard Franasovici, primul ambasador român în străinătate, şi-a prezentat scrisorile de acreditare preşedintelui Poloniei, Ignacy Mościcki (31 mai 1938).

42. ALEXANDRU NICOLESCU (n. 1882) – mitropolit greco-catolic al Blajului. Profesor de Morală şi Pastorală (1904), apoi de Teologie (1909 – 1912) la Blaj. Canonic mitropolitan (1915); episcop de Lugoj (1922).

43. NICOLAE IORGA (1871 – 1940) – una dintre cele mai proeminente figuri ale spiritualităţii româneşti: istoric şi istoric literar, poet, prozator, dramaturg, eseist, ziarist, profesor universitar la Bucureşti şi la Sorbona. Autorul a circa 1 400 de cărţi. Membru al Academiei Române, a numeroase academii, societăţi şi institute ştiinţifice de peste hotare. Secretar al Ligii Culturale (1907), întemeietor şi animator al Universităţii Populare de la Vălenii de Munte (1908), iar împreună cu V. Pârvan şi C. Murgoci al Institutului Sud-Est European (1913). Deputat, senator de drept, om politic. Fondator, împreună cu A.C. Cuza, al Partidului Naţional-Democrat (1910), devenit, în 1932, Partidul Naţionalist-Democrat. Această formaţiune politică s-a pronunţat în sprijinul revenirii lui Carol în ţară. De altfel, Nicolae Iorga a avut repetate întrevederi cu viitorul rege, la Paris, unde ţinea cursuri la Sorbona. N. Iorga joacă un rol de prim-plan în opera de reîntregire naţională, la 1918. Preşedinte al Camerei Deputaţilor (1919 – 1920). Prim-ministru şi ministru al Instrucţiunii Publice şi Cultelor (aprilie 1931 – iunie 1932). Consilier regal (din martie 1938). Păstrează afinităţi procarliste şi promonarhiste până la sfârşitul vieţii. Dintre ultimele gânduri şi credinţe ale savantului a fost şi acesta: **„Monarhia este o necesitate pentru foarte multe dintre ţările lumii contemporane. În necontenitele discordii interioare, în furia luptelor de clasă, în cerinţele teribile ale ceasurilor grele, trebuie un simbol, un semn de raliere, un stegar. În nesiguranţa de pe o zi pe alta a democraţiilor încă neorganizate, cari nu ştiu singure ce sunt, se impune o permanenţă. În Coroană orice popor se respectă pe sine".** Adversar declarat al curentelor extremiste. Asasinat de legionari în noaptea de 27 spre 28 noiembrie 1940, la marginea comunei Strejnicu de lângă Ploieşti.

44. ALEXANDRU VAIDA-VOIEVOD (1872 – 1950) – medic, om politic, fruntaş al Partidului Naţional din Transilvania şi al Partidului Naţional-Ţărănesc, militant pentru eliberarea românilor de peste Carpaţi şi pentru reîntregirea naţională, deputat. Membru în Consiliul Dirigent ales la Marea Adunare Naţională de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918 (1918 – 1920). În mai multe rânduri, ministru: al Transilvaniei (decembrie 1918 – decembrie 1919), al Afacerilor Străine, de Interne, al Industriei şi Comerţului, ad-interim la Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale. Preşedinte al Camerei Deputaţilor (1919). Participant la Conferinţa păcii de

la Paris, în 1919. Prim-ministru (1 – 5 decembrie 1919; 6 iunie – 20 octombrie 1932; 14 ianuarie – 14 octombrie 1933). În 1935, se retrage din P.N.Ţ. şi formează gruparea Frontul Românesc. Ministru de Stat (10 februarie – 30 martie 1938; 28 iunie – 4 iulie 1940). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938). Moare în detenţiune.

45. „ZBROJOWKA" – uzinele cehoslovace de armament de la Brno. Furnizau armament şi muniţie de infanterie, mai ales puşti „Mauser" de 7,92 mm (Z.B.).

46. DOMENIUL GHERGHIŢA (jud. Prahova) – aparţinător Coroanei, cuprindea o suprafaţă totală de 390,03 ha teren arabil şi 3 146 ha pădure.

47. MIHAI DE HOHENZOLLERN (n. 25 octombrie 1921) – prinţ- moştenitor, apoi rege al României (1927 – 1930; 1940 – 1947). Unicul fiu al regelui Carol al II-lea şi al principesei Elena. În urma renunţării tatălui său, principele Carol, la succesiunea Tronului, este proclamat, la 4 ianuarie 1926, moştenitor al Coroanei. La încetarea din viaţă a regelui Ferdinand I de Hohenzollern (20 iulie 1927), este proclamat rege al României. Fiind minor, domneşte sub regenţă (1927 – 1930). La 8 iunie 1930, când tatăl său e proclamat rege, redevine prinţ-moştenitor şi, în acelaşi timp, Mare Voievod de Alba-Iulia. Revine pe Tron la 6 septembrie 1940, când Carol al II-lea este forţat să abdice. Depune jurământul în prezenţa generalului Ion Antonescu, recunoscut drept conducător al Statului român. La chemarea sa, Armata Română trece de partea coaliţiei de forţe a Naţiunilor Unite şi luptă pentru eliberarea teritoriilor româneşti cotropite, apoi a Ungariei, Cehoslovaciei şi a unei părţi din Austria, până la victoria finală asupra fascismului. Recunoscând contribuţia României la triumful Naţiunilor Unite, Marii Aliaţi îi acordă cele mai înalte Ordine: sovietic – „Victoria" – şi american – **Legiunea de Merit**. Domneşte până la 30 decembrie 1947, când, în împrejurările ştiute, semnează actul de abdicare şi pleacă în exil, la 3 ianuarie 1948. Se stabileşte, în cele din urmă, în Elveţia, la Versoix.

La 10 iunie 1948, se căsătoreşte cu principesa Anna de Bourbon-Parma (n.1923). Are cinci fete: **Margareta** (n. 1949), căsătorită cu Radu Duda, **Elena** (n. 1950), **Irina** (n. 1953), **Sofia** (n. 1957) şi **Maria** (n. 1964).

Viaţa ex-suveranului în exil a fost anevoioasă şi lipsită de orizont. Sunt sugestive remarcile sale în acest sens: **„După primii doi-trei ani, am fost într-o situaţie extrem de dificilă. Comuniştii ne-au dat 50 000 dolari şi 280 000 franci elveţieni. Cu aceşti bani am trăit timp de doi ani, apoi ne-am mutat în Anglia, şi acolo am lucrat într-o grădină de zarzavaturi şi flori. Vindeam produsele în satul în care ne aflam. M-am ocupat de grădinărit până în 1954. Apoi, am venit în Elveţia şi, spre norocul meu, am întâlnit un industriaş american în domeniul aviaţiei. Doi ani de zile am executat, ca pilot, zboruri de încercare şi de demonstraţii. După doi ani, am strâns o mică economie, formând, împreună cu alţi câţiva piloţi, o mică societate electro-**

nică, la Geneva. După şase-şapte ani, concurenţa ne-a învins. A trebuit să ne încetăm activitatea. Ulterior, prin unchiul meu, regele Paul [I] al Greciei, am putut intra în contact cu industriaşi greci, ocupându-mă pentru ei de operaţii financiare. A trebuit să obţin o licenţă în acest domeniu. Astfel am trăit.

A fost foarte greu, uneori imposibil să mă apropii de guvernele din Lumea Liberă. Aparenta mea tăcere se datorează, în bună parte, atitudinii reticente a guvernelor din Vest. Cu toate că, în fiecare an, am trimis mesaje la B.B.C. şi la „Europa Liberă", presa din ţările democratice nu le-a preluat. Până când a început «sistematizarea» lui Ceauşescu, aproape nimeni nu a vrut să mă asculte" (Regele Mihai se destăinuie [I]. În: „România liberă", anul XLIX, nr. 14 456, serie nouă nr. 422 din 18 iunie 1991).

Prin Hotărârea nr. 29 din 21 februarie 1997, Guvernul României a revocat Decizia Consiliului de Miniştri nr. 797 din 22 mai 1948 prin care fostului suveran i-a fost retrasă cetăţenia română. Prin acest act, se consideră că Mihai I al României nu şi-a pierdut niciodată cetăţenia română, beneficiind neîntrerupt, din data de 22 mai 1948, de toate drepturile unui cetăţean român. Potrivit Guvernului, revocarea amintitei Decizii a Consiliului de Miniştri şi redobândirea cetăţeniei române nu au nici un efect asupra actualului regim constituţional din România şi nici nu modifică regimul patrimonial stabilit prin alte norme juridice. Eventualele drepturi patrimoniale pot fi reclamate în justiţie.

48. PUIU – CONSTANTIN (PUIU) FILITTI (A se vedea nota nr. 7).

49. RADU – RADU D. RUSESCU – colonel, prim-adjutant regal.

50. BASIL CHEFNEUX – personaj din serviciul Palatului Regal.

51. VIOREL VIRGIL TILEA (1896 – 1973) – jurist, diplomat şi om politic naţional-ţărănist, iniţiatorul organizaţiei naţional-ţărăniste „Chemarea", deputat. Secretar particular al lui Iuliu Maniu (1919) şi, de asemenea, colaborator apropiat al lui Alexandru Vaida-Voievod. Secretar în Delegaţia română la Conferinţa de pace de la Londra (1919 – 1922). Subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (octombrie 1930 – aprilie 1931; 6 iunie – 20 octombrie 1932); ministru al României la Londra (1939 – 1940). La încheierea misiunii diplomatice, rămâne în Anglia, unde se înscrie printre conducătorii acţiunii pentru o schimbare radicală de direcţie a politicii României, în sensul alăturării ei la coaliţia de forţe a Naţiunilor Unite în războiul împotriva Axei fasciste.

52. V. V. Tilea a alertat diplomaţia britanică în legătură cu un veritabil ultimatum adresat Bucureştiului de către Guvernul german prin intermediul lui Helmuth Wohlthat, aflat în România pentru tratative economice. Istoricul Sidney Aster,

evocând întrevederea de la 17 martie 1939 dintre Tilea şi lordul Halifax, notează că **„Misiunea germană din Bucureşti negocia un nou tratat comercial, prin care cerea Guvernului român să acorde Berlinului monopolul exporturilor sale şi să reducă producţia sa industrială potrivit cu interesele germane. În schimb, Germania ar fi garantat frontierele României. În ochii Guvernului român, aceasta semăna mult cu un ultimatum – spuse Tilea –, care-şi cântărea cuvintele cu grijă pentru a nu lăsa impresia că Germania prezentase în mod oficial un ultimatum"** (Sidney Aster, **Les origines de la seconde guerre mondiale**, Paris, Librairie Hachette, 1973, p. 68).

53. PERIŞ – sat în judeţul Ilfov. Aici exista o moşie aparţinătoare de Domeniul Coroanei, care dispunea de 367 ha pământ cultivabil, clădiri, terenuri experimentale pentru cultura cerealelor, ateliere de olărie, frângherie, împletituri de răchită etc. Pădurea din această zonă aparţinuse Mănăstirii din Bălteni, ctitorie a domnitorului Radu Vodă, şi purta numele acestuia.

54. SCROVIŞTEA (jud. Ilfov) – Aici Carol al II-lea deţinea în proprietate personală un castel, cu anexe, şi o moşie în suprafaţă de 16,33 ha teren arabil.

55. NICOLAE MALAXA (n. 1884) – inginer, proprietarul uzinelor din Bucureşti care i-au purtat numele, magnat al industriei siderurgice româneşti. Deţinea majoritatea capitalului sau importante pachete de acţiuni la: „Uzinele Copşa-Mică", „Cugir", „Malaxa-Tohanul Vechi", „Malaxa-Tuburi şi Oţelărie", „Astra-Arad", „I.O.R.", „Unio Satu-Mare", „Compagnie Européene de Participations Industrielles" (C.E.P.I.) din Monaco, Uzinele şi Domeniile „Reşiţa" (U.D.R.). Adept al colaborării cu capitalul german. Personaj cu o poziţie influentă deosebită în cadrul camarilei de la Palat. Moare în exil.

56. HELMUTH WOHLTHAT – economist german, director în Ministerul Afacerilor Externe (**Auswärtiges Amt**), consilier al lui Göring. Se ocupa de tratativele economice în vederea asigurării, mai cu seamă, a materiilor prime şi a produselor agroalimentare necesare celui de-al III-lea Reich.

57. EDOUARD DALADIER (1884 – 1970) – om de Stat francez, de orientare radical-socialistă. Preşedinte al Consiliului de Miniştri (ianuarie – octombrie 1933; ianuarie – februarie 1934; aprilie 1938 – martie 1940). Ministru al Apărării Naţionale (1936 – 1937), de Externe (septembrie 1939 – martie 1940), de Război (martie 1940), din nou de Externe (mai 1940). Unul dintre semnatarii Acordului de la München din septembrie 1938. Arestat în iunie 1940 de autorităţile regimului de la Vichy şi deportat în Germania (1943 – 1945).

58. ARTHUR NEVILLE CHAMBERLAIN (1869 – 1940) – om politic englez, lider al Partidului Conservator. Ministru al Finanţelor (1931); prim-ministru (mai

1937 – mai 1940); prim-lord al Trezoreriei. Unul dintre promotorii principali şi semnatarii Acordului de la München din septembrie 1938.

59. În şedinţa Camerei franceze din 17 martie 1939, Daladier declara: „**Nu vom ceda nimic forţei sau ameninţărilor; nu vom ceda nici unul din drepturile noastre şi nici o fărâmă din imperiul nostru**". În aceeaşi zi, Chamberlain, într-un discurs rostit la Birmingham, făcea această precizare tranşantă: „**Fără să fiu dispus a angaja ţara noastră în noi obligaţiuni vagi, în condiţii care actualmente nu pot fi prevăzute, ar fi cea mai mare greşeală să-şi închipuie cineva că, deoarece socoteşte războiul ca un lucru stupid şi crud, naţiunea noastră şi-a pierdut până într-atât energia încât nu ar mai contribui din toate puterile ei la o astfel de aruncare de mănuşă, dacă ea s-ar produce vreodată**".

60. IVAN MIHAILOVICI MAISKI (1884 – 1975) – istoric, publicist şi diplomat sovietic, academician. Ambasador al U.R.S.S. în Marea Britanie (noiembrie 1932 – septembrie 1943); reprezentantul Guvernului sovietic la lucrările Societăţii Naţiunilor (1939); locţiitor al Comisarului Poporului pentru Afacerile Străine (1943 – 1946). Participă la conferinţele de la Ialta şi, respectiv, Potsdam din 1945.

61. TEWFIK RÜSTÜ-ARAS (1883 – 1972) – diplomat turc. Ministru al Afacerilor Externe al Turciei (1925 – 1938); ambasador în Marea Britanie (1939 – 1943).

62. Sir REGINALD HARVEY HOARE (1882-1954) – diplomat britanic, frate cu Samuel John Gurney Hoare. Ministru al Marii Britanii la Bucureşti (februarie 1935-februarie 1941).

63. EDWARD FREDERICK LINDLEY WOOD HALIFAX (1881 – 1959) – om politic britanic de orientare conservatoare. Vicerege al Indiei (1926 – 1931); ministru al Afacerilor Străine (februarie 1938 – decembrie 1940); ambasador în S.U.A. (1941 – 1946).

64. În cele din urmă, „**gafa lui Tilea**" s-a dovedit a fi un demers oportun, după cum însuşi Carol va admite, în paginile următoare ale **Însemnărilor zilnice**, întrucât diplomatul român semnala, într-o manieră categorică, „**o situaţie ce şi-a pus profund amprenta asupra evoluţiei politicii mondiale, conducând la o veritabilă bulversare a conciliatorismului Londrei şi Parisului**" (Gh. Buzatu, „**Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial**", vol. I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988, p. 11).

65. În faţa ultimatumului german evocat de V.V. Tilea, Guvernul Marii Britanii a decis să acorde garanţii României şi a cerut Franţei să procedeze în acelaşi fel.

66. GH. I. FLORESCU (1879 – 1955) – general de Corp de armată. Inspector general al Armatei. De la 1 februarie 1939, membru de drept al Consiliului Superior

al Armatei. Consilier regal.

67. Filmul „Furtună peste Asia" a fost intitulat, în epocă: „Furtună în Asia".

68. Dr. NICOLAE MARINESCU – medic, general. Ministru al Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (din aprilie 1938), al Sănătăţii şi Asistenţei Sociale (februarie – noiembrie 1939).

69. RICHARD FRANASOVICI (1883 – 1950) – jurist, diplomat şi om politic de orientare conservatoare, conservator-democrată, apoi liberală, deputat. Colaborator al lui Ion I. C. Brătianu. Personaj cu mare influenţă asupra lui Carol, foarte agreat şi de Elena Lupescu. Membru al camarilei regale. Aparţine unei familii de sârbi din Banat stabiliţi pe la 1830 în Turnu-Severin. Primeşte cetăţenia română în 1906. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1923 – martie 1926; iunie 1927 – noiembrie 1928); ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (noiembrie 1933 – noiembrie 1937); din nou ministru de Interne (17 noiembrie – 27 decembrie 1937). Ambasador al României la Varşovia (mai 1938 – august 1939) şi la Paris (august 1939 – iunie 1940). După 1944, ambasador al României în Marea Britanie, calitate în care face parte din Delegaţia României la Conferinţa de pace de la Paris din 1946.

70. MEMEL – denumirea germană a oraşului lituanian KLAPEIDA, întemeiat de Cavalerii teutoni. Cel mai important port din punct de vedere strategic şi comercial la Marea Baltică, asigurând legături rapide cu Königsberg, Danzig, Stettin, Hamburg, Windau, Riga ş.a. Populaţia din Memel prezenta, potrivit recensământului din 1928, următoarea structură pe principalele naţionalităţi: germani – 59 337; lituanieni – 37 625. Până în 1939, când a fost luat de Germania, „Teritoriul liber al Memel" era guvernat de un **Directorat**, alcătuit din patru membri, în frunte cu un preşedinte. Dieta locală număra 29 de deputaţi. Guvernatorul Memel reprezenta Guvernul lituanian.

La 16 martie 1939, conducătorul germanilor din Memel, **Neumann**, a adresat o notă Guvernului Lituaniei în care cerea transformarea teritoriului autonom Memel în „Stat independent".

71. Potrivit acordurilor încheiate cu Statul român, Cehoslovacia mai avea de livrat: 299 980 de puşti „Mauser Z.B.", calibru 7,92 mm; 252 de obuziere calibru 100 mm; 56 de obuziere calibru 150 mm; diverse categorii de mijloace de luptă şi însemnate cantităţi de muniţie.

72. Convenţiunea – cum o numeşte Carol – este **Tratatul asupra promovării raporturilor economice între Regatul României şi Reichul German.** Denumirea prescurtată: **Tratatul economic româno-german din 23 martie 1939.**

73. GENÉVIÈVE TABOUIS (n. 1892) – publicistă franceză, care se consacră problemelor de politică externă. Autoare a mai multor analize asupra politicii externe a României. Cronicile ei apar în publicaţia pariziană „L'Oeuvre", care, în anii de după primul război mondial, se angajează pe poziţii radicale de stânga, socialiste şi anticlericale, iar din 1939 devine o publicaţie colaboraţionistă, apoi în cotidianul **„L'Information"**, unde conduce secţia de politică externă.

74. GHEORGHE (GEORGE) I. BRĂTIANU (1898 –1953) – unul dintre marii istorici români, cu contribuţii fundamentale de istorie naţională şi universală (istoria bizantină, a Evului Mediu timpuriu, a formării Statului feudal la români), profesor universitar, membru al Academiei Române, om politic liberal, deputat. Fiul lui Ion (Ionel) I. C. Brătianu şi al Mariei Moruzi. În iunie 1930, este exclus din P.N.L., întrucât se pronunţase în favoarea Restauraţiei carliste. În acelaşi an, fondează Partidul Naţional-Liberal Georgist (constituit prin desprinderea din P.N.L.), care se considera – aşa cum proclama **Manifestul Partidului Naţional–Liberal (Gh. Brătianu)** – un instrument de guvernare **„în slujba Coroanei şi a Ţării"** („Mişcarea", anul XXV, nr. 461 din 15 iunie 1932). Deconcertat de actele camarilei regale, ia poziţie împotriva acesteia încă din 1932. În februarie 1938, revine în P.N.L. Joacă un rol important în evenimentele de la 23 august 1944. În anii 1947 – 1950, are domiciliu forţat. În mai 1950, este arestat şi deţinut, fără să fi fost judecat sau condamnat. Moare la 24 aprilie 1953, în închisoarea de la Sighet, în împrejurări încă incomplet elucidate.

75. Carol nu face nici o referire la conţinutul memoriului, elaborat în urma semnării Tratatului economic româno-german, de către un grup de 33 de oameni politici naţional-ţărănişti şi liberali, foşti miniştri. Ei cereau regelui să apeleze la serviciile politicienilor experimentaţi şi cu influenţă, respectiv **„să ţină seama de forţele vii ale naţiunii"**, pentru a se crea în opinia publică o stare de spirit favorabilă rezistenţei în faţa presiunilor celui de- al III-lea Reich şi ale aliaţilor acestuia. Aşa cum precizează însuşi în textul **Însemnărilor**, Carol, prin Ernest Urdăreanu, ministrul Curţii, a refuzat primirea documentului, pretextând un viciu de semnătură.

76. CONSTANTIN (DINU) I.C. BRĂTIANU (1866 – 1950) – fiu al lui Ion C. Brătianu, frate cu Ion (Ionel) I.C. Brătianu şi Vintilă I. C. Brătianu. Inginer, om politic liberal, deputat, senator, vicepreşedinte al P.N.L.; ministru de Finanţe (noiembrie 1933 – ianuarie 1934). Preşedinte al Partidului Naţional-Liberal (1934 – 1947). Adversar al Restauraţiei carliste din 1930. Moare în închisoarea de la Sighet.

77. VASILE P. SASSU (1878 – 1976) – jurist, om politic liberal, deputat, senator. Ministru al Industriei şi Comerţului (ianuarie 1922 – octombrie 1923; 30 ianuarie – 26 februarie 1934), Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1934 – februarie

1937), Justiţiei şi ad-interim al Agriculturii şi Domeniilor (februarie – decembrie 1937).

78. Dr. IOAN E. COSTINESCU (n. 1871) – medic, cu contribuţii ştiinţifice în medicina socială, industriaş, proprietarul uzinelor cu acelaşi nume de la Sinaia, unul dintre principalii fabricanţi de materiale destinate înzestrării Armatei, printre care muniţie antitanc şi corpuri de proiectile; om politic liberal, deputat. Primar al Capitalei (1922-1928); ministru al Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (februarie – octombrie 1934), al Sănătăţii (octombrie 1934 – septembrie 1935), ad-interim (august- septembrie 1935), apoi titular (septembrie 1935 – august 1936) la Ministerul Industriei şi Comerţului; ministru al Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (februarie – martie 1938).

79. Dr. CONSTANTIN I. ANGELESCU (1869 – 1948) – medic, profesor universitar, membru onorific al Academiei Române; om politic liberal, deputat, senator. Continuator al operei lui Spiru Haret de orientare, organizare şi dezvoltare a şcolii româneşti. Ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (ianuarie 1914 – decembrie 1916); ministru al României în S.U.A. (1917 – 1918); ministru al Instrucţiunii Publice şi Cultelor (decembrie 1918 – septembrie 1919; ianuarie 1922 – martie 1926; noiembrie 1927 – noiembrie 1928; noiembrie 1933–decembrie 1937). Prim-ministru (decembrie 1933 – ianuarie 1934); ministru secretar de Stat (10 februarie-30 martie 1938). Membru al Consiliului de Coroană. Preşedinte al „Ligii Culturale" (1941-1947).

80. CONSTANTIN (BEBE) BRĂTIANU (1887 – 1955) – om politic liberal, fiu al lui Constantin (Dinu) I.C. Brătianu. Între 1938 şi 1948, secretarul general al P.N.L., în locul lui Gheorghe Tătărăscu. Arestat în 1948, este supus unui regim de mari suplicii, în urma căruia moare la scurt timp după ieşirea din închisoare.

81. IULIU MANIU (1873 – 1953) – jurist, om politic, fruntaş al luptei pentru reîntregirea naţional-statală, lider naţional-ţărănist, deputat, membru de onoare al Academiei Române. Descendent, după tată, din Simion Bărnuţiu, iar după mamă din familia Iuliu Coroianu. În 1897, este ales în Comitetul de conducere al Partidului Naţional Român din Transilvania. Între 1906 şi 1910, deputat în Parlamentul ungar, unde se distinge ca promotor al luptei naţionale a parlamentarilor români, refuzând orice compromis cu guvernele de la Budapesta. În 1918, organizează, la Viena, o veritabilă armată românească, alcătuită din românii răspândiţi în unităţile militare austro-ungare. La Adunarea Naţională de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918, expune Discursul-Program al Partidului Naţional Român. Marele Consiliu Naţional îl alege preşedinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei (1918 – 1920) şi şef al Departamentului Interne. Preşedinte al Partidului Naţional Român (1918 – 1926),

apoi al Partidului Naţional-Ţărănesc (1930, 1937 – 1947). Prim-ministru în trei rânduri (noiembrie 1928–iunie 1930; iunie–octombrie 1930; octombrie 1932–ianuarie 1933). Anticarlist consecvent, se împotriveşte regimului de autoritate monarhică al regelui Carol al II-lea şi al camarilei acestuia. Joacă un rol de prim rang în pregătirea, împreună cu principalele forţe politice ale ţării, a cotiturii de la 23 august 1944. Arestat în 1947, este judecat în aşa-zisul „proces al clicii conducătoare a P.N.Ţ" şi condamnat de Curtea Marţială din Bucureşti, în noiembrie a aceluiaşi an, la muncă silnică pe viaţă. Moare în închisoarea de la Sighet, la 5 februarie 1953.

82. ION MIHALACHE (1881 – 1963) – învăţător, om politic. Fondatorul Partidului Ţărănesc (1918), preşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc (1933 – 1937), deputat. Ministru al Agriculturii şi Domeniilor (decembrie 1919–martie 1920; noiembrie 1928–octombrie 1930), de Interne (octombrie 1930–aprilie 1931; august 1932 – ianuarie 1933). Participă ca voluntar la războiul României pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, declanşat în iunie 1941. Se află printre fruntaşii opoziţiei faţă de regimul antonescian şi de angajarea ţării în război alături de cel de-al III-lea Reich, apoi, după 23 august 1944, de stalinizare a ţării. Arestat, judecat şi condamnat, în 1947, la detenţiune pe viaţă. Moare în închisoarea de la Râmnicu- Sărat.

83. VIRGIL N. MADGEARU (1887 – 1940) – economist şi sociolog, principalul artizan al doctrinei ţărăniste, cel mai proeminent teoretician al agrarianismului democratic în această parte a Europei, profesor universitar, om politic naţional-ţărănist. Secretar general al Partidului Ţărănesc, apoi al Partidului Naţional-Ţărănesc, teoretician al P.N.Ţ. în domeniul economic-financiar. Ministru al Industriei şi Comerţului (noiembrie 1928 – iunie 1929), Finanţelor (noiembrie 1929 – iunie 1930), Industriei şi Comerţului (iunie – octombrie 1930), Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1930 – aprilie 1931), din nou ministru al Industriei şi Comerţului (august – octombrie 1932) şi al Finanţelor (octombrie 1932 –noiembrie 1933). Asasinat de legionari, în noiembrie 1940, în pădurea de la Snagov.

84. MAURICE BARRÈS (1862 – 1923) – literat şi om politic francez, deputat. Membru al Academiei Franceze.

85. Destinderea survenită în relaţiile româno-germane prin semnarea Acordului economic româno-german de la 23 martie 1939, dar şi intervenţiile Marii Britanii, Franţei, Poloniei şi Iugoslaviei pe lângă factorii politici de la Budapesta au făcut ca Guvernul Ungariei să „îndulcească" politica sa faţă de România. La 25 martie 1939, acesta adresează Bucureştiului o notă prin care se angajează să respecte noua linie de frontieră apărută prin ocuparea Ucrainei Subcarpatice de către armata ungară **„cu aceeaşi scrupulozitate cu care a respectat-o pe cea veche"**. În ziua următoare, Ungaria îşi retrage spre vest trupele de la graniţa cu România.

86. ACORDUL DE LA BLED – încheiat între ţările Micii Înţelegeri şi Ungaria, parafat la 23 august 1938, prevedea **„recunoaşterea din partea celor trei state a egalităţii de drepturi pentru Ungaria în materie de înarmări şi renunţarea reciprocă la orice recurgere la forţă între Ungaria şi statele în chestiune"**.

87. THEODOR D. COSTESCU (1864 –1939) – profesor, primul director al Liceului „Traian" din Turnu-Severin, scriitor şi publicist, membru onorific al Academiei Române (din 1934); om politic conservator-democrat, deputat, senator, prefect al judeţului Mehedinţi. Fost secretar general la Ministerul Industriei. Înmormântat în ziua de 29 martie 1939, la Turnu-Severin.

88. FRONTUL RENAŞTERII NAŢIONALE (F.R.N.) – partid sugerat regelui de Armand Călinescu şi conceput de acesta ca formaţiune politică totalmente nouă, prin program, structură şi denumire, pentru a elimina astfel golul apărut în urma abolirii de către suveran a partidelor, asociaţiilor şi grupărilor politice. Scopul declarat al F.R.N. ca **„unica organizaţie politică în Stat"**, constituit prin Decretul-lege din 16 decembrie 1938 şi avându-l ca şef suprem pe însuşi Carol al II-lea, era **„mobilizarea conştiinţei naţionale în vederea întreprinderii unei acţiuni solidare şi unitare româneşti de apărare şi propăşire a Patriei şi de consolidare a Statului"**. Altfel spus, menirea lui era de a înregimenta sub semnul obiectivelor regimului de autoritate personală al regelui toate forţele politice ale ţării, inclusiv Mişcarea Legionară, şi de a da imediat, aşa cum declara Armand Călinescu la reuniunea Consiliului de Miniştri din 20 octombrie 1938, **„un suport ideologic şi social noului regim. Prin această mişcare, vechile partide primesc lovitura definitivă, iar regimul actual se va consolida"**. Detaliind aceeaşi idee, ziarul „Timpul" va scrie, la 28 decembrie 1938: **„Vremurile de astăzi – cu greutăţile lor nenumărate, cu dinamismul din ce în ce mai accentuat pe care îl impun drept singurul criteriu de acţiune şi de biruinţă pentru toate popoarele – reclamă, în afară de realizarea unificării politice a naţiunii, tot atât de poruncitor, eliminarea tuturor ideologiilor adverse şi crearea unui climat specific şi prielnic pentru o largă activitate a tuturor forţelor vii ale ţării, în vederea păstrării neatinse a patrimoniului nostru moral şi material"**.

F.R.N. era singura organizaţie politică din ţară care avea dreptul de a stabili şi de a depune candidaturi la alegerile parlamentare, administrative şi profesionale. Orice activităţi politice organizate în afara Frontului erau declarate clandestine.

Urmărind evoluţia F.R.N. şi, mai cu seamă, bilanţul său politic, Pamfil Şeicaru observa, însă, lipsa lui de consistenţă: **„Construcţia politică a F.R.N. era cu totul artificială. Nimeni nu credea în viabilitatea lui şi toată lumea îl vedea ca un simplu expedient al regelui ca să-şi acopere dictatura personală"** (Pamfil Şeicaru, **Op. cit.**, p. 250-251). De altfel, la 22 iunie 1940, Carol al II-lea a hotărât transformarea F.R.N. în Partidul Naţiunii, declarat „partid unic şi totalitar" şi pus, la rându-i, sub conduce-

rea supremă a regelui. Se prevedea obligativitatea înscrierii în acest partid a tuturor funcţionarilor publici, a membrilor organelor de conducere ale asociaţiilor profesionale, consiliilor de administraţie ale întreprinderilor publice şi private ş.a. Refuzul înscrierii antrena revocarea din funcţie. Din cauza precipitării evenimentelor, noul partid nu a mai apucat să se organizeze.

89. Consiliul Superior al F.R.N. s-a întrunit la 27 martie 1939, **„în vederea unei expuneri a situaţiei, făcută de reprezentanţii Guvernului"**. Cu acest prilej, Armand Călinescu a declarat, în comunicarea la care se referă Carol al II-lea, că **„Pentru integralitatea teritoriului ei, România se va bate împotriva oricui, cu toate puterile ei şi fără să stea să cântărească rezultatul luptei. Noi avem un patrimoniu sfânt, pe care înaintaşii noştri l-au creat; suntem datori să-l păstrăm, cu orice sacrificiu"**.

90. În realitate, la 28 martie 1939 regele a primit în audienţă oficială de prezentare pe **Carol Ferdinand Sandberg**, trimisul extraordinar şi ministrul plenipotenţiar al **Norvegiei** (şi nu al **Danemarcei**).

91. Dr. MÁRTON ARON (n. 1896) – prelat romano-catolic. Profesor de religie la Târgu-Mureş, arhivar episcopal la Alba-Iulia. Este primit de rege cu ceremonialul de rigoare şi depune jurământul de credinţă, în calitate de nou episcop romano-catolic de Alba-Iulia, potrivit Articolului 27 al Legii pentru regimul general al Cultelor. La scrutinul parlamentar din iunie 1939, va fi ales senator.

92. Data de 28 martie 1939 marchează încheierea războiului civil din Spania prin victoria lui Franco.

93. VICTOR I. SLĂVESCU (1891 – 1977) – economist şi financiar, expert în credit, monedă, schimb, tehnică bancară, profesor universitar, membru al Academiei Române; om politic liberal, deputat. Subsecretar de Stat (noiembrie 1933 – ianuarie 1934); ministru la Finanţe (ianuarie 1934 – februarie 1935), la Departamentul Înzestrării Armatei (februarie 1939 – iulie 1940).

94. Până la urmă, vizita lui Grigore Gafencu la Berlin a avut loc, în zilele de 18-20 aprilie 1939. Ministrul de Externe român a avut convorbiri cu Hitler, Ribbentrop şi Göring. Era prima vizită în Germania a unui ministru de Externe al României după 1918.

95. Lady MAUREEN STANLEY – fiica cea mai mare a Lordului Charley Londonderry şi soţia lui Frederick George Stanley. Personalitate a vieţii publice din Marea Britanie şi orator reputat. Abordează atât domeniul politic, cât şi aspectele sociale ale societăţii britanice, cu accent pe problemele privind mama şi copilul. Preşedintă a mai multor organizaţii de promovare a sănătăţii publice. Soseşte în

Bucureşti la 27 martie 1939, în vederea susţinerii, la 30 martie, a unei conferinţe sub auspiciile Asociaţiei Anglo-Române, intitulate: **Fruits of Self-Government (Roadele autoguvernării).**

96. Lord CHARLES STEWART HENRY LONDONDERRY (1878 – 1949) – om politic britanic, lider conservator, membru al Parlamentului. În 1915, în urma decesului tatălui său, devine pair. Preşedinte al Senatului Irlandei de Nord (1921). Ministru al Educaţiei (1921 – 1926) şi al Aerului (1931 – 1935).

97. Sir OLIVER FREDERICK GEORGE STANLEY (1896 – 1950) – om politic britanic. Fiul mai mic al Lordului Derby (1865-1948). În mai multe rânduri, ministru. Între anii 1937 şi 1940, ministru al Comerţului, de Război (ianuarie–mai 1940), apoi conduce Departamentul Coloniilor (1942-1945).

98. VICTOR DOMBROWSKI – colonel, comandantul Regimentului de Gardă Călare, general. Primar general al Capitalei (de la 1 octombrie 1938).

99. VICTOR VÂLCOVICI (1885 – 1970) – matematician, membru corespondent al Academiei Române, om politic, deputat. Preşedinte al Societăţii Române de Ştiinţe. Secretar general al Ministerului Instrucţiunii, apoi ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (aprilie 1931– iunie 1932); ad-interim la Ministerul Justiţiei (ianuarie–iunie 1932). Secretar general al F.R.N.

100. TEOFIL GH. SIDOROVICI – ofiţer, adjutant regal. Comandantul efectiv şi permanent al **„Strajei Ţării"**, organizaţie de îndrumare şi de educare a tineretului, constituită prin Decretul-lege din 7 octombrie 1937 de către Carol al II-lea, care era şi comandantul ei suprem, **Marele Străjer al Ţării.** Comandantul **„Strajei Ţării"** avea aceleaşi drepturi de decizie în conducerea organizaţiei ca şi miniştrii în coordonarea propriilor departamente.

101. Acordul referitor la plăţile comerciale dintre România şi Franţa a fost semnat la 31 martie, şi nu la 30 martie 1939, cum notează Carol al II-lea în **Însemnări.** Potrivit termenilor Acordului, plăţile comerciale între cele două părţi se efectuau în devize libere. Protocolul comercial pe anul 1939 prevedea dublarea exportului de produse petroliere în Franţa; în schimb, România importa motoare, automobile, instalaţii industriale, fier, oţel ş.a.

102. Tot la 31 martie 1939, şi nu la 30 martie a aceluiaşi an, se încheie, la Bucureşti, un Acord româno-francez pentru dezvoltarea relaţiilor intelectuale.

103. ANTON DE MOCSONYI, BARON DE FOEN (n. 1882) – jurist, mare maestru de vânătoare al Curţii regelui Carol al II-lea; ministru de Stat. Fost preşedinte al Partidei Naţionale din Banat.

104. HECTOR BOLITHO – scriitor, istoric şi ziarist britanic, autorul mai multor studii despre familia regală engleză, în special despre regina Victoria a Marii Britanii şi Irlandei (1837-1901), în acelaşi timp împărăteasă a Indiei (1876-1901), ca şi despre domnia de scurtă durată a lui Eduard al VIII-lea (ianuarie-decembrie 1936). Aparţine galeriei de autori britanici care au scris despre România, cum au fost D.J. Hall, Sacha Sitwell, Robert William Seton-Watson, D. Patmore, Bruce Lockhart. Vizitează România, ca şi în 1938, pentru culegerea de material documentar în vederea elaborării unei cărţi despre ţara noastră, care va apărea în acelaşi an 1939, la Londra, în Editura Eyre et Nicholsons, şi se va intitula: **România sub regele Carol.**

105. NICOLAE (NICU) M. CONDIESCU (1880 – 1939) – scriitor, membru de onoare al Academiei Române. Urmează studii militare şi urcă treptele ierarhiei militare până la gradul de general de brigadă. Adjutant regal onorific şi sfetnic apropiat al lui Carol al II-lea; bibliotecar al regelui şi secretar general al Uniunii Fundaţiilor Regale. Preşedinte al Consiliului de administraţie al Societăţii de Radiodifuziune. Preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

A nu se confunda cu **Nicolae Condeescu** (1876 – 1936) – general de divizie, unul dintre întemeietorii Academiei de Ştiinţe a României (martie 1935), devenită, în 1938, Institutul de Ştiinţe al României.

106. CONSTANTIN (COSTACHE) MALAXA – fiu al lui Nicolae Malaxa, prieten de intimitate, ca şi sora sa, Irinel, cu Marele Voievod Mihai. Unul din cei 12 colegi din clasa specială – palatinală în care viitorul rege a urmat pregătirea gimnazială şi liceală.

107. VICTOR IAMANDI (1891 – 1940) – ziarist, om politic liberal, deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1933 – iunie 1934), ministru secretar de Stat (din octombrie 1934), ministru al Cultelor (august 1936 – decembrie 1937), al Educaţiei Naţionale şi ad-interim la Culte şi Arte (10 februarie – 30 martie 1938), al Justiţiei (2 februarie – 24 noiembrie 1939). Consilier regal (din noiembrie 1939). Asasinat de legionari, în noiembrie 1940, la Jilava.

108. MIHAI RALEA (1896 – 1964) – sociolog, psiholog, estetician, eseist, profesor universitar, membru al Academiei Române; om politic naţional-ţărănist, deputat, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Din 1933, director al revistei **„Viaţa românească"**. Ministru al Muncii şi Ocrotirilor Sociale în guvernele din intervalul 30 martie 1938 – 3 iulie 1940. După 1944, ambasador al României în S.U.A., calitate în care face parte din Delegaţia României la Conferinţa de pace de la Paris din 1946.

109. BENITO MUSSOLINI (1883 – 1945) – teoreticianul şi conducătorul fascismului italian, dictatorul Italiei (1922-1943), unul dintre fondatorii Axei Berlin-

Roma-Tokio. În 1919, constituie „fasciile de luptă", apoi, în 1921, organizează fascismul ca partid politic, iar în octombrie 1922 instaurează dictatura fascistă în Peninsulă, în urma „marşului asupra Romei" (1922). În împrejurările loviturii de Stat din 25 iulie 1943, este arestat, apoi eliberat de agenţii Germaniei naziste. După ieşirea Italiei din războiul hitlerist (septembrie 1943) şi acceptarea capitulării ei necondiţionate, în partea de nord şi centrală a ţării, ocupată de hitlerişti, aceştia organizează „Republica de la Salo" (1943 – 1945) şi îl aduc pe Mussolini în fruntea guvernului – marionetă. Capturat, judecat, condamnat la moarte şi executat de partizanii italieni, în aprilie 1945, împreună cu metresa lui, Claretta Petacci.

110. În cea de a treia guvernare Miron Cristea (1 februarie – 6 martie 1939), Armand Călinescu, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, era, în acelaşi timp, ad-interim la Apărarea Naţională, calitate pe care a continuat să o deţină şi atunci când a venit în fruntea Guvernului (7 martie – 21 septembrie 1939).

111. MIRCEA CANCICOV (1885-1959) – mare financiar, om politic liberal. Membru de onoare al Academiei Române. Subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1934 – august 1936), ministru secretar de Stat la Departamentul Finanţelor (august 1936 – noiembrie 1937), ministru de Finanţe (17 noiembrie – 27 decembrie 1937), ministru de Finanţe şi ministru de Justiţie ad-interim (10 februarie – 29 martie 1938), apoi exclusiv ministru de Finanţe (martie 1938 – ianuarie 1939), ministru al Economiei Naţionale şi preşedintele Casei Autonome de Finanţe şi Amortizare – C.A.F.A. (11 mai – 3 iulie 1940).

112. NICOLAE D. CORNĂŢEANU (n. 1899) – personalitate de marcă în rândul inginerilor agronomi, profesor universitar. Secretar al Ligii Agrare, deputat (1931). Ministru al Agriculturii şi Domeniilor (februarie–noiembrie 1939), în locul lui Gheorghe Ionescu-Şişeşti.

113. La 5 aprilie 1939, regele şi Marele Voievod Mihai, împreună cu Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, s-au deplasat în zona de apus a ţării, unde au vizitat unităţile aflate pe liniile de fortificaţie şi au cercetat starea trupelor, echipamentul, hrana şi armamentul din dotare.

114. MIHAIL MIHĂILESCU – maior, locotenent-colonel, apoi colonel; aghiotant regal.

115. DUMITRU DĂMĂCEANU (1896 – 1978) – colonel, apoi general; adjutant al Marelui Voievod Mihai. Şef de Stat-Major al Comandamentului Militar al Capitalei (până la 23 august 1944), calitate în care joacă un rol-cheie în determinarea evenimentelor militare din vara anului 1944, în ruperea României de Axă şi trecerea ei de partea coaliţiei antifasciste a Naţiunilor Unite. Este avansat la gradul de general

de brigadă şi devine ministru de Interne, numit prin Decretul Regal nr. 1620 din 23 august 1944. Membru al Delegaţiei României la tratativele pentru încheierea Convenţiei de armistiţiu de la Moscova din 12 septembrie 1944. Aici pledează insistent pentru: **„Restituirea prizonierilor români şi, în special, a unităţilor, formaţiunilor şi navelor care au fost dezarmate după încetarea focului** [la 24 august 1944], **care restituire urmează să se facă în virtutea unei convenţii speciale între Înaltul Comandament Sovietic şi Român, ce urmează să se întrunească cât mai curând posibil"**. Desigur, această solicitare nu a fost aprobată. În acelaşi cadru, se pronunţă pentru dreptul Guvernului român de a restabili administraţia sa pe întreg teritoriul ţării, cu excepţia unui sector de 50 km depărtare de linia frontului, şi nu de 50-100 km, cum cereau instrucţiunile şi ordinele date de Înaltul Comandament Aliat (sovietic). În legătură cu aceasta, D. Dămăceanu face următoarea precizare în şedinţa Consiliului de Miniştri din 16 septembrie 1944: **„Am pus problema reducerii adâncimii acestei zone la 50 km, în locul acestei formule: 50-100km. Ni s-a adus argumentul că, în urma experienţei războiului purtat de Uniunea Sovietică, s-a ajuns la concluzia că această adâncime a trecut de foarte multe ori de 100 km. S-au luat măsuri cu caracter militar şi, deci, autorităţile militare trebuie să aibă un caracter preponderent în această zonă. Am argumentat că 100 km pentru ţara românească însemnează altceva decât 100 km pentru Rusia Sovietică. La acest argument mi s-a răspuns cu un zâmbet din partea d-lui Molotov"**. Face parte din Delegaţia României la Conferinţa de pace de la Paris din 1946, precum şi din Delegaţia ţării noastre pentru semnarea Tratatului de pace, în 1947, alături de Gheorghe Tătărăscu, Lucreţiu Pătrăşcanu şi Ştefan Voitec.

116. ILIE RADU – maior, ofiţer de ordonanţă al regelui.

117. CORNELIU DRAGALINA (1887 – 1949) – general. Fiul generalului erou Ion Dragalina. Militar de carieră. Urmează toate treptele ierarhiei militare, ajungând, în 1943, general de Corp de armată. Va însoţi, ca expert, delegaţiile române la tratativele cu Ungaria de la Turnu- Severin din 16 –24 august 1940 şi la Diktatul de la Viena din 30 august 1940. Din martie 1943, guvernator al Bucovinei. În 1944, va face parte din Secretariatul Ministerului Apărării Naţionale.

118. ALEXANDRU G. CRETZIANU (1895 – 1979) – jurist şi diplomat. Ataşat diplomatic în Delegaţia României la Conferinţa de la Paris (1919), ataşat şi secretar de legaţie la Londra (1919 – 1922), Roma (1923 – 1926), Berna (1926 – 1929); ministru al Afacerilor Străine (1929). Membru în Delegaţia României la Societatea Naţiunilor (1930, 1931, 1932) şi în Delegaţia română la Conferinţa de dezarmare din 1932. Şef al Departamentului Politic (1933 – 1938) şi secretar general (1939 –1941) al Ministerului Afacerilor Străine. Istoriografia noastră îi datorează editarea, în 1933

– 1934, a celor două volume de documente **„Din arhiva lui D. Brătianu"**, operă de rigoare istorică, vădind o concepţie superioară despre editarea izvoarelor. Adversar al alianţei lui Ion Antonescu cu Germania hitleristă, demisionează. În 1943 – 1945, ministru al României la Ankara. Efortul său diplomatic se subsumează ieşirii României din Axă şi alăturării ei la coaliţia puterilor antifasciste. După al doilea război mondial, se stabileşte peste hotare.

119. În calitate de secretar general al Ministerului Afacerilor Străine, Alexandru G.Cretzianu întreprinde vizite de informare la Londra (10 aprilie 1939) şi la Paris (12 aprilie 1939) pentru a face cunoscută poziţia Bucureştiului favorabilă unei garanţii unilaterale anglo-franceze, fără ca aceasta să fie condiţionată de alăturarea Poloniei la declaraţia de garanţii. Al. G.Cretzianu argumentează, în cele două capitale, importanţa livrării de armament pentru înzestrarea Armatei Române, ca cea mai fericită modalitate de întărire a securităţii României de către Anglia şi Franţa.

120. Trupele italiene debarcă în Albania la 7 aprilie 1939.

121. Din formulare rezultă că **„acesta din urmă"** ar fi Alexandru G. Cretzianu. În fapt, este vorba de Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine, care, a doua zi, 8 aprilie 1939, îşi începe vizita de două zile la Ankara, unde poartă convobiri cu ministrul de Externe turc, Şükrü Saracioglu, în problema politicii de garanţii anglo-franceze.

122. ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU (1887 – 1953) – diplomat şi om politic turc. Ministru al Instrucţiunii Publice (1925), Finanţelor (1927 – 1930), Justiţiei (1933), Afacerilor Externe (1938 – 1942). Preşedinte al Consiliului de Miniştri (1942 – 1946).

123. Erga omnes (lat.) – **faţă de toţi**, iar în dreptul internaţional, cum e cazul aici, **faţă de toate statele**.

124. Sir JAMES ERIC DRUMMOND PERTH (1876 – 1951) – diplomat britanic. Primul secretar general al Societăţii Naţiunilor (1919 – 1933). În 1933 – 1939, ambasador al Marii Britanii în Italia.

125. GHEORGHE TĂTĂRĂSCU (1886 – 1957) – jurist, publicist, om politic liberal, unul dintre fruntaşii P.N.L., şef al grupării „Tinerii Liberali"; membru al Academiei Române, reputat orator. Colaborator apropiat al lui I.G. Duca şi unul dintre intimii lui Carol al II-lea. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (octombrie 1923 – martie 1926; iunie 1927 – noiembrie 1928); ministru al Industriei şi Comerţului (noiembrie 1933 – ianuarie 1934). Prim-ministru (ianuarie 1934 – decembrie 1937) şi ministru al Industriei şi Comerţului (5 – 30 ianuarie 1934), ad-interim la: Ministerul de Război (31 mai – 27 iunie 1934), Ministerul Afacerilor Străine

(octombrie 1934 – august 1936), Ministerul de Interne (23 februarie – 28 decembrie 1937); ministru de Stat şi ad-interim la Ministerul Afacerilor Străine (10 februarie – 30 martie 1938); ambasador în Franţa (decembrie 1938 – septembrie 1939); ad-interim la Ministerul de Interne (24 – 30 noiembrie 1939). Prim-ministru (noiembrie 1939 – iulie 1940). Membru al Consiliului de Coroană. Întrucât acceptă cu uşurinţă evacuarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord ca urmare a notelor ultimative ale Guvernului U.R.S.S. din 26 şi 28 iunie 1940, se află într-o mare izolare în toată perioada regimului antonescian. Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de Externe în guvernul Petru Groza (6 martie 1945 – 6 noiembrie 1947). În această calitate, conduce Delegaţia guvernamentală la Conferinţa păcii de la Paris din 1946,unde apără strălucit drepturile teritoriale legitime ale românilor. În faţa presiunilor şi ameninţărilor din partea Moscovei şi a emisarilor ei din interior, demisionează, împreună cu ceilalţi miniştri ai grupării liberale pe care o conducea. Arestat după 1947, este supus la ani grei de detenţiune şi la domiciliu forţat.

126. WILHELM FABRICIUS (1882-1946) – diplomat şi om politic german. Ministrul celui de-al III-lea Reich la Bucureşti (aprilie 1936 – ianuarie 1941).

127. La 6 aprilie 1939, V.V. Tilea, ministrul României în Marea Britanie, a avut, la Londra, o lungă întrevedere cu Józef Beck, ministrul Afacerilor Străine al Poloniei.

128. Convorbirile lui Józef Beck la Londra (4-6 aprilie 1939) s-au soldat cu transformarea garanţiei unilaterale britanice din 31 martie într-un pact temporar de asistenţă mutuală. Un tratat permanent, după cum s-a anunţat, urma să fie încheiat după stabilirea detaliilor documentului.

129. Józef Beck, aflat la Londra, a şi făcut o precizare în acest sens, în cadrul declaraţiei de presă din 6 aprilie 1939: **„Colaborarea dintre Polonia şi România este foarte intimă, totuşi reglementarea problemelor nu poate să fie făcută decât prin negocieri directe între Varşovia şi Bucureşti"**.

130. PALATUL REGAL – construcţie monumentală în inima Bucureştiului, pe Calea Victoriei. Pe acest loc se ridica, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, o casă boierească, proprietate a demnitarului Iordache Coflescu, cumpărată apoi, cu 45 000 de taleri, de către marele logofăt Dinicu Golescu. Acesta o reface în stilul neoclasic şi o extinde. Edificiul este vândut, în 1832, Consiliului Administrativ de Stat şi serveşte ca sediu al Comandamentului Militar şi al unor instituţii administrative. Sub voievodul Alexandru Ghica, devine, la 1838, palat princiar şi este supus unor ample lucrări de restructurare şi de extindere. Aici se instalează, la 1848, Guvernul Provizoriu, apoi, până la abdicare, în 1866, domnitorul Al.I.Cuza, care îl reamenajează. Tot aici se încoronează Carol de Hohenzollern, primul rege al României. Pentru a face faţă

serviciilor de Curte, Palatului i se adaugă un nou corp de clădire, conceput de arhitectul francez Paul Gottereau. La 1927, acest ansamblu este parţial distrus de flăcările unui incendiu. Va fi reconstruit în actuala formă în anii '30, după planurile arhitecţilor Nicolae Nenciulescu, D. Dobrescu, N. Lupu şi inginerului Emil Prager. În final, Palatul cuprinde patru corpuri cu circa 300 de camere şi dependinţe.

Interioarele Palatului prezintă o împletire de stiluri. Cele două holuri de la intrările principale sunt realizate în stil neobizantin; sufrageria, în stil neoclasic britanic „Adam"; Salonul Verde şi Sala Tronului cuprind elemente ale Renaşterii italiene. Saloanele de recepţie de la etajul I sunt ornamentate cu coloane de marmură galbenă – de Sienna –, albă – de Carrara – şi gri – de Ruşchiţa. „Scara Voievozilor", care duce la Sala Tronului, e împodobită cu picturi murale. Plafonul original era pictat şi decorat cu stuc aurit. Palatul, grav avariat de bombardamentele din timpul celui de-al doilea război mondial, mai ales aripa stângă, este reconstruit. După abdicarea regelui Mihai I, în 1947, aici se amenajează Muzeul Naţional de Artă. În 1961, aripa stângă a Palatului devine sediul Consiliului de Stat. În timpul evenimentelor din decembrie 1989, avea să sufere, de asemenea, importante avarii.

131. GARA MOGOŞOAIA – situată în apropierea Palatului de la Mogoşoaia, (jud. Ilfov) era gară regală.

132. BALCIC – staţiune balneară în sudul Dobrogei (fostul judeţ Caliacra), pe locul anticei milesiene Dionysopolis. În apropierea Balcicului se afla palatul **Tenha-Juvah** al reginei Maria.

133. Referire la ducele ALFRED DE EDINBURG, apoi de SAXA-COBURG-GOTHA, fiu al reginei Victoria a Angliei. El era tatăl reginei Maria a României, bunic după mamă al regelui Carol al II-lea şi străbunic al Marelui Voievod Mihai.

134. „STELLA MARRIS" – numele bisericii ortodoxe zidite de regina Maria în apropiere de palatul ei, **Tenha-Juvah**, de la Balcic, cea mai mică biserică din ţară, o copie fidelă a unei biserici bizantine pe care ea însăşi a descoperit-o într-un cătun din Cipru. Potrivit testamentului lăsat de regină, inima ei a fost depusă aici, iar corpul înhumat la Curtea de Argeş. Actualmente, inima reginei se păstrează la Muzeul Naţional de Istorie a României.

135. ZOGU (AHMED BEY ZOGU) (1895 – 1961) – om politic albanez, de origine macedoneană. Colonel în armata austriacă, în primul război mondial. Prim-ministru al Albaniei (1922 – 1924), preşedinte al Republicii Albaneze (1925 – 1928). În 1928, se proclamă rege. Se căsătoreşte, în 1938, cu contesa maghiară Geraldina Apponyi. După invadarea Albaniei de către armatele mussoliniene (aprilie 1939),

părăseşte ţara.

136. Speedboat (engl.) – **barcă cu motor.**

137. Ţara catolică în cauză este Italia, care, la 7 aprilie 1939, în Vinerea Mare, ocupă Albania.

138. Regina Geraldina a Albaniei – după cum anunţa, la 11 aprilie 1939, cotidianul „Paris Soir" – ar fi fost serios bolnavă, suferind de febră puerperală, o boală infecţioasă gravă a lăuzelor, contractată în împrejurările fugii sale din Tirana la numai 48 de ore după ce născuse. Într-adevăr, la 5 aprilie 1939, ea dă naştere unui băiat, viitorul moştenitor al Coroanei albaneze, Leka I.

139. ADRIEN THIERRY (1885 – 1961) – diplomat şi jurist francez. Fiul lui Joseph Thierry, unul dintre cei mai apreciaţi ambasadori pe care Franţa îi avusese la Madrid. Îşi începe cariera diplomatică în 1911, când devine ataşat de ambasadă la Londra, apoi este avansat secretar de ambasadă, funcţie pe care o exercită timp de şase ani. În 1917, va fi în funcţiune la Madrid, după care va trece la Direcţia politică şi comercială de la Quai d'Orsay. Revine la Ambasada Franţei de la Londra, unde va funcţiona timp de nouă ani. În noiembrie 1927, este înaintat consilier de ambasadă la Madrid, iar după doi ani, în 1929, devine ministru plenipotenţiar. În septembrie 1933, este acreditat ministru plenipotenţiar la Atena, unde reprezintă Franţa timp de trei ani. La 31 mai 1936, va fi numit ministru plenipotenţiar al Franţei în România.

140. La 7 aprilie 1939, se publică, la Paris, Decretul pentru ridicarea imediată a Legaţiei Franţei de la Bucureşti la nivel de ambasadă, iar în ziua de 12 aprilie 1939, Guvernul francez conferă lui Adrien Thierry rangul de ambasador şi solicită agrementul regelui Carol al II-lea pentru desemnarea lui ca titular al Ambasadei Franţei în România.

141. În şedinţa Camerei Comunelor din 13 aprilie 1939, Neville Chamberlain declară: **„Folosesc, aşadar, această ocazie pentru a spune, în numele meu, că Guvernul Maiestăţii Sale acordă cea mai mare importanţă evitării tulburării cu ajutorul forţei sau prin ameninţări cu forţa a statu-quo-ului în Mediterana şi în Peninsula Balcanică. Prin urmare, s-a ajuns la concluzia că, în cazul întreprinderii oricărei acţiuni care ameninţă în mod clar independenţa Greciei şi a României şi contra cărora Guvernul grec sau Guvernul român vor socoti vital să reziste cu forţele lor naţionale, Guvernul Maiestăţii Sale se va considera el însuşi obligat să ofere guvernelor român şi grec, după cum va fi cazul, tot ajutorul ce îi stă în putere".**

În acelaşi mod s-a pronunţat Edouard Daladier la Paris, în faţa Parlamentului: **„Luând în considerare îngrijorările speciale pe care evenimentele din ultimele săptămâni le-au făcut să apară, Guvernul francez a dat în consecinţă României şi**

Greciei asigurarea specială că, în cazul când o acţiune ar fi întreprinsă împotriva lor, acţiune care ar ameninţa clar independenţa României sau Greciei, şi împotriva căreia Guvernul român sau Guvernul grec ar socoti că este în interesul său vital să reziste cu forţele sale naţionale, Guvernul francez s-ar socoti angajat să-i dea imediat întreaga asistenţă ce-i stă în putinţă".

142. A.C.A. – APĂRAREA CONTRA AERONAVELOR, denumire de epocă desemnând **Apărarea Antiaeriană.**

143. La 15 aprilie 1939, are loc, la Palat, o consfătuire, prezidată de suveran, la care iau parte preşedintele Consiliului de Miniştri, Armand Călinescu, ministrul Afacerilor Străine, Grigore Gafencu, şi consilierii regali. În acest cadru, Grigore Gafencu prezintă o expunere detaliată asupra acţiunii diplomatice româneşti din ultimul timp şi a rezultatelor la care s-a ajuns. Memoriul la care face referire Carol al II-lea este această expunere.

144. Ministrul Afacerilor Străine, Grigore Gafencu, întreprinde un turneu în mai multe capitale europene, pentru a explica vocaţiile politicii externe a României în circumstanţele date, după cum urmează: **Berlin** – 18-20 aprilie 1939; **Bruxelles** – 21-22 aprilie; **Londra** – 23-25 aprilie; **Paris** – 27-28 aprilie; **Roma** – 30 aprilie – 3 mai; **Belgrad** – 4-5 mai.

145. CSÁKY ISTVÁN (1894 – 1941) – diplomat şi om politic ungur. Şeful Cabinetului ministrului Afacerilor Străine (1936-1938); ministru al Afacerilor Străine al Ungariei (decembrie 1938 – ianuarie 1941). Unul dintre exponenţii politicii de extensiune teritorială a Ungariei horthyste pe seama dezmembrării Cehoslovaciei şi a anexării părţii de nord-est a Transilvaniei.

146. La 13 aprilie 1939, în cursul dezbaterilor din Comisia pentru Afaceri Străine a Parlamentului de la Budapesta, contele Csáky István, ministrul ungar al Afacerilor Străine, afirmă că situaţia faţă de România este grea, deoarece aceasta ar vrea, **„cu orice preţ, să facă lumea să creadă că ar avea toate motivele să bănuiască din partea Ungariei intenţii ostile, deşi România ştie bine că Guvernul ungar vrea să respecte frontierele României".** Acelaşi demnitar ungur declară că **„poate asigura România că sensibilitatea română va fi respectată larg din partea Ungariei".** Declaraţia conciliantă a contelui Csáky István survine exact în ziua în care prim-miniştrii englez (A.N. Chamberlain) şi francez (E. Daladier) dau asigurări de sprijinire a României în cazul în care independenţa ei ar fi pusă în pericol.

147. ALEXANDRU C. CUZA (1857 – 1947) – jurist, economist, publicist, profesor universitar, membru al Academiei Române, om politic, deputat. În 1910, formează, împreună cu Nicolae Iorga, Partidul Naţional-Democrat (din 1932, Naţio-

nalist-Democrat); în 1918, participă, alături de Al. Averescu, C. Argetoianu ş.a., la crearea Ligii Poporului; în 1919, constituie Partidul Naţional Democrat-Creştin, împreună cu grupul de fideli ai Partidului Naţional-Democrat. În ianuarie 1922, împreună cu dr. N.C. Negulescu, pune bazele Uniunii Naţional-Creştine. În martie 1923, înfiinţează Liga Apărării Naţional-Creştine (L.A.N.C.), din care avea să ia naştere gruparea constitutivă a Gărzii de Fier. Conducător, împreună cu Octavian Goga, al Partidului Naţional-Creştin, creat în iulie 1935. Ministru secretar de Stat în Cabinetul prezidat de O. Goga (28 decembrie 1937 – 10 februarie 1938). Consilier de Coroană (din 1939).

148. Cum a rezultat din notele de mai sus, la 15 aprilie 1939 are loc nu o reuniune a Consiliului de Coroană, ci **o conferinţă comună a consilierilor regali şi a Guvernului** – prezidată de suveran –, care ia în dezbatere evoluţiile politice din intervalul 14 martie – 15 aprilie 1939.

149. ARTHUR VĂITOIANU (1864 – 1957) – general de Corp de armată, om politic liberal, respectiv liberal-georgist, senator de drept. Comandant de mari unităţi în războiul pentru reîntregirea naţională. Ministru de Interne şi ad-interim la Justiţie (24 octombrie – 29 noiembrie 1918), ministru de Război (noiembrie 1918 – septembrie 1919); prim-ministru, ministru la Interne şi ad-interim la Afaceri Străine (27 septembrie – 30 noiembrie 1919); ministru la Interne (ianuarie 1922 – octombrie 1923), la Comunicaţii (octombrie 1923 – martie 1926); ministru de Stat (10 februarie – 30 martie 1938). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938).

150. GEORGE G. MIRONESCU (1874 – 1949) – jurist, publicist, profesor universitar, industriaş, om politic naţional-ţărănist, unul dintre liderii P.N.Ţ., deputat. Membru de onoare al Academiei Române. Adept al Restauraţiei. Ministru la Instrucţiune (1921 – 1922), Afaceri Străine (1928 – 1931); reprezentant al României la Liga Naţiunilor (1929 – 1930). Prim-ministru între 7 şi 13 iunie 1930 – calitate în care prezidează actul Restauraţiei, respectiv al urcării lui Carol al II-lea pe Tron, la 8 iunie 1930 –, apoi între 10 octombrie 1930 şi 18 aprilie 1931. Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (din octombrie 1932), iar în intervalul 14 ianuarie – 14 noiembrie 1933 şi ministru de Interne; ministru de Stat (10 februarie – 30 martie 1938). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938). Senator numit de rege pentru o perioadă de nouă ani, prin Decretul din 5 iunie 1939.

151. ERNEST BALLIF – general de divizie, fost şef al Casei Militare a regelui Ferdinand I. Mare maestru al Curţii Regale şi administrator al Domeniilor Coroanei; membru al Consiliului de administraţie al Societăţii Bancare Române. Consilier regal (din martie 1938). Senator numit de rege pentru o perioadă de nouă ani prin Decretul din 5 iunie 1939.

152. BORIS AL III-LEA DE SAXA-COBURG-GOTHA (1894 – 1943) – rege (ţar) al Bulgariei (octombrie 1918 – august 1943). Fiul lui Ferdinand I şi al prinţesei Marie-Louis de Bourbon-Parme. Văr cu Carol al II- lea, regele României. În 1934, instaurează un regim de autoritate personală. Pe plan extern, promovează o politică de alianţă cu Germania hitleristă. Asasinat, totuşi, de nazişti, la întoarcerea de la o întrevedere cu Hitler.

153. FRANKLIN DELANO ROOSEVELT (1882 – 1945) – om politic şi de Stat american, personalitate a Partidului Democrat. Preşedinte al S.U.A. între anii 1933 şi 1945 (ales, consecutiv, de trei ori: 1933, 1936, 1940). Participă la conferinţele la nivel înalt de la Teheran (1943) şi Ialta (1945). Unul dintre principalii artizani ai victoriei Aliaţilor în cel de-al doilea război mondial.

154. În mesajul adresat la 15 aprilie 1939 lui Hitler şi Mussolini, preşedintele american le cere acestora să dea asigurări de neagresiune unui număr de 28 de state, şi nu 27, cum scrie autorul **Însemnărilor zilnice: „Sunteţi dispuşi** – întreabă F.D. Roosevelt – **să daţi asigurarea că forţele Dv. armate nu vor ataca şi nu vor invada teritoriul sau posesiunile nici uneia din naţiunile independente următoare: Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Suedia, Danemarca, Olanda, Belgia, Marea Britanie, Eire, Franţa, Portugalia, Spania, Elveţia, Lichtenstein, Luxemburg, Polonia, Ungaria, România, Iugoslavia, Rusia, Bulgaria, Grecia, Turcia, Statele Arabe Siria, Palestina, Egiptul şi Iranul?".**

155. CAROL I DE HOHENZOLLERN-SIGMARINGEN (CAROL-EITEL-FRIEDRICH) (8/20 aprilie 1839 – 28 septembrie 1914) – domnitor (10 mai 1866 – 10 mai 1881), apoi rege al României (10 mai 1881 – 28 septembrie 1914), întemeietorul familiei regale române. Fiul lui Karl Anton, principe de Hohenzollern-Sigmaringen (1848-1885) şi al Iosefinei, principesă de Baden, fiica adoptivă a împăratului Napoleon I. Este adus la cârma ţării după răsturnarea domnitorului Al.I. Cuza şi în împrejurările în care contele Filip de Flandra refuzase să primească această calitate. În momentul în care i s-a propus să devină domnitor, era locotenent în cel de-al 23-lea Regiment de Dragoni din Garda Prusiană. La 15 noiembrie 1869, se căsătoreşte cu Elisabeta (Paula-Ottilia-Elisa), principesă de Wied. Din această căsătorie va rezulta un singur vlăstar – principesa Maria (8 septembrie 1870 – 9 aprilie 1874). Regele Carol I, care domneşte 48 de ani, îşi leagă numele de mari evenimente din istoria naţională, cu deosebire de cucerirea independenţei de Stat depline a ţării, în războiul din 1877-1878, când se află la comanda Oştirii, dobândind numele de **Mare Căpitan.** Este înmormântat la Curtea de Argeş.

156. „ŠKODA" – uzinele cehoslovace din Plzen, parte a complexului industrial francez de armament „Schneider et Comp". Li se rezervase ca piaţă de desfacere zona sud-estului european (România, Iugoslavia ş.a.).

157. WILHELM DE WIED (1876 – 1945) – principe german, descendent al familiei princiare prusace Wied-Neuwied, din care face parte şi principesa Elisabeta, regină a României, al cărei nepot de frate este. Căsătorit cu prinţesa Sofia de Schoenburg, a cărei bunică era de origine română. În decembrie 1913, la Conferinţa de la Londra, i se oferă coroana Albaniei, care devine principat independent. Îşi ia titlul de **mbret**. Nefiind acceptat de albanezi, renunţă foarte curând la tron, rămânând, de fapt, în această ţară numai nouă luni (până în septembrie 1914). Încetează din viaţă la Sinaia.

158. PAUL KARAGHEORGHEVIĆ (1893-1976) – prinţ iugoslav, nepot al regelui Petru I. După moartea regelui Aleksandru I Karagheorghević, devine regent al Iugoslaviei (octombrie 1934 – martie 1941), regele Petru al II-lea fiind minor. În 1941, va accepta aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit, deci alinierea la Axă, ceea ce a provocat organizarea unui complot împotriva sa.

159. RUDOLF HESS (1894 – 1987) – om politic nazist. Secretar particular al lui Hitler pentru redactarea lucrării **„Mein Kampf"**, publicată în 1925, apoi, din 1933, locţiitorul acestuia. Membru în Consiliul Reichului, din 1939, şi desemnat, în acelaşi an, al doilea secretar al Führerului (după Göring). La 10 mai 1941, pleacă cu un avion, pe care îl pilotează el însuşi, în Marea Britanie pentru a propune Guvernului de la Londra pace cu cel de-al III-lea Reich. Se paraşutează în Scoţia, este arestat, tratat ca prizonier de război şi internat până la sfârşitul celei de-a doua conflagraţii mondiale. Judecat de Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946), este condamnat la detenţiune pe viaţă şi încarcerat la închisoarea „Spandau" din Berlin. Din 1966, rămâne singurul ocupant al acestei fortăreţe, unde se sinucide.

160. FREDERICK LEITH-ROSS (n. 1887) – consilier economic şef al Guvernului britanic (1932 – 1940). Conducătorul delegaţiei britanice trimise la Bucureşti în vederea angajării unor tratative economice.

161. ALEKSANDR AVAKUMOVIĆ (n. 1896) – diplomat iugoslav. În 1936-1939, consilier de legaţie la Bucureşti, apoi însărcinat cu afaceri şi, respectiv, ministru plenipotenţiar la Madrid.

162. JOVAN DUČIĆ (1874 – 1943) – poet, prozator şi diplomat sârb. Ministru plenipotenţiar al Iugoslaviei la Bucureşti. Membru al Academiei de la Belgrad. Membru de onoare al Societăţii Scriitorilor Români (1939) şi al Academiei Române (1940).

163. ANTON KOROŠEC (1872 – 1940) – pictor şi om politic iugoslav. Promotorul Declaraţiei din mai 1917 privitoare la unirea teritoriilor slovene, croate şi sârbeşti din Imperiul austro-ungar într-un stat federal şi preşedintele Consiliului

naţional al respectivelor popoare. În mai multe rânduri, ministru. Ca lider al forţelor de opoziţie, este supus (din 1930) unui regim de supraveghere la domiciliu, din care este eliberat în 1934, în împrejurările morţii regelui Aleksandru. Se bucură de încrederea prinţului regent Paul şi devine membru al Guvernului.

164. Dr. GHEORGHE BANU – inspector general al Serviciului Social al Ţinutului Bucegi.

165. WILHELM KEITEL (1882 – 1946) – feldmareşal german. Şeful Statului-Major General al armatei hitleriste (1934 – 1945). În februarie 1938, Hitler îl însărcinează cu conducerea Înaltului Comandament al noului Wehrmacht (Oberkommando der Wehrmacht – O.K.W.), în care calitate comandă toate forţele celui de-al III-lea Reich, având, practic, prerogative de ministru de Război. În anii războiului din Răsărit, vizitează în mai multe rânduri România, ia parte la întrevederi Hitler-Antonescu şi are însuşi întâlniri cu Ion Antonescu în probleme ale desfăşurărilor militare de pe frontul de Est. Conduce delegaţia care, în noaptea de 8 spre 9 mai 1945, semnează actul de capitulare totală şi necondiţionată a Germaniei naziste în faţa forţelor coaliţiei antifasciste a Naţiunilor Unite. Arestat şi judecat ca mare criminal de război de către Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946), este condamnat la moarte şi spânzurat.

166. HERMANN GÖRING (1893 – 1946) – mareşal şi om politic nazist. În calitate de preşedinte al Reichstagului, insistă pe lângă Hindenburg să apeleze la Hitler pentru postul de cancelar. Între anii 1935 şi 1945, şeful aviaţiei militare (**Luftwaffe**). „Delegat" pentru planul de patru ani, inaugurat în septembrie 1936, departament care avea în atribuţie controlul şi coordonarea economiei germane în vederea preparativelor de război. În 1940, Hitler îl desemnează succesorul său. Eşecul în bătălia Angliei, superioritatea copleşitoare a aviaţiei Aliaţilor fac să-şi piardă rapid poziţiile. Este arestat din ordinul Führerului, în ultimele zile ale Reichului nazist, apoi cade în mâinile americanilor. Judecat şi condamnat la moarte ca mare criminal de război de către Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946), se sinucide în închisoare.

167. ÎNŢELEGEREA BALCANICĂ sau ALIANŢA BALCANICĂ – alianţă regională cu caracter politic şi militar, constituită pe baza Pactului Balcanic, semnat la Atena în ziua de 9 februarie 1934 de către miniştrii de Externe ai României, Iugoslaviei, Greciei şi Turciei. Scopul alianţei: apărarea păcii şi securităţii în sud-estul Europei. Forţele revizioniste din Peninsula Balcanică, îndeosebi cele din Bulgaria şi Albania, precum şi amestecul din afară al puterilor revanşarde au frânat realizarea unei alianţe largi a tuturor statelor din acest spaţiu geografic în măsură să înfrunte pericolele externe crescânde din deceniul al patrulea. Înţelegerea Balcanică a avut,

alături de **Mica Înţelegere**, o activitate diplomatică susţinută, menită a conduce la rezolvarea problemelor balcanice de către statele din acest spaţiu, fără imixtiuni din exterior. Ca urmare, s-a bucurat de sprijinul popoarelor balcanice, de încrederea şi simpatia statelor mici şi mijlocii din Europa. În condiţiile creşterii pericolului de agresiune din partea puterilor Axei, guvernul bulgar, sub presiunea opiniei publice interne, a semnat acordul de la Salonic (iulie 1938), act care promitea extinderea colaborării politice şi militare de apărare în Balcani. Evoluţia raportului internaţional de forţe în ajunul războiului, izbucnirea celei de-a doua conflagraţii mondiale, divergenţele şi contradicţiile interbalcanice, perpetuate şi agravate prin politica deliberată a Germaniei naziste şi Italiei fasciste, criza politică internă ce se manifesta în fiecare ţară balcanică s-au repercutat negativ şi asupra Înţelegerii Balcanice. În toamna anului 1940, alianţa s-a destrămat, iar statele din sud-estul Europei, izolate, fără nici un sprijin din afară, au căzut, rând pe rând, sub dominaţia Axei.

168. AXA – alianţa dintre Germania nazistă şi Italia fascistă, statuată prin acordul secret din 25 octombrie 1936 şi denumită **Axa Berlin-Roma.** În urma încheierii, la 25 octombrie 1936, a „Pactului Antikomintern" dintre Japonia şi Germania, la care aderă şi Italia, la 6 noiembrie 1937, va deveni **Axa Berlin-Roma-Tokio.**

169. SANDRO - ALEKSANDRU I KARAGHEORGHEVIC (1888 – 1934) – fiul lui Petru I, rege al Serbiei. Căsătorit cu principesa Maria (Mărioara, Mignon), soră a lui Carol al II-lea. Regent, în 1918, apoi rege al Iugoslaviei (1921 – 1934). Din 1929, în urma unei lovituri de Stat, preia conducerea guvernului. Asasinat, împreună cu ministrul de Externe francez, Louis Barthou, la Marsilia, în ziua de 9 octombrie 1934.

170. LEOPOLD AL III-LEA (1901 – 1983) – rege al Belgiei (1934 – 1951). Fiul lui Albert I şi al Elisabetei de Bavaria. Deportat în Germania nazistă, împreună cu familia, la 7 iunie 1944, va fi eliberat la 7 mai 1945. În 1951, în împrejurările unei accentuate opoziţii valone şi socialiste, cedează prerogativele regale fiului său, Baudouin, iar în 1951 abdică.

171. PAUL VAN ZEELAND (1893 – 1973) – economist, profesor universitar, om politic belgian, unul din liderii Partidului Catolic. Prim-ministru (1935 – 1937). În 1940-1944, se refugiază în Anglia. După război, ministru de Externe (1949 – 1954). Susţinător al ideii uniunii europene.

172. JOACHIM VON RIBBENTROP (1893 –1946) – om politic şi diplomat nazist. Participant la primul război mondial, se remarcă prin bravură şi este distins cu „Crucea de Fier". Membru al delegaţiei germane la Conferinţa păcii de la Paris (1919). Din 1930, confident al lui Hitler, pe care-l va sprijini în luarea puterii,

rămânându-i până la capăt colaborator apropiat. Ambasador al Germaniei la Londra (1936 – 1938); ministru de Externe al celui de-al III-lea Reich (februarie 1938 – mai 1945), cu important rol în fundamentarea politicii externe naziste, în încheierea Tratatului de Neagresiune sovieto-german de la 23 august 1939, iar în timpul celui de-al doilea război mondial în asigurarea pe cale diplomatică a succesului celui de-al III-lea Reich în marea conflagrație. Ribbentrop este cel care negociază și semnează documente catastrofale pentru istoria românilor, pentru evoluția lor în epoca contemporană, cum au fost Protocolul adițional secret al Tratatului de Neagresiune din 23 august 1939, prin care erau predate Sovietelor mari părți din teritoriul nord-estic al României (Basarabia și Bucovina de Nord), precum și Diktatul de la Viena din 30 august 1940, în urma căruia partea de nord-est a Transilvaniei era înstrăinată din corpul național în profitul Ungariei horthyste. Arestat și judecat de către Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg, este condamnat la moarte ca mare criminal de război și spânzurat, la 16 octombrie 1946.

173. În cadrul convorbirii sale cu Grigore Gafencu din 18 aprilie 1939, Hitler dă asigurări că Germania nu sprijină revizionismul horthyst **„atât timp cât poate conta pe prietenia României".**

174. MIHAIL GHELMEGEANU (1896 – 1983) – jurist, publicist, om politic național-țărănist, deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor (iunie 1932–iunie 1933), Finanțe (iunie– noiembrie 1933); ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (martie 1938 – noiembrie 1939), de Interne (noiembrie 1939 – iulie 1940). Susținător al regimului de autoritate monarhică instaurat de Carol al II-lea. În intervalul martie 1945 – februarie 1946, președintele Comisiei pentru Aplicarea Armistițiului.

175. PETRE ANDREI (1891 – 1940) – sociolog, filosof, profesor universitar, om politic național - țărănist, deputat, vicepreședinte al Camerei Deputaților. Subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor (17 iunie – 10 octombrie 1930), la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor (august 1932 – noiembrie 1933); ministru al Educației Naționale (decembrie 1938 – iulie 1940). Se sinucide din cauza persecuțiilor la care a fost supus de către legionari.

176. VICTOR C. CĂDERE (1891 – 1980) – jurist, diplomat, profesor universitar, deputat. Membru al Delegației române la Conferința păcii de la Paris (1919). Director general al Siguranței Statului. Ministru plenipotențiar la Belgrad (1936 – 1938); rezident regal al Ținutului Dunăre (august 1938 – februarie 1939); din nou la Belgrad, ca ambasador (februarie 1939 – mai 1941).

177. VLADIMIR PETROVICI POTEMKIN (1878 – 1946) – diplomat și istoric sovietic. Ambasadorul U.R.S.S. la Roma (1932 – 1934) și la Paris (1934 –

1937); adjunctul Comisarului Poporului pentru Afacerile Străine al U.R.S.S. (aprilie 1937 – septembrie 1940). Între anii 1940 şi 1946, Comisar al Poporului pentru Educaţie Naţională.

178. N. PAVELESCU – inspector general al trenurilor regale. Va fi şi directorul trenului cu care avea să plece în exil Carol al II-lea, în septembrie 1940.

179. În cele din urmă, V.P. Potemkin pleacă de la Odessa direct la Istanbul. Vine în Bucureşti la întoarcerea din vizita în Turcia.

180. Cei zece membri ai misiunii comerciale engleze, conduse de Sir Frederick Leith-Ross, primul consilier economic al Guvernului de la Londra, sosesc în România la 24 aprilie 1939.

181. **„ Mieux vaut tard que jamais" – „Mai bine mai târziu decât niciodată".**

182. „HOTCKINSS" – firma franceză de armament.

183. MILAN STOJADINOVIĆ (1888 – 1961) – om politic iugoslav, întemeietorul partidului Uniunea Radicală. Ministru de Finanţe (1922 – 1926; 1934). Prim-ministru şi ministru al Afacerilor Străine (iunie 1935 – februarie 1939). Regele Carol al II-lea nu-l agreează, îndeosebi din cauza politicii lui de apropiere de puterile Axei.

184. VASILE STOICA (1899 – 1974) – diplomat. Desfăşoară, în S.U.A., activităţi în sprijinul operei de reîntregire naţională a românilor şi, în acest cadru, iniţiază, în 1918, constituirea Ligii Sociale Române de la Washington, al cărei preşedinte va deveni. Component al Delegaţiei României la Liga Naţiunilor. Secretar de legaţie (1921), ministru plenipotenţiar la Tirana şi Sofia (1930 – 1936), Riga şi Kaunas (1936 – 1939); ambasador la Ankara (februarie 1939 – martie 1940); subsecretar de Stat în Ministerul Propagandei (1940). După august 1944, secretar general al Ministerului de Externe.

185. CARLOS CELSO DE OVRO PRETO – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Braziliei la Bucureşti.

186. ALAIN DUPARC – viconte, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Belgiei la Bucureşti (din aprilie 1939). Îi succede în această funcţie baronului **Guillaume**, care decedează.

187. ADRIEN THIERRY era primul ambasador al Franţei în România.

188. La 26 aprilie 1939, A.N. Chamberlain anunţă, în Camera Comunelor, instituirea serviciului militar obligatoriu.

189. „LEBENSRAUM" („SPAŢIUL VITAL") – termen adoptat de nazişti în

anii '35, desemnând teritoriul a cărui cucerire o socoteau indispensabilă pentru satisfacerea expansiunii demografice şi a imperativelor economice ale unei naţiuni germane numeroase şi lipsite, pe termen lung, de resurse suficiente. În acest cadru, acapararea, mai cu seamă a Poloniei şi a Ucrainei, era unul dintre obiectivele prioritare ale politicii anexioniste a lui Hitler. **„Spaţiul vital** – aşa cum era definit într-o notă confidenţială aflată pe biroul primului-ministru Armand Călinescu, după dezmembrarea Cehoslovaciei – **este o analogie adecvată necesităţilor germane pentru zona de influenţă de care se vorbea în împărţirea stăpânirii continentelor locuite de populaţii de culoare. Spaţiul vital al Germaniei este aici, în Europa Centrală şi Răsăriteană".** (Arhiva Naţională a României, fondul Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosarul nr. 143/1939, fila 19).

190. GARDA DE FIER – organizaţie cu caracter extremist, fascist, constituită în aprilie 1930 ca secţie politică a Legiunii „Arhanghelul Mihail" (1927). Dizolvată în ianuarie 1931, şi-a continuat activitatea sub numele de Gruparea Corneliu Zelea Codreanu. În decembrie 1934, va reapărea sub numele de Partidul „Totul pentru Ţară", care avea, în fapt, acelaşi fond programatic ca şi Garda de Fier.

191. ARTHUR KONRADI – şeful grupului naţional al organizaţiilor din străinătate (Landesgruppenleiter) al N.S.D.A.P. (National- Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Partidul Naţional Socialist German al Muncitorilor) din România. Formal, era ataşat comercial al Legaţiei Germane şi secretar general al Camerei de Comerţ româno-germane.

192. Dr. EMIL MARIAN – secretar general la Ministerul Economiei Naţionale; secretar general al Comisiei permanente române pentru relaţii de comerţ exterior cu Germania.

193. RADU DJUVARA (1881 – 1968) – diplomat. Fost secretar al reginei Elisabeta a României. Ministru plenipotenţiar la Bruxelles, apoi la Berlin (1938 –1939) şi Atena (mai 1939 – noiembrie 1940).

194. „Catch me" – aici cu sensul de **„m-au găsit", „m-au prins".**

195. RADU CRUTZESCU (1892 – 1977) – jurist şi diplomat. Ataşat de legaţie (1918), al treilea secretar de legaţie la Varşovia, al doilea secretar de legaţie la Bruxelles (1921 – 1924) şi la Praga (1924 – 1930), secretar ajutor la Direcţia Politică din Ministerul Afacerilor Străine; ministru plenipotenţiar la Praga (mai 1938 – ianuarie 1939), la Berlin (martie 1939 – iunie 1940) şi la Budapesta (1940).

196. RADU IRIMESCU – inginer, general. Comandant de escadrilă în primul război mondial. Director la Uzinele „Reşiţa", senator (1933 – 1934). Primul subse-

cretar de Stat al Aerului de pe lângă Departamentul Apărării Naţionale (iulie 1932 – aprilie 1935); ministru al Departamentului Aerului şi Marinei (ianuarie 1937 – februarie 1938). Ministru plenipotenţiar la Washington (1938 – 1940).

197. NICOLAE G. CARANFIL – inginer. Subsecretar de Stat la Departamentul Aviaţiei (din aprilie 1935), apoi ministru la acelaşi Departament (până în noiembrie 1937). Frate cu diplomatul **George Caranfil.**

198. GHEORGHE ARGEŞANU (1883 – 1940) – general de divizie, militar de carieră, om politic. În 1937, comandantul Şcolilor de Cavalerie, Brigăzii de Roşiori din Bucureşti, Diviziei I Cavalerie de la Arad, Diviziei III Cavalerie, Diviziei XI Infanterie, Diviziei de Gardă, Corpului II Armată. Ministru al Apărării Naţionale (30 martie – 12 octombrie 1938). Preşedinte ad-interim, apoi preşedinte al Consiliului de Miniştri (21 – 27 septembrie 1939). Din octombrie 1939, comandantul militar al Capitalei, funcţie echivalentă cu cea de inspector general de armată. Asasinat de legionari, în închisoarea Jilava.

199. „I.A.R. – 80" – care dezvolta o viteză de peste 500 km pe oră, era considerat avion-fulger. În domeniul aviaţiei de vânătoare, el situa aeronautica românească pe acelaşi plan cu aviaţiile europene cele mai performante. Aparatul, monoplan, cu aripa joasă, era prevăzut cu un motor K 14 de 900 HP. Celula, însă, putea să suporte şi un motor mai puternic. Echipat de război, avionul cântărea 2300 kg. Avea elice cu pas variabil, care se regla în zbor. Pentru necesităţile de război, era înzestrat cu un post de radio, patru mitraliere sau două tunuri şi două mitraliere cu 1800 de cartuşe. Trenul de aterizare era escamotabil. Aparatul decola pe o distanţă de 180 – 200 m şi ateriza cu o viteză de 140 – 150 km pe oră.

La momentul evocat de Carol al II-lea, avionul se afla în escadrila de experienţe de la „Pipera", comandată de locotenentul – comandor Titi Tănăsescu.

200. După ce Carol al II-lea, în vizită la Flotila de aviaţie „Pipera", s-a interesat de performanţele avionului „I.A.R. – 80", prezentat de către căpitanul – aviator Puffi Popescu, a urmărit demonstraţia avionului „Nardi", prezentat de căpitanul – aviator Stoian.

201. DANZIG – numele german al oraşului polonez GDANSK, care, potrivit Tratatului de la Versailles, avea statut de „oraş-liber", guvernat de un comisar al Societăţii Naţiunilor, secondat de un „senat" ales.

PROBLEMA DANZIGULUI – avea să fie agitată de Hitler în vara anului 1939, când, invocând cereri venite din partea locuitorilor germani ai acestui oraş-port din sudul Mării Baltice, pretinde reunirea lui cu Germania. Disputa germano-poloneză pentru Danzig furnizează Führerului pretextul pentru atacarea Poloniei, la 1 septem-

brie 1939, moment care marchează începutul celui de-al doilea război mondial.

202. MAXIME WEYGAND (1867 – 1965) – general francez, şef al Statului-Major al Armatei (1930). Din 1931, generalisim. După ce se retrage din activitate, în 1935, este rechemat şi devine comandantul teatrului de operaţiuni din Mediterana Orientală. Comandant suprem al forţelor armate franceze (mai – iunie 1940); membru al Guvernului de la Vichy.

203. FERDINAND FOCH (1851 – 1929) – mareşal francez, unul dintre artizanii victoriei Antantei pe frontul de Vest în primul război mondial. În 1917, şeful Marelui Stat-Major al Armatei franceze, iar în 1918 comandantul suprem al forţelor aliate pe frontul occidental, apoi pe toate fronturile.

204. GOTTFRIED (FRIEDEL) DE HOHENLOHE – LANGENBURG (1897 – 1960) – nepot al reginei Maria a României, fiul surorii sale Alexandra de Saxa-Coburg-Gotha şi al principelui Ernest de Hohenlohe –Langenburg, deci văr al lui Carol al II-lea. Căsătorit cu Margareta, fiica cea mai mare a principelui Andrei al Greciei. Intim al familiei regale din România. Carol al II-lea, însă, îl privea cu suspiciune, considerându-l agent german.

205. Centenarul naşterii regelui Carol I al României.

206. COTROCENI – iniţial, pădure la marginea Bucureştilor. Scurt timp după venirea sa pe tronul Ţării Româneşti, la 1678, Şerban Cantacuzino ridică aici o impunătoare cruce, pe locul unde stătuse ascuns de oamenii lui Gheorghe Duca, iar în apropierea crucii clădeşte biserica şi mănăstirea Cotroceni. Palatul Cotroceni va fi construit între 1679 şi 1682, sub acelaşi domnitor, care, apoi, vine aici în fiecare vară. Alţi domnitori îl folosesc ca reşedinţă ocazională sau ca refugiu în timpul unor calamităţi (incendii, molime), făcându-i reparaţii şi aducându-i îmbunătăţiri. De la sfârşitul veacului al XVIII-lea, Palatul găzduieşte ceremoniile ocazionale de primire a unor oaspeţi însemnaţi şi tot aici sunt celebrate căsătoriile unor fii de mari dregători. Datorită poziţiei lui strategice, diverşi comandanţi de oşti îşi stabilesc sediul la Palat, ca, de pildă, Soliman-paşa, Ibrahim-paşa, generalul rus Miloradovici (1806), Tudor Vladimirescu (1821), Fuad-paşa, Tinghir-paşa (1848). În 1888, Guvernul decide înlocuirea vechii clădiri cu un palat nou şi încredinţează lucrările arhitectului francez Paul Gottereau. Ulterior, Palatul va fi afectat familiei regale. În prezent, reşedinţă prezidenţială.

207. CONGRESUL BRESLELOR – Era pentru prima oară în istoria mişcării muncitoreşti din România când organizaţiile profesionale ale lucrătorilor şi lucrătoarelor, ale muncitorilor din porturi, din mine, ale meseriaşilor - patroni şi ale funcţionarilor particulari se reuneau într-un congres general. La lucrările Congresului,

desfăşurate în Sala „Aro" din Capitală, sub preşedinţia lui Mihai Ralea, ministrul Muncii, au participat Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, Ion Bujoiu, ministrul Economiei Naţionale, general dr. Nicolae Marinescu, ministrul Sănătăţii şi Asistenţei Sociale, Victor Slăvescu, ministrul Înzestrării Armatei, Eugen Titeanu, subsecretar de Stat pentru Presă şi Informaţii. Congresul cere membrilor breslelor **„să contribuie cu întreg câştigul lor pe o zi pentru mărirea fondurilor de înzestrare a Armatei şi de apărare a integrităţii ţării".**

208. În ziua de 1 Mai 1939, regele primeşte, din balconul Palatului Regal, defilarea participanţilor la Congresul breslelor.

209. JOSEPH GEORGES (1875 – 1951) – general francez. În 1918, conduce Biroul de Operaţiuni al mareşalului Foch; în 1925 – 1926, şeful Statului-Major al mareşalului Pétain; în 1929, şeful Cabinetului lui André Maginot (ministru de Război în 1922 – 1924 şi 1929 – 1932). Din 1932, face parte din Consiliul Superior de Război; în 1935, devine adjunctul generalului Gamelin. În 1939 – 1940, comandantul frontului de Nord-Est.

210. GASTON HENRI BILLOTTE (n. 1906) – general francez. Va deveni şeful de Stat-Major al generalului De Gaulle.

211. HEINRICH HIMMLER (1900 – 1945) – om politic nazist. Din ianuarie 1929, şeful gărzii pretoriene a lui Hitler (Reichsführer S.S.), din ianuarie 1933 şeful poliţiei bavareze, iar din aprilie 1934 al poliţiei politice secrete (Gestapo), apoi, din iunie 1936, al tuturor poliţiilor germane. De la acest nivel, acţionează pentru o considerabilă sporire a rolului S.S. ca forţă militară. În noiembrie 1943, preia conducerea Ministerului de Interne. Este principal responsabil pentru punerea în aplicare a „soluţiei finale" a problemei evreieşti din Europa. Arestat, în mai 1944, de către englezi, se sinucide în închisoare.

212. BALDUR VON SCHIRACH (1907-1974) – om politic nazist, conducătorul organizaţiei „Hitler Jugend". Condamnat de către Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946) la 20 de ani de închisoare.

213. CORNELIU ZELEA (ZELINSKI) CODREANU (1899 – 1938) – jurist, om politic, „căpitanul" Mişcării Legionare, organizaţie totalitară, antidemocratică. Adversar al regelui Carol al II-lea şi al regimului de autoritate monarhică instaurat de acesta. În 1922, înfiinţează Asociaţia Studenţilor Creştini şi participă la constituirea grupării „Generaţia de la 1922", iar în 1923 fondează, alături de A. C. Cuza, Liga Apărării Naţional-Creştine (L.A.N.C.). Din iunie 1927, „Generaţia de la 1922" se va numi Legiunea „Arhanghelul Mihail", devenită, în 1930, Garda de Fier. După trei ani, în decembrie 1933, Garda de Fier avea să fie scoasă în afara legii. Va reapărea în

decembrie 1934, sub denumirea de Partidul „Totul pentru Ţară", având ca preşedinte pe Zizi Cantacuzino-Grănicerul, conducător de fapt fiind Corneliu Zelea Codreanu. În mai 1938, Zelea Codreanu este condamnat la zece ani de muncă silnică, iar în noaptea de 29 spre 30 noiembrie a aceluiaşi an, va fi lichidat, alături de alte 13 căpetenii legionare, la ordinul telefonic dat de Carol al II-lea de la Berlin, în urma întrevederii sale cu Hitler.

214. Zamfir Brătescu depune jurământul în calitate de prim- preşedinte al Înaltei Curţi de Conturi în faţa regelui şi a ministrului de Finanţe, Mitiţă Constantinescu.

215. MAKSIM MAKSIMOVICI LITVINOV (1876 – 1951) – diplomat şi om politic sovietic. Comisar al Poporului pentru Afacerile Străine (1930-1939). Înlocuit cu V.M. Molotov şi retrogradat Vicecomisar al Poporului pentru Afacerile Străine (locţiitor al şefului diplomaţiei sovietice). Comunicatul Agenţiei T.A.S.S. în legătură cu această înlocuire are o bună doză de mister. El suna astfel: **„Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. (3 mai) a numit pe Molotov, preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului, în funcţia de Comisar al Poporului pentru Afacerile Străine, post pe care-l va cumula cu cel de mai sus, în vreme ce Litvinov, la cererea sa, a fost desărcinat de funcţia avută"**. Din 1941, ambasador al U.R.S.S. în S.U.A. Misiunea sa la Washington se încheie în aprilie 1943, când este rechemat, dar abia la sfârşitul acelui an se decide situaţia lui, încredinţându-i-se postul de Vicecomisar al Poporului pentru Afaceri Străine (până în 1946).

216. S-a speculat mult în epocă pe marginea înlăturării de la conducerea Ministerului de Externe sovietic a lui M.M. Litvinov, cunoscut ca partizan convins al securităţii colective, cu atât mai mult cu cât s-a produs în plină desfăşurare a negocierilor anglo-sovietice, care urmau să se finalizeze la 15 mai 1939, la Geneva. Cercurile politice interne şi internaţionale, ca, de altfel, însuşi regele Carol al II-lea, vedeau în acest gest o îndepărtare a Sovietelor de puterile occidentale şi o apropiere a lor de Germania nazistă. De altfel, I.V. Stalin, la ultimul Congres al P.C.(b)U.S. (Congresul al XVIII-lea, 10 – 21 martie 1939), învinuise democraţiile occidentale că încearcă să aţâţe Statul sovietic şi cel de-al III-lea Reich unul împotriva celuilalt spre a-şi soluţiona astfel propriile deficienţe.

217. GABRIEL (GAVRILĂ) MARINESCU (1886 – 1940) – general. Joacă un important rol în aducerea lui Carol pe tronul României, în 1930, şi devine, după Restauraţie, un personaj influent, o figură centrală a camarilei de la Palat. Prefect al Poliţiei Capitalei (februarie 1937 – noiembrie 1939); subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (23 februarie – 20 decembrie 1937; 1 februarie – 20 septembrie 1939); ministru de Interne (21 – 27 septembrie 1939); ministru al Ordinei Publice (28 septembrie – 24 noiembrie 1939). Asasinat de legionari, la închisoarea Jilava, în ziua de 28 noiembrie 1940.

218. La 5 mai 1939, Carol al II-lea ia parte la solemnitatea inaugurării Expoziţiei **„Luna Cărţii"**, organizată, sub înaltul său patronaj, de Fundaţiile Culturale Regale, în cadrul **„Lunei Cărţii"**, la Pavilionul Culturii Româneşti din Piaţa Senatului. Expoziţia a fost axată pe două momente: împlinirea a 50 de ani de la trecerea în eternitate a lui Mihai Eminescu şi a 100 de ani de la naşterea regelui Carol I de Hohenzollern.

219. **„Il a la larme facile" – „Îi vine mereu să plângă".**

220. FUNDAŢIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL" – aşezământ creat în 1922 în vederea asigurării, printr-o reţea de unităţi aparţinătoare căminelor culturale (biblioteci, muzee etnografice locale, cooperative menite a regenera industriile casnice, şcoli ţărăneşti ş.a.), ridicarea culturală şi, implicit, materială a vieţii satului.

FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL AL II-LEA" – constituită în 1933, era menită a promova cartea care să servească la îmbogăţirea orizontului de cunoaştere şi la ridicarea morală a poporului român. Îşi propunea să publice două **„Biblioteci"**: prima, **Biblioteca Energia**, care punea la îndemână cărţi despre glorificarea actelor de muncă, de energie şi de străduinţă, iar a doua, **Biblioteca Enciclopedică**, oferea un mănunchi de cunoştinţe absolut necesare publicului. Şi-a cristalizat un program editorial în care – depăşindu-se intenţiile iniţiale – figurau colecţiile: **Biblioteca Informativă; Biblioteca Oraşelor; Biblioteca Documentară; Colecţia Scriitorilor Români Contemporani; Colecţia Scriitorilor Străini Moderni şi Contemporani; Biblioteca de Filosofie Românească**, precum şi **„Revista Fundaţiilor Regale"**.

221. Generalul francez Maxime Weygand, care fusese trimis să reprezinte Franţa la festivităţile prilejuite de căsătoria prinţului-moştenitor al Iranului, soseşte în Bucureşti la 5 mai 1939, pentru o vizită de două zile, venind de la Istanbul.

222. DODECANEZ – arhipelag grecesc în Marea Egee, în apropierea coastelor de sud-vest ale Asiei Mici.

223. DON PEDRO DE PRAT Y SUTZO – reprezentant neoficial al lui Franco în România, apoi trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Spaniei la Bucureşti. Audienţa oficială de prezentare, cu ceremonialul de rigoare, a avut loc la 3 iunie 1939.

224. **„Pour raisons de santé" – „Din motive de sănătate".**

225. EMMANUEL DE LA ROCHEFOUCAULD – conte, consilier de legaţie al Ordinului Suveran de Malta.

226. Dr. NICOLAE HORTOLOMEI (1885 – 1961) – medic savant, cu reputate contribuţii la chirurgia hipertiroidiilor, tuberculozei renale, bolilor neoplazice; profesor universitar, membru al Academiei Române. Ministru al Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (noiembrie 1939 – iulie 1940).

227. Pentru ziua de 8 mai 1939, au fost prevăzute, la Turnu-Severin, oraşul în care Carol I de Hohenzollern venea pentru prima oară în noua sa patrie, o suită de manifestări prilejuite de marcarea Centenarului naşterii întâiului rege al României.

228. În ultima etapă a turneului său diplomatic, Grigore Gafencu vizitează Belgradul (4-5 mai 1939).

229. GEORGES BONNET (1889 – 1972) – diplomat şi om politic francez de orientare radical-socialistă. Ambasador al Franţei în S.U.A. (1937); ministru de Externe (aprilie 1938 – septembrie 1939), calitate în care îşi pune semnătura, împreună cu E. Daladier, pe Acordul de la München din septembrie 1938; ministru de Justiţie (septembrie 1939 – martie 1940).

230. GALEAZZO CIANO (1903 – 1944) – jurist, diplomat şi om politic italian. În 1930, se căsătoreşte cu fiica lui Mussolini, Eda. Ministru de Externe al Italiei (iunie 1936-februarie 1943). Arestat în 1943 şi acuzat de complot împotriva lui Mussolini, cu care intrase în divergenţe, este executat, în ianuarie 1944.

231. CYRANO DE BERGERAC (1619 – 1655) – scriitor francez, autor dramatic şi de povestiri fantastice.Evocarea de către Carol a numelui său forţează o identitate de rostire: **Ciano – Cyano**, apropiată de onomasticul **Cyrano**.

232. ANDRÉ FRANÇOIS - PONCET (n. 1887) – diplomat, om politic şi scriitor francez. Ambasadorul Franţei în Germania (1931) şi Italia (1938).

233. La 8 mai 1939, în prezenţa regelui Carol al II-lea şi a Marelui Voievod de Alba-Iulia, Mihai, are loc solemnitatea dezvelirii unei pietre comemorative, pe locul unde pusese piciorul, pentru prima dată la sosirea în ţară, regele Carol I de Hohenzollern.

234. ION C. BRĂTIANU (1821 – 1891) – doctrinar şi om politic liberal, unul dintre întemeietorii Partidului Naţional-Liberal (1875), membru de onoare al Academiei Române, senator. Personalitate de prim rang a revoluţiei de la 1848, a mişcării pentru Unirea Principatelor (1859), pentru cucerirea independenţei de Stat depline a ţării (1877 – 1878), a operei de aşezare a României pe baze moderne. Membru al Divanului ad-hoc din Muntenia şi al Camerei Deputaţilor de la 1859. Participă la conspiraţia de la 11 februarie 1866 pentru detronarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza şi contactează, cel dintâi, în martie 1866, pe prinţul german Carol de Hohen-

zollern, pe care îl aduce în ţară ca domnitor, la 8 mai 1866. Din 1866, ministru în mai multe rânduri, iar între 1876 şi 1888, prim-ministru (cu excepţia intervalului aprilie-iunie 1881).

235. ION MARIN SADOVEANU (IANCU LEONTE MARINESCU) (1893–1964) – romancier şi eseist, în mai multe rânduri director al Teatrului Naţional din Bucureşti. Se consacră, îndeosebi, prin romanul „**Sfârşit de veac în Bucureşti**" (1944), operă fundamentală a sa. Subsecretar de Stat la Ministerul Cultelor şi Artelor (1 februarie – 23 noiembrie 1939).

236. Noua Mitropolie a Olteniei, cu reşedinţa în Craiova, având drept catedrală Biserica „Sfântul Dumitru", cuprindea, ca sufragane, două episcopii: cea de Argeş, care se întregea cu judeţul Râmnicu-Vâlcea, purtând pe viitor denumirea de Argeş-Vâlcea, cu sediul tot la Curtea de Argeş, şi cea de la Caransebeş, care va fi mutată la Timişoara şi se va numi Episcopia de Timişoara-Caransebeş.

Reşedinţa canonică a Mitropoliei Olteniei va cuprinde judeţele Dolj, Romanaţi, Gorj şi Mehedinţi.

237. Este vorba de cele şapte drapele pe care regele le dă noilor unităţi militare constituite.

238. După solemnitatea ţintuirii noilor drapele, regele remite însemnele decoraţiilor conferite cu prilejul zilei de 10 Mai: „SERVICIUL CREDINCIOS. Mare Ofiţer"; „SERVICIUL CREDINCIOS. Ofiţer"; „STEAUA ROMÂNIEI. Ofiţer"; „STEAUA ROMÂNIEI. Mare Ofiţer"; „COROANA ROMÂNIEI. Mare Cruce"; „COROANA ROMÂNIEI. Mare Ofiţer".

239. Statuia, în bronz masiv, amplasată în faţa Palatului Regal din Capitală, îl reprezenta pe Carol I cu o mână în şold, cu mantia dată brusc la o parte, cu cealaltă mână ţinând strânse hăţurile peste grumazul vânjos al calului, cu picioarele sprijinite uşor în scări, ca într-o oprire, pentru a scruta. Privirea îi era îndreptată spre Palat. Calul, foarte energic, muşchiulos, nările dilatate, cu un picior ridicat în aer. Întreg ansamblul era o mişcare cizelată în bronz. Va fi demolat de Constantin Doncea.

240. Statuia ecvestră a regelui Carol I a fost dezvelită nu la 9 mai, cum afirmă autorul **Însemnărilor**, ci la 10 mai 1939. Lucrările de amplasare a monumentului începuseră la 24 martie 1939.

241. IVAN MEŠTROVIĆ (1883 – 1962) – sculptor, pictor şi gravor croat. Se formează la Academia din Viena (1901 – 1904) şi în atelierul lui Rodin de la Paris (1907-1909). Opera sa, expresionist-romantică, abordează teme istorice, religioase, muzicale şi naturi feminine. A fost ales pentru realizarea statuii ecvestre a lui Carol I

de Hohenzollern – care nu-şi găsea, la noi, corespondenţă în sculptura monumentală – întrucât avea afinităţi cu România, era ortodox şi se inspira din arta bizantină. Sculptura lui reuneşte un decorativ cu influenţe din frescele vechilor biserici.

242. „**Business-like**" – aici, cu sensul de „**practic**".

243. Potrivit datelor vremii, de 10 Mai au defilat în faţa tribunelor 2 000 de ofiţeri, 18 000 de soldaţi, 4 000 de cai, 250 de tunuri noi, 200 de autotrăsuri, 107 avioane, 100 de tancuri şi tanchete.

244. GHEORGHE ROZIN (1888 – 1961) – general. Însărcinat special cu probleme economice. În intervalul martie 1943 – ianuarie 1944, comandantul Corpului IV Armată, apoi al Corpului Motomecanizat (ianuarie – octombrie 1944).

245. PETRU I ALEKSEEVICI (PETRU CEL MARE) ţar (1682 – 1721), apoi împărat al Rusiei (1721 – 1725). Reformator de tentă modernă în domeniile economic, militar şi administrativ, ceea ce va face din Rusia o putere europeană. I se atribuie paternitatea politicii de expansiune teritorială în toate cele patru zări.

246. Probabil, Ionel Mocsonyi Stârcea, care, fiind, la acea vreme, diplomat, călătorea frecvent peste hotare.

247. În cadrul întrevederii de la Milano din 6-7 mai 1939, Galeazzo Ciano şi Joachim von Ribbentrop pun bazele unui tratat politic-militar italo-german („**Pactul de Oţel**"), oficial încheiat în ziua de 22 mai 1939, la Berlin, în prezenţa lui Hitler, Göring şi Räder.

248. G.J. GEORGESCU (n.1882) – jurist, om politic liberal, senator de Prahova.

249. LIZZI AUSCHNITT – soţia lui Max Auschnitt.

250. NICOLAE ZIGRE (n.1882) – jurist, om politic liberal-georgist, deputat, senator, vicepreşedinte al Senatului (1927 – 1928). Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (ianuarie-iunie 1927); ministru al Cultelor şi Artelor (1 februarie – 6 noiembrie 1939; 7 martie – 21 septembrie 1939; 21 – 27 septembrie 1939; 28 septembrie – 23 noiembrie 1939).

251. FERDINAND I (VICTOR - ALBERT - MEINRAD) DE HOHENZOLLERN (1865 – 1927) – primul rege al României reîntregite. Al doilea fiu al principelui Leopold Ştefan Carol de Hohenzollern şi al Antoniei, sora regelui Pedro al Portugaliei; nepot de frate al lui Carol I, rege al României. Urcarea sa pe Tronul României se datorează împrejurării că regele Carol I nu avea urmaşi, iar tatăl său, precum şi fratele său mai mare, Wilhelm, au renunţat la succesiune. Înfiat de regele Carol I, devine moştenitorul Tronului. Prin Decretul din 18 martie 1889, este proclamat

principe al României, cu titlul de Alteţă Regală. La 29 decembrie 1892, se căsătoreşte, la Sigmaringen, cu principesa Maria (Alexandra-Victoria) de Saxa-Coburg-Gotha, căsătorie din care au rezultat şase copii: principele **Carol** (1893), principesa **Elisabeta** (1894), principesa **Maria (Mărioara)** (27 decembrie 1899/8 ianuarie 1900), principele **Nicolae** (1903); principesa **Ileana** (23 decembrie 1908/5 ianuarie 1909), principele **Mircea** (1912 – 1916). Domneşte între 28 septembrie/11 octombrie 1914 şi 20 iulie 1927.

Îşi inaugurează domnia cu angajamentul de a fi **„un bun român"**. Deşi german de origine, patronează orientarea politicii externe româneşti contrar politicii externe a Germaniei, înţelegând că locul României în războiul mondial este de partea Antantei, că numai pe această cale se poate ajunge la împlinirea idealului reîntregirii naţional-statale. În Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916, când s-a hotărât intrarea României în război împotriva Puterilor Centrale, regele Ferdinand a replicat astfel lui P.P.Carp, care voia să-l influenţeze, amintindu-i originea germană şi „datoria faţă de ţara din care venea": **„Dacă interesele patriei de origine ar corespunde cu cele ale României, n-aş ezita să adopt opiniile dumneavoastră** (ale lui P.P.Carp). **Dar scormonind adânc în conştiinţa mea, am ajuns cu durere la concluzia că interesele României nu merg alături de cele ale Austro-Ungariei şi, în consecinţă, cu cele ale Germaniei. A trebuit să-i impun inimii mele tăcerea; asta n-a fost uşor; cu sufletul torturat, am luat hotărârea de a-mi face datoria faţă de poporul român, ale cărui destine le conduc. Cu durere, dar cu convingerea că decizia din aceste zile este singura care concordă cu destinul ţării mele, România".**

Regele Ferdinand I a fost comandantul suprem al Armatei Române şi comandantul de căpetenie al frontului româno-rus în primul război mondial. Se împotriveşte Tratatului de pace înrobitor de la Bucureşti (24 aprilie/7 mai 1918), pe care refuză să-l sancţioneze. Sub domnia sa se înfăptuieşte şi se pecetluieşte, la Alba-Iulia, în istorica zi de 1 Decembrie 1918, Marea Unire. Se încoronează rege al tuturor românilor, împreună cu regina Maria, la 15 octombrie 1922, în noua catedrală de la Alba-Iulia. Înmormântat la Curtea de Argeş.

252. CIRCUL „BUSCH" era una din întreprinderile gigantice în domeniu şi stârnise o mare senzaţie în România. A uimit, de pildă, că, pentru transportul artiştilor, recuzitei şi animalelor la Bucureşti, în mai 1939, au fost folosite ambele trenuri din dotare, fiecare având câte 48 de vagoane. Circul a fost instalat pe terenul Procopie.

253. ALFRED GERSTENBERG – colonel german de aviaţie, apoi general. Şeful Misiunii Militare Germane pentru Armata Aerului în România. În iunie 1944, este numit comandantul german al regiunii petrolifere române, subordonat direct

şefului O.K.W. (**Oberkommando der Wehrmacht**).

254. Acordul dintre România şi Marea Britanie privitor la schimburile comerciale, încheiat în ziua de 11 mai 1939, la Bucureşti, prevedea, între altele, că Guvernul român va acorda zone libere în porturile româneşti pentru interesele comerciale britanice.

255. WALTER FUNK (1890 – 1960) – economist şi financiar german. Consilier financiar al partidului naţional-socialist încă de la început. Din 1933, secretar de Stat la Propagandă, sub şefia lui Goebbels; ministru al Economiei Reichului (din noiembrie 1937); preşedinte al Reichsbank (1939 – 1940). Judecat de către Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946) ca sprijinitor al politicii de agresiune a Germaniei naziste şi condamnat la închisoare pe viaţă. Eliberat în 1957.

256. COLLET NORMAN MONTAGU – financiar englez, discipol al şcolii financiare liberale, prim-guvernator al Băncii Angliei.

257. MICHEL DETROYAT (1904 – 1956) – aviator francez, unul dintre cei mai faimoşi piloţi de încercare, specialist în acrobaţii aeriene, primul care efectuează zboruri complet pe spate. În 1936, la un concurs aviatic organizat la Los Angeles, atinge cu aparatul său de zbor viteza de 425 km pe oră. Consilier tehnic al Ministerului Aerului din Franţa. O uzină de avioane din Franţa avea să-i poarte numele.

Soseşte în Bucureşti la 16 mai 1939 pentru încercarea avionului „I.A.R.-80" şi întocmeşte un raport asupra performanţelor în zbor ale noului aparat.

258. Referire la proiectatele alegeri pentru **Adunarea Deputaţilor** (1 iunie 1939) şi pentru **Senat** (2 iunie 1939).

259. GHEORGHE LECCA – diplomat. Este numit ministru al României în Finlanda chiar în cursul lunii mai 1939.

260. METODIU ZAVORAL (n.1862) – abate, superiorul Mănăstirii Strachow de lângă Praga. Timp de şapte ani, preşedintele Clubului senatorilor Partidului Catolic Popular. Prieten apropiat al românilor. În anii primului război mondial, îngrijeşte răniţi români în spitalul amenajat în mănăstirea pe care o conduce şi învaţă, astfel, limba română. În 1919, este ales membru onorific al Academiei Române. În 1929, în cursul unei vizite întreprinse în România, conferenţiază în mai multe oraşe, în limba română. Doctor Honoris Causa al Universităţii din Cluj; membru de onoare al „Astrei".

261. CONSTANTIN (PUIU) DUMITRESCU – jurist, colaborator şi confident al prinţului Carol, cu care se cunoaşte din timpul studenţiei la Paris. Devine secretarul particular al acestuia încă din perioada anterioară Restauraţiei şi acţionează pentru a aduna în jurul prinţului cât mai mulţi sprijinitori. La un moment dat, Carol al II-lea

se simte afectat de faptul că secretarul său era bănuit de a fi participat la actele conspirative pentru aducerea sa în ţară (iunie 1930) şi de a fi implicat în asasinarea lui I.G.Duca (1930), precum şi într-o seamă de afaceri socotite cel puţin dubioase. Picătura care a făcut să se reverse paharul a fost faptul că Puiu Dumitrescu a semnalat suveranului existenţa unui curent major împotriva sa, din cauza relaţiilor cu Elena Lupescu, şi i-a sugerat plecarea acesteia, pentru o vreme, peste hotare. Ca urmare, în 1934 este îndepărtat din post şi înlocuit cu britanicul Eugen Buchman. Se stabileşte în Franţa, unde şi moare.

262. ELLA MANU – soţia, apoi văduva lui Henri Manu. Se recăsătoreşte cu Constantin (Puiu) Dumitrescu, cu care intră în relaţii în 1933, determinându-l să divorţeze imediat. Noul cuplu cade, însă, în dizgraţia lui Carol (în ceea ce-l priveşte pe Constantin [Puiu] Dumitrescu), şi a Duduii (în ceea ce o priveşte pe Ella Manu), încât se va vedea nevoit să părăsească ţara, stabilindu-se în Franţa.

263. NICOLAE (NICU) GATOSCHI – personaj din anturajul intim al lui Carol şi secretar particular al acestuia. În anii de autoexil al prinţului în Franţa, agent de legătură cu ţara. Va fi utilizat de viitorul rege, prin intermediul lui Puiu Dumitrescu, pentru pregătirea Restauraţiei. Îl va însoţi pe Carol, împreună cu Puiu Dumitrescu, în călătoria cu automobilul de la Paris la München, în drumul de revenire clandestină în România. Om politic, membru al Partidului Poporului, fost prefect al judeţului Bacău, deputat din partea Uniunii Naţionale (1931 –1937).

264. JENY GATOSCHI – soţia lui Nicolae Gatoschi.

265. Ce-a de-a 5-a ediţie a **„Lunii Bucureştilor"**.

266. Uriaşii urşi ai Circului, dresaţi de Max Adamsky, trebuie să fi încântat graţie echilibrului pe triciclu şi dansurilor comice. Iar numerele de acrobaţie, operă a celor opt Alfredo, au impresionat prin îndrăzneală.

267. „C'est du chiqué!" – „E o fandoseală!"

268. ALEXANDAR ČINKARMARKOVIĆ (1889 –1952) – diplomat şi om politic iugoslav. Ministru al Iugoslaviei la Berlin (decembrie 1935 – februarie 1939); ministru al Afacerilor Străine (februarie 1939 – martie 1941).

269. CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU (1868 – 1957) – jurist, filosof şi psiholog, promotorul psihologiei experimentale, profesor universitar, membru al Academiei Române şi preşedinte al acesteia (1938-1940); om politic naţional-ţărănist, deputat, senator. Secretar şi bibliotecar al Fundaţiei Universitare „Carol I" (1894-1898). Sub preşedinţia lui se constituie, în decembrie 1938, primul nucleu al Frontului Renaşterii Naţionale.

270. În fapt, nu este vorba de **comemorarea**, ci de **aniversarea** zilei de naştere a regelui Carol I de Hohenzollern.

271. ALEXANDRU GLATZ (1882-1953) – general. Secretar general la Ministerul Apărării Naţionale, apoi subsecretar de stat la acelaşi Minister (februarie 1937 – octombrie 1938). Moare în închisoarea de la Sighet.

272. **Garden-party – Petrecere în aer liber.**

273. ELISABETA (CHARLOTTE-JOSEFINA-VICTORIA-ALEXANDRA) (1894-1954) – principesă a României, regină a Greciei. Fiică a regelui Ferdinand I şi a reginei Maria, soră a regelui Carol al II-lea. La 27 februarie 1921, se căsătoreşte cu diadohul George al Greciei (1890-1947), care este încoronat rege (1921-1924). În urma detronării, cei doi vin în România. Li se amenajează un apartament în Palatul de la Cotroceni, până la cumpărarea casei lui Marie-Angele Polizu din Calea Victoriei. În 1934, divorţează, iar Elisabeta îşi stabileşte reşedinţa la moşia de la Banloc (jud.Timiş), proprietate a sa. În ianuarie 1948, părăseşte ţara.

274. ELISABETA (PAULA-OTTILIA-ELISA) (1843 – 1916) – principesă de Wied, regină a României. Fiică a prinţului Hermann de Wied. La 3/15 noiembrie 1869, se căsătoreşte cu domnitorul Carol I de Hohenzollern, care va deveni, în 1881, rege al României. Unicul copil din această căsătorie – principesa **Maria** – moare la vârsta de patru ani (1870 – 1874). Publică versuri sub pseudonimul **Carmen Sylva** şi proză, în colaborare cu Mite Kremnitz (1852 – 1916), sub pseudonimul **Dito und Idem**. Înmormântată la Curtea de Argeş.

275. ILEANA (23 decembrie 1908 / 5 ianuarie 1909 – 1991) – principesă a României. Cea mai mică dintre fiicele regelui Ferdinand I şi reginei Maria, copilul preferat al acesteia. Se căsătoreşte, mai întâi, cu arhiducele Anton de Habsburg, la 26 iulie 1931, căsătorie oficiată la Sinaia, devenind arhiducesă de Habsburg, cu reşedinţa la Moedlich-Viena, apoi cu dr. Ştefan Isărescu (Carol a acceptat căsătoria cu Anton de Habsburg, punând, însă, condiţia ca noua pereche să se stabilească peste hotare, întrucât prezenţa unui Habsburg în România putea nemulţumi, îndeosebi pe românii din Transilvania). În februarie 1948, părăseşte definitiv România. Se stabileşte în S.U.A., unde se călugăreşte (1960), luându-şi numele de **Maica Alexandra**. Devine stareţa Mănăstirii ortodoxe române **„Schimbarea la Faţă"** din Ely Wood City, Statul Pensylvania. **„Doresc să fie împăcare între toţi românii de pretutindeni** – declara Maica Alexandra cu prilejul vizitei întreprinse în România, în 1990 –. **Acum trebuie să muncim. Revoluţia a fost plătită cu mult sânge. Se cuvine acum să plătim ridicarea României prin forţa muşchilor şi a gândirii"** („Expres", anul I, nr.9 din 21-27 septembrie 1990).

276. SITTA – apelativ de familie al principesei ELENA a Greciei, regină-mamă a României (1896 – 1982), soţia regelui Carol al II-lea şi mama Marelui Voievod de Alba-Iulia, Mihai, viitor rege al României. Al treilea copil (după George şi Alexandru) al regelui Constantin Demosthène al Greciei şi reginei Sofia-Dorothea de Prusia, nepoată a regelui George I al Greciei, vară de gradul II cu ţarul Nicolae al II-lea al Rusiei. Se căsătoreşte cu principele Carol de Hohenzollern la 10 martie 1921. După anularea acestei căsătorii, la 21 iunie 1928, pleacă în Italia. Regele Carol decide ca, în noua situaţie, ea să poarte titlul de „**Maiestate**", şi nu de „**Regină**". În pofida aparenţelor, destrămarea cuplului princiar nu a venit dintr-o singură parte. În acelaşi an în care Carol o întâlnea pe Elena Wolff-Lupescu – 1925 –, soţia sa îl cunoştea pe italianul **Amadeo della Puglia**, devenit, după moartea tatălui său, **duce d'Aosta**, cu care va intenţiona să se căsătorească. **„După întoarcerea lui, regele Carol a încercat toate mijloacele să o determine pe principesa Elena de Grecia să ceară anularea divorţului, dorind să refacă căminul** – scrie Pamfil Şeicaru –. **Dar demersurile lui Carol, sincer intenţionat, s-au izbit de intransigenţa principesei Elena, care spera să obţină din partea Vaticanului autorizaţia de căsătorie cu ducele d'Aosta, acesta din urmă fiind catolic, iar ea divorţată, ceea ce împiedica un mariaj catolic**" (Pamfil Şeicaru, **Istoria partidelor naţional, ţărănist şi naţional-ţărănist**, Madrid, Editura Carpaţi, Traian Popescu, 1963, p.172). În cele din urmă, separarea celor doi a rămas definitivă. În virtutea aranjamentului secret din 17 februarie 1930, regele asigura fostei sale soţii o pensie anuală de 7 200 000 lei şi încă 30 000 000 de lei pentru cumpărarea unui imobil la Florenţa. La rândul ei, fosta soţie promitea să renunţe la orice activitate de defăimare a regelui. Principesa Elena va reveni în ţară în timpul celei de-a doua domnii a regelui Mihai I. Încetează din viaţă în oraşul Lausanne (Elveţia).

277. 8 IUNIE – ziua Restauraţiei carliste, era sărbătorită în fiecare an.

278. PAVLO – PAUL I (1901 – 1964) – rege al Greciei (1947 – 1964). Fiul regelui Constantin şi al reginei Sofia, frate cu principesa Elena, regină-mamă a României, şi unchi al lui Carol al II-lea. Căsătorit cu Frederika de Brunswig (1938). Părăseşte Grecia înainte de proclamarea republicii (1923) şi revine ca prinţ al Coroanei cu prilejul restaurării regalităţii (1938). Succede la tron fratelui său, George al II-lea.

279. COËSMES – castel aflat la 180 km de Paris, lângă Bellême, în Normandia, reşedinţă franceză a principelui Carol în anii autoexilului său. De aici a început călătoria de revenire a sa în ţară, în iunie 1930. La consfătuirea organizată în acest scop la 27 mai 1930, au participat Nicolae Tătăranu, ataşat militar la Legaţia României de la Paris, Constantin (Puiu) Dumitrescu, secretar particular al principelui, şi Victor Precup, unul dintre emisarii lui Carol în exil.

280. Armăsarul roib **Holmei** (n.1936) stârnea, de fiecare dată, un mare interes, între altele şi pentru că fusese crescut de Grigore Filipescu, care decedase în august 1938, la Geneva.

281. STAN VIDRIGHIN (1876 – 1957) – inginer, om politic naţional-ţărănist, deputat şi senator. Rector al Şcolii Politehnice din Timişoara (1926 – 1929); director general al P.T.T., apoi al C.F.R. (1929 – 1931); director general al Societăţii „Astra - Vagoane". Noul proprietar al lui Holmei.

282. Prin Decretul din ziua următoare, 6 iunie 1939, au fost numiţi 71 de noi senatori pe termen de nouă ani:

I. **Consilieri regali**

1. G.G.Mironescu
2. G-ral adj. Ernest Ballif

II. **Membri fondatori ai Frontului Renaşterii Naţionale**

1. G-ral adj. Gheorghe Manu
2. G-ral Nicolae Samsonovici
3. G-ral Ion Sichitiu
4. Dimitrie Gusti
5. N. Vasilescu-Karpen
6. Nicolae Miclescu
7. G-ral C.Ştefănescu-Amza
8. G-ral Mihail Ionescu
9. G-ral Gheorghe Rusescu
10. Ion Pelivan
11. C.C. Brăescu

III. **Membri ai Consiliului Superior Naţional al F.R.N.**

1. Lucian Blaga
2. Mircea Cancicov
3. Gheorghe Dinopol
4. Grigore Duca
5. I.D. Enescu
6. Iuliu Haţieganu
7. Hans Hedrich
8. Nicolae Malaxa
9. Ion Marinescu
10. Istrate Micescu
11. D. Mociorniţă
12. I.Gr. Perieţeanu
13. Alexandru Romalo
14. Anibal Teodorescu
15. Aurel Vlad
16. Helmut Wolf

IV. **Reprezentanţi ai Agriculturii**

1. Titus Cercawschy
2. Alexandru Hurmuzache
3. Fritz Konnerth
4. Paul Szasz
5. Cristu Ţancof

V. **Reprezentanţi ai Industriei şi Comerţului**

1. Grigore Alexandrescu
2. Sever Dan

3. Carol Schiel
4. Grigore C.Zamfirescu
5. Constantin Zamfirescu

VI. Reprezentanţi ai ocupaţiunilor intelectuale

A. Foşti miniştri

1. D. Ghika
2. Anton Mocsonyi
3. I.V. Stârcea

B. Reprezentanţi ai ştiinţei şi publicisticii

1. Grigore Antipa
2. Preot canonic I.Agârbiceanu
3. Ion Brătescu-Voineşti
4. Andrei Corteanu
5. Horia Hulubei
6. Vasile Ispir
7. Dimitrie Pompeiu
8. Emil Racoviţă
9. Mihail Sadoveanu
10. Dr. Lucian Skupiewski

C. Reprezentanţi ai muzicii şi artelor

1. Tiberiu Brediceanu
2. George Enescu
3. George Georgescu
4. Ion Jalea
5. Ştefan Popescu

D. Reprezentanţi ai Aviaţiei şi Marinei

1. George-Valentin Bibescu
2. Amiral Sebastian Eustaţiu
3. Comandor Andrei Popovici

E. Reprezentanţi ai Cultelor

1. Preot Gheorghe Ciuhandu
2. Canonic prepozit Victor Macavei
3. Episcop Aron Márton
4. Episcop Augustin Pacha
5. Episcop Béla Varga

F. Reprezentanţi ai sporturilor şi educaţiei tineretului

1. Barbu Catargiu
2. G-ral I.Manolescu
3. Ion Mitilineu
4. G-ral Marcel Olteanu
5. George Plagino
6. Teofil Sidorovici

283. IONEL MOCSONYI STÂRCEA, BARON DE FOEN (1909 - 1992) - diplomat. Înfiat, la 16 ani, de către Anton de Mocsonyi, baron de Foen, devine unul dintre cei mai mari proprietari latifundiari din România şi dobândeşte, în acelaşi timp, controlul unor importante întreprinderi industriale. Urmează studiile în Elveţia şi Marea Britanie (Cambridge). În 1934, intră în diplomaţie. Secretar al Secţiunii din Geneva a Secretariatului Permanent al Micii Înţelegeri; ataşat de legaţie la Secreta-

riatul General al Ligii Naţiunilor de la Geneva (1937); secretar de legaţie III în Ministerul Afacerilor Străine (1941). Consilier principal al regelui Mihai şi intim al acestuia, apoi, din 1942, mareşal al Curţii Regale. Demisionează în 1944, datorită unor divergenţe cu suveranul. Joacă un important rol în pregătirea şi în reuşita actului de la 23 august 1944. Judecat în 1947 şi condamnat la închisoare. Eliberat în noiembrie 1962, emigrează legal peste hotare. Moare în Elveţia.

284. VICTOR SCHMIDT – amiral român, comandantul Litoralului Maritim General.

285. În afară de **Ordinul „Virtutea Aeronautică"**, a fost decernată şi **„Medalia Aeronautică"**.

286. ANDREI POPOVICI (1883 – 1967) – comandor aviator, general, unul dintre apropiaţii lui Carol şi adept al Restauraţiei. Director al Fabricii de avioane „Astra" – Arad; director general al Companiei L.A.R.E.S. Secretar general al Aeroclubului Regal.

287. GEORGE-VALENTIN BIBESCU (1880 – 1941) – prinţ, fiul lui George Bibescu (1834 – 1902) – unul dintre ofiţerii români ai lui Napoleon al III-lea şi nepotul lui Gheorghe Dimitrie Bibescu (1804 – 1873), domnitor al Ţării Româneşti (1842 – 1848). Văr primar al poetei române de expresie franceză Ana Brâncoveanu, contesă de Noailles. Căsătorit, în 1902, cu Martha Lahovary Mavrocordat. Continuator al operei de pionierat inaugurate de Traian Vuia în aviaţia mondială. În 1913, comandă prima escadrilă de recunoaştere care a decolat vreodată pe timp de război. As al automobilisticii şi al pilotajului european. Obţine brevetul internaţional de zbor cu nr.20. Între 1930 şi 1941, preşedinte al Federaţiei Aeronautice Internaţionale. Din 1939, senator de drept, pentru merite în domeniul aviaţiei.

288. Casa Regală.

289. Lord ROBERT STEPHENSON BADEN-POWEL OF GILLWELL (1857 – 1941) – general, iniţiatorul Mişcării „Scout" („Cercetaşul") din Anglia, creată la 29 iulie 1907, şi comandantul suprem al cercetaşilor. Va fi distins cu Premiul pentru pace pe anul 1937, pentru **„meritele sale extraordinare în domeniul apropierii între naţiuni cu ajutorul Cercetăşiei"**.

290. LAFFONT – general francez din cadrele de rezervă, fost comandant al Şcolii de Cavalerie de la Saumour, preşedinte al organizaţiei cercetaşilor francezi. Fratele său a murit pe câmpul de onoare în România, în timpul primului război mondial. Generalul a condus delegaţia franceză la festivităţile organizate de „Straja Ţării" cu prilejul aniversării Restauraţiei.

291. Din Polonia au venit la serbările Restauraţiei generalul de brigadă Sawicki Kazimierz, preşedintele Uniunii Cercetaşilor Polonezi, locotenent-colonelul Wlodzimir Onacewicz ş.a.

292. Din Italia şi-au anunţat participarea la serbările Restauraţiei Benesperoud Luraschi, inspector general în cadrul „G.I.L." Poli, şef de serviciu, şi Umberto Soia, director la Academia dei Forum Mussolini.

293. „STRAJA ŢĂRII" – organizaţie de tineret cu profil de cercetăşie, înfiinţată de Carol al II-lea. Potrivit Decretului - lege de constituire nr. 297 din 7 octombrie 1937, scopul ei era să asigure „unitatea de doctrină, de principii şi de execuţie" a activităţilor de educaţie a copiilor şi tineretului. Prin Decretul-lege de reorganizare din 15 decembrie 1938, „Straja Ţării" cuprindea, obligatoriu, toate persoanele în vârstă de 7 – 18 ani băieţi şi 7 – 21 de ani fete, organizaţi în legiuni, centuri, stoluri. Comandantul suprem al „Strajei" era regele, Marele Străjer al Ţării, căruia membrii îi jurau credinţă. Conducătorii organizaţiilor străjereşti erau pregătiţi în tabere speciale pentru: apărarea pasivă, formaţiuni sanitare, poştă-telegraf-telefon, radiotelegrafie, localizarea incendiilor, ateliere şi industrii. Desfiinţată în septembrie 1940.

294. CONSTANTIN ARGETOIANU (1871 – 1955) – jurist, diplomat, om politic, unul dintre marii confidenţi ai lui Carol al II-lea. Preşedintele Partidului Agrar, fondat în 1932, deputat, senator. Ataşat (1898), apoi secretar şi consilier (1913) la Legaţia României de la Viena; ministru la Justiţie (ianuarie – martie 1918), Finanţe (martie – iunie 1920), Interne (iunie 1920 – decembrie 1921), Agricultură şi ad-interim la Interne (4 – 22 iunie 1927), Agricultură şi Domenii (iunie 1927 – noiembrie 1928), Finanţe (aprilie 1931–iunie 1932), Industrie şi Comerţ (10 februarie – 30 martie 1938). Prim-ministru (28 septembrie – 27 noiembrie 1939). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938). Preşedintele Asociaţiei Finanţei şi Marii Industrii. Moare în detenţiune, la Sighet.

295. DUMITRU CARACOSTEA (1879-1964) – critic şi istoric literar, comparatist, profesor universitar, membru al Academiei Române. Fondatorul şcolii istorico-geografice în folcloristica românească.

296. Este vorba de **Concursul hipic internaţional**, în cadrul căruia s-a disputat **Cupa „Regele Carol al II-lea"**.

297. România a cucerit „Cupa Naţiunilor", având 19 puncte penalizare, în vreme ce Germania acumulase 28. Suveranul a donat primilor doi călăreţi români câte un „pur sânge".

298. La dineul de la Palatul Regal din 17 iunie 1939 au luat parte Bissinger,

preşedintele Clubului hipic din Düsseldorf, şi Georges Hector, secretarul general al Federaţiei Internaţionale de Echitaţie.

299. JOSEPH GOEBBELS (1897 – 1945) – om politic nazist, unul dintre principalii colaboratori ai lui Hitler. Se alătură acestuia din 1926. În 1929, devine şeful aparatului de propagandă al partidului nazist, iar între 1933 şi 1945 ministrul Propagandei. Din august 1944, comisar al Reichului pentru mobilizarea totală. Se sinucide, împreună cu soţia, la 1 mai 1945, după ce administrează otravă celor şase copii ai lor.

300. La Grozăveşti – Romanaţi, Nicolae Condiescu avea un conac.

301. Expoziţia „Muncă şi Voie-Bună", patronată de Ministerul Muncii şi deschisă la 20 iunie 1939, era menită a înfăţişa realizările înregistrate de numeroase ţări europene în organizarea timpului liber al muncitorilor.

302. Dr. ROBERT LEY (1890 – 1945) – om politic nazist. Preşedinte al Consiliului de Stat prusian, în care calitate lichidează sindicatele şi le înlocuieşte cu Frontul German al Muncii – „Deutsche Arbeitsfront" (D.A.F.). În timpul celui de-al doilea război mondial, ca şef al Serviciului muncii obligatorii, conduce operaţiunile de deportare a muncitorilor străini în Germania. Conducătorul Frontului German al Muncii, calitate în care vine în Bucureşti, la 19 iunie 1939, pentru a participa la deschiderea Expoziţiei „Muncă şi Voie-Bună". Arestat la sfârşitul războiului, se sinucide în închisoare.

303. „KRAFT DURCH FREUDE" („FORŢĂ PRIN BUCURIE") – organizaţie creată în 1933 de guvernul nazist în cadrul Frontului German al Muncii, sindicat unic în Germania hitleristă, constituit, în acelaşi an, de Robert Ley. Scopul ei declarat era de a organiza petrecerea timpului liber al muncitorilor prin acţiuni culturale şi sportive, prin călătorii colective în Germania şi în străinătate. Dispare în 1945.

304. Blocada japoneză împotriva concesiunilor internaţionale din Tientzin începe la 13 iunie 1939. Comandamentul trupelor japoneze a pus următoarele condiţii pentru ridicarea blocadei: Marea Britanie să coopereze cu Japonia „pentru a construi o nouă ordine în Extremul Orient" şi să înceteze politica favorabilă mareşalului Cian Kai-Şi.

305. DOPOLAVORO (OPERA NAZIONALE DOPOLAVORO) – organizaţie creată în 1925 în Italia fascistă, ale cărei mobiluri vizau viaţa socială şi instruirea muncitorilor, ca şi organizarea petrecerii timpului lor liber.

306. VASILE (BAZIL) HENTZESCU (1874 –1939) – general aviator, erou al războiului de reîntregire naţională. În 1923, este numit director al Aeronauticii, iar în 1933 comandant al Forţelor Aeriene.

307. LINIA SIEGFRIED – sistemul de fortificaţii construit în anii 1938 – 1940 de Germania hitleristă la frontiera ei de vest, respectiv din Luxemburg până la graniţa cu Elveţia, pentru a-şi asigura posibilitatea de acţiune la est. Cuprindea 14 000 de buncăre, dispuse pe o fâşie de teren în lungime de 640 km şi o lăţime de 14 km. A costat 3,5 miliarde de mărci. Până în 1944, buncărele au rămas încuiate, fiind puse în stare de operativitate după debarcarea americano-engleză în Normandia (iunie 1944). Fără să influenţeze deznodământul războiului, a determinat prelungirea lui în Europa cu o jumătate de an. A fost cucerită în primele două săptămâni ale lunii martie 1945 de către Armata a VII-a americană.

308. A şi fost semnat un decret-lege care declara de utilitate publică lucrările de îndreptare şi de asanare a cursului râului Dâmboviţa, de asanare a Lacului Snagov şi de construire a Canalului Argeş-Dâmboviţa.

309. CAROL DAVILA (1828-1884) – medic, profesor universitar şi general român de origine franceză, organizatorul serviciului sanitar militar şi al ocrotirii sănătăţii publice, întemeietor, împreună cu N. Kretzulescu, al învăţământului medical. Înfiinţează şi conduce Serviciul de ambulanţe al Armatei Române angajate în războiul neatârnării (1877 – 1878).

310. BEHN – colonel american (New York), preşedintele I.T.T.

311. CONSTANTIN (DINU) CESIANU (1887 – 1983) – jurist, diplomat. Trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Paris (1930 – 1938).

312. NICOLAE DE HOHENZOLLERN (1903 – 1977) – inginer; principe al României, regent. Fiu al regelui Ferdinand I şi al reginei Maria, frate cu Carol al II-lea. Botezat de ţarul Nicolae al II-lea al Rusiei. Desemnat să formeze Regenţa, în temeiul Legii din 4 ianuarie 1926, împreună cu Miron Cristea, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, şi cu Gheorghe Buzdugan, prim-preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie şi de Justiţie (înlocuit, în octombrie 1929, cu magistratul Constantin Sărăţeanu). Regenţa şi-a exercitat prerogativele regale, respectiv tutelarea lui Mihai, care era minor, în răstimpul de la decesul regelui Ferdinand (20 iulie 1927) până la Restauraţie (8 iunie 1930). General de Corp de armată, viceamiral şi inspector general al armatelor de aer, uscat şi apă. Comandant al Cercetaşilor României. Cade în dizgraţie şi, începând cu data de 9 aprilie 1937, potrivit hotărârii Consiliului de Coroană convocat în aceeaşi zi, este exclus din rândurile familiei domnitoare, ceea ce însemna decăderea din toate drepturile şi prerogativele proprii acestei calităţi. Era urmarea refuzului său de a anula căsătoria morganatică încheiată în 1931 cu Ioana Dolete-Săveanu (născută Dumitrescu), dar şi a unor dedesubturi politice. Va pleca peste hotare, luându-şi numele de **Nicolae Brana**.

313. ANDREA CASSULO (n. 1869) – episcop italian. Din 1921, delegat apostolic în Egipt şi Arabia. În anii 1936 – 1947, nunţiu papal la Bucureşti.

314. E.A.M. BIERING – ministru al Danemarcei şi Olandei la Bucureşti (din 1930).

315. Marele Voievod Mihai a făcut o vizită de studii în ţară, însoţit de profesori şi de colegii de clasă.

316. Concursul dotat cu Marele Premiu al Bucureştiului a fost organizat în cadrul **„Lunei Bucureştilor"**, sub patronajul Automobil Clubului Regal Român.

317. Ludwig Kraus.

318. Pilotul român Petre Cristea s-a situat pe locul al doilea în concursul de automobil curse de 30 de ture.

319. ABD-AL FATTAH JAHYA IBRAHIM-PAŞA – diplomat, ministru de Externe al Egiptului. În iunie-iulie 1939, întreprinde un turneu diplomatic în Turcia, România, Bulgaria, Iugoslavia şi Grecia, al cărui mobil (dincolo de cel declarat economic) era de ordin politic, şi anume conservarea şi consolidarea păcii în Balcani şi în estul Mării Mediterane.

320. FARUK I (1920-1965) – rege al Egiptului (1936 – 1952) şi al Sudanului (1951 – 1952).

321. A. BADAOUI-PAŞA – preşedintele Comitetului Contenciosului Statului, rang care echivala cu cel de preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie.

322. NICKY – apelativ de familie al prinţului **Nicolae de Hohenzollern** (A se vedea nota nr. 312).

323. Asupra Capitalei – se consemna atunci – a căzut un milion de tone de apă, aproape un miliard de kilograme, pe un fond de grindină cât nuca şi de trăznete. În aceeaşi zi, s-a ajuns de la 57° (la soare) la numai 2°.

324. OSCAR KAUFMANN (1872 – 1942) – bancher, economist şi finanţist. Vicepreşedinte şi administrator-delegat la Banca de Credit Român, a doua în rândul marilor bănci din România, unul dintre vârfurile grupului de industriaşi din jurul acestei bănci, alături de Ernest Urdăreanu, N. Schapira, I. Mocsonyi Stârcea ş.a.; vicepreşedinte al Asociaţiei Finanţei şi Marii Industrii.

325. JOHN SINGER SARGENT (1856 – 1925) – pictor american. Studiază pictura la Paris, unde şi debutează, apoi se instalează la Londra (1885). Excelează în portretistică, în acuarele cu subiecte peisagistice şi arhitecturale. În S.U.A, execută şi

decoraţiuni murale.

326. ALBRECHT DÜRER (1471 – 1528) – pictor, desenator şi gravor, principalul maestru al picturii germane renascentiste.

327. ADRIAN SCĂRLĂTESCU –director al Fundaţiilor Regale.

328. GEORGE GEORGESCU (1887 – 1964) – dirijor. În iunie 1939, este numit de către Ministerul Cultelor şi Artelor director al Operei Române, în locul lui Ion Nonna-Ottescu, fondatorul acesteia, care a demisionat.

329. MONUMENTUL EROILOR DIN BATALIONUL I VÂNĂTORI DE MUNTE – ridicat cu sprijinul lui Carol al II-lea şi amplasat pe Dealul Gol din imediata vecinătate a oraşului Târgu-Neamţ. A fost dezvelit la 29 iunie 1939, printr-o solemnitate la care a participat şi suveranul.

330. VIRGIL I. BĂDULESCU (n. 1882) – ofiţer de carieră. În 1916, participă la luptele din Dobrogea, apoi va prelua, în focul luptelor, comanda Batalionului I Vânători de Munte.

331. EMIL PĂLĂNGEANU (1891 – 1953) – colonel, apoi general. Din noiembrie 1940, prefect al Poliţiei Capitalei.

332. BATALIONUL I VÂNĂTORI DE MUNTE – Primul batalion al acestei arme de elită, iniţial cu garnizoana la Târgu-Neamţ, a luat fiinţă la 28 octombrie 1916, din iniţiativa lui Carol, pe atunci prinţ-moştenitor, care, apoi, a luptat în cadrul acestuia la Coşna şi la Cireşoaia.

333. ATACUL DE LA CIREŞOAIA (29 iulie 1917) – episod din luptele purtate de Armata Română pe pământul Moldovei, în primul război mondial – face parte din contraofensiva în direcţia Caşinului desfăşurată de Armata a II-a, comandată de generalul Alexandru Averescu. La acest atac a participat noul Regiment de Vânători de Munte, al principelui-moştenitor, practic condus de colonelul Bădulescu, şi care primea atunci botezul de foc. El a fost sprijinit, în stânga, de Divizia a VII-a, care a înaintat pe ambele versante ale Dealului Măgurei, iar în dreapta de Divizia a II-a rusă de Cavalerie. S-a reuşit, prin acest atac, stoparea inamicului, care, în ziua precedentă (28 iulie 1917), atinsese înălţimile Cireşoaia, Măgura şi Coşna, ultimele ce-l despărţeau de Târgu-Ocna.

334. BERCHTESGADEN – oraş german, în Bavaria, reşedinţă a lui Hitler.

335. **„Il parait que cela a été la barbe" – „Pare-se că s-a plictisit".**

CAIETUL 9

336. În drumul lor spre Occident, fostul rege al Albaniei, Ahmed Zogu, şi soţia sa, Geraldina, împreună cu fiul lor, s-au oprit pentru cinci zile (2 – 6 iulie 1939) la Bucureşti.

337. DRAGIŠA CVETKOVIĆ (1893 – 1969) – om politic iugoslav, prim-ministru al Iugoslaviei (februarie 1939–martie 1941). La Congresul din iunie 1939 al Uniunii Radicale Iugoslave, partid de guvernământ, este ales preşedinte al acestei formaţiuni politice în locul lui Milan Stojadinovic.

338. PETAR ŽIVKOVIĆ (1880 – 1947) – general şi om politic sârb. Susţine lovitura de Stat a regelui Alexandru I din ianuarie 1929, în urma căreia devine prim-ministru şi ministru de Interne (1929 – 1932).

339. LJUBOMIR DAVIDOVIC (1863 – 1940) – om politic iugoslav, fondatorul Partidului Radical Independent. Ministru al Instrucţiunii Publice (1904; 1917); prim-ministru (1920).

340. MIGNON – MARIA (MĂRIOARA) (27 decembrie 1899 / 8 ianuarie 1900 – 1961) – principesă a României, cea de-a doua fiică a regelui Ferdinand I şi a reginei Maria, soră a lui Carol al II-lea. La 8 iunie 1922, se căsătoreşte cu regele Aleksandru I Karagheorghevic al sârbilor, croaţilor şi slovenilor, asasinat în octombrie 1934, la Marsilia. Regină – văduvă a Iugoslaviei.

341. ITALO BALBO (1896 – 1940) – mareşal şi om politic italian, unul dintre liderii mişcării fasciste din Peninsulă şi, în acelaşi timp, unul dintre organizatorii „marşului asupra Romei", în 1922. Ministru al Aerului şi, totodată, comandantul forţelor aeriene ale Italiei (1926 – 1935), calitate în care conduce numeroase raiduri aeriene în Mediterana. Din 1933, mareşal al Aviaţiei. Guvernator al Libiei (din 1939).

342. DINO GRANDI (1895 – 1988) – conte, om politic italian, unul dintre întemeietorii mişcării fasciste, participant la „marşul asupra Romei" (1922), deputat. Ministru al Afacerilor Străine (1929-1932), ambasador în Marea Britanie (1932 – 1939). În 1939-1943, ministru al Justiţiei şi preşedinte al Camerei Fasciilor şi Corporaţiilor. Se află printre promotorii loviturii de Stat din iulie 1943 pentru înlăturarea de la putere a Ducelui. Va fi condamnat, în acelaşi an, la moarte, în contumacie. După 1947, trăieşte în Portugalia, Spania şi Brazilia.

343. PIETRO BADOGLIO (1871 – 1956) – mareşal şi om politic italian. Guvernator al Libiei (1929). Conduce forţele armate italiene în războiul antietiopian (1935-1936). Vicerege al Ethiopiei (1938). Preşedintele Consiliului de Miniştri al

Italiei după căderea lui Mussolini (1943 – 1944), calitate în care semnează capitularea Italiei (septembrie 1943).

344. IOANNIS METAXAS (1871 – 1941) – general şi om politic grec, fondatorul Partidului Monarhist Liberal (1920). Şeful Statului-Major General (1915). În aprilie 1936, dizolvă Camera şi se proclamă şef pe viaţă al guvernului elen, funcţie pe care o deţine până în ianuarie 1941, fiind, din august 1936, şi ministru la Externe, Război şi Instrucţiune Publică.

345. Dr. KARL CLODIUS (1897 – 1946) – diplomat german. Director adjunct al Departamentului de politică economică din Ministerul de Externe al Germaniei (1937-1943); ministru plenipotenţiar pentru problemele de politică economică al celui de-al III-lea Reich (1940). Negociator, în mai multe rânduri, începând din 1938, cu reprezentanţii României.

346. Şeful Marelui Stat-Major al armatei ungare, generalul **Henrik Werth**, fusese chemat la Berlin de către comandantul armatei terestre germane, mareşalul Walther von Brauchitsch (1881-1945). Soseşte la Berlin în ziua de 4 iulie 1939.

347. „L'appétit vient en mangeant" – „Pofta vine mâncând".

348. În luările de poziţie ale unor lideri ai minorităţii germane din România era evocată „misiune primordială" a acestei comunităţi etnice în viaţa politică a României deceniului al patrulea.

349. Partidul Naţional Socialist al Muncitorilor din Germania (partidul nazist).

350. Ceremonia învestiturii Înalt Prea Sfinţitului Nicodim Munteanu ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a avut loc la Palatul Regal, în Sala Tronului.

351. DIMITRIE GUSTI (1880 – 1955) – sociolog, filosof, etician, profesor universitar, senator. Creatorul şcolii sociologice (monografice) de la Bucureşti. Membru al Academiei Române, al mai multor societăţi de sociologie de peste hotare. În 1918, întemeiază, la Iaşi, Societatea pentru Studiul Sociologiei, care devine Institutul Social Român (1921-1948), aflat sub preşedinţia sa. Din 1934, director general al Fundaţiei Culturale „Principele Carol". Ministru al Instrucţiunii Publice, Cultelor şi Artelor (iunie 1932 – noiembrie 1933). Organizează şi conduce, în calitate de comisar general, Pavilionul României din cadrul Expoziţiei Mondiale de la New York, deschisă la 30 aprilie 1939.

352. Şeful Marelui Stat-Major era generalul de Corp de armată **Florea Ţenescu.**

353. GHEORGHE STAVĂR – colonel, secretarul general al Casei Regale şi prefect al Palatului.

354. „Cela m'a peigné, malgré qu' elle avait raison" – „Asta m-a necăjit, deşi ea avea dreptate".

355. HAMDULLAH SUPHI TANRIÖER (n.1896) – istoric, publicist şi diplomat turc. Ministru plenipotenţiar (aprilie 1931 – iunie 1939) şi, în continuare, ambasador al Turciei la Bucureşti, până în octombrie 1944. Îşi prezintă scrisorile de acreditare ca primul ambasador al Turciei la Bucureşti în cadrul unei solemnităţi deosebite, fiind primit de suveran la Palatul Regal din Calea Victoriei.

356. A face „volte-face" – A face „stânga-mprejur", a-şi schimba radical atitudinea, poziţia.

357. MIHĂIŢĂ – apelativ de familie al principelui-moştenitor Mihai de Hohenzollern, Mare Voievod de Alba-Iulia.

358. ZICA (GICA) FILITTI – soţia lui Constantin (Puiu) Filitti.

359. RAYMOND RECOULY (1876 – 1950) – publicist şi scriitor francez, directorul hebdomadarului parizian „Gringoire".

360. JEAN CHIAPPE (1878-1940) – om politic francez, prefect de poliţie, deputat.

361. „Fête Nationale" – „Sărbătoare Naţională".

362 NICOLAE COSTĂCHESCU (1876 – 1939) – chimist, personalitate universitară, om politic. Din 1912, profesor cu titlu definitiv la catedra de Chimie minerală a Facultăţii de Ştiinţe din Iaşi. Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice (1928 – 1931). Preşedinte al Senatului. Membru onorific al Academiei Române. Animator al Fundaţiilor Culturale Regale, din conducerea cărora a făcut parte.

363. BRAN – castel medieval, construit începând din 1377 şi destinat, iniţial, a servi ca punct de vamă şi ca cetate de apărare a drumului comercial care lega Braşovul de Ţara Românească. Se ridică pe un pinten stâncos în trecătoarea cu acelaşi nume. Sub fundaţiile lui au fost identificate vestigii ale fortificaţiilor dacice şi ale celor romane. Va fi reconstruit de braşoveni la sfârşitul veacului al XIV-lea. Va trece, apoi, în stăpânirea domnitorului muntean Mircea cel Bătrân, care îl va utiliza pentru apărarea trecătorii de ataçurile otomane. În 1498, va ajunge în stăpânirea oraşului Braşov. Din 1920 până în 1947, castelul, compus din două corpuri de clădiri, cu 57 de încăperi, a fost reşedinţă regală de vară, aparţinând Domeniului Bran, aflându-se în posesiunea principesei Ileana. Pe acelaşi Domeniu a fost amenajat spitalul din Bran (fost **„Inima Reginei"**), format din trei corpuri de clădiri, cu 50 de camere şi dependinţe, de asemenea în posesiunea principesei Ileana. În prezent, muzeu de artă

feudală.

364. Principesa Ileana, arhiducesă de Habsburg, a avut, cu Anton de Habsburg, şase copii: **Ştefan** (n.1932), **Maria Ileana** (n.1933), **Alexandra** (n.1935), **Dominic** (n.1937), **Maria Magdalena** (n.1939) şi **Elisabeta** (n.1942).

365. Ferma de vulpi argintii, dotată cu toate instalaţiile necesare unei funcţionări optime, precum şi sera de flori au fost amenajate în perimetrul Castelului Peleş de la Sinaia.

366. ŞTIUBEI – locotenent-comandor, căpitan, apoi maior, ofiţer de ordonanţă al regelui Carol al II-lea şi persoană de mare încredere pe lângă Elena Lupescu.

367. BOLZANO – oraş şi zonă în nordul Italiei (Trentino-Alto- Adige). Ministrul italian de Interne ordonase ca toţi străinii aflaţi aici să plece imediat (în 48 de ore, prelungite cu alte 48 de ore) peste frontieră sau în alte provincii ale Peninsulei, din raţiuni de natură politică şi militară, zona Bolzano fiind situată la graniţa cu Germania, de fapt cu Austria, ocupată de cel de-al III-lea Reich.

368. MAMA – MARIA (ALEXANDRA – VICTORIA DE SAXA – COBURG – GOTHA (1875-1938) – regină a României. Principesă de Marea Britanie şi Irlanda. Fiică a lui Alfred – duce de Edinburg, apoi de Saxa-Coburg-Gotha (fiu al reginei Victoria a Angliei) – şi al ducesei Maria Alexandrova, unica fiică a ţarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Soră cu Alfred, Victoria Melita, Ducky şi Beatrice. Se căsătoreşte, în decembrie 1892, cu viitorul rege al României, principele Ferdinand. Cuplul regal a avut şase copii: **Carol, Elisabeta, Maria (Mărioara), Nicolae, Ileana şi Mircea** (1912 – 1916). Publică povestiri, memorii şi un roman.

Potrivit dorinţei testamentare, corpul neînsufleţit al reginei a fost înmormântat la Curtea de Argeş. Inima ei, aşezată într-o casetă, iar aceasta, la rândul ei, într-o casetă mai mare de argint (8,800 kg), în formă de sarcofag, împodobită cu 307 pietre preţioase şi acoperită cu drapelele naţionale ale României şi Angliei, precum şi cu steagul bricului „Mircea", a fost depusă la Balcic, în Capela „Stella Marris". După cedarea Cadrilaterului, inima reginei a fost adusă de către principesa Ileana la Bran şi ascunsă într-un perete de stâncă, lângă pârâul Turcului. Redescoperită, avea să fie trasferată, în 1970, la Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti.

369. ALEXANDRU (SANDI) SCANAVI – persoană influentă pe lângă Carol al II-lea. Originar dintr-o familie grecească de la Rostov pe Don, ultimul descendent al familiei Scanavi din Fanar, care avusese un important rol în Imperiul Otoman la începutul veacului al XVIII-lea. Administrator al averii principesei Elisabeta, soră a regelui Carol al II-lea; director la Banca de Credit.

370. ANTON DE HABSBURG (1901 – 1988) – arhiduce al Austriei, soţul principesei Ileana a României, cu care se căsătoreşte la Sinaia, în ziua de 26 iulie 1931.

371. CONSTANTIN (BÂZU) CANTACUZINO (1905 – 1959) – as al aviaţiei şi automobilismului. Pilot de linie al Societăţii L.A.R.E.S., iar în timpul celui de-al doilea război mondial pilot de vânătoare. La 16 iulie 1939, câştigă primul concurs naţional de acrobaţie aeriană.

372. PUFFI POPESCU – pilot, căpitan în escadrila de încercări de la Aeroportul „Pipera".

373 „LUCEAFĂRUL" (anterior „NAHLIN") – iaht regal, construit în 1930 şi achiziţionat de regele Carol al II-lea la Glasgow, de la bogătaşa americană **Jule.** Aruncă ancora în portul Constanţa în septembrie 1937.

374. La 23 iulie 1939, s-au înregistrat, la Bucureşti, 58 de grade Celsius la soare, pe sol. Seara, la ora 20, termometrul arăta, în centrul Capitalei, 35 de grade Celsius.

375. HANS HEDRICH – om politic, membru în Consiliul Superior al F.R.N., senator numit de rege pentru o perioadă de nouă ani, unul dintre reprezentanţii Comunităţii etnice germane din România.

376. QUEIPO DE LLANO – general spaniol, fost colaborator al generalului Franco. S-a aflat în fruntea unei coaliţii militare care făcea opoziţie guvernului, îndeosebi lui Serrano Suñer, ministru de Interne şi cumnat al lui Franco, a doua personalitate în Stat. Discursul său din 7 iulie 1939, la aniversarea revoluţiei naţionaliste, a fost considerat un adevărat act de rebeliune. Acuzat că s-a aflat în fruntea tentativelor de organizare a unei mişcări de „nemulţumiri politice" şi destituit, se refugiază din Burgos într-o direcţie necunoscută autorităţilor.

377. NICOLAE CIUPERCĂ (1882 – 1948) – militar de carieră, general de brigadă. Ministru al Apărării Naţionale (octombrie 1938 – februarie 1939). Din februarie 1939, inspector al Armatei. După intrarea României în cel de-al doilea război mondial, conduce Armata a IV-a. În 1941, este suspendat de la comandă, în urma diferendelor cu Ion Antonescu. Arestat în 1944 şi întemniţat, moare la Jilava.

378. ISMET INÖNÜ (MUSTAFA ISMET – ISMET PAŞA) (1884 – 1973) – general şi om politic turc, colaborator al lui Mustafa Kemal Atatürk. Preşedinte al Partidului Republican Popular (1938 – 1972). Prim-ministru (1923 – 1924; 1925 – 1937; 1961 – 1965). Preşedinte al Republicii Turcia (noiembrie 1938 – mai 1950).

379. ALEXANDRU (NINDI) ROMALO – economist, diplomat şi om politic, fost secretar particular al reginei Elisabeta. Director general al Societăţii de Asigurare

„Dacia" din Bucureşti. În răstimpul iulie-septembrie 1940, va fi ministrul României la Berlin. Acreditarea sa într-un asemenea post avea o anume semnificaţie. **„După tradiţie şi uzanţele diplomatice** – va nota M. Manoilescu –, **consideraţia care se acordă unei ţări se măsoară după importanţa personalităţii trimise ca ambasador pe lângă acea ţară. Or, noi aveam ca ministru la Berlin pe Alexandru Romalo, un om inteligent şi bun patriot [...], dar care era un outsider în diplomaţie şi un nume inexistent în politică, singura lui poziţie socială fiind aceea de director general al unei mari societăţi de asigurare!"** (M. Manoilescu, **Urmare la Memoriile mele. Ministru de Externe. iulie-august 1940**, Biblioteca Academiei Române, Arhiva Istorică, fila 366).

380. Dr. ION MAMULEA (1873 – 1940) – medic, şef al spitalului din Sinaia, apoi medic curant al familiei regale.

381. DOLMA BAHCE – denumire a unui palat, dar şi a unui debarcader din Istanbul.

382. SMIRNA – denumirea grecească a oraşului turc IZMIR, port în golful cu acelaşi nume de la Marea Egee. Importantă cetate comercială şi una din primele aşezări urbane ale Asiei Mici. Fondată de eolieni, în secolul al XI-lea î.e.n., trece la ionieni, înainte de secolul al VII-lea î.e.n., apoi sub dominaţia regilor din Pergam şi, respectiv, a Romei, ilustrându-se prin înflorirea economică şi, în acelaşi timp, prin şcolile de retorică. Disputat, în Evul Mediu, de bizantini, genovezi şi turci, oraşul trece definitiv în mâinile acestora din urmă la 1424, rămânând, însă, până în zilele noastre, un centru de populaţie grecească.

383. EFES (EPHESOS) – oraş antic pe coasta Mării Egee, întemeiat de coloniştii greci (ionieni), în veacul al XI-lea î.e.n. Începând din veacul al VI-lea î.e.n., devine un vestit centru financiar şi comercial al lumii greco-romane. Templul Artemision, ridicat aici în veacul al VI-lea î.e.n., era considerat una din cele Şapte Minuni ale Lumii. În anul 54, Sfântul Apostol Pavel fondează Biserica creştină din Efes.

384. IUSTINIAN I (527-565) – împărat bizantin, vestit prin tentativa de restaurare a Imperiului roman, prin monumentele de arhitectură înălţate în timpul domniei sale, printre care şi Bazilica „Sfânta Sofia" din Constantinopol, ca şi prin opera sa legislativă.

385. „Sic transit gloria mundi" – „Aşa trece gloria lumii".

386. GISEH (EL GÎZA) – oraş egiptean, pe Nil, în apropiere de Cairo. În imediata lui vecinătate se află complexul de monumente antice – piramidele lui Kheops, Khefren şi Mykerinos, precum şi Marele Sfinx.

387. „Gemütlich" (germ.) – aici cu sensul de **lent, domol.**

388. „Patio" (sp.) – curte interioară pavată, înconjurată cu arcade, specifică palatelor spaniole.

389. ALEXANDRU MACEDON (ALEXANDRU CEL MARE) (365 – 323 î.e.n.) – rege al Macedoniei (336 – 323 î.e.n.), unul din cei mai mari cuceritori din istorie, a cărui domnie marchează debutul epocii elenistice. Discipol al lui Aristotel. Moare în Babilon.

390. Aşa cum rezultă din filele următoare ale **Însemnărilor zilnice**, protagoniştii incidentului au fost, ca şi în alte rânduri, Ernest Urdăreanu şi Duduia, care nu se agreau prea mult. Eliminarea din text a pasajului care-i nominalizează pe cei doi – şi cazul nu e singular – oferă indicii în legătură cu posibilii autori ai amputărilor din manuscrisul acestor **Însemnări.**

391. „Bougainvillée" (fr.) – plantă cățărătoare din familia nictaginacee, originară din America de Nord şi America de Sud, cultivată ca plantă ornamentală.

392. KOS – insulă grecească în Arhipelagul Sporadele de Sud (Marea Egee), aproape de litoralul turcesc, şi oraş-port.

393. „Savoir" (fr.) – în context, cu sensul de **„disponibilitate".**

394. LOMBARDI – maior grec.

395. HIPOCRAT (HIPPOKRATES) (circa 460 – 375 î.e.n.) – medic grec, considerat „părintele medicinei". Pune bazele medicinei raţionale şi evidenţiază rolul naturii în vindecarea bolilor. Etica sa medicală stă la originea jurământului pe care-l depun medicii (jurământul lui Hipocrat).

396. ESCULAP (în mitologia romană), ASCLEPIOS (în mitologia greacă) – zeul sănătăţii şi al medicinei, fiu al lui Apolo (Apollo).

397. În mitologia greacă, Paris, al doilea fiu al lui Priam şi al Hecubei, decide să ofere mărul de aur Afroditei (mărul discordiei), destinat de zeiţa Eris „celei mai frumoase" (**„Judecata lui Paris"**). Afrodita, în schimb, îi promite dragostea Elenei, soţia lui Menelau, şi îl ajută să o răpească, ceea ce va duce la izbucnirea războiului Troiei.

398. LOMBARDINI – amiral italian.

399. „On est devenu très gai et on a ri du grand coeur" – „Am devenit foarte veseli şi am râs din toată inima".

400. „Qui parla!" – „Cine a vorbit!".

401. „A la fin des fins, je m'en fous!" – „La urma urmei, ce-mi pasă mie!".

402. GEORGE AL II-LEA (1890 – 1947) – rege al Greciei, într-o primă etapă din 1922 până în 1924, când este detronat. În intervalul 1924 – 1935, locuieşte în Bucureşti. Reinstaurat rege în 1935, când, în urma unui plebiscit, este reinstituită monarhia în Grecia, va domni până în 1941. Exilat în 1941, va fi adus din nou pe tron în 1946. Fiu al lui Constantin I şi frate cu principesa Elena, regină-mamă a României.

403. MINOS – rege legendar al Cretei, fiul lui Zeus şi al Europei. Graţie înţelepciunii şi echităţii sale în materie legislativă, devine judecător în Infern. Prin dinastia Minos, Creta cunoaşte o civilizaţie înfloritoare, care se întinde pe durata a mai bine de două secole (1600 – 1400 î.e.n.), denumită **minoică**.

404. CNOSSOS – oraş antic în Creta, principal centru al Insulei în secolele al XVI-lea – al XV-lea î.e.n., reşedinţă a lui Minos.

405. Sir ARTHUR JOHN EVANS (1851 – 1941) – arheolog englez. Întreprinde săpături arheologice în nordul Europei, apoi în Creta şi descoperă Palatul din Cnossos, precum şi alte vestigii ale civilizaţiei cretane.

406. EL GRECO (DOMENIKOS THEOTOKOPULOS) (circa 1540 – 1614) – pictor spaniol de origine cretană. Înrâurit de arta bizantină şi de cea veneţiană.

407. Rege al Belgiei era LEOPOLD AL III-LEA (1901 – 1983) (A se vedea nota nr. 170).

408. În fapt, este vorba de un grup de insule greceşti din Marea Egee cuprinse sub denumirea SANTORIN (THIRA).

409. DAVID POPESCU (1887 – 1955) – general. Comandant al Brigăzii de Gardă. Ministru de Interne (4 iulie – 14 septembrie 1940). În septembrie 1940, din ordinul lui Ion Antonescu, îl va însoţi pe regele Carol al II-lea în exilul său şi peste graniţă, nu doar până la Timişoara, cum i se ceruse.

410. TRAIAN TEODORESCU – locotenent-colonel, apoi colonel, ataşat militar, naval şi al Aerului în Turcia.

411. Pacotilă – calchierea franţuzescului **pacotille**. Aici cu înţelesul de **calitate proastă**, de **fals**.

412. Casus foederis (lat.) – caz de alianţă, clauză a tratativelor de alianţă în virtutea căreia un stat este obligat să intre în război de partea statului atacat de o altă putere.

413. CAROL PROSINAG – locotenent-comandor. Din 1938, comandantul iahtului regal „Luceafărul".

414. În telegrama ambasadorului român la Berlin, Radu Crutzescu, datată 11 august 1939, se făcea următoarea constatare: **„E limpede că suntem puşi, pentru a întrebuinţa un termen de clinică, sub observaţie. Şi aceasta se face cu multă atenţie, medicii de la Wilhelmstrasse considerând că pacientul le poate rezerva, în orice clipă, surprize"** (Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1939, **Germania-Relaţii cu România**, vol. 71).

415. BĂRBUNEANU – contraamiral, apoi amiral, comandantul Marinei Regale.

416. În „Monitorul oficial" din 13 august 1939, se publica Decretul semnat de suveran privitor la înscrierea Marelui Voievod Mihai, având gradul de sublocotenent, în cadrele Marinei. **„Pentru a-mi arăta dragostea pentru Marina Mea** – se spune în Decret – **„Măria Sa Marele Voievod Mihai de Alba-Iulia se va înscrie în cadrele ofiţerilor activi ai Marinei Regale, cu gradul de aspirant şi vechimea din 25 octombrie 1937, repartizându-se la Depozitele Maritime de echipaje şi materiale în Statul-Major al distrugătorului «Regina Maria».**

Dat în Bucureşti, la 13 august 1939. Carol".

În cadrul solemnităţilor de pe distrugătorul „Regina Maria", comandantul acestuia, comandor Măcelariu, a citit din registrul de bord Ordinul de zi către ofiţeri, maiştri şi echipaj prin care se făcea cunoscută repartizarea Marelui Voievod Mihai ca ajutor cu navigaţia şi comandant al Divizionului I.

417. TAŞAUL – liman fluvio-maritim salmastru la nord de Mamaia. La niveluri mari, realiza comunicarea cu Marea.

418. Mai exact, piatra fundamentală a digului menit să apere de valurile Mării portul Taşaul.

419. Amiralul englez Henderson şi inginerul francez Wattier au avut partea lor de contribuţie şi la alegerea punctului Taşaul ca amplasament al noului port. Lucrările de construcţie au început în mai 1938.

420. Generalul adjutant **Paul Teodorescu** era ministrul Aerului şi Marinei (A se vedea nota nr. 32).

421. În discursul său, suveranul a declarat că **„Această apărare a graniţelor, care trebuie să fie în sufletul fiecărui român, nu numai al acelora carl poartă uniforma militară, o credinţă de oţel, trebuie să formeze o stâncă de neclintit a tuturor sufletelor româneşti, că ceea ce este românesc nu se poate da, că ceea ce este**

românesc se va apăra şi, mai mult decât aceasta, dacă cineva este iubitor de pace, el trebuie să ştie că graniţele, o dată brăzdate, nu se pot schimba fără o primejdie de cataclism mondial".

422. „À bon entendeur, salut" – „Salut pe cel ce înţelege".

423. Vaticanul a anunţat o nouă formulă pentru reluarea negocierilor sale în favoarea păcii şi a sugerat organizarea unei conferinţe a celor patru mari puteri europene ale timpului.

424. O patrulă de grăniceri români de la pichetul Ateiaşul Nou, care făcea control de frontieră pe teritoriul românesc, a fost atacată în viile Homog, lângă borna nr. 10, cu focuri de armă. Un soldat a fost împuşcat pe la spate şi a murit, un sergent – Nicolae Chioşa – a fost străpuns cu baioneta, iar un soldat sanitar a dispărut; mai exact, a fost făcut prizonier.

425. TEODOR PAULIUC (1900 – 1939) – căpitan de Stat-Major. Absolvent al Şcolii Superioare de Război. În timpul primului război mondial, a fost cercetaş, observator şi telefonist, aducând servicii cauzei naţionale. Aşa cum s-a anunţat atunci, valiza care-i fusese sustrasă nu conţinea nici un document important.

426. JOHN HELLER LE ROUGETEL – însărcinat cu afaceri, apoi reprezentantul politic al Marii Britanii la Bucureşti.

427. Peste numai două zile, la 23 august 1939, ministrul de Externe al celui de-al III-lea Reich, Joachim von Ribbentrop, a fost primit cu un ceremonial deosebit pe aeroportul Moscovei, decorat cu steaguri cu zvastică. În aceeaşi zi, avea să fie semnat **Tratatul de Neagresiune** sovieto-german (**„Pactul Ribbentrop-Molotov"**), însoţit de **Protocolul adiţional secret**, în care se formulau, în termeni eufemistici, răşluirile de teritorii, inclusiv răpirea părţii de nord-est a României de către Soviete: **„Cu ocazia semnării Tratatului de Neagresiune dintre Reichul german şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, plenipotenţiarii semnatari din partea celor două părţi au discutat în cadrul unor convorbiri strict confidenţiale problema delimitării sferelor lor respective de interes în Europa Răsăriteană. Aceste convorbiri au dus la următorul rezultat (...).**

În privinţa Europei sud-estice, partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană îşi declară totalul desinteressement politic faţă de aceste teritorii.

Acest Protocol va fi considerat de ambele părţi ca strict secret. Moscova, 23 august 1939.

Pentru Guvernul Reichului german, V. Ribbentrop.
Cu puteri deplinde din partea Guvernului U.R.S.S., V. Molotov".

(Protocolul adiţional secret al Tratatului de Neagresiune sovieto-german. În: **Documents on German Foreign Policy. 1918 – 1946. Series D, voi. VII. Ultimele zile de pace.** 9 august – 3 septembrie 1939).

428. „Vă rog să solicitaţi de urgenţă regelui Carol o audienţă pentru a-i transmite următorul mesaj: «Dată fiind situaţia internaţională, regele, în acord cu Guvernul, a intenţionat să întrunească, la Bruxelles, pe reprezentanţii ţărilor mici şi mijlocii din Europa pentru a chema la pace şi înţelegere. Belgia nu poate acţiona altfel decât statele Grupului de la Oslo, care, de regulă, se pun de acord asupra oricărei probleme de interes politic şi economic comun. Acestea au fost deja consultate. Ele preferă ca totul să rămână în cadrul lor. Spre marea noastră părere de rău, proiectul iniţial a trebuit să fie abandonat». Vă rog să aduceţi la cunoştinţa regelui Carol aceste realităţi şi să-l anunţaţi că mâine va primi, par avion, o scrisoare din partea suveranului nostru. Aş aprecia în mod deosebit dacă, după primirea acestui mesaj, România va consimţi şi va acţiona pentru ralierea statelor din Sud-Estul Europei".

429. Arhiva secretă a Ambasadei României din capitala Poloniei.

430. „Le brillant second" – „Mâna dreaptă".

431. ALEXANDRU MARGHILOMAN (1854 – 1925) – jurist, om politic, deputat. Unul din fondatorii Societăţii „Junimea". Din 1907, şeful Partidului Conservator. Ministru la: Justiţie (1888 – 1889), Domenii (1889 – 1891), din nou la Justiţie (1891 – 1895), Afaceri Externe (1900 – 1901), Interne (1910 – 1912), Finanţe (1912 – 1914). Adept al neutralităţii României în primul război mondial, înclinând simpatiile spre Puterile Centrale, îndeosebi spre Germania. De altfel, şi rămâne în teritoriul ocupat. Şef al Guvernului şi, în acelaşi timp, ministru de Externe (5 martie – 23 octombrie 1918). Ca prim-ministru, semnează, împreună cu Constantin C. Arion ş.a., Pacea de la Bucureşti (24 aprilie/7 mai 1918) dintre România, pe de o parte, şi Germania, Austro-Ungaria, Turcia şi Bulgaria, pe de altă parte, prin care ţării noastre îi erau impuse grele cesiuni teritoriale şi înrobitoare condiţii economice. Tratatul în cauză nici nu va fi sancţionat de suveran. Personaj istoric controversat. **„Am greşit, poate, mai des decât socotesc** – va scrie Al. Marghiloman, în Testamentul său, datat 7 octombrie 1923 – , **dar gândul mi-a fost totdeauna curat şi mi-am iubit ţara".**

432. „Et du haut de sa grandeur" – „Şi dispreţuitor".

433.NEVILLE MEYRICK HENDERSON (1882 – 1942) – diplomat britanic. Ministru plenipotenţiar al Marii Britanii în Iugoslavia (1929 – 1935), ambasador în Argentina (1935 – 1937), apoi în Germania (1937 – 1939).

434. La 24 august 1939, ministrul de Externe ungur, Csáky István, trimite Guvernului de la Bucureşti o notă redactată în termeni duri pentru a „motiva" mobilizarea armatei horthyste la graniţa cu România ca măsură „inevitabilă". În aceeaşi zi, Guvernul României propune Guvernului Ungariei încheierea unui tratat de neagresiune, iniţiativă respinsă de Budapesta la 26 august, întrucât ar fi fost propusă „sub presiunea armatelor".

435. ALBERT FÖRSTER – conducătorul naţional-socialiştilor din Danzig, gauleiter. În baza unui decret, începând cu data de 23 august 1939, **„Gauleiterul Danzigului este şeful Statului Oraşul Liber Danzig"**, mai exact şeful districtului naţional-socialist.

436. Având în vedere ultimele evoluţii politice şi, mai ales, încheierea Pactului Ribbentrop-Molotov, la 24 august 1939 Chamberlain declară, în Camera Comunelor, că **„situaţia a devenit tot mai tulbure, până ce astăzi ne găsim puşi în faţa unui pericol imediat de război"**.

437. Gheorghe Tătărăscu cerea Guvernului României să declare război Germaniei şi făcea cunoscut că renunţă la calitatea de ambasador la Paris pentru a participa la un „guvern de concentrare naţională", singurul capabil, în opinia lui, să salveze ţara.

438. VASILE GRIGORCEA (1883 – 1949) – jurist, diplomat, deputat. Ministru plenipotenţiar al României în Ungaria (noiembrie 1928 – septembrie 1936); secretar general la Ministerul Afacerilor Străine (septembrie – noiembrie 1936); ministru plenipotenţiar la Londra (noiembrie 1936 – 1938), apoi la Varşovia (din august 1939), Roma şi Vatican (1941 – 1943).

439. GERHARD STELTZER (1896 – 1965) – jurist şi diplomat german; prim-consilier al Legaţiei celui de-al III-lea Reich în România (1938 – 1944).

440. „Faire bonne mine à mauvais jeu" – „A face haz de necaz".

441. FRANKLIN MOTT-GUNTHER (1880 – 1941) – diplomat american. Din iunie 1920 până în iunie 1924, consilier la Ambasada S.U.A. din Roma. Funcţionează apoi, de la 1 iulie 1924, în cadrul Serviciului Extern american. Din 1928, ministru plenipotenţiar în Egipt, iar din 1930 în Ecuador. În intervalul iulie 1937 – ianuarie 1941, ministrul S.U.A. la Bucureşti, unde se stinge din viaţă.

442. IGNACY MOŚCICKI (1867 – 1946) – fizician, autor de lucrări şi inventator în domeniul electrochimiei; om politic polonez. Preşedinte al Poloniei din 1926, reales în 1933. După cotropirea Poloniei de către Germania nazistă, se refugiază în România. Este găzduit la Bicaz, apoi la Craiova. În decembrie 1939, i se pune la dispoziţie un tren cu care pleacă în Elveţia. Membru de onoare al Academiei

Române.

443. TANNENBURG – denumirea germană a localităţii STEBARK din nord-estul Poloniei. La 26-28 august 1914, aici are loc o mare bătălie, în care armata germană, comandată de mareşalul Hindenburg, înfrânge armata rusă, condusă de generalul Samsonov, provocându-i imense pierderi şi făcând aproape 100 000 de prizonieri. Pentru Germania era o **aniversare**, şi nu o **comemorare**.

444. Noul guvern de uniune naţională al Iugoslaviei a fost constituit în ziua de 26 august, la Bled. Preşedinte al Consiliului: sârbul **Cvetković**; vicepreşedinte, croatul **Macek**.

445. VLADIMIR MACEK (n. 1879) – om politic croat, preşedintele Partidului Ţărănesc Croat.

446. La 27 august 1939, Guvernul Ungariei propune Guvernului României încheierea unui tratat bilateral privind minorităţile. Mizând pe opoziţia Bucureştiului faţă de un asemenea tratat, propunerea urmărea, de fapt, alimentarea unei atmosfere tensionate şi crearea unui „alibi" ungar cu prilejul revendicării de teritorii româneşti la o viitoare conferinţă de pace. Diplomaţia ungară şi aştepta cu satisfacţie un răspuns negativ al României. Ministrul ungar de Externe, Csáky István, a şi mărturisit aceasta: **„M-aş bucura în mod deosebit dacă Guvernul român ar respinge Proiectul de Convenţie, ceea ce ar corespunde extraordinar de bine planurilor noastre de viitor. De altfel, sunt convins că nu-l poate accepta".**

447. HELENE VAN DER HOVEN – baroană, autoarea cărţii **Regele Carol al României**, apărută la editura londoneză „Hatchinson", în 1940.

448. Marele Stat-Major al Armatei poloneze a cerut sprijin Bucureştiului pentru tranzitarea prin teritoriul României a materialelor de război destinate Poloniei. Guvernul român a răspuns favorabil acestei cereri, avansate la 26 august 1939, şi a desemnat în acest scop portul Galaţi, cel mai bine situat pentru operaţiunile în cauză.

449. Richard Franasovici va lua locul lui Gheorghe Tătărăscu în postul de ambasador al României la Paris, în ziua de 30 august 1939.

450. În aceeaşi zi de 30 august 1939, Vasile Grigorcea va prelua postul de ambasador al României la Varşovia, rămas vacant prin numirea lui Richard Franasovici ca titular al Ambasadei române de la Paris.

451. ALEXANDRU TZIGARA-SAMURCAŞ (1872 – 1952) – istoric al artei, profesor universitar, directorul Muzeului Naţional de Artă şi al Fundaţiei Universitare „Regele Carol I". Membru corespondent al Academiei Române.

452. NICOLAE PETRESCU-COMNEN (1881 – 1958) – jurist, diplomat de carieră, om politic, deputat. Delegat al României la Societatea Naţiunilor (1923 – 1929 şi 1938), la Conferinţa Dezarmării ş.a.; ministru plenipotenţiar în Elveţia (1923 – 1928), Germania (1928-1931), Vatican (1931 – 1933), din nou în Germania (1933 – 1938);subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (10 februarie – 29 martie 1938). Ministru al Afacerilor Străine (30 martie – 20 decembrie 1938); ministru plenipotenţiar la Vatican (decembrie 1938 – octombrie 1940). Pus în retragere în mai 1941.

453. ISTRATE N. MICESCU (1881 – 1951) – jurist, profesor universitar, om politic de orientare liberal-georgistă. Partizan al regelui Carol al II-lea. Deputat, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Ministru al Afacerilor Străine (decembrie 1937 – februarie 1938), al Justiţiei (24–29 noiembrie 1939). La 1 decembrie 1937, aderă la Partidul Naţional Creştin. Membru în Consiliul Superior al F.R.N. Senator numit de rege pe o perioadă de nouă ani, în iunie 1939. Arestat în 1948, moare în închisoarea de la Aiud.

454. WILHELMINA (1880 – 1962) – regină a Olandei (1890 – 1948), în intervalul (1890 – 1898) sub regenţa mamei sale, Emma. Abdică în favoarea fiicei sale, **Iuliana**.

455. Încercând o mediaţie, regina Wilhelmina a Olandei şi regele Leopold al Belgiei au propus organizarea unei „conferinţe în cinci", la care să participe Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia şi Polonia.

456. ION P. GIGURTU (GIGÂRTU) (1886 –1959) – inginer, mare industriaş, administrator-delegat şi director general al Societăţii „Mica" pentru exploatarea zăcămintelor de aur şi a metalelor neferoase din România, om politic, deputat. Unul dintre membrii marcanţi ai camarilei regale. Ministru al Industriei şi Comerţului (decembrie 1937 – februarie 1938), al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (noiembrie 1939 – iulie 1940). Preşedinte al Consiliului de Miniştri (4 iulie – 4 septembrie 1940). Acceptă Diktatul de la Viena din 30 august 1940. Moare în detenţiune.

457. GDYNIA – port polonez la Marea Baltică, situat la extremitatea „culoarului" (coridorului) polonez organizat prin Tratatul de pace postbelic de la Versailles.

458. „Alea jacta est" – „Zarurile au fost aruncate".

459. JOSEF LIPSKI (1894 – 1958) – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (1922 – 1934), apoi ambasador al Poloniei în Germania (1934 – 1939).

460. ALEXIS LÉGER (ALEXIS SAINT-LÉGER) (1887 – 1975) – nume sub care şi-a desfăşurat activitatea diplomatică, timp de 26 de ani, începând din 1916, poetul francez SAINT-JOHN PERCE, laureat al Premiului Nobel pentru Litera-

tură (1960). Între anii 1933 şi 1940, secretar general al Ministerului de Externe al Franţei.

461. RODOLFO GRAZIANI (1882 – 1955) – mareşal italian, militar de carieră. Participă la luptele din Libia (1913) şi la primul război mondial, în care se distinge. Promovat general de brigadă pentru merite de război. Comandantul frontului din Somalia în cursul campaniei în Ethiopia (1936). În 1936, devine mareşal al Italiei şi vicerege, după Badoglio, al Ethiopiei (1936 – 1937). În urma remanierii din 31 octombrie 1939, este numit şeful Statului-Major al Armatei. Comandantul trupelor din Libia (1940), învinse de britanici. În 1941, se retrage din activitate. Revine în 1943, când este numit ministru al Apărării în Cabinetul republican al lui Mussolini („Republica de la Salo") şi comandantul unei armate italo-germane, care se opune înaintării Aliaţilor. Condamnat, în 1945, la 19 ani de închisoare pentru colaboraţionism. Eliberat în 1950.

462. În fapt, armata italiană a fost împărţită în două grupuri distincte: unul pus sub comanda principelui moştenitor al Italiei, iar altul sub comanda mareşalului Graziani.

463. VEACESLAV MIHAILOVICI MOLOTOV (1890 – 1986) – om politic sovietic. În 1921, devine membru al C.C. al P.C.U.S., iar între 1926 şi 1953 este membru al Biroului Politic al P.C.U.S. Preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului (1930-1941), ministru al Afacerilor Străine (1939 – 1949; 1953 – 1956). Preşedinte al Internaţionalei a III-a Comuniste (1930-1934). Semnează din partea U.R.S.S. Tratatul de Neagresiune sovieto-german din 23 august 1939. Prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1941 – 1957). Este înlăturat de la putere în 1957, învinuit de a fi participat la tentativa de înlăturare de la putere a lui Nikita Hruşciov.

464. BERTIE – diminutiv de familie al lui GEORGE AL VI-LEA (1895 – 1952) – rege al Marii Britanii (1936 – 1952) şi împărat al Indiei (1936 – 1948). Al doilea fiu al regelui George al V-lea, care era văr cu regina Maria a României. La ceremoniile de încoronare, desfăşurate la Londra, în ziua de 12 mai 1937, a participat, ca reprezentant al regelui Carol al II-lea, principele-moştenitor Mihai, Mare Voievod de Alba-Iulia.

465. Transatlanticul german **„Bremen"**, aflat în portul New York, a ridicat ancora la 30 august 1939. Nu luase pasageri la bord, în schimb transporta o mare cantitate de alimente şi de combustibil. În cele din urmă, ştirea capturării lui, cum se va vedea şi din paginile următoare ale **Însemnărilor**, nu s-a confirmat, vasul adăpostindu-se în apele unei „ţări prietene". Marinarii sosiţi în Suedia declarau că l-au văzut ancorat în portul Murmansk, fapt consemnat şi în **Însemnări zilnice**.

466. Referire la transatlanticul britanic **„Athenia"**, care făcea cursa Glasgow-Montreal, având la bord 1416 persoane (1301 pasageri canadieni şi americani) şi 115 membri ai echipajului. A fost scufundat de un submarin german la 200 de mile vest de Insulele Hebride, în acelaşi punct în care fusese torpilat, în 1917, transatlanticul **„Laurentic"**, care avea la bord 300 de lingouri de aur în greutate de 30 de tone, valorând cinci milioane lire sterline. Pasagerii lui „Athenia" au fost salvaţi. Guvernul britanic a dat asigurări că „Athenia" nu avea la bord valori de bursă şi nici nu era înarmat.

467. WILHELMSHAVEN – oraş german în Saxonia Inferioară, la Marea Nordului, port petrolier şi centru industrial.

468. CUXHAVEN – oraş german în Saxonia Inferioară, avanportul Hamburgului, pe ţărmul Estuarului Elba.

469. ANTANTA BALCANICĂ – ÎNŢELEGEREA BALCANICĂ (A se vedea nota nr. 167).

470. Documentul evocat de Carol al II-lea este **Convenţia privind drepturile şi datoriile puterilor şi persoanelor neutre în caz de război**, adoptată la cea de a doua Conferinţă a păcii, desfăşurată la Haga în intervalul 2/15 iunie – 5/18 octombrie 1907. Reprezentanţii celor 44 de state participante, inclusiv România, au adoptat, în total, 14 convenţii, care reglementează o multitudine de probleme ale raporturilor internaţionale în timp de pace şi în împrejurări de război. Presa vremii a publicat textul Convenţiei, întrucât situaţia internaţională **„a adus la ordinea zilei drepturile şi datoriile neutrilor"** („Timpul" din 10 septembrie 1939, p. 8).

471. B.N.R. – BANCA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI – instituţie financiară de bază a ţării, înfiinţată în 1880, sub formă de societate anonimă cu participarea Statului (capitalul B.N.R. era de 30 de milioane de lei aur, Statul participând cu o treime, iar particularii cu două treimi). Primul director ales a fost T. Mehedinţeanu, al doilea Eugen Carada. A controlat întreaga viaţă economică a României.

472. ALEXANDRU DUILIU ZAMFIRESCU – diplomat; ministrul României la Roma (aprilie 1938 – septembrie 1940).

473. KOMINTERN – denumirea rusească prescurtată a INTERNAŢIONALEI A III-A COMUNISTE, constituită în 1919 de V.I. Lenin, şi care ralia în jurul Rusiei Sovietice, apoi al U.R.S.S., majoritatea partidelor comuniste, devenite secţiuni ale partidului unic mondial, cu sediul la Moscova. Ţelul strategic al Kominternului era impunerea revoluţiei bolşeviste la scară planetară. A fost desfiinţat de I.V. Stalin în 1943, din oportunităţi tactice în raporturile cu marile puteri occidentale antifasciste

Române.

443. TANNENBURG – denumirea germană a localităţii STEBARK din nordestul Poloniei. La 26-28 august 1914, aici are loc o mare bătălie, în care armata germană, comandată de mareşalul Hindenburg, înfrânge armata rusă, condusă de generalul Samsonov, provocându-i imense pierderi şi făcând aproape 100 000 de prizonieri. Pentru Germania era o **aniversare**, şi nu o **comemorare**.

444. Noul guvern de uniune naţională al Iugoslaviei a fost constituit în ziua de 26 august, la Bled. Preşedinte al Consiliului: sârbul **Cvetković**; vicepreşedinte, croatul **Macek**.

445. VLADIMIR MACEK (n. 1879) – om politic croat, preşedintele Partidului Ţărănesc Croat.

446. La 27 august 1939, Guvernul Ungariei propune Guvernului României încheierea unui tratat bilateral privind minorităţile. Mizând pe opoziţia Bucureştiului faţă de un asemenea tratat, propunerea urmărea, de fapt, alimentarea unei atmosfere tensionate şi crearea unui „alibi" ungar cu prilejul revendicării de teritorii româneşti la o viitoare conferinţă de pace. Diplomaţia ungară şi aştepta cu satisfacţie un răspuns negativ al României. Ministrul ungar de Externe, Csáky István, a şi mărturisit aceasta: **„M-aş bucura în mod deosebit dacă Guvernul român ar respinge Proiectul de Convenţie, ceea ce ar corespunde extraordinar de bine planurilor noastre de viitor. De altfel, sunt convins că nu-l poate accepta".**

447. HELENE VAN DER HOVEN – baroană, autoarea cărţii **Regele Carol al României**, apărută la editura londoneză „Hatchinson", în 1940.

448. Marele Stat-Major al Armatei poloneze a cerut sprijin Bucureştiului pentru tranzitarea prin teritoriul României a materialelor de război destinate Poloniei. Guvernul român a răspuns favorabil acestei cereri, avansate la 26 august 1939, şi a desemnat în acest scop portul Galaţi, cel mai bine situat pentru operaţiunile în cauză.

449. Richard Franasovici va lua locul lui Gheorghe Tătărăscu în postul de ambasador al României la Paris, în ziua de 30 august 1939.

450. În aceeaşi zi de 30 august 1939, Vasile Grigorcea va prelua postul de ambasador al României la Varşovia, rămas vacant prin numirea lui Richard Franasovici ca titular al Ambasadei române de la Paris.

451. ALEXANDRU TZIGARA-SAMURCAŞ (1872 – 1952) – istoric al artei, profesor universitar, directorul Muzeului Naţional de Artă şi al Fundaţiei Universitare „Regele Carol I". Membru corespondent al Academiei Române.

452. NICOLAE PETRESCU-COMNEN (1881 – 1958) – jurist, diplomat de carieră, om politic, deputat. Delegat al României la Societatea Naţiunilor (1923 – 1929 şi 1938), la Conferinţa Dezarmării ş.a.; ministru plenipotenţiar în Elveţia (1923 – 1928), Germania (1928-1931), Vatican (1931 – 1933), din nou în Germania (1933 – 1938);subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (10 februarie – 29 martie 1938). Ministru al Afacerilor Străine (30 martie – 20 decembrie 1938); ministru plenipotenţiar la Vatican (decembrie 1938 – octombrie 1940). Pus în retragere în mai 1941.

453. ISTRATE N. MICESCU (1881 – 1951) – jurist, profesor universitar, om politic de orientare liberal-georgistă. Partizan al regelui Carol al II-lea. Deputat, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Ministru al Afacerilor Străine (decembrie 1937 – februarie 1938), al Justiţiei (24–29 noiembrie 1939). La 1 decembrie 1937, aderă la Partidul Naţional Creştin. Membru în Consiliul Superior al F.R.N. Senator numit de rege pe o perioadă de nouă ani, în iunie 1939. Arestat în 1948, moare în închisoarea de la Aiud.

454. WILHELMINA (1880 – 1962) – regină a Olandei (1890 – 1948), în intervalul (1890 – 1898) sub regenţa mamei sale, Emma. Abdică în favoarea fiicei sale, **Iuliana.**

455. Încercând o mediaţie, regina Wilhelmina a Olandei şi regele Leopold al Belgiei au propus organizarea unei „conferinţe în cinci", la care să participe Marea Britanie, Franţa, Germania, Italia şi Polonia.

456. ION P. GIGURTU (GIGÂRTU) (1886 –1959) – inginer, mare industriaş, administrator-delegat şi director general al Societăţii „Mica" pentru exploatarea zăcămintelor de aur şi a metalelor neferoase din România, om politic, deputat. Unul dintre membrii marcanţi ai camarilei regale. Ministru al Industriei şi Comerţului (decembrie 1937 – februarie 1938), al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (noiembrie 1939 – iulie 1940). Preşedinte al Consiliului de Miniştri (4 iulie – 4 septembrie 1940). Acceptă Diktatul de la Viena din 30 august 1940. Moare în detenţiune.

457. GDYNIA – port polonez la Marea Baltică, situat la extremitatea „culoarului" (coridorului) polonez organizat prin Tratatul de pace postbelic de la Versailles.

458. „Alea jacta est" – „Zarurile au fost aruncate".

459. JOSEF LIPSKI (1894 – 1958) – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar (1922 – 1934), apoi ambasador al Poloniei în Germania (1934 – 1939).

460. ALEXIS LÉGER (ALEXIS SAINT-LÉGER) (1887 – 1975) – nume sub care şi-a desfăşurat activitatea diplomatică, timp de 26 de ani, începând din 1916, poetul francez SAINT-JOHN PERCE, laureat al Premiului Nobel pentru Litera-

tură (1960). Între anii 1933 şi 1940, secretar general al Ministerului de Externe al Franţei.

461. RODOLFO GRAZIANI (1882 – 1955) – mareşal italian, militar de carieră. Participă la luptele din Libia (1913) şi la primul război mondial, în care se distinge. Promovat general de brigadă pentru merite de război. Comandantul frontului din Somalia în cursul campaniei în Ethiopia (1936). În 1936, devine mareşal al Italiei şi vicerege, după Badoglio, al Ethiopiei (1936 – 1937). În urma remanierii din 31 octombrie 1939, este numit şeful Statului-Major al Armatei. Comandantul trupelor din Libia (1940), învinse de britanici. În 1941, se retrage din activitate. Revine în 1943, când este numit ministru al Apărării în Cabinetul republican al lui Mussolini („Republica de la Salo") şi comandantul unei armate italo-germane, care se opune înaintării Aliaţilor. Condamnat, în 1945, la 19 ani de închisoare pentru colaboraţionism. Eliberat în 1950.

462. În fapt, armata italiană a fost împărţită în două grupuri distincte: unul pus sub comanda principelui moştenitor al Italiei, iar altul sub comanda mareşalului Graziani.

463. VEACESLAV MIHAILOVICI MOLOTOV (1890 – 1986) – om politic sovietic. În 1921, devine membru al C.C. al P.C.U.S., iar între 1926 şi 1953 este membru al Biroului Politic al P.C.U.S. Preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului (1930-1941), ministru al Afacerilor Străine (1939 – 1949; 1953 – 1956). Preşedinte al Internaţionalei a III-a Comuniste (1930-1934). Semnează din partea U.R.S.S. Tratatul de Neagresiune sovieto-german din 23 august 1939. Prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1941 – 1957). Este înlăturat de la putere în 1957, învinuit de a fi participat la tentativa de înlăturare de la putere a lui Nikita Hruşciov.

464. BERTIE – diminutiv de familie al lui GEORGE AL VI-LEA (1895 – 1952) – rege al Marii Britanii (1936 – 1952) şi împărat al Indiei (1936 – 1948). Al doilea fiu al regelui George al V-lea, care era văr cu regina Maria a României. La ceremoniile de încoronare, desfăşurate la Londra, în ziua de 12 mai 1937, a participat, ca reprezentant al regelui Carol al II-lea, principele-moştenitor Mihai, Mare Voievod de Alba-Iulia.

465. Transatlanticul german **„Bremen"**, aflat în portul New York, a ridicat ancora la 30 august 1939. Nu luase pasageri la bord, în schimb transporta o mare cantitate de alimente şi de combustibil. În cele din urmă, ştirea capturării lui, cum se va vedea şi din paginile următoare ale **Însemnărilor**, nu s-a confirmat, vasul adăpostindu-se în apele unei „ţări prietene". Marinarii sosiţi în Suedia declarau că l-au văzut ancorat în portul Murmansk, fapt consemnat şi în **Însemnări zilnice**.

466. Referire la transatlanticul britanic **„Athenia"**, care făcea cursa Glasgow-Montreal, având la bord 1416 persoane (1301 pasageri canadieni şi americani) şi 115 membri ai echipajului. A fost scufundat de un submarin german la 200 de mile vest de Insulele Hebride, în acelaşi punct în care fusese torpilat, în 1917, transatlanticul **„Laurentic"**, care avea la bord 300 de lingouri de aur în greutate de 30 de tone, valorând cinci milioane lire sterline. Pasagerii lui „Athenia" au fost salvaţi. Guvernul britanic a dat asigurări că „Athenia" nu avea la bord valori de bursă şi nici nu era înarmat.

467. WILHELMSHAVEN – oraş german în Saxonia Inferioară, la Marea Nordului, port petrolier şi centru industrial.

468. CUXHAVEN – oraş german în Saxonia Inferioară, avanportul Hamburgului, pe ţărmul Estuarului Elba.

469. ANTANTA BALCANICĂ – ÎNŢELEGEREA BALCANICĂ (A se vedea nota nr. 167).

470. Documentul evocat de Carol al II-lea este **Convenţia privind drepturile şi datoriile puterilor şi persoanelor neutre în caz de război**, adoptată la cea de a doua Conferinţă a păcii, desfăşurată la Haga în intervalul 2/15 iunie – 5/18 octombrie 1907. Reprezentanţii celor 44 de state participante, inclusiv România, au adoptat, în total, 14 convenţii, care reglementează o multitudine de probleme ale raporturilor internaţionale în timp de pace şi în împrejurări de război. Presa vremii a publicat textul Convenţiei, întrucât situaţia internaţională **„a adus la ordinea zilei drepturile şi datoriile neutrilor"** („Timpul" din 10 septembrie 1939, p. 8).

471. B.N.R. – BANCA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI – instituţie financiară de bază a ţării, înfiinţată în 1880, sub formă de societate anonimă cu participarea Statului (capitalul B.N.R. era de 30 de milioane de lei aur, Statul participând cu o treime, iar particularii cu două treimi). Primul director ales a fost T. Mehedinţeanu, al doilea Eugen Carada. A controlat întreaga viaţă economică a României.

472. ALEXANDRU DUILIU ZAMFIRESCU – diplomat; ministrul României la Roma (aprilie 1938 – septembrie 1940).

473. KOMINTERN – denumirea rusească prescurtată a INTERNAŢIONALEI A III-A COMUNISTE, constituită în 1919 de V.I. Lenin, şi care ralia în jurul Rusiei Sovietice, apoi al U.R.S.S., majoritatea partidelor comuniste, devenite secţiuni ale partidului unic mondial, cu sediul la Moscova. Ţelul strategic al Kominternului era impunerea revoluţiei bolşeviste la scară planetară. A fost desfiinţat de I.V. Stalin în 1943, din oportunităţi tactice în raporturile cu marile puteri occidentale antifasciste

şi antihitleriste.

474. MARTHA BIBESCU (1888 – 1973) – scriitoare franceză de origine română, stabilită la Paris, autoare a peste 30 de volume, o veritabilă ambasadoare a intereselor naţionale româneşti în mediile politice şi diplomatice din Occidentul Europei, cu care se afla în legături apropiate. Adeptă a Frontului Renaşterii Naţionale, în care cere să fie înscrisă. Căsătorită cu George-Valentin Bibescu, îi vor deveni verişoare Ana Brâncoveanu, contesă de Noailles, şi Elena Văcărescu.

475. Lord AMBROSE LLOYD-GEORGE (1897 – 1941) – industriaş, diplomat şi om politic britanic. Ocupă înalte demnităţi în Stat. Din 1937, conduce Consiliul Britanic (British Council). În mai 1940, devine secretar de Stat al Coloniilor, iar în 1941, scurt timp înainte de moartea sa, speaker (preşedinte) al Camerei Lorzilor. În anii interbelici, îndeplineşte numeroase misiuni cu caracter neoficial în diverse ţări, inclusiv în România.

476. Referire la Acordul de la München din septembrie 1938, care a reunit la aceeaşi masă, ca semnatari, pe prim-miniştrii Benito Mussolini (Italia), Arthur Neville Chamberlain (Marea Britanie), Edouard Daladier (Franţa) şi Adolf Hitler (cancelarul Germaniei). Momentul München 1938 va marca o rapidă deteriorare a relaţiilor internaţionale din Europa, o accelerare a evoluţiilor spre declanşarea celui de-al doilea război mondial.

477. WINSTON LEONARD SPENCER CHURCHILL (1874 – 1965) – om politic britanic, iniţial liberal, apoi conservator, liderul Partidului Conservator (1944 – 1955), unul din iniţiatorii coaliţiei antihitleriste şi artizanii victoriei Aliaţilor asupra Axei. În mai multe rânduri, ministru, apoi Prim Lord al Amiralităţii (1911 – 1915). Prim-ministru (1940 – 1945; 1951 – 1955).

478. FEDOR VON BOCK (1880 – 1945) – feldmareşal german. Conduce trupele care ocupă Austria (1938), apoi grupuri de armată care invadează Polonia (1939), Franţa (1940), U.R.S.S. (din 1941). Demis de către Hitler din cauza eşecului în faţa Moscovei. Rechemat, conduce ofensiva germană din Caucaz (vara anului 1942). Din nou înlăturat, în iulie 1942, datorită divergenţelor de ordin militar cu Hitler, de această dată definitiv.

479. GERD VON RUNDSTEDT (1875 – 1952) – feldmareşal german, unul din favoriţii lui Hitler. În 1939-1941, comandant de grupuri de armată, mai întâi în Polonia, apoi în Franţa şi U.R.S.S. Demisionează, în 1941, datorită unor divergenţe de ordin militar cu Hitler. Rechemat în activitate, devine, între anii 1942 şi 1945, cu o mică întrerupere în vara anului 1944, comandant-şef al forţelor germane în Europa Occidentală. Conduce, în Ardeni, ultima mare ofensivă germană, înfrântă de supe-

rioritatea aviaţiei americane. Reţinut de către forţele britanice la sfârşitul războiului, va fi eliberat în 1949.

480. Este vorba despre **Declaraţia Consiliului de Coroană din 6 septembrie 1939.**

481. De altfel, la 12 septembrie 1939, Wilhelm Fabricius şi protestează, la Ministerul de Externe al României, împotriva tranzitului aurului polonez prin ţara noastră.

482. PELLEGRINO GHIGI – diplomat italian, ministrul Italiei la Bucureşti (1938-1940).

483. Alexandru Duiliu Zamfirescu va fi rechemat la 25 septembrie 1939. Îi va lua locul, ca trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Roma, **Raoul Vasile Bossy**, care, anterior, îndeplinise aceeaşi misiune la Budapesta.

484. Dr. IVAN MILECZ – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Slovaciei la Bucureşti. La 14 septembrie 1939, regele l-a primit în audienţă de prezentare, cu ceremonialul de rigoare.

485. Cadrilaterul (judeţele Durostor şi Caliacra), până la linia Türk Smil-Ekrene, revenise României prin Tratatul semnat la Bucureşti în 28 iulie/10 august 1913, ultima zi a Conferinţei de pace care a marcat încheierea celui de-al doilea război balcanic.

486. „A German family having its dayly hour of hate" – „Familia germană având-şi raţia ei zilnică de ură".

487. Ceea ce evocă aici autorul **Însemnărilor zilnice** nu aparţine datei de 16 septembrie 1939, cum se creează impresia din cauza lipsei din manuscris a unui consistent pasaj (filele 193-196), care face obscură datarea. În realitate, este vorba despre evenimente petrecute o zi mai târziu, la 17 septembrie 1939. În acea zi, în condiţiile în care forţele poloneze, în majoritatea lor, luptau în încercuire, la vest de Vistula, Guvernul U.R.S.S. **„a dat dispoziţiuni Înaltului Comandament al Armatei Roşii să ordone trupelor să treacă frontiera şi să ia sub apărare viaţa şi averea populaţiei din Ucraina de Vest şi Bielorusia de Vest".** În zorii aceleiaşi zile de duminică 17 septembrie 1939, trupele sovietice au trecut graniţa Poloniei. Abia cu câteva ore mai înainte, în cursul nopţii de sâmbătă spre duminică 17 septembrie 1939, Guvernul sovietic a remis o notă ambasadorului polonez la Moscova, Grszybowski, în care declara că **„Această măsură sovietică nu atinge în nici un fel neutralitatea Sovietelor în conflictul actual. Din punctul de vedere al Guvernului sovietic, tratatele anterioare nu mai sunt valabile, dat fiind că Statul polon nu mai există".**

Ambasadorul polonez a refuzat să accepte nota Moscovei.

488. În noaptea de 17 spre 18 septembrie 1939, în baza răspunsului pozitiv al Bucureştiului la solicitarea poloneză, au trecut graniţa în România membrii Guvernului Poloniei, iar apoi şi-au găsit adăpost pe teritoriul românesc circa 100 000 de refugiaţi polonezi, din care 60 000 militari. Cu sprijinul Guvernului român, cei mai mulţi au putut părăsi România.

489. EDWARD RYDZ-SMIGLY (1886 – 1941) – mareşal polonez (iniţial pictor), socotit moştenitor spiritual al lui Pilsudski, la a cărui mişcare participase. Inspector general (1935), apoi comandant-şef al Armatei poloneze (1939). Când trupele sale au fost încercuite şi anihilate de Wehrmacht, s-a refugiat în România. A fost cazat, iniţial, la Craiova, apoi i s-a îngăduit să plece la Dragoslavele, de unde, în decembrie 1940, cu ajutorul autorităţilor româneşti, reuşeşte să ajungă, clandestin, în Ungaria, iar în 1941 la Varşovia. Moare subit, în decembrie 1941.

CAIETUL 10

490. DIMITRIE MOTAŞ (1879 – 1942) – general de Corp de armată. Inspector general al Artileriei. De la 1 februarie 1939, membru de drept al Consiliului Superior al Armatei. Comandantul Grupului de Armate **„Vest"**, constituit la 11 septembrie 1939, în condiţiile invadării Poloniei de către armatele Germaniei naziste.

491. ŞTEFAN IONESCU – general. Din 1937, şef al Marelui Stat-Major.

492. IOSIF IACOBICI (1884 – 1952) – general de divizie adjutant, apoi general de Corp de armată. Comandantul Corpului II Armată. Din octombrie 1938, ministru al Înzestrării Armatei, departament nou înfiinţat. În 1941-1942, şef al Marelui Stat-Major.

493. IOAN ILCUŞ (n. 1882) – general de divizie. Inspector general al Infanteriei; comandantul Corpului VII Armată de la Sibiu. Ministru al Apărării Naţionale (septembrie 1939 – iulie 1940) şi ministru ad-interim al Aerului şi Marinei (mai-iulie 1940).

494. Potrivit unui comunicat al Înaltului Comandament al Armatei Roşii, transmis de Agenţia T.A.S.S., **„În cursul zilei de 18 septembrie, trupele Armatei Roşii au continuat să respingă trupele Armatei poloneze"**, ceea ce însemna că se purtau lupte. **„Trupele de avangardă ale Armatei Roşii – se spunea mai departe – se apropie de Lvov şi Wilno".**

495. FRONTUL NAŢIONAL STUDENŢESC – organizaţie de educaţie naţională, culturală şi socială a studenţilor din universităţi şi din celelalte şcoli de învăţământ superior, neînregimentată în F.R.N. Avea să fie constituită la sugestia lui Carol al II-lea, prin Decretul-lege emis de Guvern la 19 octombrie 1939, care preciza că **„Frontul Naţional Studenţesc tinde să dezvolte în membrii săi sentimentul iubirii de patrie şi rege, sentimentul solidarităţii naţionale, puterea de jertfă, deprinderea îndeplinirii datoriei, a punctualităţii, precum şi sentimentul onoarei"**. Frontul Studenţesc avea următoarea structură: Comandamentul Suprem; Divizia Studenţească; Cohorta; Centuria. Comandamentul Suprem era asigurat de un comandant general, numit prin Înalt Decret Regal.

496. G.G. Mironescu era profesor şi, în acelaşi timp, decan al Facultăţii de Drept din Bucureşti.

497. TRAIAN POP – ziarist, profesor universitar. Ministru al Inventarului Avuţiilor Publice, departament nou înfiinţat (februarie 1939 – iulie 1940).

498. GEORGE FLONDOR – rezident regal al Ţinutului Suceava.

499. VISARION PUIU (1879 – 1964) – mitropolit al Bucovinei (1935 – 1940), apoi al Transnistriei (1942 – 1944). În 1944, se refugiază peste hotare. Condamnat la moarte în contumacie (1946). Încetează din viaţă în Franţa.

500. Portavionul britanic **„Courageous"**, care avea la bord 1260 de marinari şi ofiţeri, precum şi circa 50 de avioane, a fost torpilat în apropiere de coastele Germaniei. Un submarin german a trimis asupra lui cinci torpile de la o distanţă de 200 m, care l-au lovit în plin. Portavionul s-a scufundat într-o jumătate de oră. S-au salvat 131 de persoane.

501. „Je me suis effondré" – „M-am prăbuşit".

502. NICOLAE (NICU) OTTESCU (n. 1883) – jurist, publicist, om politic naţional-ţărănist, apoi agrarian, unul dintre membrii fondatori ai Uniunii Agrare (1932), denumită, din octombrie 1936, Partidul Agrar, deputat. Fost secretar general la Finanţe, apoi la Agricultură. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (aprilie 1931 – iunie 1932). Rezident regal al Ţinutului Marea (august 1938 – septembrie 1939). Ministru de Interne (28 septembrie – 24 noiembrie 1939).

503. ALEXANDRU RADIAN (n. 1895) – jurist, om politic, fost secretar general al Partidului Agrar, deputat. Şef de Cabinet la Ministerul de Interne (1923); subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (aprilie 1931 – iunie 1932); ministru secretar de Stat însărcinat cu conducerea Propagandei Naţionale (septembrie – noiembrie 1939); ministrul Propagandei Naţionale (noiembrie 1939 –

şi antihitleriste.

474. MARTHA BIBESCU (1888 – 1973) – scriitoare franceză de origine română, stabilită la Paris, autoare a peste 30 de volume, o veritabilă ambasadoare a intereselor naţionale româneşti în mediile politice şi diplomatice din Occidentul Europei, cu care se afla în legături apropiate. Adeptă a Frontului Renaşterii Naţionale, în care cere să fie înscrisă. Căsătorită cu George-Valentin Bibescu, îi vor deveni verişoare Ana Brâncoveanu, contesă de Noailles, şi Elena Văcărescu.

475. Lord AMBROSE LLOYD-GEORGE (1897 – 1941) – industriaş, diplomat şi om politic britanic. Ocupă înalte demnităţi în Stat. Din 1937, conduce Consiliul Britanic (British Council). În mai 1940, devine secretar de Stat al Coloniilor, iar în 1941, scurt timp înainte de moartea sa, speaker (preşedinte) al Camerei Lorzilor. În anii interbelici, îndeplineşte numeroase misiuni cu caracter neoficial în diverse ţări, inclusiv în România.

476. Referire la Acordul de la München din septembrie 1938, care a reunit la aceeaşi masă, ca semnatari, pe prim-miniştrii Benito Mussolini (Italia), Arthur Neville Chamberlain (Marea Britanie), Edouard Daladier (Franţa) şi Adolf Hitler (cancelarul Germaniei). Momentul München 1938 va marca o rapidă deteriorare a relaţiilor internaţionale din Europa, o accelerare a evoluţiilor spre declanşarea celui de-al doilea război mondial.

477. WINSTON LEONARD SPENCER CHURCHILL (1874 – 1965) – om politic britanic, iniţial liberal, apoi conservator, liderul Partidului Conservator (1944 – 1955), unul din iniţiatorii coaliţiei antihitleriste şi artizanii victoriei Aliaţilor asupra Axei. În mai multe rânduri, ministru, apoi Prim Lord al Amiralităţii (1911 – 1915). Prim-ministru (1940 – 1945; 1951 – 1955).

478. FEDOR VON BOCK (1880 – 1945) – feldmareşal german. Conduce trupele care ocupă Austria (1938), apoi grupuri de armată care invadează Polonia (1939), Franţa (1940), U.R.S.S. (din 1941). Demis de către Hitler din cauza eşecului în faţa Moscovei. Rechemat, conduce ofensiva germană din Caucaz (vara anului 1942). Din nou înlăturat, în iulie 1942, datorită divergenţelor de ordin militar cu Hitler, de această dată definitiv.

479. GERD VON RUNDSTEDT (1875 – 1952) – feldmareşal german, unul din favoriţii lui Hitler. În 1939-1941, comandant de grupuri de armată, mai întâi în Polonia, apoi în Franţa şi U.R.S.S. Demisionează, în 1941, datorită unor divergenţe de ordin militar cu Hitler. Rechemat în activitate, devine, între anii 1942 şi 1945, cu o mică întrerupere în vara anului 1944, comandant-şef al forţelor germane în Europa Occidentală. Conduce, în Ardeni, ultima mare ofensivă germană, înfrântă de supe-

rioritatea aviaţiei americane. Reţinut de către forţele britanice la sfârşitul războiului, va fi eliberat în 1949.

480. Este vorba despre **Declaraţia Consiliului de Coroană din 6 septembrie 1939.**

481. De altfel, la 12 septembrie 1939, Wilhelm Fabricius şi protestează, la Ministerul de Externe al României, împotriva tranzitului aurului polonez prin ţara noastră.

482. PELLEGRINO GHIGI – diplomat italian, ministrul Italiei la Bucureşti (1938-1940).

483. Alexandru Duiliu Zamfirescu va fi rechemat la 25 septembrie 1939. Îi va lua locul, ca trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Roma, **Raoul Vasile Bossy**, care, anterior, îndeplinise aceeaşi misiune la Budapesta.

484. Dr. IVAN MILECZ – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Slovaciei la Bucureşti. La 14 septembrie 1939, regele l-a primit în audienţă de prezentare, cu ceremonialul de rigoare.

485. Cadrilaterul (judeţele Durostor şi Caliacra), până la linia Türk Smil-Ekrene, revenise României prin Tratatul semnat la Bucureşti în 28 iulie/10 august 1913, ultima zi a Conferinţei de pace care a marcat încheierea celui de-al doilea război balcanic.

486. „A German family having its dayly hour of bate" – „Familia germană avându-şi raţia ei zilnică de ură".

487. Ceea ce evocă aici autorul **Însemnărilor zilnice** nu aparţine datei de 16 septembrie 1939, cum se creează impresia din cauza lipsei din manuscris a unui consistent pasaj (filele 193-196), care face obscură datarea. În realitate, este vorba despre evenimente petrecute o zi mai târziu, la 17 septembrie 1939. În acea zi, în condiţiile în care forţele poloneze, în majoritatea lor, luptau în încercuire, la vest de Vistula, Guvernul U.R.S.S. **„a dat dispoziţiuni Înaltului Comandament al Armatei Roşii să ordone trupelor să treacă frontiera şi să ia sub apărare viaţa şi averea populaţiei din Ucraina de Vest şi Bielorusia de Vest".** În zorii aceleiaşi zile de duminică 17 septembrie 1939, trupele sovietice au trecut graniţa Poloniei. Abia cu câteva ore mai înainte, în cursul nopţii de sâmbătă spre duminică 17 septembrie 1939, Guvernul sovietic a remis o notă ambasadorului polonez la Moscova, Grszybowski, în care declara că **„Această măsură sovietică nu atinge în nici un fel neutralitatea Sovietelor în conflictul actual. Din punctul de vedere al Guvernului sovietic, tratatele anterioare nu mai sunt valabile, dat fiind că Statul polon nu mai există".**

Ambasadorul polonez a refuzat să accepte nota Moscovei.

488. În noaptea de 17 spre 18 septembrie 1939, în baza răspunsului pozitiv al Bucureştiului la solicitarea poloneză, au trecut graniţa în România membrii Guvernului Poloniei, iar apoi şi-au găsit adăpost pe teritoriul românesc circa 100 000 de refugiaţi polonezi, din care 60 000 militari. Cu sprijinul Guvernului român, cei mai mulţi au putut părăsi România.

489. EDWARD RYDZ-SMIGLY (1886 – 1941) – mareşal polonez (iniţial pictor), socotit moştenitor spiritual al lui Pilsudski, la a cărui mişcare participase. Inspector general (1935), apoi comandant-şef al Armatei poloneze (1939). Când trupele sale au fost încercuite şi anihilate de Wehrmacht, s-a refugiat în România. A fost cazat, iniţial, la Craiova, apoi i s-a îngăduit să plece la Dragoslavele, de unde, în decembrie 1940, cu ajutorul autorităţilor româneşti, reuşeşte să ajungă, clandestin, în Ungaria, iar în 1941 la Varşovia. Moare subit, în decembrie 1941.

CAIETUL 10

490. DIMITRIE MOTAŞ (1879 – 1942) – general de Corp de armată. Inspector general al Artileriei. De la 1 februarie 1939, membru de drept al Consiliului Superior al Armatei. Comandantul Grupului de Armate **„Vest"**, constituit la 11 septembrie 1939, în condiţiile invadării Poloniei de către armatele Germaniei naziste.

491. ŞTEFAN IONESCU – general. Din 1937, şef al Marelui Stat-Major.

492. IOSIF IACOBICI (1884 – 1952) – general de divizie adjutant, apoi general de Corp de armată. Comandantul Corpului II Armată. Din octombrie 1938, ministru al Înzestrării Armatei, departament nou înfiinţat. În 1941-1942, şef al Marelui Stat-Major.

493. IOAN ILCUŞ (n. 1882) – general de divizie. Inspector general al Infanteriei; comandantul Corpului VII Armată de la Sibiu. Ministru al Apărării Naţionale (septembrie 1939 – iulie 1940) şi ministru ad-interim al Aerului şi Marinei (mai-iulie 1940).

494. Potrivit unui comunicat al Înaltului Comandament al Armatei Roşii, transmis de Agenţia T.A.S.S., **„La cursul zilei de 18 septembrie, trupele Armatei Roşii au continuat să respingă trupele Armatei poloneze"**, ceea ce însemna că se purtau lupte. **„Trupele de avangardă ale Armatei Roşii – se spunea mai departe – se apropie de Lvov şi Wilno".**

495. FRONTUL NAŢIONAL STUDENŢESC – organizaţie de educaţie naţională, culturală şi socială a studenţilor din universităţi şi din celelalte şcoli de învăţământ superior, neînregimentată în F.R.N. Avea să fie constituită la sugestia lui Carol al II-lea, prin Decretul-lege emis de Guvern la 19 octombrie 1939, care preciza că **„Frontul Naţional Studenţesc tinde să dezvolte în membrii săi sentimentul iubirii de patrie şi rege, sentimentul solidarităţii naţionale, puterea de jertfă, deprinderea îndeplinirii datoriei, a punctualităţii, precum şi sentimentul onoarei"**. Frontul Studenţesc avea următoarea structură: Comandamentul Suprem; Divizia Studenţească; Cohorta; Centuria. Comandamentul Suprem era asigurat de un comandant general, numit prin Înalt Decret Regal.

496. G.G. Mironescu era profesor şi, în acelaşi timp, decan al Facultăţii de Drept din Bucureşti.

497. TRAIAN POP – ziarist, profesor universitar. Ministru al Inventarului Avuţiilor Publice, departament nou înfiinţat (februarie 1939 – iulie 1940).

498. GEORGE FLONDOR – rezident regal al Ţinutului Suceava.

499. VISARION PUIU (1879 – 1964) – mitropolit al Bucovinei (1935 – 1940), apoi al Transnistriei (1942 – 1944). În 1944, se refugiază peste hotare. Condamnat la moarte în contumacie (1946). Încetează din viaţă în Franţa.

500. Portavionul britanic **„Courageous"**, care avea la bord 1260 de marinari şi ofiţeri, precum şi circa 50 de avioane, a fost torpilat în apropiere de coastele Germaniei. Un submarin german a trimis asupra lui cinci torpile de la o distanţă de 200 m, care l-au lovit în plin. Portavionul s-a scufundat într-o jumătate de oră. S-au salvat 131 de persoane.

501. „Je me suis effondré" – „M-am prăbuşit".

502. NICOLAE (NICU) OTTESCU (n. 1883) – jurist, publicist, om politic naţional-ţărănist, apoi agrarian, unul dintre membrii fondatori ai Uniunii Agrare (1932), denumită, din octombrie 1936, Partidul Agrar, deputat. Fost secretar general la Finanţe, apoi la Agricultură. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (aprilie 1931 – iunie 1932). Rezident regal al Ţinutului Marea (august 1938 – septembrie 1939). Ministru de Interne (28 septembrie – 24 noiembrie 1939).

503. ALEXANDRU RADIAN (n. 1895) – jurist, om politic, fost secretar general al Partidului Agrar, deputat. Şef de Cabinet la Ministerul de Interne (1923); subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (aprilie 1931 – iunie 1932); ministru secretar de Stat însărcinat cu conducerea Propagandei Naţionale (septembrie – noiembrie 1939); ministrul Propagandei Naţionale (noiembrie 1939 –

martie 1940).

504. CONSTANTIN C. GIURESCU (1901 – 1977) – unul dintre marii istorici români, cu contribuţii fundamentale la dezvoltarea exegezei istorice, profesor universitar, membru al Academiei Române; om politic liberal (georgist), deputat. Director al Fundaţiei „Ion I.C. Brătianu" (1927 – 1930). Membru al nucleului fondator al F.R.N. Rezident regal al Ţinutului Dunărea de Jos; secretar general al F.R.N., numit în ianuarie 1940; ministru secretar de Stat însărcinat cu organizarea F.R.N. (28 septembrie 1939 – 10 mai 1940); ministru al Propagandei Naţionale (11 mai – 26 iunie 1940), apoi al Cultelor şi Artelor (27 iunie – 8 iulie 1940). Numit, în aprilie 1942, director al Institutului de Istorie Naţională. Editorul **Cuvântărilor M.S. Regelui Carol II** (Bucureşti, 1940).

505. POPA NAE-NICOLAE M. POPESCU (1881 – 1963) – preot, istoric al Bisericii şi al culturii medievale româneşti, profesor universitar, membru al Academiei Române. Subsecretar de Stat la Ministerul Cultelor şi Artelor (30 martie 1938 – 28 septembrie 1939).

506. EUGEN TITEANU (n. 1900) – jurist, om politic liberal. Se bucură de o apreciere deosebită din partea lui Carol al II-lea. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne – Secţia Presă, Propagandă, Poliţie şi Ordine Publică (din octombrie 1934), apoi subsecretar de Stat la Propaganda Naţională (până în septembrie 1939).

507. AUGUST FILIP (1897 – 1955) – jurist, om politic, membru al Partidului Agrar, deputat. Fost secretar al Comisiei legislative a Camerei Deputaţilor; subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (28 septembrie – 24 noiembrie 1939).

508. Este al doilea pact sovieto-german, încheiat la Moscova, în ziua de 28 septembrie 1939 şi semnat tot de Ribbentrop şi Molotov, care trasează sfere de influenţă şi linii de frontieră în centrul Europei.

509. ROBERT GILBERT VANSITTART (1881 – 1957) – diplomat şi scriitor britanic. Subsecretar de Stat permanent pentru Afaceri Externe (1930 – 1938); consilier diplomatic principal al secretarului pentru Afaceri Externe (1938 – 1941).

510. WILHELM AL II-LEA (1859 – 1941) – rege al Prusiei şi împărat al Germaniei (1888 – 1914), cel care angajează Germania în primul război mondial. Abdică în 1918 şi se exilează în Olanda.

511. MIHAIL (LUCĂ) STURDZA (1886 – 1980) – diplomat şi om politic, exponent al grupării legionare conduse de Corneliu Zelea Codreanu, apoi de Horia Sima. Ministru al României la Copenhaga (1938 – 1939), apoi ministru al Afacerilor Străine (14 septembrie – 15 decembrie 1940) în guvernul de coaliţie Ion Antonescu

– Horia Sima. Destituit de Ion Antonescu. În guvernul-fantomă al lui Horia Sima de la Viena (1944 – 1945), este numit din nou ministru de Externe.

512. ROMAN POLOCKI – prinţ polonez. Se refugiază în România în împrejurările ocupării Poloniei de către armatele celui de-al III- lea Reich.

513. Motonava „**Sulina**" avea să plece spre New York la 6 octombrie 1939. La întoarcere, va aduce în ţară şi piesele expuse la Pavilionul României din cadrul Expoziţiei Mondiale de la New York.

514. NICOLAE N. LENGUCEANU (1880 – 1948) – cadru universitar (conferenţiar), om politic, unul dintre fruntaşii Partidului Naţionalist-Democrat al lui Nicolae Iorga. Fost secretar general de minister. Din octombrie 1939, controlor de Stat.

515. „L'appétit vient en mangeant" – „Pofta vine mâncând".

516. Corect: **VILNA** sau **WILNO** – veche denumire a oraşului **Vilnius**, capitala Lituaniei. În anii 1920-1939, a făcut parte din Polonia.

517. „Qui vivra, verra" – „O să vedem"; „Urma alege!".

518. TITUS GÂRBEA (n. 1893) – militar de carieră, general de Corp de armată, cel mai vârstnic din Armata Română, diplomat. Începe milităria în chiar ziua declanşării primului război mondial. Luptă la Podul Jiului, Argeş şi Mărăşeşti. La 1 Decembrie 1918, în fruntea unei delegaţii militare, ia parte la Marea Adunare Naţională de la Alba-Iulia. În 1937-1940, ataşat militar pe lângă ambasadele României din Germania, Elveţia şi Olanda, care-şi aveau sediul la Berlin, iar în 1941 – 1942 îndeplineşte aceeaşi calitate în Suedia, Finlanda şi Norvegia. În 1942-1943, luptă pe frontul din Răsărit. Revine în ţară şi este numit comandantul Detaşamentului de legătură dintre Marele Cartier General al Armatei Române şi Grupul de armate germane. În martie 1944, este înaintat la gradul de general şi îndeplineşte funcţia de şef al Misiunii Militare Române pe lângă Marele Cartier German. Trimis personal al mareşalului Ion Antonescu la Adolf Hitler. Ziua de 23 august 1944 îl găseşte în această postură. La 26 august 1944, este numit comandant militar al Capitalei şi se află în rândul celor care organizează apărarea acesteia de atacurile germane. Comandantul trupelor din Oltenia (1944-1945), apoi comandantul Artileriei Corpului IV Armată din cadrul Armatei I pe frontul de Vest. În 1947, este scos din rândul ofiţerilor activi, iar după doi ani i se confiscă întreaga avere. Arestat la 6 septembrie 1947 şi acuzat de spionaj, este condamnat la închisoare şi muncă forţată la Canal. Va fi eliberat din detenţiune la 28 noiembrie 1962. După 1989, este avansat la gradul de general de brigadă, iar în 1996, cu prilejul aniversării a 103 ani de la

naştere, la gradul de general de Corp de armată.

519. GHEORGHE JIENESCU – aviator, comandor, apoi general. Va funcţiona ca subsecretar de Stat pentru Aer şi Marină (14 septembrie – 17 octombrie 1940), apoi ca subsecretar de Stat pentru Aer (17 octombrie 1940 – 23 august 1944).

520. ROBERTO FARINACCI (1892 – 1945) – om politic, una dintre căpeteniile fascismului italian. Secretar general al Partidului fascist (1925 – 1926); membru al Marelui Consiliu Fascist (1935). Ministru de Stat (1938). Executat la sfârşitul războiului.

521. RICCI – om politic fascist italian, numit în octombrie 1939 ministru al Corporaţiilor.

522. Cuirasatul britanic **„Royal Oak"**, construit în 1914 şi pus în serviciu în 1916, avea un deplasament de 29 150 de tone şi un efectiv de 1234 de oameni, din care 810 (ofiţeri şi marinari) au pierit o dată cu scufundarea lui.

523. SCAPA FLOW – golf în arhipelagul Orkney Island din Oceanul Atlantic (în nordul Scoţiei). Aici s-a concentrat flota germană după armistiţiul din 1918, sabordându-se, apoi, la 21 iunie 1919.

524. GANDHI – poreclă.

525. „Autoportret" – de Ştefan Luchian (1868 – 1916) este una dintre operele plastice de primă însemnătate ale pictorului.

526. Dr. LONE LIANG – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Chinei în România, primul diplomat chinez acreditat la Bucureşti.

527. LUDVIGS EKIS – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Letoniei la Bucureşti.

528. Ministrul Portugaliei la Bucureşti era FERNANDO QUARTIN DE OLIVIERA BASTOS.

529. Referire la **Tratatul Tripartit anglo-franco-turc**, semnat la Ankara, în ziua de 19 octombrie 1939. În termenii acestui document, părţile îşi acordau ajutor mutual în cazul în care se producea un atac al unei puteri europene împotriva Turciei sau în zona Mediteranei. Turcia se angaja să coopereze cu Franţa şi cu Marea Britanie la materializarea garanţiilor acordate de aceste două mari puteri României şi Greciei.

530. GHIORGHI KIOSSEIVANOV – om politic bulgar. Ministru al Afacerilor Străine (aprilie – noiembrie 1935); prim-ministru şi ministru al Afacerilor Străine al Bulgariei (noiembrie 1935 – februarie 1940).

531. BABA – poreclă dată în mediile politice lui Constantin Argetoianu.

532. COMITAGII (tc. **komitaci**) – terorişti care operau în serviciul Bulgariei, urmărind revizuirea tratatelor de pace (Sensul iniţial: luptători bulgari sau macedoneni împotriva dominaţiei otomane).

533. Vârsta majoratului îl învesteşte pe prinţul-moştenitor Mihai, Mare Voievod de Alba-Iulia, cu două calităţi de drept: membru al Senatului şi membru onorific al Academiei Române.

534. „Maul Halten und weiter dienen!" – „Ţine-ţi gura şi serveşte mai departe !".

535. „Et elle fait bien" – aici cu accepţiunea de: **„Şi oportună".**

536. În fapt, este vorba nu de **două** alternative, ci de **una singură**, care implică, desigur, două soluţii şi posibilitatea de a opta pentru una dintre ele, aşa cum e cazul oricărei alternative.

537. FRIEDRICH (FRIEDEL) VICTOR DE HOHENZOLLERN-SIGMARINGEN (1891 – 1965) – fiul lui Wilhelm de Hohenzollern-Sigmaringen (1864-1927). Frate cu Franz Josef de Hohenzollern-Sigmaringen (1891 – 1964). Văr cu regele Carol al II-lea.

538. A fost o remaniere vastă, care a vizat nu numai Guvernul Italiei, ci şi Partidul fascist, precum şi Armata. Ea a fost materializată prin Decretul Ducelui, din 31 octombrie 1939.

539. ACHILE STARRACE – om politic fascist italian. Ministru de Stat şi secretar general al Partidului fascist timp de opt ani. Demisionează în urma remanierii din 31 octombrie 1939 şi este numit şef al Statului-Major al Miliţiei Naţionale Fasciste.

540. PARIANI – general italian. Subsecretar de Stat la Ministerul de Război şi şef al Statului-Major al Armatei. Demisionează în urma remanierii din 31 octombrie 1939.

541. GIUSEPPE VALLE – general italian, subsecretar de Stat al Aerului şi şef al Statului-Major al Aviaţiei, funcţii din care demisionează în urma remanierii din 31 octombrie 1939.

542. DINO ALFIERI (n. 1886) – om politic italian, colaborator al lui Mussolini şi unul dintre conducătorii „marşului asupra Romei" (1922). Subsecretar de Stat la Presă şi Propagandă (1935 – 1936), apoi ministru al Culturii Populare. Demisionează din această ultimă funcţie în urma remanierii din 31 octombrie 1939. Este numit,

pentru moment, ambasador în aşteptarea unei destinaţii, apoi acreditat pe lângă Sfântul Scaun (1939 – 1940).

543. GHEORGHE DAVIDESCU – ministru al României la Moscova (1939 – 1940).

544. C.I. BĂICOIANU (1873 – 1945) – economist şi publicist. Director la Banca Naţională a României.

545. ALEKSEI NIKOLAEVICI TOLSTOI (1883 – 1945) – scriitor rus. Se ilustrează prin romane cu tematică preponderent istorică.

546. Dr. LUCIAN IULIAN SKUPIEWSKI (1876 – 1949) – medic, şef de spital, om politic de orientare liberală, deputat, senator. Ajutor de primar (1914), apoi prim-ajutor de primar al Capitalei (1920, 1922).

547. În conflictul dintre N. Malaxa – susţinut de Carol al II- lea – şi Max Auschnitt, cel de-al doilea are numai de pierdut, fiind obligat, în cele din urmă, să demisioneze din funcţia de preşedinte al Uzinelor şi Domeniilor „Reşiţa" (U.D.R.). În locul lui este ales Ernest Urdăreanu, care, la 21 august 1939, sesizează Parchetul pentru trimiterea în judecată a aceluia căruia îi luase locul la U.D.R., învinuit de gestiune frauduloasă, escrocherie şi fals, Auschnitt avea să fie condamnat, în martie 1940, la şase ani închisoare corecţională şi la plata unor importante sume băneşti.

548. Prin elaborarea de către Ministerul Justiţiei a Codului Civil şi a Codului de Procedură Civilă, semnate de suveran şi intrate în vigoare la 1 martie 1940, s-a urmărit desăvârşirea unificării administrative.

549. BLOCUL NEUTRILOR – În circumstanţele internaţionale de după declanşarea celui de-al doilea război mondial, Guvernul român formulează, în octombrie 1939, proiectul de constituire a unui **„Bloc al statelor neutre"**, din care să facă parte ţările Înţelegerii Balcanice, Bulgaria, Ungaria şi Italia. Această alianţă, strict defensivă, urmărind menţinerea sud-estului european în afara războiului şi, pe această cale, păstrarea statu-quo-ului politic şi teritorial, era concepută pe următoarele fundamente: neutralitate în cadrul conflictului deja declanşat; neagresiune între statele membre; neutralitate binevoitoare a statelor Blocului în cazul în care unul dintre membrii acestuia ar fi victima unei agresiuni; normalizarea măsurilor militare la graniţele comune; contacte între miniştrii Afacerilor Străine ale statelor membre şi schimburi de informaţii politice şi economice; colaborare economică între statele membre. Guvernul român a solicitat marilor puteri să-şi dea asentimentul pentru crearea Blocului, proiectat ca instrument menit a împiedica extinderea războiului. Deşi mai multe ţări, mari şi mici, s-au arătat favorabile (Marea Britanie, Franţa,

statele Înţelegerii Balcanice), iniţiativa românească nu a putut fi materializată din cauza atitudinii potrivnice a Germaniei, U.R.S.S., Italiei, Bulgariei şi Ungariei.

550. RENÉ MASSIGLI – diplomat francez. Conducătorul Serviciului francez la Societatea Naţiunilor (1928 – 1933). Ambasadorul Franţei în Turcia (octombrie 1939 – iulie 1940). În iulie 1939, trece şi prin Bucureşti, în drum spre Paris.

551. PETRE GEORGESCU – general, comandantul Gărzilor Naţionale ale F.R.N.

552. **„Soles neutres" – „Prezenţe neutre".**

553. KIKI – fiul lui Jeny şi Nicolae (Nicu) Gatoschi.

554. I. RĂDULESCU – administratorul bunurilor private ale regelui Carol al II-lea.

555. Atentatul a avut loc în seara zilei de 8 noiembrie 1939, la München, în Sala „Bürgerbrauekeller". Führerul a ţinut să rostească aici un discurs pentru a evoca puciul naţional-socialist organizat în acest oraş la 8 noiembrie 1923 şi în urma căruia a fost condamnat la cinci ani închisoare. De obicei, discursurile Führerului durau aproximativ o oră şi jumătate, element luat în calcul la organizarea atentatului. De această dată, însă, Hitler a încheiat după numai o oră şi s-a grăbit spre gara oraşului, contrar obiceiului de a mai rămâne în mijlocul foştilor camarazi. Explozia bombei s-a produs, şi Sala „Bürgerbrauekeller" s-a transformat într-o uriaşă grămadă de dărâmături, întrucât unicul stâlp care susţinea tavanul a fost spulberat. Autorul atentatului, Gregor Elser, deţinut anterior în lagărul de la Dachau, a fost arestat în aceeaşi noapte.

556. INTELLIGENCE SERVICE – organism de Stat britanic, pendinte de primul-ministru, însărcinat să culeagă informaţii şi date care pot interesa guvernul Marii Britanii în orientarea acţiunilor sale diplomatice, politice, economice şi militare. El asigură activitatea de contraspionaj în interiorul şi în afara ţării. În timpul celei de-a doua conflagraţii mondiale, a avut misiunea de a detecta activităţile de orice fel ale inamicului care ar fi putut influenţa soarta operaţiunilor militare şi a războiului.

557. GESTAPO (GEHEIME STAATS POLIZEI) – poliţie secretă de Stat – componentă a Poliţiei de Siguranţă a celui de-al III-lea Reich. În 1936 – 1945, a fost instrumentul cel mai de temut al regimului poliţist nazist.

558. La 28 octombrie/11 noiembrie 1918, a fost semnat, la Compiègne, Armistiţiul dintre Puterile Aliate şi Germania. Aceasta din urmă recunoştea caducitatea Tratatului de la Bucureşti din 24 aprilie/7 mai 1918 şi se obliga să-şi retragă trupele

din România.

559. **„Am apreciat foarte mult mesajul Dumneavoastră şi este de prisos să vă asigur că Guvernul meu se va preocupa mereu de pacea dreaptă, care a fost ratată, ceea ce dorim sincer, şi eu, şi Maiestatea Voastră".**

560. WILHELM I DE NASSAU, zis TACITURNUL (1533 – 1584) – guvernator al Olandei (1573 – 1584), organizatorul revoluţiei împotriva Spaniei (1573).

561. Ministrul plenipotenţiar al Olandei la Bucureşti era **V. Hoorn.**

562. Ministrul celui de-al III-lea Reich la Bucureşti, **Wilhelm Fabricius.**

563. CONSTANTIN D. BUŞILĂ (1877 – 1950) – inginer, profesor universitar, om politic, deputat. Fondatorul şi conducătorul Institutului Român de Energie. Ministru al Lucrărilor Publice (iulie 1941 – octombrie 1943).

564. Lui Max Auschnitt i-au fost aduse grave învinuiri, urmare a faptelor săvârşite mai cu seamă în calitate de administrator-delegat al Societăţii Anonime „Uzinele de Fier şi Domeniile Reşiţa". În primul din cele două rechizitorii întocmite la 4 şi, respectiv, 7 noiembrie 1939, de către Parchetul Tribunalului Ilfov, se conchidea că **„inculpatul Max Auschnitt, beneficiar al unor situaţiuni foarte importante în industria metalurgică a ţării, în calitatea ce o deţinea la Soc[ietatea] Reşiţa, de funcţionarea căreia depinde însăşi apărarea naţională, în loc de a desfăşura o activitate la înălţimea încrederii acordate, a abuzat în modul cel mai reprobabil de ea, însuşindu-şi prin mijloace ilicite o mare parte din patrimoniul Societăţii Reşiţa".** Se mai preciza că **„numitul şi-a pregătit paşaportul pentru a părăsi ţara".**

565. EDGAR AUSCHNITT (n. 1893) – frate al lui Max Auschnitt, era, la rândul iui, industriaş.

566. BAHAMONDE (FRANCISCO) FRANCO (1892 – 1975) – general şi om de Stat spaniol. În 1936, devine liderul forţelor naţionaliste, care, după războiul civil din 1936 – 1939, vor instaura în Spania un guvern totalitar. Conducător suprem al Spaniei, sub numele de **„Caudillo".**

567. RAMÓN SERRANO SUÑER (n. 1901) – jurist, om politic spaniol, iniţial demo-creştin. În 1936, aderă la mişcarea lui Franco. Devine, apoi, cumnat al lui Caudillo, care îi încredinţează şefia Departamentului Internelor. În august 1939, este numit preşedinte al Juntei Politice a Falangei, devenind a doua personalitate a Statului spaniol. Preia, implicit, şefia Falangei reorganizate, din care erau recrutaţi viitorii membri ai guvernului. În intervalul octombrie 1940 – septembrie 1942, ministru de Externe. În 1944, se retrage şi duce o viaţă privată.

568. MOHANDAS KARAMCHAND GANDHI, supranumit MAHATMA (1869 – 1948) – mentor naţional şi religios al Indiei, fondatorul doctrinei nonviolenţei. Conduce mişcarea de eliberare naţională din 1920 până în 1928, când îi succede în această calitate Jawaharlal Nehru. În anii 1919 – 1947, liderul Partidului Congresul Naţional Indian. Asasinat de către un extremist hindus.

569. WHALEN GROWER – comisarul general al Expoziţiei Mondiale de la New York, nutrea simpatie faţă de Carol al II-lea. Sosit la Bucureşti, el declara: „**Dacă M.S. Regele Carol II ar dori să viziteze Expoziţia, America ar trimite un vapor special**".

570. VON TSCHAMMER UND OSTEN – conducătorul mişcării sportive în cel de-al III-lea Reich (**Reichssportführer**).

571. La 18 noiembrie 1939, vasul olandez de pasageri „**Simón Bolivar**", cu o capacitate de 8309 tone, care naviga în apele Atlanticului, a fost torpilat şi s-a scufundat rapid. În momentul în care a fost coborâtă în apă, o barcă de salvare, plină cu naufragiaţi, s-a lovit, la rândul ei, de o mină şi a fost distrusă. Potrivit comunicatului oficial, au pierit 99 de oameni.

572. „Tout ça c'est pour moi!" – „Totul e pentru mine!".

573. NIFON CRIVEANU (1889 – 1970) – episcop al Huşilor (octombrie 1933 – noiembrie 1939); primul arhiepiscop al Craiovei şi mitropolit al Olteniei, Râmnicului şi Severinului (noiembrie 1939 – aprilie 1945).

574. IRINEU MIHĂLCESCU (1874 – 1948) – profesor şi decan al Facultăţii de Teologie din Bucureşti, arhiereu vicar al Patriarhiei (din octombrie 1936), apoi arhiepiscop al Iaşilor şi mitropolit al Moldovei şi Sucevei (decembrie 1939 – august 1947).

575. ION INCULEŢ (1885 – 1940) – matematician şi astronom, conferenţiar universitar (la Universitatea din Sankt-Petersburg), membru al Academiei Române; om politic liberal, fruntaş al luptei naţionale a românilor din Basarabia. Preşedintele Sfatului Ţării din Basarabia (ales la 21 noiembrie 1917). Din 1918, deputat în mai multe legislaturi în Parlamentul României. Ministru al Basarabiei în Guvernul român (aprilie 1918 – februarie 1919; 27 septembrie – 12 decembrie 1919; 13 martie – 2 mai 1920; ianuarie 1922 – martie 1926); ministru al Sănătăţii(iunie 1926 – noiembrie 1928), de Interne (noiembrie 1933 – august 1936); vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru secretar de Stat (august 1936 – noiembrie 1937); ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (17 noiembrie – 28 decembrie 1937); ministru secretar de Stat (28 iunie – 4 iulie 1940).

576. CONSTANTIN PREZAN (1861 – 1943) – mareşal al României, militar de carieră, membru de onoare al Academiei Române, senator de drept. Ofiţer de Stat-Major, expert în genistică. Adjutant regal. În anii angajării României în primul război mondial, se afla la comanda Armatei a IV-a de Nord (august – octombrie 1916), apoi a Grupului de Armate „Sud" (noiembrie – decembrie 1916). Şef al Marelui Cartier General Român (1916 – 1918), al Statului-Major General (1918 – 1920). Se ilustrează în opera de refacere a Armatei Române şi în conducerea operaţiunilor victorioase ale acesteia din vara anului 1917. Supranumit **Eroul de la Oituz.** Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938).

577. DUMITRU V. ŢONI (1885 – 1955) – profesor universitar, om politic de orientare naţional-democrată iorghistă, deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul Educaţiei Naţionale în cabinetele din intervalele 30 martie 1938 – 31 ianuarie 1939; 1 februarie – 6 martie 1939; 7 martie – 21 septembrie 1939; 28 septembrie – 23 noiembrie 1939; 24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940; 11 mai – 3 iulie 1940; 4 iulie – 4 septembrie 1940. Membru al C.C. al Ligii Antirevizioniste Române.

578. ION CHRISTU (CRISTU) (1895 – 1953) – jurist, diplomat. În 1939, directorul Secţiei Economice din Ministerul Afacerilor Străine. Ministru al Comerţului Exterior (17 februarie – 28 iunie 1940). Membru în Delegaţia României care semnează, la 12 septembrie 1944, Armistiţiul de la Moscova. Preşedinte al Comisiei pentru Aplicarea Armistiţiului între România şi Naţiunile Unite (până la 20 noiembrie 1944). Membru al Delegaţiei României la Conferinţa postbelică de pace de la Paris.

579. NICOLAE RĂSMERIŢĂ a condus, o perioadă, Comisia guvernamentală română pentru aplicarea acordului comercial germano- român încheiat la 23 martie 1935.

580. CONSTANTIN (COSTICĂ) ANGELESCU (1883 – 1950) – jurist, om politic conservator-democrat, apoi naţional-ţărănist, senator (1926), deputat (1927 – 1938), prefect de Caliacra şi Durostor. Sprijinitor fervent al orientărilor şi actelor politice ale regelui Carol al II-lea. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (7 martie – 19 noiembrie 1930). La 21 iulie 1930, este ţinta unui atentat comis de legionarul Gh. Beza. În martie 1931, este numit guvernator al B.N.R., dar, foarte curând (10 iulie 1931), va demisiona. Va fi numit, din nou, în aceeaşi funcţie (noiembrie 1931 – februarie 1934). În februarie 1935, aderă la Frontul Românesc şi devine preşedintele organizaţiei pe Capitală a acestui partid. Director general al Băncii Urbane; delegat al Asociaţiei Băncilor Române în Consiliul Superior de pe lângă Banca Naţională a României (aprilie 1937). Ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (10 februarie – 30 martie 1938); membru al Consiliului Superior

Economic (din aprilie 1938). Membru în Directoratul F.R.N. (ianuarie 1939). Ministru al Economiei Naţionale (noiembrie 1939 – mai 1940); guvernator al Băncii Naţionale a României (1 aprilie – 30 septembrie 1944). Arestat în 1950, este întemniţat la Sighet, unde, potrivit unor indicii, încetează din viaţă.

581. GHEORGHE IONESCU-ŞIŞEŞTI (1885 – 1967) – agronom, profesor universitar, membru al Academiei Române, deputat. Preşedinte al Societăţii Inginerilor Agronomi şi al Consiliului Superior al Corpului Agronomic. Pune bazele cercetărilor ştiinţifice în agricultură, prin crearea Institutului de Cercetări Agronomice al României, pe care-l conduce. Ministru al Agriculturii şi Domeniilor (aprilie 1931 – iunie 1932; noiembrie – decembrie 1937), al Agriculturii, Domeniilor şi Cooperaţiei (februarie 1938 – februarie 1939; noiembrie 1939 – iulie 1940).

582. ION N. NISTOR (1876 – 1962) – istoric de reputaţie, profesor universitar, rector al Universităţii din Cernăuţi, membru al Academiei Române; om politic liberal, conducător al luptei naţionale a românilor din Bucovina. Ministru al Bucovinei în Guvernul României (decembrie 1918 – mai 1920; ianuarie 1922 – martie 1926), al Basarabiei (14 februarie – 27 septembrie 1919), al Lucrărilor Publice (iunie 1927 – noiembrie 1928), ministru de Stat (noiembrie 1933 – iunie 1934), ministru al Muncii (9 iunie – 23 septembrie 1935), al Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (septembrie 1935 – august 1936), din nou ministru al Muncii (august 1936 – decembrie 1937), al Cultelor şi Artelor (noiembrie 1939 – mai 1940).

583. SILVIU DRAGOMIR (1888 – 1962) – unul dintre marii istorici români, profesor universitar, membru al Academiei Române; om politic de orientare naţional-creştină (gruparea O. Goga). Conduce Comisariatul pentru Minorităţi începând din decembrie 1937. Ministru pentru Minorităţi (1 februarie – 6 martie 1939; 7 martie – 21 septembrie 1939; 21 – 27 septembrie 1939; 28 septembrie – 23 noiembrie 1939; 24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940; 11 mai – 3 iulie 1940). Consilier regal.

584. NICOLAE SIBICEANU – om politic liberal, unul dintre fruntaşii Grupului „Păreri Libere". Director de Cabinet, apoi subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri în răstimpul noiembrie 1939 – mai 1940. Subsecretar de Stat la Ministerul Cultelor şi Artelor (mai – iunie 1940).

585. RADU PORTOCALĂ (1888 – 1952) – om politic liberal, membru al Grupului „Păreri Libere", sprijinitor al actelor politice carliste. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (19 noiembrie – 27 decembrie 1937; 24 noiembrie – 4 decembrie 1939); subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (5 decembrie 1939 – 10 mai 1940); ministru secretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri

(11 mai – 3 iulie 1940). Moare în închisoarea de la Sighet.

586. GHEORGHE G. VÂNTU (1901 – 1968) – jurist, om politic liberal. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1939 – iulie 1940; martie 1945 – noiembrie 1946); ministru al Lucrărilor Publice (noiembrie 1946 – noiembrie 1947).

587. GHEORGHE (GEORGE) GRIGOROVICI (1871 – 1950) – om politic social-democrat, fruntaş al luptei pentru reîntregirea naţională, deputat, mai întâi în Parlamentul austriac (1907 – 1918), apoi în Parlamentul de la Bucureşti, senator. Membru al Consiliului Naţional din Bucovina (1918). În 1927, este ales în conducerea P.S.D. Devine, apoi, preşedintele C.C. al Partidului Social-Democrat din România (1936 – 1938). Subsecretar de Stat la Ministerul Muncii (noiembrie 1939 – iulie 1940). Moare în detenţiune.

588. Dr. PETRU T. TOPA (n. 1889) – medic, om politic, secretar general al Partidului Naţionalist-Democrat, deputat. Vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Subsecretar de Stat la Ministerul Muncii (17 noiembrie – 28 decembrie 1937), la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (noiembrie 1939 – mai 1940), apoi la Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (11 mai – 4 iulie 1940).

589. MIHAI ŞERBAN (n. 1887) – inginer agronom, economist şi sociolog, profesor universitar; om politic naţional-ţărănist, deputat, senator. Susţinător al lui Carol al II-lea şi al actelor sale politice.

590. GEORGE FOTINO (1896 – 1969) – jurist, profesor universitar; om politic liberal, unul dintre secretarii Partidului Naţional-Liberal şi membru al Delegaţiei Permanente a P.N.L., ales la Congresul din iulie 1936 al partidului. Până la urmă, nu a intrat în Cabinetul condus de Gheorghe Tătărăscu, instalat la 24 noiembrie 1939, după cum, câteva zile mai târziu, la 30 noiembrie 1939, va refuza postul de titular la Ministerul Propagandei Naţionale.

591. Legiuitul **Jurământ** al noului senator de drept, prinţul-moştenitor Mihai, Mare Voievod de Alba-Iulia, a fost citit în faţa Senatului de preşedintele acestuia, Constantin Argetoianu, şi avea următorul conţinut:

„Jur credinţă regelui Carol II. Jur să păzesc Constituţia şi legile Ţării, să menţin unitatea naţională şi să apăr integritatea teritoriului României."

592. RODRIG MODREANU – general. Ajutor de primar al Bucureştiului, apoi prefect al Poliţiei Capitalei (1939 – 1940).

593. RUŞEŢU – Domeniu al Coroanei în judeţul Brăila. Dispunea de o exploatare agricolă şi forestieră.

594. MIHAIL MĂGUREANU – subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (30 martie 1938 – 31 ianuarie 1939; 1 februarie – 6 martie 1939; 7 martie – 21 septembrie 1939; 21 – 27 septembrie 1939; 28 septembrie – 23 noiembrie 1939).

595. VICTOR JINGA (1901 – 1990) – economist, profesor universitar, om politic naţional-ţărănist. Preşedinte al Tineretului Naţional - Ţărănesc din Transilvania şi Banat. Subsecretar de Stat la Ministerul Economiei Naţionale (1 februarie – 6 martie 1939; 7 martie – 21 septembrie 1939; 21 – 27 septembrie 1939; 28 septembrie – 23 noiembrie 1939).

596. NELSON ALDRICH ROCKEFELLER (n. 1908) – om politic american de orientare republicană, fiul lui John Dawson Rockefeller junior (1874 – 1960). Asistent al secretarului de Stat (1944 – 1945), apoi, din 1958, guvernator al Statului New York.

597. CASA VERDE – pădure în judeţul Timiş.

598. **„I am so happy!" – „Sunt atât de fericit!".**

599. **„Le boute – en – train" – „Omul de viaţă".**

600. „Guvernul popular", cu sediul la Teriijoki, creat sub egida Sovietelor şi condus de Otto Wilhelmowici Kuusinen, secretarul general al Partidului Comunist Finlandez, se arăta dispus la cesiuni faţă de Moscova, în primul rând de ordin teritorial, şi la alte aranjamente defavorabile Finlandei.

601. PIŞCHIA – comună şi pădure în judeţul Timiş.

602. COSTEL TĂTĂRANU – om politic liberal, fost secretar al lui I.G. Duca. Şeful Grupului „Păreri Libere". Membru al Delegaţiei Permanente a P.N.L., ales la Congresul partidului din iulie 1936.

603. VLADIMIR KUKOLIEV – diplomat sovietic. În intervalul martie 1938 – iunie 1940, însărcinat cu afaceri al U.R.S.S. în România.

604. S.D.N. – SOCIÉTÉ DES NATIONS – SOCIETATEA NAŢIUNILOR sau LIGA NAŢIUNILOR – organizaţie internaţională constituită în ianuarie 1920, având ca scop dezvoltarea cooperării între popoare, garantarea păcii şi securităţii internaţionale. Ideea înfiinţării unei asemenea organizaţii datează din veacul al XVIII-lea şi este readusă în actualitate la începutul anului 1918 de către preşedintele S.U.A., Thomas Woodrow Wilson. În rândul celor 32 de ţări fondatoare s-a aflat şi România. Societatea Naţiunilor avea următoarele organe principale: **Adunarea tuturor statelor membre** (fiecare cu un vot); **Consiliul** (organ executiv), format din cinci membri permanenţi (Franţa, Marea Britanie, Italia, Japonia, China) şi un număr

de membri nepermanenţi, aleşi pe trei ani; **Secretariatul**, condus de un secretar general şi alcătuit din 600 de funcţionari. În 1937, Societatea Naţiunilor număra 58 de membri. În circumstanţele politice internaţionale din deceniul al patrulea şi-a pierdut tot mai mult rolul pentru care a fost creată, iar o dată cu izbucnirea celui de-al doilea război mondial n-a mai funcţionat. A fost desfiinţată, oficial, în 1946.

605. WEISS – bijutier. A fost adus de la Cernăuţi la Bucureşti în serviciul Casei Regale.

606. HORIA GRIGORESCU – subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (5 decembrie 1939 – 3 iulie 1940), membru al Delegaţiei române la Conferinţa româno-bulgară de la Craiova (19 august – 7 septembrie 1940).

607. BORIS ŞTEFANOV (1883 – 1969) – lider comunist, de origine bulgară, format sub înrâurirea politică şi doctrinară a unchiului său, Christian Racovski, a ideologiei şi ţelurilor Kominternului. Membru al Comitetului Provizoriu al P.C.R. (din 1922); secretar general al P.C.R. (1934 – 1940). Reprezentant al P.C.R. la Federaţia Comunistă Balcanică (1924 – 1928), iar din 1938 la Internaţionala Comunistă de la Moscova. Publică numeroase articole în „Lupta de clasă", „Scânteia", „Cultura proletară", „Internaţionala Comunistă" care aduc deservicii intereselor naţionale ale României, cauzei integrităţii şi independenţei sale. În 1939, pleacă în U.R.S.S., iar după război se stabileşte în Bulgaria.

608. Marele Consiliu Fascist, organism suprem al Partidului fascist italian, se întrunea pentru prima oară după începerea ostilităţilor. Ordinea de zi a fost confidenţială, dar, apoi, a apărut în toată presa.

609. Serviciul de presă al Comisariatului Poporului pentru Afaceri Străine al U.R.S.S. a dat publicităţii, la 9 decembrie 1939, un comunicat, reluat de Agenţia T.A.S.S., în legătură cu articolul lui Boris Ştefanov, **„Războiul imperialist şi România"**, apărut în nr. 10/1939 al revistei „Internaţionala Comunistă". Comunicatul susţinea că articolul lui Ştefanov. care **„a suscitat comentarii absurde în presa străină, nu corespunde politicii Uniunii Sovietice şi nu exprimă nicidecum natura relaţiilor multilaterale dintre U.R.S.S. şi România"**. Carol al II-lea s-a arătat mulţumit şi liniştit în urma comunicatului sovietic.

610. TONCZI – diminutiv al lui Anton de Mocsonyi, baron de Foen, mare maestru de vânătoare al Casei regelui Carol al II-lea.

611. HORIA SIMA (1906 – 1993) – profesor de filosofie, om politic, una din căpeteniile Mişcării Legionare. Din 1939, liderul acesteia. Subsecretar de Stat la Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (28 iunie – 3 iulie 1940), apoi ministru al

Cultelor şi Artelor (4 – 7 iulie 1940). Vicepreşedinte al Guvernului legionar-antonescian (14 septembrie 1940 – 23 ianuarie 1941), instalat la putere după lovitura de Stat de la 6 septembrie 1940, soldată cu abdicarea regelui Carol al II-lea. Este eliminat din Guvern, împreună cu toţi colaboratorii săi, în urma rebeliunii legionare din 21 – 23 ianuarie 1941, al cărei autor a fost. Se refugiază, iniţial, în Germania, împreună cu majoritatea fruntaşilor legionari. În împrejurările în care, la 23 august 1944, România a trecut de partea coaliţiei Puterilor Antifasciste, Horia Sima şi colaboratorii lui vor forma, la Viena, cu aportul nemijlocit al naziştilor, un „guvern naţional român în exil". După capitularea celui de-al III-lea Reich, va pleca în Spania şi va deveni conducătorul legionarilor din emigraţie, stabiliţi în Spania, Germania de Vest şi în ţări ale Americii Latine. Moare într-o clinică particulară din Augsburg, la 25 mai 1993.

612. VICTOR ION VOJEN – om politic, una din căpeteniile Mişcării Legionare. Ambasador al României în Italia (octombrie 1940 – ianuarie 1941).

613. ION DUMITRESCU-BORŞA (n. 1899) – preot şi om politic, una din căpeteniile Mişcării Legionare. În 1935, secretar general al Partidului „Totul pentru Ţară". Participă, alături de alţi fruntaşi legionari, la războiul civil din Spania (1937). Devine, apoi, şeful Comandamentului din Germania. Datele evoluţiei sale politice în circumstanţele de după august 1944 rămân încă insuficient elucidate.

614. Accroc (fr.) – aici cu sensul de **dificultate**, de **piedică**.

615. RAMBOUILLET – pădure şi castel (secolele al XIV-lea – al XVIII-lea), astăzi reşedinţă de vară a preşedinţilor Republicii Franceze.

616. „Chasse donnée en honneur du Corp Diplomatique" – „Vânătoare organizată în cinstea Corpului Diplomatic".

617. ENRIQUE J. AMAYA – ministrul Republicii Argentina la Bucureşti.

618. GEORGE CARANFIL (n. 1897) – jurist şi diplomat. Intră în diplomaţie în iulie 1928 ca membru al Diviziunii Economice din Ministerul Afacerilor Străine. Din iulie 1933, director adjunct al aceleiaşi Diviziuni, iar din iulie 1939 director al Afacerilor Economice din Ministerul Afacerilor Străine. Trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Sofia (iulie 1941 – martie 1943) şi la Helsinki (martie 1943 – august 1945). Trecut în disponibilitate în noiembrie 1946, emigrează în Franţa, unde trăieşte până la sfârşitul vieţii. Frate cu **Nicolae G. Caranfil**.

INDICE DE PERSOANE ŞI LOCURI

A

ABD-AL FATTAH JAHYA IBRAHIM-PAŞA – 121, 371
ADA-KALEH – 122
ALBA-IULIA – 48
ALBANIA – 32, 55, 57, 59, 60, 62, 69, 129, 130, 132, 305
ALEKSANDRU I KARAGHEORGHEVIC (SANDRO) – 74, 152, **348**
ALEXANDRU MACEDON (ALEXANDRU CEL MARE) – 151, **379**
ALEXANDRU NICOLESCU (mitropolit) – 39, **324**
ALFIERI, DINO – 264, **397**
ALFRED DE EDINBURG (SAXA-COBURG-GOTHA) – 62, **341**
ALVAYO (diplomat) – 120
AMAYA, ENRIQUE J. – 310, **406**
AMERICA – vezi: S.U.A.
AMERICA DE SUD – 120
ANDREI, PETRE – 76, 83, 88, 98, 107, 108, 113, 119, 124, 125, 133, 176, 223, 227, 246, 254, 259, 265, 273, 280, 286, 288, 290, 292, 305, 311, **349**
ANGELESCU, CONSTANTIN (COSTICĂ) – 292, 302, 307, 309, **402**
ANGELESCU, CONSTANTIN I. – 46, 70, 95, 205, 206, 290, **331**
ANGLIA – vezi: MAREA BRITANIE
ANKARA – 76, 77, 79, 84, 88, 118, 192, 194, 259, 269
ANTON DE HABSBURG – 140, **377**
APŞA – 35, 38, 39
ARAD – 58, 59
ARDEAL – vezi: TRANSILVANIA
ARGENTINA – 310
ARGEŞ (râu) – 117
ARGEŞANU, GHEORGHE – 83, 227, 229, 232, **352**
ARGETOIANU, CONSTANTIN – 112, 117, 205, 206, 229, 232, 233, 234, 235, 237, 239, 241, 243, 245, 247, 248, 249, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 263, 264, 268, 270, 272, 273, 275, 276, 277, 279, 280, 285, 286, 288, 289, 290, 294, 296, 297, 306, 311, **368**
ASIA – 42
ASIA MICĂ – 148, 153
ASIA MINOR – vezi: ASIA MICĂ
ATENA – 81, 118, 238, 269, 272
ATHANASIE AL VADULUI (episcop) – 48
AUSCHNITT (AUŞNIT), EDGAR – 277, **399**
AUSCHNITT (AUŞNIT), LIZZI – 99, 134, 139, 359
AUSCHNITT (AUŞNIT), MAX – 34, 41, 50, 54, 77, 78, 82, 85, 86, 92, 98, 99, 102, 121, 134, 136, 137, 139, 141, 144, 264, 268, 269, 277, **320**
AUSTRIA – 284
AVAKUMOVIC, ALEKSANDR – 73, **346**

B

BABA – vezi: ARGETOIANU, CONSTANTIN
BADAJOZ – 69
BADAOUI-PAŞA, A – **371**
BADEN-POWEL OF GILLWELL, ROBERT STEPHENSON – 112, **367**
BADOGLIO, PIETRO – 130, **374**
BALBO, ITALO – 130, **373**
BALCANI – 106, 118, 122, 129, 279, **305**
BALCIC – 62, 65, 66, 70, **341**
BÂLE – 102

V

VAIDA – VOIEVOD, ALEXANDRU – 39, 51, 70, 81, 171, 192, 193, 194, 205, 206, 229, 289, 290, **324**
VALEA ALMAŞULUI – 57
VALEA ARGEŞULUI – 74
VALLE, GIUSEPPE – 264, **397**
VANSITTART, ROBERT GILBERT – 239, **394**
VAN ZEELAND, PAUL – 75, **348**
VARŞOVIA – 132, 135, 165, **180**, 198, 199, 203, 208, 209
VATICAN – 90, 171, 187, 192, 247
VATRA DORNEI – 209
VĂITOIANU, ARTHUR – 70, 205, 206, 289, **344**
VÂLCOVICI, VICTOR – 51, 192, 229, 246, **335**
VÂNTU, GHEORGHE G. – 293, **403**
VERSAILLES – 274
VIDRIGHIN, STAN – 110, **365**
VIENA – 150
VIIPURI – 298
VILNA – 244, **394**
VISARION PUIU – 224, **392**
VIŞEU – 39
VOJEN, VICTOR ION – 307, **406**
VOLOŞIN, AUGUSTIN – 38, **323**
VRANCEA – 222

W

WEISS (bijutier) – 303, **405**
WEYGAND, MAXIME – 84, 86, 88, 101, **353**
WIED, WILHELM DE – vezi: WILHELM DE WIED
WILHELM AL II-LEA – 239, **394**
WILHELM DE NASSAU (zis TACITURNUL) – 274, **399**
WILHELM DE WIED – 72, 73, 311, **346**
WILHELMINA, regină a Olandei – 194, 270, **386**
WILHELMSHAVEN – 203, 388
WOHLTHAT, HELMUTH – 41, 42, 44, 45, 81, 82, 144, **327**

Y

YVONICA – 138, 140, 141, 144, 147, 156, 167

Z

ZALĂU – 57
ZAMFIRESCU, ALEXANDRU DUILIU – 205, 212, **389**
ZAMFIRESCU, LASCĂR – 85
ZAVORAL, METODIU (abate) – 104, **361**
ZIGRE, NICOLAE – 99, 115, 245, 261, 267, 285, 296, **359**
ŽIVKOVIĆ, PETAR – 130, **373**
ZOBSCIC – 218
ZOGU (AHMED BEY ZOGU) – 62, 63, 129, 130, **341**
ZÜRICH – 92

CUPRINS

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu: *Carol al II-lea – avatarurile suveranului şi omului politic* 5

Notă asupra ediţiei, ... 25

Caietul 8 (13 martie – 2 iulie 1939) 29

Caietul 9 (3 iulie – 17 septembrie 1939) 127

Caietul 10 (18 septembrie – 15 decembrie 1939) 219

GLOSAR 313

NOTE 315

INDICE DE PERSOANE ŞI LOCURI 407